T. C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

12. Sınıf

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

12. Sınıf

DERS KİTABI

YAZARLAR

Cüneyt ZÜHRE

Dr. Döndü KARACA

Gurbet FİLAZİ

Melda HÜR

Nurcan BOZBIYIK

Sabiha ÇUHADAR

DEVLET KİTAPLARI

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... : 9500
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ ..... : 1943

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Editör

Prof. Dr. Engin ÇETİN

Dil Uzmanı

Kıymet ESEN

Görsel Tasarımcılar

Aslı DAL

Emre ÜSTE

Program Geliştirme Uzmanı

Dr. Hasan NASIRCI

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Hüseyin BÜYÜKBİÇER

Rehberlik Uzmanı

Hatice Müge UĞRAŞAN KIVIRCIK

ISBN 978-975-11-7697-4

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 11.07.2023 tarih ve 79630936 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

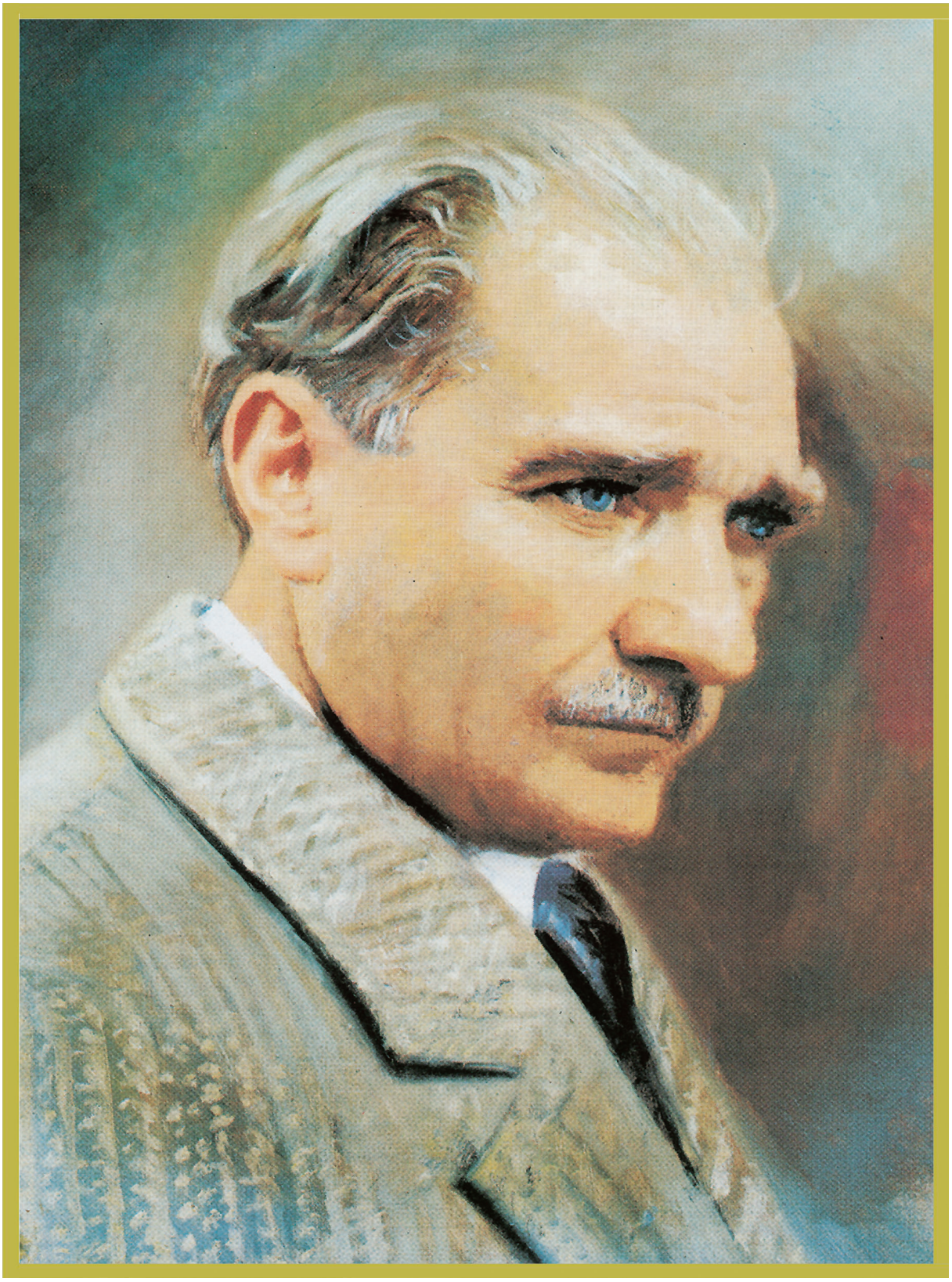

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

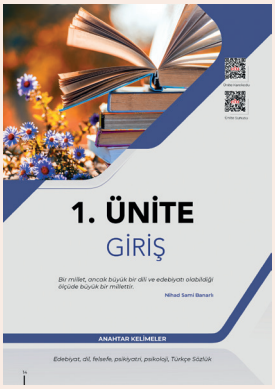

1. ÜNİTE: GİRİŞ

OKUMA 16

EDEBİYAT İLE DÜŞÜNCE AKIMLARI / FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ 16

YILLARCA ARADIM KENDİ KENDİMİ 16

EDEBİYAT İLE PSİKOLOJİ VE PSİKİYATRİ ARASINDAKİ İLİŞKİ 20

GÜNEŞİN SON SAATLERİ 20

DİLİN TARİHÎ SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN SEBEPLER 24

DİL-MİLLET BAĞLANTISI 24

İLK ÖRNEKLERDEN GÜNÜMÜZE TÜRKÇENİN ÖNEMLİ SÖZLÜKLERİ 28

TÜRK DİLİNİN İLK SÖZLÜĞÜ DİVANÜ LUGATİ'T-TÜRK 28

Dil Bilgisi 31

YAZMA 32

SÖZLÜ İLETİŞİM 33

GİRİŞ ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 34

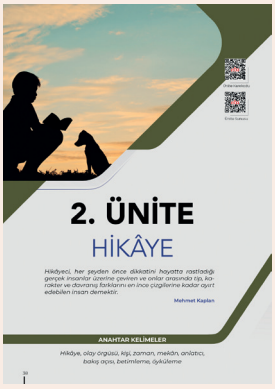

2. ÜNİTE: HİKÂYE

OKUMA 40

1960 SONRASI TÜRK HİKÂYESİ 40

BİZ BÜYÜRKEN KÜÇÜLEN 40

GİZ 44

ORMANLARIN GÜMBÜRTÜSÜ 48

HARİTA 54

KÜÇÜREK (MİNİMAL) HİKÂYE 60

İKİ SORU ARASINDA 60

YOLDA 60

Dil Bilgisi 65

YAZMA 66

SÖZLÜ İLETİŞİM 67

HİKÂYE ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 68

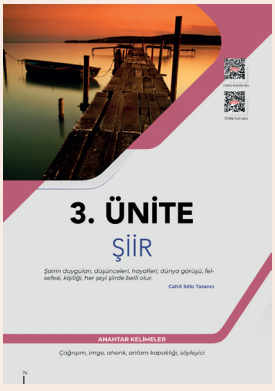

3. ÜNİTE: ŞİİR

OKUMA 76

SAF ŞİİR ANLAYIŞI 76

MAVİ, MAVİYDİ GÖKYÜZÜ 76

KORKTUĞUM ŞEY 80

SES 83

1923-1960 ARASI TOPLUMCU EĞİLİMLERİ YANSITAN ŞİİR 86

YAŞAMAYA DAİR 86

cazgır 89

MİLLÎ EDEBİYAT ANLAYIŞINI YANSITAN ŞİİR 92

ŞU BİZİM GERÇEĞİMİZ 92

SELÂM OLSUN 95

GARİP AKIMI 98

GÜN OLUR 98

ALATURKA 101

İKİNCİ YENİ ŞİİRİ 104
Çok Üşümek 104
SU 107
DİNÎ DEĞERLERİ, GELENEĞE DUYARLIĞI VE METAFİZİK ANLAYIŞI ÖNE ÇIKARAN MODERN ŞİİR 110
ÇEŞMELER 110
Arzıhal 113
1960 SONRASI TOPLUMCU EĞİLİMLERİ YANSITAN ŞİİR 116
ACINI 116
1980 SONRASI TÜRK ŞİİRİ 119
SİS 119
METROPOL İNSANLARI 122
CUMHURİYET SONRASI HALK ŞİİRİ 125
İÇİNDE 125
CAN KURBAN 128
Dil Bilgisi 131
YAZMA 132
SÖZLÜ İLETİŞİM 133
ŞİİR ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 134

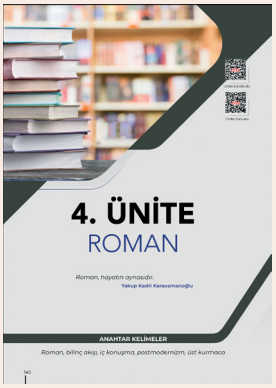

4. ÜNİTE: ROMAN

OKUMA 142
CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA (1923-1950 ARASI) ROMAN 142
ÇAMLICA'DAKİ ENİŞTEMİZ 142
CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA (1950-1980 ARASI) ROMAN 148
YER DEMİR GÖK BAKIR 148
FİKRİMİN İNCE GÜLÜ 153
1980 SONRASI TÜRK EDEBİYATINDA ROMAN 158
PUSLU KITALAR ATLASI 158
TÜRK DÜNYASI EDEBİYATI ROMANI 164
ÜŞÜYEN SOKAK 164
DÜNYA EDEBİYATI ROMANI 169
GAZAP ÜZÜMLERİ 169
Dil Bilgisi 174
YAZMA 176
SÖZLÜ İLETİŞİM 177
ROMAN ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 178

5. ÜNİTE: TİYATRO

OKUMA 186
1950 SONRASI TÜRK TİYATROSU 186
FATİH 186
AYIŞIĞINDA ŞAMATA 194
KUYU 200
Dil Bilgisi 206

YAZMA 208
SÖZLÜ İLETİŞİM 209
TİYATRO ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 210

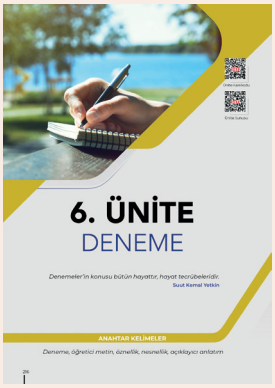

6. ÜNİTE: DENEME

OKUMA 218
DÜNYA EDEBİYATINDA DENEME 218
SAĞLIĞIN KORUNMASI ÜSTÜNE 218
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1960 ARASI) DENEME 221
SAMİMİLİK 221
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1960 SONRASI) DENEME 225
GÖNÜL YÜCELİĞİ 225
BİR EDEBİYAT MÜZESİ 228
Dil Bilgisi 231
YAZMA 232
SÖZLÜ İLETİŞİM 233
DENEME ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 234

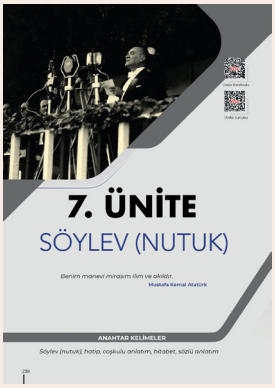

7. ÜNİTE: SÖYLEV (NUTUK)

OKUMA 240
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE SÖYLEV 240
NUTUK 240
SAN'AT VE İSTİKBALİMİZ 243
İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN ÖNCEKİ TÜRK EDEBİYATINDA SÖYLEV 246
KÜL TİGİN YAZITI 246
İSLAMİYET ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATINDA SÖYLEV 250
I. Murad'ın Kosova Meydan Muharebesi'ndeki Konuşması 250
Dil Bilgisi 253
YAZMA 254
SÖZLÜ İLETİŞİM 255
SÖYLEV (NUTUK) ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 256
TERİMLER SÖZLÜĞÜ 260
KAYNAKÇA 266
CEVAP ANAHTARI 266
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 267
TÜRK DÜNYASI HARİTASI 268

KİTAP TANITIMI

Ünite karekodunu gösterir.

Ünite e- içerik sunusuna erişilecek karekodu gösterir.

Ünite adını gösterir.

Üniteyi kapsayan temel kavramları gösterir.

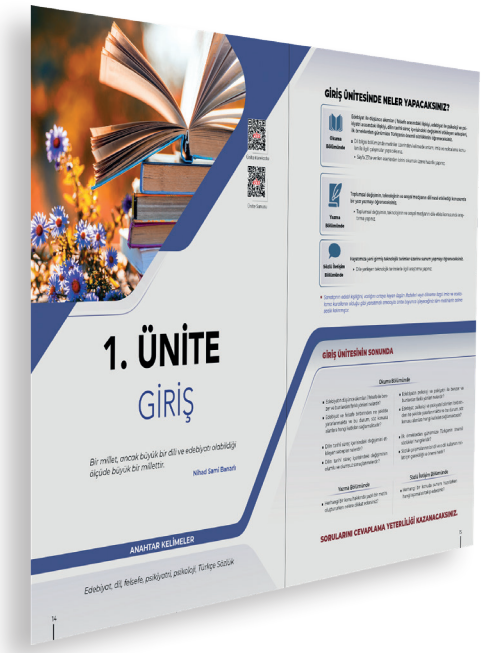

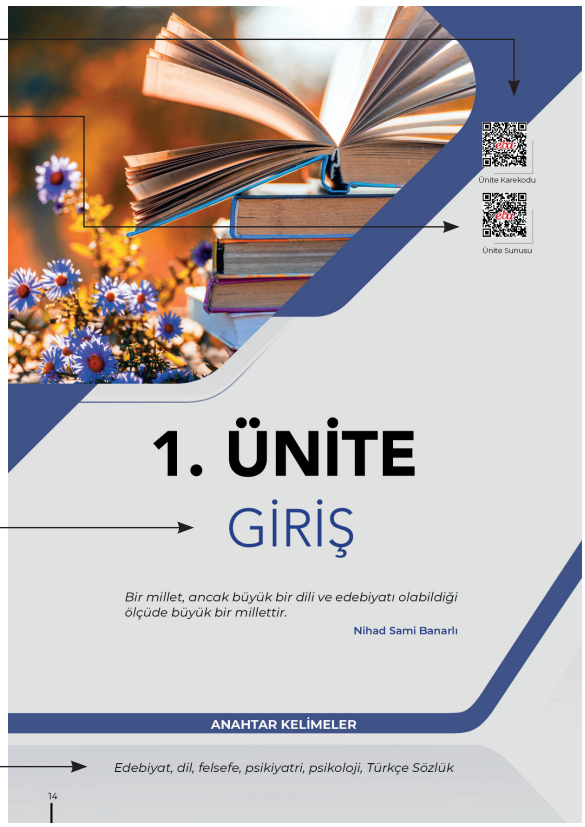

Ünitede hangi konuların öğrenileceğini ve hangi ön hazırlıkların yapılması gerekiğini gösterir.

Ünitede boyunca kullanılan tüm metinlerde metinlerin aslına sadık kalındığını, imla ve noktalama kullanımlarının olduğu gibi korunduğunu gösterir.

Ünite bitiminde kazanılacak yeterlilikleri gösterir.

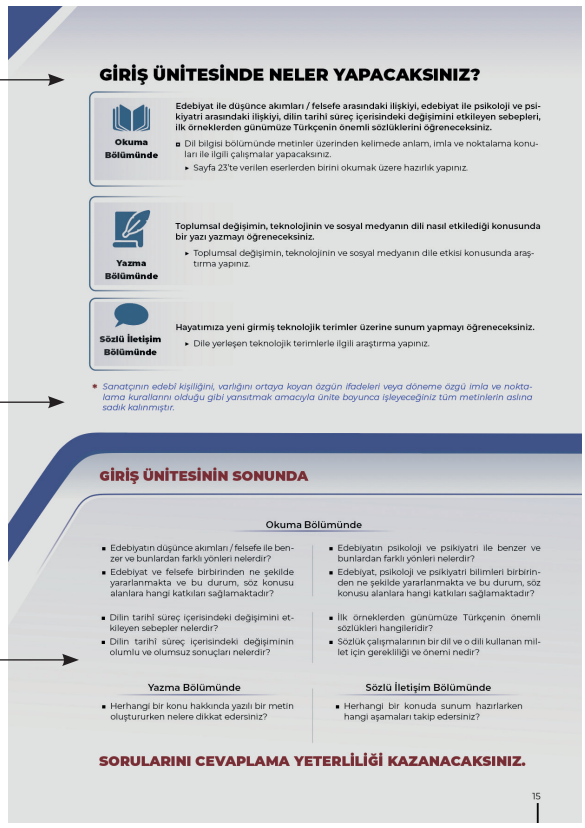

Metinlere dikkat çekmek ve metinlerle ulaşılacak bilgiler ile ilgili olarak öğrencilerde hazır bulunuşluk düzeyini ölçmek için yapılan hazırlık çalışmalarını gösterir.

Metni içerik açısından destekleyen görseli gösterir.

Metin ya da metnin yazarı ile ilgili kısa, tanıtıcı bilgiyi gösterir.

Metinlerin anlaşılabilmesi için öğrencilerin cümlenin bağlamından hareketle tahmin edemeyeceği kelimelerin anlamını gösterir.

3. ÜNİTE

1960 SONRASI TOPLUMCU EĞİLİMLERİ YANSITAN ŞİİR

Hazırlık

1. Toplumların gelişmesinde şiirin nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Niçin?
2. Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Yaşar Kemal gibi kalemi güçlü sanatçılar ilk edebî ürünlerini şiir türünde vermişlerdir. Buna göre iyi bir roman ya da hikâye yazabilmenin ilk koşulunun şiir yazmak olduğunu söyleyebilir misiniz? Niçin?

1 | ŞİİR

ACININ

Işığı kına çiçeklerinde konaklayan
bir avuç gökyüzü olmak isterdim dedi bulut
yurdun ve dünyanın herhangi bir yerinde

Barışın annesi, sevinci emeğin
dindirmeye mahpus acını nereye
– Al aydınlığımla büyüttüğüm gecelere

Adımlarımın gür gölgesinde uçuşan
bir avuç toprak olmak isterdim dedi güneş
yurtluğumdan çok uzaklara düşsem de

Dün ve bugün belki, gelecekte asla
onarmaya sürgün acını nereye
– Gül yaprağından ördüğüm sevgilere

Yeni bir gün doğarken yeni günlere
bir avuç su olmak isterdim dedi rüzgâr
kirpiğinin ucu dahil ıslatmak için

Özgürlüğün has adı, özlemi kardeşliğin
söndürmeye ölüm acını nereye
– Boranı eksilmez ülkemin tarihine

Refik Durbaş, *Toplu Şiirler I Çırak Aranıyor*

Bilgi Kutusu
Refik Durbaş'ın çocuklar için yazdığı masal şiirleri de vardır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

boran: Rüzgâr, şimşek ve gök gürültüsü ile ortaya çıkan sağanak yağışlı hava olayı.
has : Katışıksız, en iyi cinsten, saf.
kına çiçeği: Kına çiçeğigillerden, çiçekleri tüylü renkte olan, bir veya çok yıllık otsu bitki.

116

Metnin türünün ortaya çıkışını, tarihsel dönem ile ilişkisini, özelliklerini vb. seçilen metin çerçevesinde gösterir.

Değerler ve kazanımlar çerçevesinde metne yönelik soruları gösterir. **Ayrıca döneme özgü ve yazarın tercihi olabilecek kullanımların yer aldığı soruları gösterir.**

Bu tasarıma ait metinler; metnin türü, türün seçkin örnekleri veya yazarla ilgili başka kaynaklardan yapılan alıntıları gösterir.

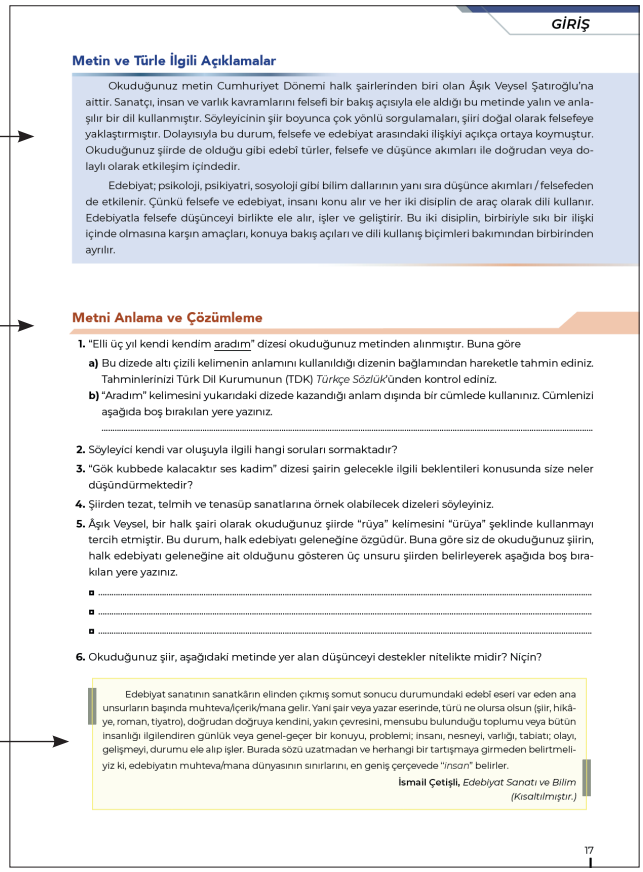

GİRİŞ

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin Cumhuriyet Dönemi halk şairlerinden biri olan Âşık Veysel Şatıroğlu'na aittir. Sanatçı, insan ve varlık kavramlarını felsefi bir bakış açısıyla ele aldığı bu metinde yalın ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Söyleyicinin şiir boyunca çok yönlü sorgulamaları, şiiri doğal olarak felsefeye yaklaştırmıştır. Dolayısıyla bu durum, felsefe ve edebiyat arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymuştur. Okuduğunuz şiirde de olduğu gibi edebî türler, felsefe ve düşünce akımları ile doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim içindedir.

Edebiyat; psikoloji, psikiyatri, sosyoloji gibi bilim dallarının yanı sıra düşünce akımları / felsefeden de etkilenir. Çünkü felsefe ve edebiyat, insanı konu alır ve her iki disiplin de araç olarak dili kullanır. Edebiyatla felsefe düşünceyi birlikte ele alır, işler ve geliştirir. Bu iki disiplin, birbiriyle sıkı bir ilişki içinde olmasına karşın amaçları, konuya bakış açıları ve dili kullanış biçimleri bakımından birbirinden ayrılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Elli üç yıl kendi kendim aradım" dizesi okuduğunuz metinden alınmıştır. Buna göre
   a) Bu dizede altı çizili kelimenin anlamını kullanıldığı dizenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi Türk Dil Kurumunun (TDK) *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
   b) "Aradım" kelimesini yukarıdaki dizede kazandığı anlam dışında bir cümlede kullanınız. Cümlenizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.
   .....
2. Söyleyici kendi var oluşuyla ilgili hangi soruları sormaktadır?
3. "Gök kubbede kalacaktır ses kadim" dizesi şairin gelecekle ilgili beklentileri konusunda size neler düşündürmektedir?
4. Şiirden tezat, telmih ve tenasüp sanatlarına örnek olabilecek dizeleri söyleyiniz.
5. Âşık Veysel, bir halk şairi olarak okuduğunuz şiirde "rüya" kelimesini "ürüya" şeklinde kullanmayı tercih etmiştir. Bu durum, halk edebiyatı geleneğine özgüdür. Buna göre siz de okuduğunuz şiirin, halk edebiyatı geleneğine ait olduğunu gösteren üç unsuru şiirden belirleyerek aşağıda boş bırakılan yere yazınız.
   - .....
   - .....
   - .....
6. Okuduğunuz şiir, aşağıdaki metinde yer alan düşünceyi destekler nitelikte midir? Niçin?

Edebiyat sanatının sanatkârın elinden çıkmış somut sonucu durumundaki edebî eseri var eden ana unsurların başında muhteva/içerik/mana gelir. Yani şair veya yazar eserinde, türü ne olursa olsun (şiir, hikâye, roman, tiyatro), doğrudan doğruya kendini, yakın çevresini, mensubu bulunduğu toplumu veya bütün insanlığı ilgilendiren günlük veya genel-geçer bir konuyu, problemi; insanı, nesneyi, varlığı, tabiatı; olayı, gelişmeyi, durumu ele alıp işler. Burada sözü uzatmadan ve herhangi bir tartışmaya girmeden belirtmeliyiz ki, edebiyatın muhteva/mana dünyasının sınırlarını, en geniş çerçevede "*insan*" belirler.

İsmail Çetişli, *Edebiyat Sanatı ve Bilim (Kısaltılmıştır.)*

17

Ünitede işlenen tür çerçevesinde ünite süresi boyunca okunması tavsiye edilen kitapları gösterir.

Bu bölümdeki kitap kapakları ders kitabına özgü bir tasarım içermektedir.

Metnin yazarının veya şairinin hayatını, edebî kişiliğini ve eserlerinden bazılarını gösterir.

Okunan metin ve metinle ilgili yapılan çalışmalardan hareketle metin boyunca edinilen kazanımları günlük hayatla bağlantı kurarak davranışa dönüştürmeyi amaçlayan soruları gösterir.

Metinler üzerinde yapılan dil bilgisi çalışmaları ile ilgili daha fazla içeriğe erişilecek karekodu gösterir.

Metinler üzerinde yapılan dil bilgisi çalışmaları ile ilgili uygulamaları gösterir.

Ünitede edinilen bilgilerden hareketle ünitedeki metin türünün içeriğine uygun olarak yapılacak sözlü iletişim çalışmalarını gösterir.

Ünitede edinilen bilgilerden hareketle ünitedeki metin türünün içeriğine uygun olarak yapılacak yazma çalışmalarını gösterir.

12. Aşağıda Cengiz Aytmatov'un *Toprak Ana* ve Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* adlı romanlarından birer parça verilmiştir. Bu romanlardan birini seçip okuyunuz. Seçtiğiniz eser ile İhsan Oktay Anar'ın *Puslu Kitalar Atlası*'nı tema, dil ve anlatım özellikleri yönünden karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

TOPRAK ANA

– Toprak Ana! Toprak Ana! Söyle bana, Suvankul gibi, Kasım gibi evlatlarına kıyarlar da dağlar niçin göçüp yerin dibine batmaz? O iki can, baba-oğul, bu toprağın öz çocukları, soylu çocuklarıydı. Bilinmeyen eski çağlardan beri bu toprakları yoğuran, işleyen insanlardı. Dünyayı besleyen, sulayan onlardır. Savaş çıkınca bu toprakları savunmak için asker olup ön safta çarpışan onlardır. Savaş olmasaydı, Suvankul ve Kasım neler neler yapacaktı bir düşün. Onların emeklerinin ürünü olan nimetlerden nice nice insan yararlanacaktı. Nice tarlalar ekilecek, nice nice buğday üretilecekti. Onlar da başkalarının çalışmasından, üretmesinden ödüllerini bin kat olarak alacaklar, yaşamanın sevincini, mutluluğunu tadacaklardı. Söyle bana Toprak Ana, gerçeği söyle: İnsanlar savaşmadan yaşayamazlar mı?

SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM

Dirmit o günden sonra hep sözcüklerden bir yorgana sarındı. Sözcüklerden bir yatağın üstünde uyudu. Sözcüklerden yapılma bir sandalyenin üstünde oturdu. Atiye günleri sayılı binlerce sözcük oldu. Huvat sözcük dolu şişelere baktı. Nuğber sözcük bekledi. Zekiye sözcük ağladı. Seyit bembeyaz takma sözcükten dişleriyle güldü. Mahmut dilini dişlerinin ardına dayayıp sözcük çaldı. Halit sözcükleri duvarlara vurdu. Dirmit ne yana bakacağını, hangi birini yazacağını şaşırdı. O şaşkın şaşkın dolanıp gezinirken bulutlardan sözcük yağdı. Musluklardan sözcük aktı. Akan sözcük, yağan sözcük, bakan sözcük, susup oturan sözcük, ağız üstü divana kapaklanan sözcük Dirmit'in kafasının içinde bir toplu kargaşaya dönüştü. Ama bir türlü şiire dönüşemedi. Dirmit günlerce onca sözcükten ne kadar uğraştıysa bir ikinci şiir yazamadı. Hırsından deliye döndü. Kendine cezalar verdi.

Yazarın Biyografisi

İhsan Oktay Anar (1960-...): Yozgat'ta doğdu. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirdi. Aynı üniversitede yüksek lisans ve doktorasını tamamladı, aynı bölümde öğretim üyeliği yaptı. Çeşitli dergilerde hikâye ve yazıları yayımlandı. Masal ve mitoloji ögelerinden, dinî metinlerden, bilim, felsefe tarihi gibi çok zengin kaynaklardan beslenen yazar, eserlerinde zengin bir kişi kadrosuna yer verdi. Ayrıca İhsan Oktay Anar; felsefi, bilimsel ve kültürel unsurları bir arada yoğurduğu eserlerinde mekânlar, konuşulan diller ve kişilerin bağlı bulundukları ulusal kimlikler bakımından da okura oldukça zengin bir içerik sunmuştur.

Sanatçının *Puslu Kitalar Atlası, Kitab-ül Hiyel, Efrasiyâb'ın Hikâyeleri, Amat, Suskunlar, Yedinci Gün, Galiz Kahraman, Tiamat* roman türündeki eserleridir.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz romanda iç içelik, çeşitlilik, farklılıkları kaynaştırma gibi postmodernizme yönelik özellikler görülmektedir. Postmodernizme özgü bu özelliklerin sinema, mimari, dekorasyon, giyim, yeme içme kültürü gibi günlük yaşam unsurlarına ne şekilde yansıdığını örneklerle açıklayınız.

Dil Bilgisi

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

1. *Dil-Millet Bağlantısı* metninden alınan aşağıdaki parçada altı çizili kelimeler ve kelime grubunun eş anlamlısını bulunuz. Bu kelimeleri ve kelime grubunu birer cümlede kullanınız.

- Dil bir milletin duygu ve düşünce tarzı, tarihi ve toplum hayatı ile birlikte yürüdüğünden, millet varlığının bir damgası ve o milletin ayrılmaz bir parçasıdır. Aynı zamanda o milletin sosyal yapısının ve ruhunun gerçek bir aynasıdır.

Dil-Millet Bağlantısı Metninden Alınan Kelimeler	Kelimelerin Eş Anlamlıları	Kurduğunuz Cümleler
Dil		
Tarz		
Aynı zamanda		
Millet		

2. *Güneşin Son Saatleri* metninden alınan aşağıdaki parçada altı çizili kelimelerin altına cümlenin anlamını değiştirmeyecek birer kelime veya kelime grubu yazınız.

- Burayı terk etmekle ihtiyarlamaktan kurtulacağımı sanıyorum... İnsanoğlunun böyle acınılası halleri

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Bir konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerin belli bir düzene bağlı olarak yazıya aktarılmasıyla yazılı metinler oluşturulur. Bilgi ve deneyimleri başkalarıyla paylaşma ihtiyacından doğan yazma faaliyetinde başarılı olmak için özgün bir anlatıma sahip olmak, dili doğru, etkili ve güzel kullanmak önemlidir. Bir yazma çalışması yapabilmek için yazılacak metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce ve hedef kitleyi belirlemek gerekir. Belirlenen türe özgü yapı özelliklerine uygun yazmak; türe uygun terim, kavram, deyim, atasözü, ağız özellikleri kullanmak yazıyı başarılı hâle getiren diğer unsurlardır.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunum, bir konuyu yazıların yanı sıra çeşitli görsel ve işitsel materyallerle de destekleyerek dinleyenlere aktarmaktır. Sunumlar; bilgileri aktarmak, önemli unsurları vurgulamak, araştırmaların sonuçlarını açıklamak, çalışma sonuçlarıyla olayların ve olguların önemli noktalarını ortaya koymak gibi amaçlarla yapılır.

b) Uygulama

- Yukarıdaki parçayı ve sayfa 15'te verilen yönerge doğrultusunda yaptığınız araştırmanın

Ünitede edinilen bilgilerden hareketle, değerler ve kazanımlar çerçevesinde hazırlanan ve gruplandırılan farklı soru tiplerinin yer aldığı bölümü gösterir.

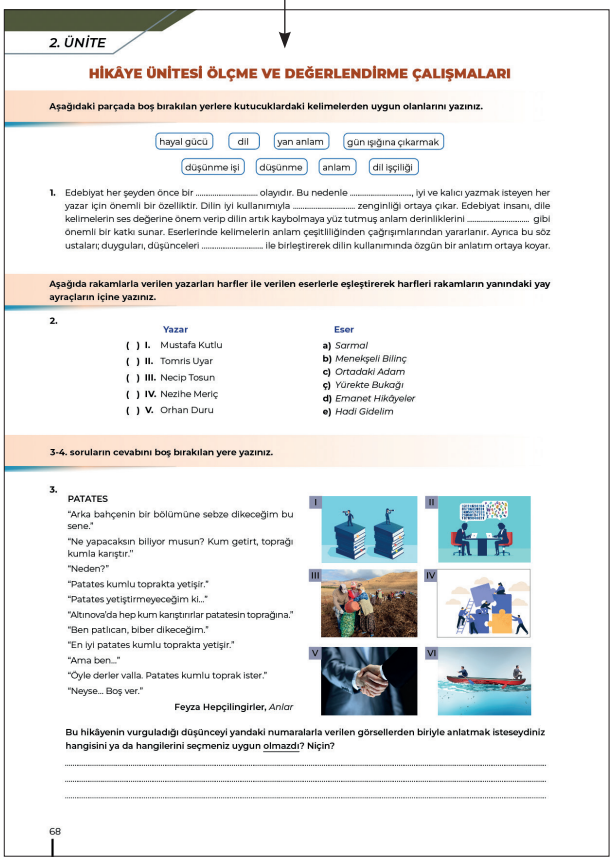

2. ÜNİTE

HİKÂYE ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki parçada boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelimelerden uygun olanlarını yazınız.

hayal gücü | dil | yan anlam | gün ışığına çıkarmak | düşünme işi | düşünme | anlam | dil işçiliği

1. Edebiyat her şeyden önce bir ..... olayıdır. Bu nedenle ....., iyi ve kalıcı yazmak isteyen her yazar için önemli bir özelliktir. Dilin iyi kullanımıyla ..... zenginliği ortaya çıkar. Edebiyat insanı, dile kelimelerin ses değerine önem verip dilin artık kaybolmaya yüz tutmuş anlam derinliklerini ..... gibi önemli bir katkı sunar. Eserlerinde kelimelerin anlam çeşitliliğinden çağrışımlarından yararlanır. Ayrıca bu söz ustaları; duyguları, düşünceleri ..... ile birleştirerek dilin kullanımında özgün bir anlatım ortaya koyar.

Aşağıda rakamlarla verilen yazarları harfler ile verilen eserlerle eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Yazar	Eser
( ) I. Mustafa Kutlu	a) *Sarmal*
( ) II. Tomris Uyar	b) *Menekşeli Bilinç*
( ) III. Necip Tosun	c) *Ortadaki Adam*
( ) IV. Nezihe Meriç	ç) *Yürekte Bukağı*
( ) V. Orhan Duru	d) *Emanet Hikâyeler*
	e) *Hadi Gidelim*

3-4. soruların cevabını boş bırakılan yere yazınız.

3. **PATATES**

"Arka bahçenin bir bölümüne sebze dikeceğim bu sene."

"Ne yapacaksın biliyor musun? Kum getirt, toprağı kumla karıştır."

"Neden?"

"Patates kumlu toprakta yetişir."

"Patates yetiştirmeyeceğim ki..."

"Altınova'da hep kum karıştırılır patatesin toprağına."

"Ben patlıcan, biber dikeceğim."

"En iyi patates kumlu toprakta yetişir."

"Ama ben..."

"Öyle derler valla. Patates kumlu toprak ister."

"Neyse... Boş ver."

Feyza Hepçilingirler, *Anlar*

Bu hikâyenin vurguladığı düşünceyi yandaki numaralarla verilen görsellerden biriyle anlatmak isteseydiniz hangisini ya da hangilerini seçmeniz uygun olmazdı? Niçin?

.....

.....

.....

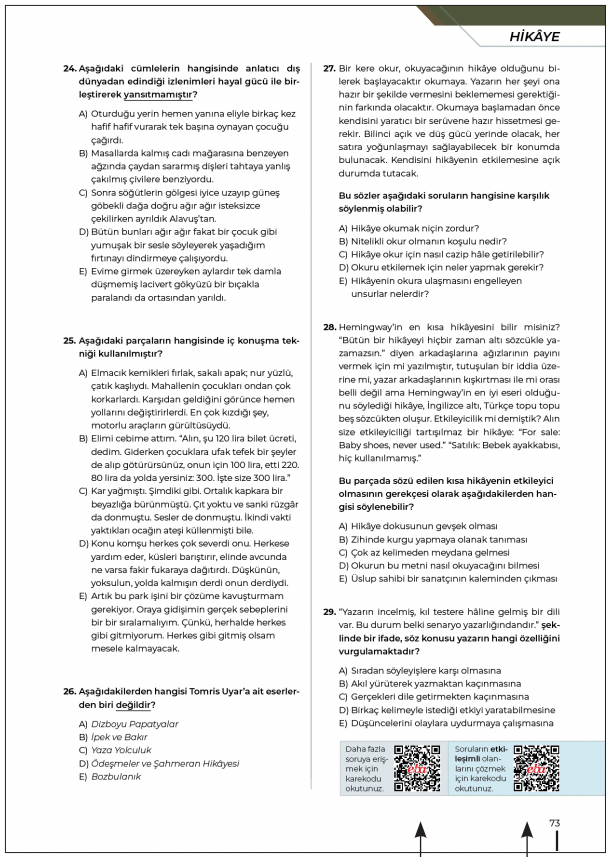

HİKÂYE

24. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatıcı dış dünyadan edindiği izlenimleri hayal gücü ile birleştirerek yansıtmamıştır?

A) Oturduğu yerin hemen yanına eliyle birkaç kez hafif hafif vurarak tek başına oynayan çocuğu çağırdı.
B) Masallarda kalmış cadı mağarasına benzeyen ağzında çaydan sararmış dişleri tahtaya yanlış çakılmış çivilere benziyordu.
C) Sonra söğütlerin gölgesi iyice uzayıp güneş göbekli dağa doğru ağır ağır isteksizce çekilirken ayrıldık Alavuş'tan.
D) Bütün bunları ağır ağır fakat bir çocuk gibi yumuşak bir sesle söyleyerek yaşadığım fırtınayı dindirmeye çalışıyordu.
E) Evime girmek üzereyken aylardır tek damla düşmemiş lacivert gökyüzü bir bıçakla paralandı da ortasından yarıldı.

25. Aşağıdaki parçaların hangisinde iç konuşma tekniği kullanılmıştır?

A) Elmacık kemikleri fırlak, sakalı apak; nur yüzlü, çatık kaşlıydı. Mahallenin çocukları ondan çok korkarlardı. Karşıdan geldiğini görünce hemen yollarını değiştirirlerdi. En çok kızdığı şey, motorlu araçların gürültüsüydü.
B) Elimi cebime attım. "Alın, şu 120 lira bilet ücreti, dedim. Giderken çocuklara ufak tefek bir şeyler de alıp götürürsünüz, onun için 100 lira, etti 220. 80 lira da yolda yersiniz: 300. İşte size 300 lira."
C) Kar yağmıştı. Şimdiki gibi. Ortalık kapkara bir beyazlığa bürünmüştü. Çit yoktu ve sanki rüzgâr da donmuştu. Sesler de donmuştu. İkindi vakti yaktıkları ocağın ateşi küllenmişti bile.
D) Konu komşu herkes çok severdi onu. Herkese yardım eder, küsleri barıştırır, elinde avcunda ne varsa fakir fukaraya dağıtırdı. Düşkünün, yoksulun, yolda kalmışın derdi onun derdiydi.
E) Artık bu park işini bir çözüme kavuşturmam gerekiyor. Oraya gidişimin gerçek sebeplerini bir bir sıralamalıyım. Çünkü, herhalde herkes gibi gitmiyorum. Herkes gibi gitmiş olsam mesele kalmayacak.

26. Aşağıdakilerden hangisi Tomris Uyar'a ait eserlerden biri değildir?

A) *Dizbayu Papatyalar*
B) *İpek ve Bakır*
C) *Yaza Yolculuk*
D) *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi*
E) *Bozbulanık*

27. Bir kere okur, okuyacağının hikâye olduğunu bilerek başlayacaktır okumaya. Yazarın her şeyi ona hazır bir şekilde vermesini beklememesi gerektiğinin farkında olacaktır. Okumaya başlamadan önce kendisini yaratıcı bir serüvene hazır hissetmesi gerekir. Bilinci açık ve düş gücü yerinde olacak, her satıra yoğunlaşmayı sağlayabilecek bir konumda bulunacak. Kendisini hikâyenin etkilemesine açık durumda tutacak.

Bu sözler aşağıdaki soruların hangisine karşılık söylenmiş olabilir?

A) Hikâye okumak niçin zordur?
B) Nitelikli okur olmanın koşulu nedir?
C) Hikâye okur için nasıl cazip hâle getirilebilir?
D) Okuru etkilemek için neler yapmak gerekir?
E) Hikâyenin okura ulaşmasını engelleyen unsurlar nelerdir?

28. Hemingway'in en kısa hikâyesini bilir misiniz? "Bütün bir hikâyeyi hiçbir zaman altı sözcükle yazamazsın." diyen arkadaşlarına ağızlarının payını vermek için mi yazılmıştır, tutuşulan bir iddia üzerine mi, yazar arkadaşlarının kışkırtması ile mi orası belli değil ama Hemingway'in en iyi eseri olduğunu söylediği hikâye, İngilizce altı, Türkçe topu topu beş sözcükten oluşur. Etkileyicilik mi demiştik? Alın size etkileyicilik tartışılmaz bir hikâye: "For sale: Baby shoes, never used." "Satılık: Bebek ayakkabısı, hiç kullanılmamış."

Bu parçada sözü edilen kısa hikâyenin etkileyici olmasının gerekçesi olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Hikâye dokusunun gevşek olması
B) Zihinde kurgu yapmaya olanak tanıması
C) Çok az kelimeden meydana gelmesi
D) Okurun bu metni nasıl okuyacağını bilmesi
E) Üslup sahibi bir sanatçının kaleminden çıkması

29. "Yazarın incelmiş, kıl testere hâline gelmiş bir dili var. Bu durum belki senaryo yazarlığından dır." **şeklinde bir ifade, söz konusu yazarın hangi özelliğini vurgulamaktadır?**

A) Sıradan söyleyişlere karşı olmasına
B) Akıl yürüterek yazmaktan kaçınmasına
C) Gerçekleri dile getirmekten kaçınmasına
D) Birkaç kelimeyle istediği etkiyi yaratabilmesine
E) Düşüncelerini olaylara uydurmaya çalışmasına

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

Soruların **etkileşimli** olanlarını çözmek için karekodu okutunuz.

Ölçme ve değerlendirme ile ilgili farklı türdeki ilave sorulara ulaşılabilecek karekodu gösterir.

Ölçme ve değerlendirme ile ilgili farklı türdeki **etkileşimli** sorulara ulaşılabilecek karekodu gösterir.

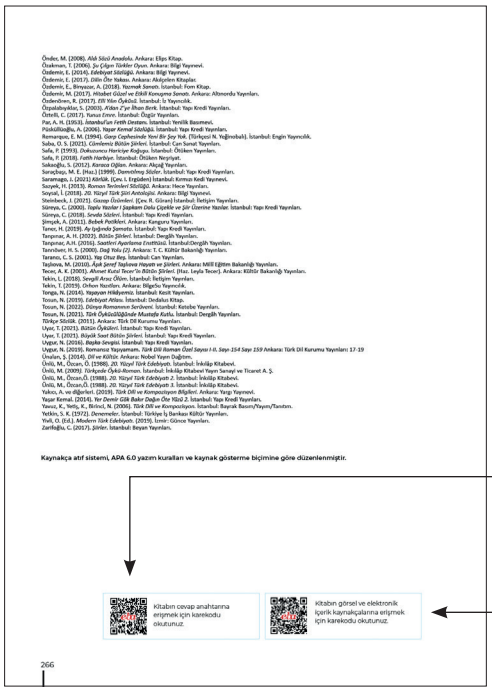

Önder, M. (2008). *Aldı Sözü Anadolu*. Ankara: Elips Kitap.
Özakınan, T. (2006). *Şu Çılgın Türkler Oyun*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Özdemir, E. (2014). *Edebiyat Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Özdemir, E. (2017). *Dilin Öte Yakası*. Ankara: Akılyörü Kitaplar.
Özdemir, E., Binyazar, A. (2018). *Yazmak Sanattır*. İstanbul: Form Kitap.
Özdemir, M. (2017). *Hitabet Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı*. Ankara: Altanordu Yayınları.
Özdemirsen, R. (2017). *Elli Yılın Öyküsü*. İstanbul: İz Yayıncılık.
Özpalabıyıklar, S. (2003). *Kibrit Ç' çe Ilhan Berk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Öztelli, C. (2017). *Yunus Emre*. İstanbul: Özgür Yayınları.
Par, A. H. (1953). *İstanbul'un Fetih Destanı*. İstanbul: Tevsiîî Basımevi.
Püsküllüoğlu, A. (2006). *Yaşar Kemal Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Romanyos, E. M. (1994). *Garip Cephesinde Yeni Bir Soy Yok*. (Türkçesi N. Yağlıoğlu). İstanbul: Engin Yayıncılık.
Saba, O. S. (2021). *Cümlemiz Bütün Şiirleri*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
Safa, P. (1993). *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*. İstanbul: Özgün Yayınları.
Safa, P. (2018). *Fatih Harbiye*. İstanbul: Özgün Neşriyat.
Sakaoğlu, S. (2012). *Karacaoğlan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Sarıçoşu, M. E. (Haz.) (1999). *Dameloloş Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Saramago, J. (2021) *Kirlilik*. (Çev. İ. Ergüden) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
Sayek, H. (2013). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
Seyrek, İ. (2018). *20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Steinbeck, J. (2021). *Gazap Üzümleri*. (Çev. R. Gürani) İstanbul: İletişim Yayınları.
Süreya, C. (2000). *Toplu Yazılar I (Şiirlerin Dolu Çiçekle ve Şiir Üzerine Yazılar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Süreya, C. (2018). *Sevda Sözleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Şimşek, A. (2011). *Rubeh Parçaları*. Ankara: Kanguru Yayınları.
Tanrı, H. (2019). *Ay Işığında Şamata*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Tanpınar, A. H. (1975). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Tanpınar, A.H. (2016). *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. İstanbul:Dergâh Yayınları.
Tanrıöver, H. S. (2000). *Doği Yolu (2)*. Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
Tarancı, C. S. (2003). *Yaz Otuz Beş*. İstanbul: Can Yayınları.
Taşlıova, M. (2010). *Eşek Şerrif Taşlıova Hayatı ve Şiirleri*. Ankara: MEB Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Tecer, A. K. (2005). *Ahmet Kutsi Tecer'in Bütün Şiirleri*. (Haz. Leyla Tecer). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
Tekin, L. (2018). *Sevgili Arsız Ölüm*. İstanbul: Tekin Yayınları.
Tekin, T. (2019). *Orhon Yazıtları*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
Tonga, N. (2014). *Yaşayan Hikâyemiz*. İstanbul: Kesit Yayınları.
Tosun, N. (2019). *Edebiyat Atölyesi*. İstanbul: Dedalus Kitap.
Tosun, N. (2022). *Dünya Romanının Serüveni*. İstanbul: Kesit Yayınları.
Tosun, N. (2021). *Türk Öyküsü'nün Mustafa Kutlu*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Türkçe Sözlük. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Uyar, T. (2021). *Bütün Öyküleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Uyar, T. (2021). *Büyük Saat Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Uygur, N. (2016). *Başka Zeugma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Uygur, N. (2019). *Romancı Yaşıyamam. Türk Dili Roman Özel Sayısı I-II. Sayı 154 Sayı 159* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 17-19
Ünalan, Ş. (2014). *Dil ve Kültür*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
Ünlü, M., Özcan, Ö. (1988). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Ünlü, M. (2009). *Türkçede Öykü-Roman*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A. Ş.
Ünlü, M., Özcan,Ö. (1988). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı 2*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Ünlü, M., Özcan,Ö. (1988). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı 3*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Yakıcı, A. ve diğerleri. (2019). *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*. Ankara: Yargı Yayınevi.
Yaşar Kemal. (2014). *Yer Demir Gök Bakır Dağın Öte Yüzü 2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Yavuz, K., Yetiş, K., Bilirci, N. (2006). *Türk Dili ve Kompozisyon*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
Yelkin, S. K. (1972). *Denemeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Yıldız, O. (Ed.). *Modern Türk Edebiyatı*. (2015). İzmir: Güncel Yayınları.
Zarifoğlu, C. (2017). *Şiirler*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

Kitabın cevap anahtarına erişmek için karekodu okutunuz.

Kitabın görsel ve elektronik içerik kaynaklarına erişmek için karekodu okutunuz.

Kitabın cevap anahtarına erişilecek karekodu gösterir.

Kitabın görsel, genel ağ ve içerik kaynakçasına erişilecek karekodu gösterir.

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

1. ÜNİTE

GİRİŞ

Bir millet, ancak büyük bir dili ve edebiyatı olabildiği ölçüde büyük bir millettir.

Nihad Sami Banarlı

ANAHTAR KELİMELER

Edebiyat, dil, felsefe, psikiyatri, psikoloji, Türkçe Sözlük

GİRİŞ ÜNİTESİNDE NELER YAPACAKSINIZ?

Okuma Bölümünde

Edebiyat ile düşünce akımları / felsefe arasındaki ilişkiyi, edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri arasındaki ilişkiyi, dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepleri, ilk örneklerden günümüze Türkçenin önemli sözlüklerini öğreneceksiniz.

- Dil bilgisi bölümünde metinler üzerinden kelimede anlam, imla ve noktalama konuları ile ilgili çalışmalar yapacaksınız.
  - Sayfa 23'te verilen eserlerden birini okumak üzere hazırlık yapınız.

Yazma Bölümünde

Toplumsal değişimin, teknolojinin ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği konusunda bir yazı yazmayı öğreneceksiniz.

- Toplumsal değişimin, teknolojinin ve sosyal medyanın dile etkisi konusunda araştırma yapınız.

Sözlü İletişim Bölümünde

Hayatımıza yeni girmiş teknolojik terimler üzerine sunum yapmayı öğreneceksiniz.

- Dile yerleşen teknolojik terimlerle ilgili araştırma yapınız.

* *Sanatçının edebî kişiliğini, varlığını ortaya koyan özgün ifadeleri veya döneme özgü imla ve noktalama kurallarını olduğu gibi yansıtmak amacıyla ünite boyunca işleyeceğiniz tüm metinlerin aslına sadık kalınmıştır.*

Giriş ünitesinin sonunda

Okuma Bölümünde

- Edebiyatın düşünce akımları / felsefe ile benzer ve bunlardan farklı yönleri nelerdir?
- Edebiyat ve felsefe birbirinden ne şekilde yararlanmakta ve bu durum, söz konusu alanlara hangi katkıları sağlamaktadır?
- Edebiyatın psikoloji ve psikiyatri ile benzer ve bunlardan farklı yönleri nelerdir?
- Edebiyat, psikoloji ve psikiyatri bilimleri birbirinden ne şekilde yararlanmakta ve bu durum, söz konusu alanlara hangi katkıları sağlamaktadır?
- Dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepler nelerdir?
- Dilin tarihî süreç içerisindeki değişiminin olumlu ve olumsuz sonuçları nelerdir?
- İlk örneklerden günümüze Türkçenin önemli sözlükleri hangileridir?
- Sözlük çalışmalarının bir dil ve o dili kullanan millet için gerekliliği ve önemi nedir?

Yazma Bölümünde

- Herhangi bir konu hakkında yazılı bir metin oluştururken nelere dikkat edersiniz?

Sözlü İletişim Bölümünde

- Herhangi bir konuda sunum hazırlarken hangi aşamaları takip edersiniz?

sorularını cevaplama yeterliliği kazanacaksınız.

OKUMA

EDEBİYAT İLE DÜŞÜNCE AKIMLARI / FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hazırlık

1. Günlük hayatta sıkça kullanılan "hayat felsefesi" sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
2. Edebî metinlerin insana bir dünya görüşü kazandırmada etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

YILLARCA ARADIM KENDİ KENDİMİ

Bilgi Kutusu

"Düşünce"nin söz konusu olduğu her edebiyat eserinde felsefe kendine yer bulur.

Yıllarca aradım kendi kendimi
Hiçbir türlü bulamadım ben beni
Hayâl mıyım ürüya mı bilinmez
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

İnsan mıyım mahlûk muyum ot muyum
Ekilir biçilir bir nebat mıyım
Yoksa görünüşte bir sıfat mıyım
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

Leylâ mıyım Mecnun muyum çöl müyüm
Arı mıyım çiçek miyim bal mıyım
Köle miyim bir güzele kul muyum
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

Varlığım yokluğum bir Veysel adım
Gök kubbede kalacaktır ses kadim
Elli üç yıl kendi kendim aradım
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

Âşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kadim : Başlangıcı olmayan, eski, ezelî.
mahlûk (mahluk): Yaratık.
nebat : Bitki.
ürüya (rüya): Düş.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin Cumhuriyet Dönemi halk şairlerinden biri olan Âşık Veysel Şatıroğlu'na aittir. Sanatçı, insan ve varlık kavramlarını felsefi bir bakış açısıyla ele aldığı bu metinde yalın ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Söyleyicinin şiir boyunca çok yönlü sorgulamaları, şiiri doğal olarak felsefeye yaklaştırmıştır. Dolayısıyla bu durum, felsefe ve edebiyat arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymuştur. Okuduğunuz şiirde de olduğu gibi edebî türler, felsefe ve düşünce akımları ile doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim içindedir.

Edebiyat; psikoloji, psikiyatri, sosyoloji gibi bilim dallarının yanı sıra düşünce akımları / felsefeden de etkilenir. Çünkü felsefe ve edebiyat, insanı konu alır ve her iki disiplin de araç olarak dili kullanır. Edebiyatla felsefe düşünceyi birlikte ele alır, işler ve geliştirir. Bu iki disiplin, birbiriyle sıkı bir ilişki içinde olmasına karşın amaçları, konuya bakış açıları ve dili kullanış biçimleri bakımından birbirinden ayrılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Elli üç yıl kendi kendim aradım" dizesi okuduğunuz metinden alınmıştır. Buna göre

a) Bu dizede altı çizili kelimenin anlamını, kullanıldığı dizenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi Türk Dil Kurumunun (TDK) *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.

b) "Aradım" kelimesini yukarıdaki dizede kazandığı anlam dışında bir cümlede kullanınız. Cümlenizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

2. Söyleyici kendi var oluşuyla ilgili hangi soruları sormaktadır?

3. "Gök kubbede kalacaktır ses kadim" dizesi şairin gelecekle ilgili beklentileri konusunda size neler düşündürmektedir?

4. Şiirden tezat, telmih ve tenasüp sanatlarına örnek olabilecek dizeleri söyleyiniz.

5. Âşık Veysel, bir halk şairi olarak okuduğunuz şiirde "rüya" kelimesini "ürüya" şeklinde kullanmayı tercih etmiştir. Bu durum, halk edebiyatı geleneğine özgüdür. Buna göre siz de okuduğunuz şiirin, halk edebiyatı geleneğine ait olduğunu gösteren üç unsuru şiirden belirleyerek aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

- .....
- .....
- .....

6. Okuduğunuz şiir, aşağıdaki metinde yer alan düşünceyi destekler nitelikte midir? Niçin?

> Edebiyat sanatının sanatkârın elinden çıkmış somut sonucu durumundaki edebî eseri var eden ana unsurların başında muhteva/içerik/mana gelir. Yani şair veya yazar eserinde, türü ne olursa olsun (şiir, hikâye, roman, tiyatro), doğrudan doğruya kendini, yakın çevresini, mensubu bulunduğu toplumu veya bütün insanlığı ilgilendiren günlük veya genel-geçer bir konuyu, problemi; insanı, nesneyi, varlığı, tabiatı; olayı, gelişmeyi, durumu ele alıp işler. Burada sözü uzatmadan ve herhangi bir tartışmaya girmeden belirtmeliyiz ki, edebiyatın muhteva/mana dünyasının sınırlarını, en geniş çerçevede "*insan*" belirler.
>
> **İsmail Çetişli,** *Edebiyat Sanatı ve Bilim*
>
> *(Kısaltılmıştır.)*

7. Aşağıda boş bırakılan yere *Yıllarca Aradım Kendi Kendimi* adlı şiirin içerdiği düşünceleri ifade eden bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

8. Aşağıdaki dizeler Oruç Aruoba'nın *Baharda* şiirinden alınmıştır. Buna göre

a) Bu dizelerin, Âşık Veysel'in şiirinde olduğu gibi felsefe ile ilişkili olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?

Buradayım:
Çiçekleniyorum.

Şimdi özlediğim
yemyeşil bir meyve
diriliğinin ortasından
özlediğim
dopdolu bir çekirdek
düşecek, olgunluğumu götürecek toprağa
çağırarak bütün anıları
dolgunlaşacak.

Buradayım:
Oluşuyorum.

Buradayım:
Yokoluyordum.
Buradayım:
Varoluyorum.

Buradayım:
Yoktum.
Buradayım:
Varım —
oluyorum.

b) Yukarıdaki görselin şiirin içeriğine uygun olup olmadığını gerekçelerinizle açıklayınız.

9. Aşağıdaki tablo, Ahmet İnam'ın *Coğrafya Kavramı Odağında Felsefe ve Edebiyat* adlı metninden alınmıştır.

	Kaygı	Olanak	Kabul Edilen Coğrafya (Ürün Coğrafyası)
1.	F	F	F
2.	F	F	E
3.	F	E	F
4.	F	E	E
5.	E	F	F
6.	E	F	E
7.	E	E	F
8.	E	E	E

Bu tabloya göre E, edebiyatı; F, felsefeyi göstermektedir. Birinci sırada felsefi kaygı ile felsefenin olanaklarını kullanan bir eser, felsefe coğrafyasına kabul edilmiştir. İkinci sırada felsefi kaygı ile felsefenin olanaklarını kullanmasına rağmen eser, edebiyat coğrafyasına kabul edilmiştir.

Bu açıklamaya göre *Yıllarca Aradım Kendi Kendimi* şiirinin içeriğini göz önünde bulundurduğunuzda şiiri yukarıdaki tabloda yer alan maddelerin hangisi ya da hangileriyle ilişkilendirebileceğinizi tartışınız. Tartışma sırasında ortaya koyduğunuz düşüncelerin dayanak noktalarını belirtiniz.

10.

a) Yukarıdaki görsel, Rafaello Sanzio'ya (Rafaello Sanziyo) ait *Atina Okulu* adlı tablonun bir bölümünü içermektedir. Bu görselde felsefi tartışmaların gerçekleştiği bir ortam tasvir edilmiştir. Felsefi gerçekler, karşılıklı konuşmalar ve söylevlerle ortaya çıkmıştır. Sizce böyle bir etkileşim, felsefeye ve felsefenin etkilediği edebiyata nasıl bir katkı sağlamıştır? Okuduğunuz metni de göz önünde bulundurarak açıklayınız.

b) Günümüzde felsefe sohbetleri, felsefi tartışmalar dendiğinde zihninizde bu görseldeki gibi bir ortam canlanır mı? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

Şairin Biyografisi

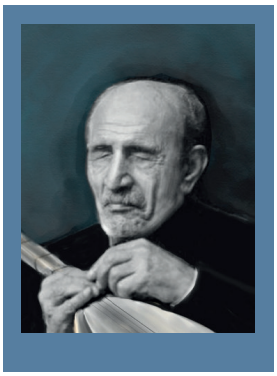

Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973): Sivas'ta doğdu. Çiftçi bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen Âşık Veysel, küçük yaşta gözlerinden birini çiçek hastalığından diğerini de bir kaza sonucu kaybetti. Saz çalıp şiir söylemeye babasının teşvikiyle başladı. 1931'de düzenlenen "Sivas Âşıklar Bayramı"nda adını duyurdu. Tanınmasında Ahmet Kutsi Tecer'in büyük katkısı oldu. Kendisinden sonraki çok sayıda şairi etkileyen, şiirleriyle halk ve aydınlar arasında bir köprü kuran Âşık Veysel'in eserleri konu bakımından zengin bir çeşitlilik gösterdi. Şiirlerinde dünyanın geçiciliğini, nefsin yenilmesi gerektiğini ve tabiatın güzelliklerini anlatarak geleneksel halk şiirine hâkim olan düşünce ve inançları işledi. Ayrıca insanlar arasında barışın önemini ve köyde yetişen bir şair olarak toprak sevgisini dile getirdi.

Âşık Veysel'in bütün şiirleri *Dostlar Beni Hatırlasın* kitabında toplanmış ve yayımlanmıştır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metin ve metinle ilgili yaptığınız çalışmalar, bundan sonra okuyacağınız edebî eserlerdeki kahramanların düşüncelerini felsefe ile ilişkilendirmek açısından sizde nasıl bir farkındalık oluşturabilir?

EDEBİYAT İLE PSİKOLOJİ VE PSİKİYATRİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hazırlık

1. Yanda verilen görseli inceleyiniz. Buna göre

a) Görselin sizde hangi duyguları çağrıştırdığını aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

b) Verdiğiniz cevabın ruh hâlinize göre değişebileceğini düşünüyor musunuz? Niçin?

GÜNEŞİN SON SAATLERİ

Bilgi Kutusu

Edebiyat, psikoloji ve psikiyatri insanı çevresinden koparmadan bir "bütün" olarak görmeye çalışan disiplinlerdir.

Hikâyenin anlatıcısı olan orta yaşlı bir kadın, geçmişte güzel günler geçirdiği deniz evini satmayı planlamaktadır. Evinin bulunduğu sahil beldesinde yaşlıların, evlerinden dışarıya çıkmadan, dizlerine battaniye örterek hayatlarını tükettiklerini görmektedir. Ama kendisi ileride diğer yaşlılar gibi bir yazlık evin içinde yalnız, yaşamdan kopuk bir şekilde hayatını sürdürmeyi ve henüz hayattayken âdeta yaşamdan çekilmeyi istememektedir. Kendisine farklı bir gelecek çizme arzusu ile ertesi gün evi satma kararını kesinleştirir.

Aşağıda hikâyenin anlatıcısı olan kadının, satılık ilanı asmak için deniz evine geldiği bölümü okuyacaksınız.

Tenha bahçeden ve birkaç ihtiyarın camlardaki kımıltısız hayallerinin önünden geçip eve girdiğimde, örümceklerin keyifle ördükleri ağlar yüzümü okşadı. Sonbaharda öylece bıraktığım odalarda, mutfağın kuytuluklarında, sıcak sıcak nefes alan birkaç böcek, belki bir tarla faresi olabilirdi. Olmalıydı da. Çünkü bütün kış yalnızdı ev.

Evet... Yazdan arta kalan bir şeyler vardı odalarda, mutfakta, sepetlerde, torbalarda. Hatta sevgili isli gaz lambasında... Bu evi galiba en çok bu lambayla hatırlayacağım. Hani bazı kereler, kahkahalarla yüklü gecelerde elektrikler ansızın söner, bir an hayal kırıklığının korosu duyulur, insanlar karanlıklara gömülürlerdi ya, ben de bir insan sıcaklığı bulduğum o lambayı yakardım. Ve ışıklı gözlerine sokulurdum onun. Lambam, pervanelerin sığınağı, pervanelerin tuzağıydı...

Geçmiş yazın kokusu beni karşıladığında evi satılığa çıkarmanın ne kadar güç olacağını birdenbire fark edivermiştim. Mutfakta yazdan kalmış patatesler ve soğanlar çimlenmişler. Güneşin turuncusunda kuruttuğum biberlerin rengi kızıldan kahveye dönmüş. Karşı dağın dikenleri, püsküllü otları öylece asılı duvarlarda. Raflardaki dergilerin ve kitapların sayfaları arasında tülden evlerinin içinde küçük ölü kurtçuklar yapışmış.

Ama ben burada yaz kış oturan ihtiyarlardan biri olmak, kasvetli soğuk günlerde denize korkulu gözlerle bakmak istemiyordum ki... O zaman ağrılı dizlerime attığım battaniyeyle, genç sesler arayacaktım çevremde... Giderek saatleri, günleri unutacaktım belki de, denizden geçen vapurların kim bilir kaçıncısını sayacaktım... Neyi nereye koyduğunu bilemeyen, hep düşünceli, hep bir şeyler arayan biri... Dolapları karıştırıyo-

rum, bohçaları açıp kapıyorum, arada bir bastonumu alıp pencerenin önüne gidiyorum. Hayretler geçecek yüzümden, gözlerimden. Kimsenin çözemeyeceği... Kendi dünyamın cimrisi olacağım, kimse bilmeyecek.

Burayı terk etmekle ihtiyarlamaktan kurtulacağımı sanıyorum... İnsanoğlunun böyle acınılası halleri vardır. Siteye ilk gelişimde nasıl da gençtim... Kimdi o insan bende yaşayan? O kadın, elinde sepetiyle bostanlara gider, günün en sıcak olduğu ikindilerde sebzelerle dönerdi. Güçlü ve dipdiri bir insandı... Şimdi elbette bir yabancımdır benim... O zamanki beni bir yabancı gibi hatırlayacağım...

İşte böyle. İhtiyarlar kış boyu, mayıstan eylül sonlarına kadar burayı dolduran kalabalığın şarkılarını, (...) balkonlardan taşan kahkahaları arar dururlardı... El ayak çekildiğinde, güzün usulca sokulduğu ıslak yollarda teşrin yaprakları kararsızca gezinirken, gidenler bir daha geri dönmeyecekmiş gibi iç sızılarıyla bağlanıp kalırlardı pencere önlerine. Ben de öyle mi olacaktım?

Sevinç Çokum, *Rozalya Ana*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kasvetli : Sıkıntılı.
pervane: Geceleri ışık çevresinde dönen küçük kelebek, kepenek.
teşrin: Yılın onuncu ve on birinci aylarına verilen ortak ad.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metinde orta yaştaki bir kadının, deniz evinde mutlu hatıraları olmasına karşın bu evi, yaşadığı birtakım kaygılarla satmaya karar vermesi konu edilmiştir. Yazar; bu metinde kahramanın, ömrünün son gününe kadar hayatı nasıl yaşamayı istediğine dair çeşitli duygularını, kaygılarını okuyucuya aktarmıştır. Şiir, roman, tiyatro, hikâye, deneme, anı, mektup gibi metinler bireyin iç dünyasını yansıtabilir. İnsanı merkeze alan *Güneşin Son Saatleri* hikâyesi de kişilerin ruh durumlarını, amaçlarını, isteklerini özetle insanların içsel süreçlerini yansıtan bir metindir. Bu açıdan bakıldığında okuduğunuz metinde edebiyat ve psikolojinin, insanı bir bütünlük içinde ele aldığı ve bu hâliyle birbirine yaklaştığı görülür.

Edebiyat ve insan arasında var olan temel ilişkiden hareketle insanı ilgilendiren psikoloji, psikiyatri, felsefe, coğrafya gibi bilim dallarının edebiyatla ilişkisinden söz edilebilir. Bu bilimler içerisinde yer alan psikoloji ve psikiyatri, insanların davranışlarını ve iç dünyasını ele almaları bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Edebiyat ve psikoloji çoğu zaman iç içe düşünülmüştür. Bir edebî eserin ortaya çıkma bilincinden oluşturulma sürecine, ortaya çıktıktan sonra okuyucuyla buluşmasına kadar pek çok aşaması ile psikoloji ilişkilendirilmiştir. Psikoloji de -gözlem ve deneylerin yanı sıra- insanların ruh hâllerinin dile getirildiği edebî ürünlerden beslenir. Edebî türler de psikoloji ve psikanalizden yararlanır. Her ne kadar psikoloji, psikiyatri ve edebiyat sıkı bir ilişki içinde olup birbirlerine kaynaklık etseler bile her ikisi de sınırları belli olan farklı alanlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Hayretler geçecek yüzümden, gözlerimden. Kimsenin çözemeyeceği... Kendi dünyamın cimrisi olacağım, kimse bilmeyecek." cümlelerindeki altı çizili ifadede ne anlatılmak istenmiştir?
2. Okuduğunuz metinden alınan "İnsanoğlunun böyle acınılası halleri vardır." cümlesinde "halleri" kelimesi dönemin imla özelliğine uygun kullanılmıştır. Kelime, günümüzde "hâlleri" şeklinde yazılmaktadır. Metinlerin, dönemin imla özelliklerine uygun yazılmasının gerekliliği konusunda neler düşünüyorsunuz?

3. Metinde anlatıcının içinde bulunduğu ruh hâli ve bunun sebepleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

4. Anlatıcı, deniz evini neden isli lambayla hatırlayacağını söylüyor?

5. Anlatıcı, ruh hâlini daha olumlu ve iyi yönde değiştirmek için sizden öneri isteseydi ona neler söylerdiniz? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

6. Metindeki çatışmayı belirleyiniz. Bu çatışmanın metnin anlatımına katkısını söyleyiniz.

7. Metnin başlığı ile içeriği arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz? Siz olsanız bu metne nasıl bir başlık yazarsınız? Niçin?

8. Edebiyatın psikolojiyle ilişki içinde olduğunu gösteren unsurları metinden örnekler vererek açıklayınız.

9. Okuduğunuz metin ile "Edebiyat, insanı insana anlatır." cümlesi arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

10. Mehmet Rauf'un *Eylül* adlı romanından alınan aşağıdaki parçayı okuyunuz.

> Eylül... henüz renk ve koku bitmemiş fakat baharın renklerinin bolluğu o kadar sezilmez bir şekilde çekilmiş, o kadar tekrar geri dönmemek ümitsizliğiyle, geri gelir gibi görünse bile hemen yine solup kararan hırçın, boş arzularla o kadar acı acı çekilmiş ki bir gün işte doğanın ruhu birden uyanıp görüyor, yapraklarının nasıl sararmış, birçoklarının düşüp çamurlar içinde çürümüş olduğunu görüyor ve şimdi hava ne kadar güzel olsa, o bir-iki günün verdiği acılıkla bu güzel havaların ne kadar geçici, bu renk ve kokunun ne vefasız, artık ele geçmez, eldeyken kıymeti bilinmemiş, öylece tüketilmiş bir hazine olduğunu acı acı görüyor. İşte artık ne bir çiçek ne bir koku kalmış...

a) Bu metin *Güneşin Son Saatleri* metninde olduğu gibi psikolojik ögeler içermekte midir? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

b) Aşağıdaki görsel *Eylül* metni ile verilmiş olsaydı bu görselin varlığının, metni yorumlamanıza veya "a" maddesinde verdiğiniz cevaba bir etkisi olur muydu? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle ifade ediniz.

11. Aşağıda bir bölümü verilen eserlerden birini okuyunuz. Okuduğunuz eserde yer alan psikolojik unsurların söz konusu eserin anlatımına nasıl bir katkı sağladığını sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

DOKUZUNCU HARİCİYE KOĞUŞU

Her yağmurda, her küçük fırtınada sancılanan ve biraz daha eğrilip büğrülen bu evlerin önünden her geçişimde, çoğunun ayrı ayrı maceralarını takip ederdim. Kiminin kaplamaları biraz daha kararmıştır, kiminin şahnişini biraz daha yumrulmuştur, kimi biraz daha öne eğilmiş, kimi biraz daha çömelmiştir; ve hepsi hastadır, onları seviyorum; çünkü onlarda kendimi buluyorum; ve hepsi iki üç senede bir ameliyat olmadıkça yaşayamazlar, onları çok seviyorum: ve hepsi, rüzgârdan sancılandıkça ne kadar inilderler ve içlerinde ne aziz şeyler saklarlar, onları çok... çok seviyorum.

Peyami Safa

KÜRK MANTOLU MADONNA

Büyük salonun kapıya yakın bir duvarının önünde birdenbire durdum. O andaki hislerimi, bilhassa aradan bu kadar seneler geçtikten sonra, anlatmama imkân yok. Yalnız orada, kürk mantolu bir kadın portresinin önünde, mıhlanmış gibi durduğumu hatırlıyorum. Resimleri seyredip geçenler, vücutlarıyla beni sağa sola itiyorlar, fakat ben olduğum yerden ayrılamıyordum. Bu portrede ne vardı?.. Bunu izah edemeyeceğimi biliyorum; yalnız, o zamana kadar hiçbir kadında görmediğim garip, biraz vahşi, biraz mağrur ve çok kuvvetli bir ifade vardı. Bu çehreyi veya benzerini hiçbir yerde, hiçbir zaman görmediğimi ilk andan itibaren bilmeme rağmen, onunla aramızda bir tanışıklık varmış gibi bir hisse kapıldım.

Sabahattin Ali

Yazarın Biyografisi

Sevinç Çokum (1943-...): İstanbul'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini burada tamamladı. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Sosyoloji eğitimi aldı. Türkçe, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği görevlerinde bulundu. Birçok dergide yazılarını yayımlayan Sevinç Çokum, hikâye ve roman türündeki eserlerinde genellikle tarihî ve güncel konuları işledi. Eserlerinde sosyal eleştiriye ve bireyin iç dünyasına yer verdi. Sanatçı, eserlerinde alışılmış anlatım ve tekniklerin dışına çıkmaya çalıştı; toplum ve birey arasındaki ilişki üzerinde durarak insandaki değişimlere ve duyarlılıklara eğildi. Türkçeyi etkili kullanan Sevinç Çokum'un hikâye, roman, deneme gibi farklı türlerin yanı sıra senaryoları da vardır.

Sanatçının *Rozalya Ana*, *Gece Kuşu Uzun Öter, Beyaz Bir Kıyı, Al Çiçeğin Moru, Evlerinin Önü* hikâye; *Hilal Görününce, Bizim Diyar, Çırpıntılar, Ağustos Başağı, Deli Zamanlar* roman türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- *Güneşin Son Saatleri* adlı metin ve bu metinle ilgili yapılan çalışmalar, edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri hakkında sizde nasıl bir farkındalık oluşturdu? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

DİLİN TARİHÎ SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN SEBEPLER

Hazırlık

1. Mehmet Kaplan'ın "Dil tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı, korunağıdır... Dilin bütünü milletin evidir. Binbir odalı bir ev! Buna şehir, ülke demek daha doğru olur. Milletler dillerini tıpkı medeniyetleri gibi korurlar..." sözüyle ilgili düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

2. Zeynep Korkmaz'ın "Dil, kalıplaşmış, değişmez, durgun (statik) bir yapıya sahip değildir." sözünü göz önünde bulundurarak "imdi/şimdi, kül-/gül-, til/dil, tag/dağ" gibi kelimelerdeki değişikliklerin nedenleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

DİL-MİLLET BAĞLANTISI

Bilgi Kutusu

Dil, millî varlığa ve ait olduğu topluma sıkı sıkıya bağlıdır.

"Dil, sosyal bir varlık ve belirli toplumların anlaşma aracı olarak tanımlanınca da, bir milleti millet yapan öğelerin başında gelir. Çünkü, bir toplumun millet niteliğini kazanabilmesi, her şeyden önce o millete has bir dilin varlığı iledir. Dil bir milletin duygu ve düşünce tarzı, tarihi ve toplum hayatı ile birlikte yürüdüğünden, millet varlığının bir damgası ve o milletin ayrılmaz bir parçasıdır. Aynı zamanda o milletin sosyal yapısının ve ruhunun gerçek bir aynasıdır. Kendisi de o toplumun içinde bulunduğu tarihî ve sosyal şartlar altında değişir ve gelişir. Toplumdaki her türlü değişme ve gelişmenin de aracı olduğundan, bir genel kültür seviyesi ile de yakından ilgilidir."

Sosyal bir varlık olarak dilin zaman içinde uğradığı değişim ve gelişme iki şekilde kendini gösterir:

1. *Dilin yapı ve işleyişine bağlı olarak,*

2. *Dış etkenlerle.*

1. Her dilin kuruluş döneminden gelen bir yapısı ve işleme biçimi vardır. Ayrıca, her dil toplumu oluşturan kişiler arasında ortak bir anlaşma aracı olarak kullanılagelirken de işleklik kazanır. Dilin yapısı ve işleyişinden gelen özellikler, o dilin kurallarını ortaya koyan ve çeşitli diller arasındaki yapı ayrılıklarını doğurur. Türkçe genel yapısından ve kullanılışından gelen özellikleri dolayısıyla **bitişken/sondan eklemeli** (iltisaklı) bir dildir. Bu demektir ki, bu dilde kelime türetilirken isim ve fiil kökleri değişmez. Köklerin sonuna belli bir düzen içinde eklenen eklerle yeni anlamda kelimeler kurulur:

(...)

2. Dilde dış etkenler ile ortaya çıkan değişimler ise, bir milletin zaman içinde uğradığı bütün değişimlerin dile yansıması şeklinde kendini gösterir. Bir milletin siyasî ve sosyal hayatındaki yükselmeler ve çöküntüler, göçler, yeni bölgelerde yerleşmeler ve yerleştikleri yerlerde değişik kavimlerle kaynaşmalar, din değiştirmeler, komşu veya komşu olmayan millet ve kavimlerle yapılan ticarî ve kültürel alışverişler, kültür alanı değişmeleri ve daha başka sebepler nasıl bir milletin sosyal hayatında bir takım önemli değişiklikler doğuruyorsa, bu değişiklikler elbette, o milletin sosyal hayatının gerçek bir aynası olan dilde de kendisini gösterecektir. Nitekim, VIII. ve IX. yüzyıllarda Budizm'i ve Manihaizm'i kabul eden Uygur Türklerinin dünya görüşlerini bu dinin gereklerine uydurmaları ile, Uygurca da bu dünya görüşüne ayak uydurarak yeni kavramlar ve kelimeler kazanmış; ona uygun bir anlatım biçimine bürünmüştür. Türk-

lerin M.S. X. yüzyılda İslâmiyeti kabul edişlerinden sonraki durum da aynıdır. İslâmiyetin dünya görüşü ve kültür çerçevesi içinde yavaş yavaş Türkçeye pek çok Arapça kelime aktarılmış, Türkçenin söz hazinesi ve anlatım biçimi az veya çok oranda bu dilin etkisinde kalmıştır.

(...)

Tuncer Gülensoy, *Türkçe El Kitabı*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

işlek: Çok işleyen, canlı, hareketli.

kavim: Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu, budun.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Dil-Millet Bağlantısı, dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepler konusunda bilgi veren bir metindir. Metinde toplumların millet olma özelliği kazanabilmesinin dille gerçekleşebileceği ve dilin sosyal bir varlık olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca anlaşma aracı olan dilin, o milletin tarihî süreç içerisinde bulunduğu şartlar doğrultusunda gelişip değiştiği belirtilmiştir. Öğretici bir nitelik taşıdığı için metinde dille ilgili açıklayıcı bilgilere yer verilmiş, kelimeler genellikle gerçek anlamlarıyla kullanılmış; söz sanatlarına, mecazlı anlatımlara ve imgelere çok yer verilmemiştir.

Dil, canlı bir varlıktır. Doğar ve zaman içinde gelişir. Her dil, ait olduğu milletin tarihî sürecinin başlamasıyla varlık kazanır; toplumun sosyal yapısında meydana gelen değişme ve gelişmelere paralel bir çizgide ilerler. Toplumun içinde bulunduğu kültürel hayat, yaşadığı coğrafya, dinî hayat o toplumun diline yansıyarak dilin değişmesini ve gelişmesini sağlar. Ayrıca siyasi ve toplumsal değişim, teknoloji, çeviri faaliyetleri, yazarların dil tercihleri gibi hususlar da yazı ve konuşma dilini doğrudan etkiler.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelime gruplarının anlamlarını metnin bağlamından hareketle açıklayınız.

> Dil, sosyal bir varlık ve belirli toplumların anlaşma aracı olarak tanımlanınca da, bir milleti millet yapan öğelerin başında gelir.

> Çünkü, bir toplumun millet niteliğini kazanabilmesi, her şeyden önce o millete has bir dilin varlığı iledir.

> İslâmiyetin dünya görüşü ve kültür çerçevesi içinde yavaş yavaş Türkçeye pek çok Arapça kelime aktarılmış, Türkçenin söz hazinesi ve anlatım biçimi az veya çok oranda bu dilin etkisinde kalmıştır.

2. Metne göre toplumların millet olma özelliği kazanabilmesinde dilin etkisi nedir? Açıklayınız.

3. Bir milletin sosyal hayatında meydana gelen değişikliklerin dille bağlantısını metinden hareketle ifade ediniz.

4. Metinde geçen "Dil bir milletin duygu ve düşünce tarzı, tarihi ve toplum hayatı ile birlikte yürüdüğünden, millet varlığının bir damgası ve o milletin ayrılmaz bir parçasıdır." sözü ile anlatılmak istenen düşünceyi açıklayınız.

5. *Dil-Millet Bağlantısı* metninde "öğe" şeklinde yazılan kelime ve "M. S." şeklinde kısaltılan "Milattan sonra" kelime grubu, bugünkü standartlara göre "öge" ve "MS" şeklinde yazılmaktadır. Dildeki bu farklılığın nedenleri ile ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

6. Okuduğunuz metinde dilin canlı ve sosyal bir varlık olmasının yanı sıra başka hangi özellikleri vurgulanmaktadır?

7. Metnin temasını söyleyiniz. Temayı belirlerken takip ettiğiniz aşamaları aşağıda boş bırakılan yere şemalaştırınız.

Tema →

8. Metinde ele alınan konunun anlatıcının bakış açısına etkisini söyleyiniz.

9. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyip aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Ana Düşünce	Yardımcı Düşünceler

10. Kemal Ateş'in *Türk Dili* kitabında bulunan *Dil Nedir?* adlı metinden alınan aşağıdaki parça, dilin canlı ve sosyal bir varlık olması hakkında bilgi vermektedir. Buna göre

a) Metinde yer alan bilgileri de göz önünde bulundurarak dilin sosyal bir varlık olması ile değişkenliği arasındaki ilişkiyi düşünüp tartışınız. Tartışma sonunda ulaştığınız sonuçları aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

> Dil toplumsal bir kurumdur. Oluşumu, gelişimi ve değişimi kendi kural ve yasalarıyla birlikte, toplumun koşullarına da bağlıdır. Kimi dilbilimcilerin, "ilkel dil yoktur, ilkel toplum vardır." sözü bu gerçeği anlatır. Dilin gelişimi yalnızca kendi yapısına bağlı değil, toplumsal koşullara da bağlıdır. Toplumdaki gelişmeler dile yansır. Örneğin, "bilgisayar" sözcüğünün üretilmesi için toplumun önce bu aracı bulması gerekir. Ancak dil toplumsal, söz bireyseldir. Söz dediğimiz etkinlikte kişisel özelliklerin payı büyüktür. Toplumun bize sunduğu dili herkesin kullanma becerisi farklıdır.
>
> Hiçbir dil durgun, tamamlanmış bir sistem değildir. Dil tamamlanmış bir yapıt değil, sürüp giden bir etkinliktir. Her gün yeni sözcükler eklenir, zamanla bazı değişiklikler gösterir. Canlı bir organizma gibidir dil.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) *Dil Nedir?* adlı metin ile aşağıda verilen görsel arasında nasıl bir anlam ilişkisi kurarsınız? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle söyleyiniz.

c) Dilin canlı, sosyal, değişip gelişebilen bir varlık olması ile ilgili bir görsel seçmek isteseniz nasıl bir görsel tercih edersiniz? Seçeceğiniz görsel ile ilgili yapacağınız betimlemeyi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yazarın Biyografisi

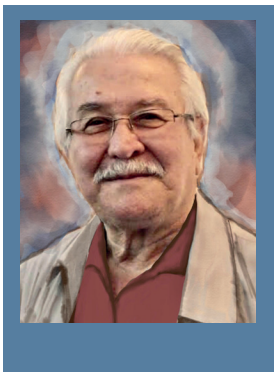

Tuncer Gülensoy (1939-2022): Uşak'ta doğdu. Babasının memurluk görevi nedeniyle ilköğrenimini farklı şehirlerde tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsünde "ilmî uzman" olarak çalıştı. Uluslararası birçok kongre ve sempozyum düzenleyerek Türk diline ve Türk dünyasının bütünlüğüne yönelik çalışmalara önemli katkılarda bulundu. Profesör olduğu 1989 yılında Erciyes Üniversitesine geçti. Yayımlanmış çok sayıda makale, bildiri, ansiklopedi maddesi, tanıtma-tenkit ile köşe yazısı bulunmaktadır.

Yazarın *Türk Halk Edebiyatı, Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası, Anadolu Türk Yer Adları Kılavuzu, Kütahya ve Yöresi Ağızları, Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası* eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Metin çalışmaları boyunca dilin değişim ve gelişimini etkileyen unsurlardan bahsedilmiştir. Edindiğiniz bilgilerden hareketle günümüzde teknoloji, ekonomi, kültür, günlük yaşam vb. alanlardaki hızlı değişim ve gelişimin dile etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

İLK ÖRNEKLERDEN GÜNÜMÜZE TÜRKÇENİN ÖNEMLİ SÖZLÜKLERİ

Hazırlık

1. "Sözlükler, dün ile bugün arasında kurulan kültürel bağın köprüsüdür." ifadesinde sözlükler "köprü"ye benzetilmiştir. Siz sözlükle hangi kelime veya kelimeler arasında bir benzetme ilgisi kurarsınız? Niçin?
2. Kemal Ateş'in "Yazarlar hep bizim bildiğimiz sözcüklerle yazmak zorunda olsalardı, ne dil gelişirdi, ne bizim sözdağarımız, ne de edebiyat gelişirdi. Bilmediğimiz sözcükler üstelik bizim sözcüklerimiz. Ben bu anlamda yazarları ikiye ayırıyorum: Sözlüklerle yetinen yazarlar, sözlükleri zorlayan, sözlüklere ve bu arada bizim söz dağarcığımıza da bir şeyler katan yazarlar." sözünü yorumlayınız.

TÜRK DİLİNİN İLK SÖZLÜĞÜ DİVANÜ LUGATİ'T-TÜRK

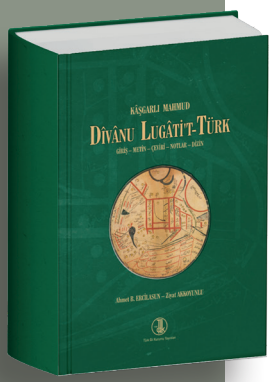

Bilgi Kutusu

Sözlükler, dillerin ve insanlığın belleğidir.

Türk dilinin ilk sözlüğü, Kâşgarlı Mahmud'un (?1008 - ?1105) yazdığı *Divanü Lugati't-Türk*'tür. Tarihsel kaynaklarda hakkında bilgiye rastlanmayan, eserinde de kendisi hakkında pek fazla bilgi vermeyen Kâşgarlı Mahmud'un soylu bir aileden geldiği ve çok iyi yetiştirilmiş bir şehzade olduğu *Divanü Lugati't-Türk*'teki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Türklerin en güzel konuşanı, en açık anlatanı, en iyi eğitim göreni, soyca en köklüsü, en başarılı kargı atanı olmakla övünen Kâşgarlı Mahmud, Türk topluluklarının yaşadığı bütün şehirleri ve bölgeleri dolaştığını yazmaktadır.

Türk topluluklarının dili, edebiyatı, yaşayışı ve âdetleri üzerine yirmi yıla yakın malzeme topladıktan sonra Bağdat'a gelen Kâşgarlı, 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074 yılında tamamlayarak Halife Muktedî Biemrillah'a sunmuştur.

(...)

Divanü Lugati't-Türk, bütün Türk illerini ve dillerini kapsayan, bin yıl öncesinin Türk toplulukları hakkında önemli bilgiler içeren kaynak eserdir.

Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, dokuz bin civarındaki söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmud Arapça kökenli *dīvān* sözünü 'sözlük' anlamında kullanmıştır. Arapça kökenli *luġat* ise 'sözcük, kelime, söz; sözlük' anlamlarının yanı sıra 'dil, her kavmin konuştuğu dil' anlamını taşımaktadır. Kâşgarlı Mahmud bu sözün teklik biçimini değil de çokluk biçimi olan *luġāt* sözünü 'her Türk topluluğunun konuştuğu dil' anlamında olmak üzere eserine ad yapmıştır.

Döneminin yazı dilinin dil bilgisi kurallarını ve söz varlığını eserinde toplayan Kâşgarlı Mahmud, bu ölçünlü dil çerçevesinde diğer Türk topluluklarının ağız özelliklerini hem ses hem de söz varlığı bakımından ayrıntılı biçimde ele almıştır.

(...)

Kâşgarlı Mahmud'un Türk dilinin Arapça kadar zengin olduğunu kanıtlamak ve Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazdığı *Divanü Lugati't-Türk*'ün günümüze ulaşan tek nüshası Ali Emiri tarafından bulunmuştur.

(...)

Şükrü Halûk Akalın, *Sözlüğün Tarihi*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kargı: Silah olarak kullanılan, ucu sivri ve demirli uzun mızrak.

ölçünlü: Standart.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Türk diline ait ilk sözlük olan *Divanü Lugati't-Türk*'ün özellikleri ve önemi hakkında bilgi vermeyi amaçlamıştır. Metinde; bir dil bilgisi kitabı, bir sözlük, bir ansiklopedi niteliği gösteren *Divanü Lugati't-Türk*'ün Türk dili ve bu dili konuşan Türk toplulukları ile ilgili içerdiği bilgilerden bahsedilmiştir.

Türkçenin söz varlığını farklı amaçlar doğrultusunda yansıtan birçok sözlük çalışması geçmişten günümüze kadar yapılmıştır. 12. yüzyılda Zemahşerî tarafından hazırlanan *Mukaddimetü'l-Edeb*, Harezm Türkçesi için dil malzemesi içermektedir. Eser; Arap, İran, Türk ve Moğol dillerinin sözlüğüdür. 14. yüzyıl sonlarında hazırlandığı düşünülen *Codex Cumanicus (Kodeks Kumanikus)*, Karadeniz'in kuzeyinde yaşamış Kuman (Kıpçak) Türklerinin söz varlığı ve sözlü edebiyat ürünleri ile ilgili derlemelerden oluşmaktadır. 15. yüzyılda Ali Şir Nevaî, Türkçe ve Farsçanın karşılaştırılması niteliğinde olan *Muhâkemetü'l Lugateyn*'i yazmıştır. *Divanü Lugati't-Türk* gibi Türklük ve Türkçe bilinciyle yazılan bu eser, Çağatay sahasında Türkçeye hizmet eden önemli bir kaynaktır.

Türkçeden Türkçeye sözlükler ise 18. yüzyıldan itibaren hazırlanmaya başlanmıştır. Mehmed Esad Efendi'nin *Lehcetü'l-Lügat*, James W. Redhouse'un (Ceyms V. Rethaus) *Müntahabat-ı Türkiyye* ve *Müntehabat-ı Lügat-ı Osmaniyye*, Ahmed Vefik Paşa'nın *Lehce-i Osmani*, Şemseddin Sami'nin *Kamus-ı Türkî* adlı sözlükleri Türk sözlükçülüğünün önemli ürünlerinden birkaçıdır. Bunlardan *Kamus-ı Türkî* kendisinden sonra hazırlanan pek çok sözlüğe kaynaklık etmiş, Türk sözlükçülüğünün dönüm noktalarından olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'nde Türkçenin söz varlığını ortaya koyacak bir sözlük hazırlanması düşüncesi, 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulmasıyla oluşmuştur. Bu düşünce doğrultusunda yapılan çalışmalarla meydana getirilen *Türkçe Sözlük*'ün ilk baskısı 1945'te yayımlanmıştır. Her baskıda dilin söz varlığındaki önemli gelişmeler sözlüğe yansıtılmıştır. Bugüne kadar on bir baskısı yapılan *Türkçe Sözlük*, Türkçenin söz varlığını geleceğe taşıyan önemli kaynakların başında gelmektedir.

Türk Dil Kurumunun son yıllarda çalışmalarını bilişim uygulamaları ile kullanıma sunması, sanal ortamda Türkçenin başvuru kaynaklarının artmasını sağlamıştır. Türk Dil Kurumunun 2002 yılında başlattığı bu uygulama ile *Güncel Türkçe Sözlük*'ten sonra *Kişi Adları Sözlüğü, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, Türkçede Eş ve Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü, Türk Lehçeleri Sözlüğü, Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü, Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Sesli Türkçe Sözlük, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* de erişime açılmıştır. Türkçedeki her kelimenin doğru ve örnek söylenişini sunan *Sesli Türkçe Sözlük,* söyleyiş birliği sağlanmasında önemli bir başvuru kaynağı hâline gelmiştir. Ayrıca sözlükteki bütün kelimelerin parmak alfabesi ile gösterilmesini sağlayan uygulama, *Güncel Türkçe Sözlük* yazılımına eklenmiştir. Bütün söz varlığını tek veri tabanında toplayan ve bu veri tabanında sorgulama olanağı sağlayan *Büyük Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Elektronik Dil Yayımcılığı Çalışma Grubunun katkılarıyla 2008'de kullanıma açılmıştır.

TDK Sözlükleri

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Divanü Lugati't-Türk* Kâşgarlı Mahmud tarafından ne zaman yazılmış ve kime sunulmuştur?
2. Okuduğunuz metinde *Divanü Lugati't-Türk*'ün hangi millî, manevi, sosyal, tarihî unsurları yansıttığını söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi metinden örneklerle açıklayınız.
3. Kâşgarlı Mahmud, hakkında yeterli bilgi olmamasına rağmen yüzyıllar ötesinden sesini duyurabilmektedir. Bu durum size sanatçı ve eser ilişkisi ile ilgili neler düşündürmektedir?
4. Okuduğunuz metinden bilgi ve yorum içeren cümlelere birer örnek söyleyiniz.
5. Sizce *Divanü Lugati't-Türk*'te yer alan her kelimenin TDK *Türkçe Sözlük*'te bulunması mümkün müdür? Niçin?
6. Aşağıda "çarık" kelimesinin *Divanü Lugati't-Türk* ile *Türkçe Sözlük*'teki anlamları verilmiştir. İki örneği karşılaştırdığınızda *Divanü Lugati't-Türk*'ün bugünkü sözlük anlayışının oluşumuna etkileri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Divanü Lugati't-Türk'ten

Çaruk Çarık. Şu atasözünde de kullanılır. *Yadag atı çaruk, küçi azuk* 'Yaya giden kişinin atı çarık, kuvveti ise azıktır' Yürüyerek giden kişinin yalın ayak kalmaması, güçsüz düşmemesi için çarık ve azığın mutlaka bulundurulmasını öğütleyen atasözüdür.

Türkçe Sözlük'ten

çarık, **-ğı** a. **1.** *isim* İşlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı: "*Tozla örtülmüş çarıklarının eskiliği belli olmuyor.*" -Ö. Seyfettin. **2.** *isim* Araba yokuş aşağı giderken tekerleği frenlemek için altına sürülen demir levha. **3.** *isim, denizcilik den.* Çene. **4.** *isim, argo* Para cüzdanı: "*Kızı bu çarık sözünün para cüzdanı manasına geldiğini bilmeden dinler.*" -R. H. Karay.

Yazarın Biyografisi

Şükrü Halûk Akalın (1956-...): Adana'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Adana'da, lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 1979'da İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Akademisyenliğe Çukurova Üniversitesinde başladı ve 2006'ya kadar Çukurova Üniversitesinde çalıştı. 2006'dan 2022'ye kadar Hacettepe Üniversitesinde görev aldı. Bu süreç içinde 2001 yılında atandığı Türk Dil Kurumu başkanlığını 2012 yılına kadar devam ettirdi. Türk dili ile ilgili yüz kadar makale ve bildirisi *Türk Dili* başta olmak üzere çeşitli bilimsel dergilerde yayımlandı. Şükrü Halûk Akalın, bilgisayar terimlerinin Türkçeleştirilmesi ve bilgisayarda Türkçenin yanlışsız kullanılması konusunda önemli çalışmalar yürüttü. Ayrıca genel ağda Türkçenin ve Türkçe içeriğin yaygınlaşması için çalışmalar yaptı. 2022'de emekli oldu.

Yazarın *Saltuk-nâme I-II-III, Eski Anadolu Türkçesi* araştırma-inceleme; *Anayurttan Atayurda* gezi türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metnin ve metin ile ilgili yapılan çalışmaların bir milletin hayatında sözlüklerin önemiyle ilgili sizde bir farkındalık oluşturduğunu söyleyebilir misiniz? Niçin?

Dil Bilgisi

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

1. *Dil-Millet Bağlantısı* metninden alınan aşağıdaki parçada altı çizili kelimeler ve kelime grubunun eş anlamlısını bulunuz. Bu kelimeleri ve kelime grubunu birer cümlede kullanınız.

- Dil bir milletin duygu ve düşünce tarzı, tarihi ve toplum hayatı ile birlikte yürüdüğünden, millet varlığının bir damgası ve o milletin ayrılmaz bir parçasıdır. Aynı zamanda o milletin sosyal yapısının ve ruhunun gerçek bir aynasıdır.

***Dil-Millet Bağlantısı* Metninden Alınan Kelimeler**	**Kelimelerin Eş Anlamlıları**	**Kurduğunuz Cümleler**
Dil		
Tarz		
Aynı zamanda		
Millet		

2. *Güneşin Son Saatleri* metninden alınan aşağıdaki parçada altı çizili kelimelerin altına cümlenin anlamını değiştirmeyecek birer kelime veya kelime grubu yazınız.

- Burayı terk etmekle ihtiyarlamaktan kurtulacağımı sanıyorum... İnsanoğlunun böyle acınılası halleri vardır. Siteye ilk gelişimde nasıl da gençtim... Kimdi o insan bende yaşayan? O kadın, elinde sepetiyle bostanlara gider, günün en sıcak olduğu ikindilerde sebzelerle dönerdi. Güçlü ve dipdiri bir insandı...

3. *Güneşin Son Saatleri* metninden alınan "Yazdan arta kalan bir şeyler vardı odalarda, mutfakta, sepetlerde, torbalarda." ve "Hayretler geçecek yüzümden, gözlerimden." cümlelerindeki altı çizili kelimelerin geçtiği bir paragrafı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

4. *Türk Dilinin İlk Sözlüğü Divanü Lugati't-Türk* metninden alınan aşağıdaki cümlede kullanılan noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını verilen şemalara yazınız.

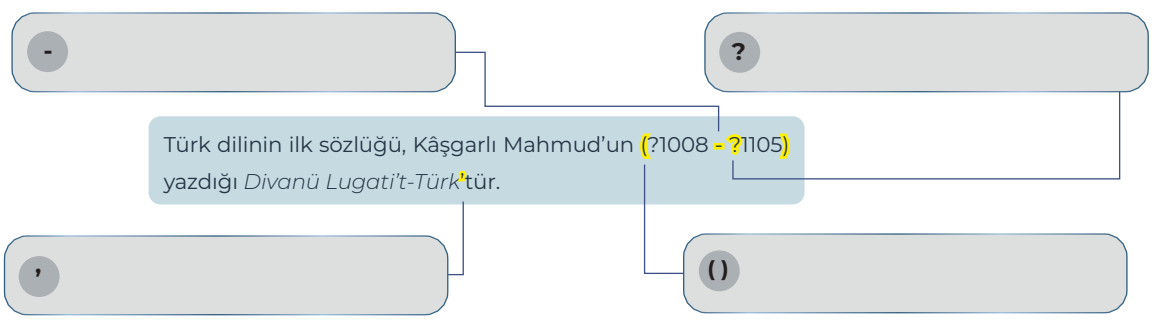

5. *Yıllarca Aradım Kendi Kendimi* şiirinden alınan "Gök kubbede kalacaktır ses kadim" dizesindeki altı çizili kelimeyi gerçek ve mecaz anlama gelecek şekilde birer cümlede kullanınız. Cümlelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

- .....
- .....

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Bir konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerin belli bir düzene bağlı olarak yazıya aktarılmasıyla yazılı metinler oluşturulur. Bilgi ve deneyimleri başkalarıyla paylaşma ihtiyacından doğan yazma faaliyetinde başarılı olmak için özgün bir anlatıma sahip olmak, dili doğru, etkili ve güzel kullanmak önemlidir. Bir yazma çalışması yapabilmek için yazılacak metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce ve hedef kitleyi belirlemek gerekir. Belirlenen türe özgü yapı özelliklerine uygun yazmak; türe uygun terim, kavram, deyim, atasözü, ağız özellikleri kullanmak yazıyı başarılı hâle getiren diğer unsurlardır.

b) Uygulama

Dil, gücünü toplumu oluşturan bireylerin onu ortaklaşa kullanmaları ve işlemeleriyle kazanır. Toplumlar dillerini kendi ihtiyaçlarına, kültür ve uygarlık seviyelerine ve zevklerine göre oluşturur. Bir millete mensup olan her fert o milletin kültürünü, dilini, dinini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini bünyesinde taşır. Maddi ve manevi değerlerin anlatım aracı olan dil; toplum, teknoloji ve iletişim araçları gibi unsurlarla da etkileşim hâlindedir.

- Toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği hakkında bir yazı yazınız. Yazınızı yazarken bu parçadan ve sayfa 15'te verilen yönerge doğrultusunda yaptığınız araştırmanın sonuçlarından yararlanınız.
- Bu çalışmayı yaparken yazma aşamalarının yer aldığı aşağıdaki şemayı göz önünde bulundurunuz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunum, bir konuyu yazıların yanı sıra çeşitli görsel ve işitsel materyallerle de destekleyerek dinleyenlere aktarmaktır. Sunumlar; bilgileri aktarmak, önemli konuları vurgulamak, araştırmaların sonuçlarını açıklamak, çalışma sonuçlarıyla olayların ve olguların önemli noktalarını ortaya koymak gibi amaçlarla yapılır.

b) Uygulama

- Yukarıdaki parçayı ve sayfa 15'te verilen yönerge doğrultusunda yaptığınız araştırmanın sonuçlarını göz önünde bulundurarak yeni karşılaşılan teknolojik terimler üzerine bir sunum yapınız. Bu sunumda terimlerin yazılış ve telaffuzları ile ilgili hususlara da değininiz.
- Sunumu yaparken aşağıda verilen bilgileri göz önünde bulundurunuz.

Sunum Öncesinde

- Konuyu ve amacı belirleyip bu konuda araştırma yapınız.
- Konuşmanıza hazırlanmak amacıyla prova yapınız.

Sunum Sırasında

- Konuşmanıza etkili ve kısa cümleler kurarak başlayınız.
- Konuşmanızda kullanacağınız kelimelerin seçimine, ses tonunuza, vurgunuza, jest ve mimiklerinize dikkat ediniz.

Sunum Sonrasında

- Dinleyicilerin sorduğu sorulara tartışmaya girmeden kısa, açık ve net cevaplar veriniz.
- Konuşmanızı etkili bir şekilde bitiriniz.

Artık konuşmalarda, yazılarda karşımıza bir ya da birkaç yabancı sözcük mutlaka çıkıyor relax ol'lar, favor'lar, trend'ler, brif'ler, ayrıca dilimize üşüşmüş ve üşüşmekte olan DEKLARE ETMEK, OKEYLEMEK, NICK NAME, START ALMAK, TREND, FINAL FOUR, ONLINE, MORTGAGE, FAIR PLAY, REVİZE ETMEK gibi yüzlerce yabancı sözcük... (...)

Durum, büyük bir tehlike arz ediyorken hala yabancı sözcük kullanmakla elimize ne geçiyor?

Kemal Atalay, *Alo Türkçe Nerdesin?*

Yazarın dilin kullanımı ile ilgili olarak yakındığı durumun düzeltilebilmesi için birey ve toplum olarak neler yapılabilir? Bu konu hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.

GİRİŞ ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki parçada boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelimelerden uygun olanlarını yazınız.

kültür	sosyal	değişmeler	dinî hayat
farklılık	siyasal yaşamları	psikolojik	dil

1. Dil, toplumlardaki gelişmeler ve ..... doğrultusunda ilerler. Canlı ve ..... bir varlık olan dil; doğar, gelişir ve zaman içinde değişime uğrar. Bu süreç içerisinde toplumun gereksinimlerine uygun biçimde kendini devamlı olarak yeniler. Toplumların kültürel yaşamları, bulundukları coğrafya, ..., bilimsel ilerleme ve teknolojik gelişmeleri, ... anlayışındaki değişiklikler o toplumun diline yansır.

Aşağıda rakamlarla verilen açıklamaları harfler ile sıralanan eserlerle eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Açıklamalar	Eserler
( ) I. Türk topluluklarının dili, edebiyatı, yaşayışı ve âdetleri üzerine yazılan eser bütün Türk illerini ve dillerini kapsayan, bin yıl öncesinin Türk toplulukları hakkında önemli bilgiler içeren bir eserdir. Eser, Kâşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınmıştır.	**a)** *Mukaddimetü'l-Edep*
( ) II. Karadeniz'in kuzeyinde yaşamış olan Kuman (Kıpçak) Türklerinin söz varlığı ve sözlü edebiyat ürünleri ile ilgili derlemelerden oluşan eserin 14. yüzyıl sonlarında hazırlandığı sanılmaktadır. Kumanların dil ürünü olan bu eser Latin harfleriyle ortaya konulmuştur.	**b)** *Divanü Lugati't-Türk*
( ) III. Sözlükçülük geleneğinde önemli bir yere sahip olan Zemahşerî tarafından yazılmıştır. Arapça öğrenmek isteyenlere yararlı olabilecek bir eserdir. Harezm Türkçesi için dil malzemesi içermektedir.	**c)** *Codex Cumanicus* **ç)** *Kamus-ı Türkî*

Aşağıdaki sorunun cevabını boş bırakılan yere yazınız.

3. Bazen düşünürüm, ne kadar garip mahluklarız? Hepimiz ömrümüzün kısalığından şikâyet ederiz; fakat gün denen şeyi bir an evvel ve farkına varmadan harcamak için neler yapmayız? Ben bile bu yaşta işimle gücümle meşgul olacağım yerde radyo başına oturup saatlerce, bir kere bile gidip görmediğim, -tabiî sinemalardaki havadis filmleri hariç- futbol maçlarının, boks güreşlerinin hikâyesini dinliyorum.

Yukarıdaki parça Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* **romanından alınmıştır. Bu parçayı hangi bilim dallarıyla ilişkilendirebilirsiniz? Niçin?**

.....

.....

.....

.....

4-8. soruları aşağıda harfler ile sıralanan parçaları okuyarak cevaplayınız. Cevaplarınızı soruların yanındaki harflerden birini veya birkaçını kodlayarak veriniz.

A

Felsefî dilde okuyucunun dikkati içeriğe yöneliktir. Dolayısıyla onda, söyleyenin şahsiyeti kendini hissettirmez ve ettirmemelidir. Hâlbuki edebî eserde dil araç değil, amaçtır. Onun açık ve anlaşılır olma gibi bir sorumluluğu yoktur. Tam tersine edebî dil, yan anlam, mecaz, sembol, imaj gibi vazgeçilemez kullanımlar sebebiyle bir hayli kapalı ve muğlaktır. Kısacası edebî dil, dil içinde bir üst dildir. Sanatkârın başarısı, söz konusu üst dili yakalayabilmek, kendine has ve orijinal bir ifade kudretine ulaşabilmek ve üslûp sahibi olabilmekle doğru orantılıdır. Felsefî dile göre çok daha zengin olan edebî dil, sanatkârın kimlik ve kişiliğiyle özdeşleşir.

İsmail Çetişli, *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*

B

Hem edebi eser, hem de felsefi eser bireysel bir çabanın ürünüdür. Ama edebi eserde üslup, estetik zevk önemli olduğu için esere yazarın üslubu, estetik zevk anlayışı yansıtmakta ve yazarın şahsiyeti eserde bulunmaktadır. Felsefi eserde ise, amaç estetik zevk olmadığı için kullanılan dil soyut ve kuru bir dildir ve dolayısıyla da akıl yürütme ve mantıksal çözümlemelerle doludur. Edebiyat, kavram analizlerinden uzaklaşarak, olayları somut bir hale sokmak suretiyle, felsefenin soyutluğunu ve kuruluğunu giderir. Bir felsefi eser de filozofun eseri olmasına rağmen, bireyselliği aşan bir konuma sahiptir.

Ali Osman Gündoğan, *Felsefe ve Edebiyat*

C

Dilciler, dilbilimciler değişik açılardan incelerler bir sözcüğü. Anlam ve ses imgesinin ayrılmayacak biçimde kaynaşmasıyla oluşmuş bir kavram birimi sayarlar onu. Ne ki bu kavram, değişikliğe uğrar zamanla. Daha doğrusu sözcüğün anlam alanında genişleme, zenginleşme olur. İnsan düşüncesindeki açılımlar, benzetme ve yakıştırma ya da aktarma yoluyla sözcüklere yeni yeni anlamlar yükler. Bu yükleyimi de ozanlar, yazarlar yapar genellikle. Diyelim ki "ağır" sözcüğünün, ilk ve temel anlamı "tartıda çok çeken"dir. Bugün bu anlamının yanı sıra aktarma yoluyla "değeri çok olan", "çapı boyutları büyük", "çetin, güç", "tehlikeli, korkulu", "sıkıntı veren", "dokunaklı, insanın gücüne giden, kırıcı", "yavaş", "yoğun" gibi anlamlar da yüklenmiştir bu sözcüğe.

Emin Özdemir, *Dilin Öte Yakası*

4. Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmıştır? (A) (B) (C)

5. Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde edebiyat ve felsefede kullanılan dilin farklılığından söz edilmiştir? (A) (B) (C)

6. Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde düşünceyi geliştirme yollarından hem tanımlamaya hem örneklemeye yer verilmiştir? (A) (B) (C)

7. Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde bir eylem, nedeniyle beraber verilmiştir? (A) (B) (C)

8. Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde "Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz." **kuralına aykırı bir kullanım vardır?** (A) (B) (C)

9-12. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yere yazınız.

LEBLEBİCİ

Mahalle arasındaki leblebicinin bacasında koyu bir duman kırışıyor, düzelip dikiliyor. Seleler boş. İhtiyar, gözleri yumulu iri nohutları kavuruyordu. Kerpiç duvarların sıvaları dökülmüştü, çapraz çatkıları ortaya çıkmıştı. Tahta kapı yarı aralıktı. İhtiyarın çul kaplı ot yatağı, tahta ranzanın üstünde. Pıyrım pıyrım bir haki kaput yere kaymış. Büyükçe bir küp. Sol yanda elekler asılıydı. Tavana yakın ufak, dört köşe bir delikten ışıyordu dükkân. Tavan isten, kurumdan kapkaraydı. Örümcek ağları saçaklanmıştı. Karşı duvarda paslı kocaman bir yatağan asılıydı. Kabzasında parıltı. Bir ibrik, bir toprak güveç, üç çuval nohut. Leblebi ter kokuyordu. Ilık ılıktı içerisi. Yeşil sıcak diplere sokuluyor. Kavkılı böcekler ağır ağır kıpırdıyor, duyargalarını gevşekçe oynatıyor gibi. İhtiyarın gözleri uyuşukluk içinde, kendiliğinden örtülü, gözlerinin kapak derileri yığılışmış. Durmadan çevriliyordu sağ eli. Leblebiler gevriyordu, sararıyordu ateş sarılığında, benekleniyordu. İhtiyar .....

.....

.....

Vüs'at O. Bener, *Havva*
(Kısaltılmıştır.)

9.

a) Metinde boş bırakılan yere ihtiyarın ruh hâlini yansıtan cümleler ekleyiniz.

b) Metne eklediğiniz cümleleri dikkate alarak bir edebî eserde kişilerin ruh hâllerini yansıtan ifadelere yer verilmesinin metne etkisini gerekçelerinizle açıklayınız.

.....

.....

10.

a) Metindeki mekân unsurunu aşağıdaki görsellerden hangisiyle desteklemek istersiniz? Niçin?

I

II

III

.....

b) Görsel seçiminizde metindeki hangi ayrıntılar etkili oldu?

.....

11. Sizden okuduğunuz *Leblebici* **metnine** "dil" **kelimesinin geçtiği bir cümle eklemeniz istense aşağıdaki metinde** "dil" **kelimesinin yüklendiği anlamdan farklı bir anlam mı seçersiniz? Niçin?**

Diller arasındaki ilişkiler sonucunda bir dilden ötekine geçen öğelerin başında, sözcüklerin geldiği görülür. Bu durumun ortaya çıkışında, toplumlar arasındaki ilişkilerde, belli mallara, araç ve gereçlere, kişiye ve topluma ilişkin kavramlar olarak sözcüklerin, dilin ses, biçim, sözdizimi öğelerinden daha çok yer almaları etkili olmuştur, sanıyoruz. Birer besin maddesi olan ve doğu ülkelerinde bulunduktan sonra hemen her ülkeye girerek genelleşen çay, şeker, kahve gibi nesnelerin adları bu yüzden pek çok dile, ufak tefek değişikliklerle geçmiştir.

Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil*

.....

.....

12. "İhtiyar, gözleri yumulu iri nohutları kavuruyordu." **ve** "İhtiyarın çul kaplı ot yatağı, tahta ranzanın üstünde." **cümlelerinde virgülün kullanım amaçları aynı mıdır? Niçin?**

.....

13-17. çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

13. Dildeki değişmenin olumlu ya da olumsuz olması, topluluğun kendi iç dinamiklerinin olumlu ya da olumsuz gelişmesiyle bağlantılıdır. Bu süreç birbirini karşılıklı olarak etkilemektedir. Sınırlı ve dar bir yaşam çevresinin sınırlı ve dar bir hayal ufku olacaktır. Buna karşılık sınırsız ve geniş bir yaşamın, bizim duyusal kavrayışımızdan daha güçlü bir kavrama olanağı içerisinde, hayal ufkumuzu genişleten bir etkisinin olacağını söyleyebiliriz. Felsefe, tarih, psikoloji gibi bilim dallarının karşılıklı etkileşim içinde kavrayışlarımızı geliştirmek, düşüncelerimizi açmak, yaşamı ve dünyayı yeniden ve yeniden anlamlandırmak gibi önemli işlevleri vardır. Bu yüzden dildeki ve dolayısıyla kültürdeki olumlu değişmenin aracıları olarak bu bilim dalları önemli bir işlev yüklenmektedir.

Bu parçada aşağıdakilerin hangisinden bahsedilmektedir?

A) Toplum içinde oluşan genel görüşlerin uzun bir süreç içinde yerleştiğinden
B) Toplumu inceleyen farklı bilimlerin dil ve kültüre, bireyin görüş ve düşüncelerine yaptığı olumlu etkilerden
C) Dilin toplumsal değişimlerden etkilenmesinin zamana bağlı olduğundan
D) Bireyin yaşam alanının dar olmasının hayal gücünün harekete geçmesinde önemli bir etken olduğundan
E) Bireyin toplumsal konumunun belirlenmesinde toplum biliminin rolünün öneminden

14. Dil toplumun bize sunduğu dev bir kumaştır, o kumaşı halk dokumuştur. Ancak o kumaştan bizler bireysel yeteneklerimiz ölçüsünde, kişisel özelliklerimizi de katarak yararlanırız. Kendimize elbiseler dikeriz. Üslup buradan doğar. Yani ----

Bu parçanın anlam bütünlüğü göz önünde bulundurulduğunda boş bırakılan yere aşağıdakilerin hangisi getirilmelidir?

A) dil toplumsal, söz bireyseldir.
B) dil canlı ve üretken bir varlıktır.
C) dil ifadesini sadece halkta bulur.
D) dilin yazılmamış birçok kuralı vardır.
E) dil sınırları çizilemeyen esnek bir sistemdir.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

A) Türk Dil Kurumu'nun 1945'ten beri yayımlanan *Türkçe Sözlük*'ünün 11. baskısı 2011 yılında yapılmıştır.
B) Düşünce ve duyguları nesilden nesle nakletme aracı olan dil, her türlü kültürel faaliyetin temelini teşkil eder.
C) Kültür değerlerimizi yüzyıllar önceden akis ettiren, Türkçenin zengin bir dil olduğunu gösteren atasözlerimiz vardır.
D) Şüphe yok ki ana dili, âlemi kendine özgü bir biçimde tahlil eder; bu tarz tahlili ve âlem bilincini bir zorunluluk hâline getirir.
E) Kelimelerin olmadığı bir dünya da yaşasaydık, beyinlerimizden ve kalplerimizden gelen düşünce ve duyguları nasıl aktarırdık acaba?

16. Çok karmaşık bir dizgedir (I) (sistemdir) dil; kurallarını anladığımızı sansak, düzenini kavrıyor gibi olsak da nice karmaşıklığı, gizleri içinde barındırır (II) (bulundurur). Ezberi, dayatmayı sevmez. Bazen akıl almaz (III) (inanılmaz) sürprizler sunar insana; bizi şaşırtmak, yanıltmak ister. Bazen su gibi akıl almaz yollar bulur kendine; zenginleşmeyi, büyümeyi sever. Yeter ki fırsat verelim (IV) (uygun şartlar sağlayalım), dil içinde olup bitenleri (V) (sonuca bağlananları) doğru anlayalım.

Bu parçadaki numaralanmış kelime ve kelime gruplarının hangisi, yay ayraç içinde verilen açıklamasıyla anlamca uyuşmamaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

17. "Dilimizdeki yüzlerce yabancı kökenli kelimenin halk dilinde karşılıkları olduğunu ---- gördüm." **cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerin hangisi getirilirse cümle farklı bir anlam kazanır?**

A) şaşırarak
B) hayret ederek
C) araştırarak
D) beklemediğim biçimde
E) ummadığım hâlde

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

Etkileşimli soruları çözmek için karekodu okutunuz.

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

2. ÜNİTE

HİKÂYE

Hikâyeci, her şeyden önce dikkatini hayatta rastladığı gerçek insanlar üzerine çeviren ve onlar arasında tip, karakter ve davranış farklarını en ince çizgilerine kadar ayırt edebilen insan demektir.

Mehmet Kaplan

ANAHTAR KELİMELER

Hikâye, olay örgüsü, kişi, zaman, mekân, anlatıcı, bakış açısı, betimleme, öyküleme

HİKÂYE ÜNİTESİNDE NELER YAPACAKSINIZ?

Okuma Bölümünde

- **1960 sonrası Türk hikâyeciliğini ve küçürek (minimal) hikâyelerin özelliklerini öğreneceksiniz.**
- Dil bilgisi bölümünde metinler üzerinden kelimede anlam, imla ve noktalama konuları ile ilgili çalışmalar yapacaksınız.
  - ▸ Sayfa 53'te verilen eserlerden birini okumak için hazırlık yapınız.

Yazma Bölümünde

- **Ünitede incelenen hikâyelerde yer alan tekniklerden en az ikisini kullanarak hikâye yazmayı öğreneceksiniz.**
- **Ünitede edindiğiniz bilgilerden hareketle küçürek hikâye yazmayı öğreneceksiniz.**

Sözlü İletişim Bölümünde

- **Bir hikâyeyi dramatize etmeyi öğreneceksiniz.**
  - ▸ İnceleyeceğiniz ya da seçeceğiniz bir hikâyeyi dramatize etmek üzere hazırlık yapınız.
- **Bir hikâyecinin hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlamayı öğreneceksiniz.**
  - ▸ Sunumda tanıtacağınız hikâyeci ile ilgili hazırlık yapınız.

* *Sanatçının edebî kişiliğini, varlığını ortaya koyan özgün ifadeleri veya döneme özgü imla ve noktalama kurallarını olduğu gibi yansıtmak amacıyla ünite boyunca işleyeceğiniz tüm metinlerin aslına sadık kalınmıştır.*

Hikâye ünitesinin sonunda

Okuma Bölümünde

- 1960 sonrası Türk edebiyatında yazılan hikâyelerin tarihsel gelişimi nasıldır?
- 1960 sonrası hikâyelerin biçimsel özellikleri, konu ve temaları nelerdir?
- 1960 sonrası Türk edebiyatında eser veren önemli hikâyeciler kimlerdir?
- Küçürek (minimal) hikâyeler hangi biçimsel özelliklere sahiptir ve hangi temaları içermektedir?

Yazma Bölümünde

- Bir hikâyeyi farklı anlatım biçim ve tekniklerini kullanarak nasıl yazarsınız?
- Küçürek (minimal) hikâye yazarken hangi unsurları göz önünde bulundurursunuz?

Sözlü İletişim Bölümünde

- Bir hikâyeyi dramatize ederken nelere dikkat edersiniz?
- Bir hikâye yazarını tanıtan sunum hazırlarken hangi aşamaları takip edersiniz?

sorularını cevaplama yeterliliği kazanacaksınız.

OKUMA

1960 SONRASI TÜRK HİKÂYESİ

Hazırlık

1. Bir hikâyeyi arkadaşınıza tavsiye edebilmeniz için o hikâyenin hangi özellikleri taşıması gerekir?

2. İnsan doğasının modern şehrin yaşam tarzına uyumu konusunda neler düşünüyorsunuz?

1 | BİZ BÜYÜRKEN KÜÇÜLEN

Bilgi Kutusu

Mustafa Kutlu, hayatın içinden hikâyeler yazar ve bu hikâyelerin merkezine insanı koyar.

Orta Çeşme Buğday Meydanı'nın tâ öteki ucunda idi. Öğle sıcağı bastırıp etrafta dut ağaçlarına tünemiş ağustos böceklerinin cırıltısından başka bir ses kalmayınca, yani çarşı esnafı gölgelere, kuytulara çekiliverince, babam beni Orta Çeşme'ye gönderirdi. Çöl güneşi altında göz alabildiğine uzanan altın sarısı kum tepeleri gibi buğday yığınlarını, aşılmaz dağlar gibi sıralanmış çuvalları geçmek, çeşmenin serin şırıltısına ulaşmak gerekiyordu. At arabalarının, fışkılara yuvalanmış sinek sürülerinin, çuval gölgelerine sığınmış kara bıyıklı köylülerin arasından geçerdim. İri bakır güğümü çeşmenin lülesine dayar, suyun sesini dinlerdim. Bakır güğüm dolar taşardı. Lüleden dökülen su köpüklendikçe yüzüme gözüme bir serinlik yayılırdı.

Bu serinlikten aldığım güçle aynı çölü bu defa ağır bir yükle geçmeye çalışırdım. Aman Allahım, ne büyük bir meydandı bu Buğday Meydanı. Git git bitmez. Su dolu güğüm baldırlarıma vurdukça ağırlaşır, dal gibi ince bileklerim kesilir. Bir o elime, bir bu elime alarak, her elli metrede bir dinlenerek babamın oturup istidalar yazdığı o karanlık kahveye kadar ulaşırdım. Sanki Kaf Dağı'nın ardından sihirli elmayı kapıp gelmişim gibi içimi bir gurur kaplardı. Kahvede oturanlar gülerek alkışlardı beni. Utanır önüme bakardım. Sonra teker teker her birine birer bardak su verir, dualarını alırdım.

Şu fotoğraftaki Buğday Meydanı'na bakınca içime ılık bir şeyler akıverdi. Oracıktaki buğday tozlarının üzerinde ayak izlerimi görür gibi oldum. Değişen hemen hiçbir şey yok. At arabaları yine orada. Yine o karabıyıklı köylüler, buğday yığınları etrafında dolaşıyor. Sinekler uçuşuyor, sessizlik.

Mevsim yaz. Meydan boşalmış sanki. Kimse telaş etmiyor. Meydanda ağır ağır dolaşanların elleri arkasında.

Berber Tevfik'in kapısı önünde sarı mintanlı bir köylü var. Acaba dişi mi ağrıyor? Az sonra duvarın dibine çökertip dişini mi çekecekler? Kızmış buğday yığınını aktaran adamın önünde, hemen caddenin kıyıcığında kuzineli sobalar duruyor. Gördünüz mü? Fotoğraf herşeyi göstermez. Ama bana görünüyor. Külüne patates gömülecek, üzerinde kestane kebabı yapılacak. Çarşının içine doğru uzanıp giden caddenin ucu kalabalık. Dağ köylerinden mahkemeye gelenler var; bazıları da pırtı, gazyağı, lamba şişesi alıyordur muhakkak. Bakıyorum da şimdi ne kadar ufak gözüküyor gözüme o koooca Buğday Meydanı. O ucu bucağı belirsiz çöl.

Ah, gülüyorsunuz; çocukluk dünyamızın boyutlarıyla yorumluyorsunuz bu durumu. Ama sadece benim için kocaman değil o Buğday Meydanı. O meydana konup göçen herkes için böyleydi bu.

İnanmıyorsanız meydana değil de onu çevreleyen dükkânlara bir bakın. O minnacık berbere, o küçümen attar dükkânına, o minyatür gibi mescitlere, o uzanıp giden bakırcılar çarşısına.

Mesafeler azaldı, uzaklar yakın edildi, hız duygusu hayatımızın ritmini altüst etti. Gerine gerine "dünya küçüldü artık" diyoruz; "herkesin her şeyden haberi var".

Dünyanın küçüldüğü doğrudur. Dükkânların, apartmanların büyüdüğü de doğrudur. Belki artık şu fotoğraftaki Buğday Meydanı da kaldırılmış, yerine bilmem kaç katlı bir "İş merkezi" yapılmıştır.

Biz büyüdüğümüz için dünya küçülmüyor. Etrafımızı kesret halkası kapladıkça ufkumuz daralıyor.

Dünyayı küçültürken kendimizi de küçültüyoruz. Gökdelenler, nükleer başlıklar büyüdükçe biz köşemizde büzülüyoruz. Eşya ile, dünya ile var olan irtibatımız; âlemin ritmi ile olan bağlantımız zedeleniyor.

Mustafa Kutlu, *Arkakapak Yazıları*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

güğüm : Yandan kulplu, boynu uzun, genellikle bakırdan su kabı.
istida : Dilekçe.
kesret : Çok olma durumu, çokluk.
kuzine : Hem ısıtmaya hem de üzerinde veya içinde yemek pişirmeye yarayan büyük mutfak sobası.
küçümen : Benzerlerinden daha küçük olan, pek küçük.
lüle : Su akan musluksuz boru.
mintan : Yakasız, uzun kollu erkek gömleği.
pırtı : Ufak tefek ev eşyası.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz hikâye, Cumhuriyet Dönemi'nde dinî değerlere ve geleneğe duyarlığı öne çıkaran hikâyeleri ile tanınan Mustafa Kutlu'ya aittir. Bir memleket hikâyecisi olan yazar, bu hikâyesinde geleneksel yaşamla modernleşmenin karşılaştırmasını yapmış ve modern hayatın toplumsal hayata etkilerini konu edinmiştir. Hikâyesinde ülkenin yaşadığı sosyal, kültürel, ekonomik değişiklikleri ve bunların bireydeki etkisini anlatmıştır. Metinde de görüldüğü gibi yazar bunları dile getirirken dilin sade ve anlaşılır olmasına önem vermiştir.

1960'lı yıllarda önceki yıllara göre yazar sayısının çokluğu yanında konularda da bir genişleme, çeşitlenme olur. Bu dönemde bir yandan toplumcu gerçekçilik gelişirken bir yandan da varoluşçuluk etkisini gösterir. Köyden şehre göç, köy ve şehir yaşamı gibi daha önce de ele alınan konuların yanı sıra şehirde geçim sıkıntısı çeken dar gelirliler, kenar mahallelerdeki insanların yaşamları, aydınların durumu, deniz ve deniz insanları, kadın sorunları, Almanya'ya göç gibi yeni konular hikâyelerde yer alır. Bu dönem hikâyelerinde toplumsal konuların yanında bireyin psikolojisi de işlenir.

1970'li yıllarda yaşanan toplumsal olaylar, doğrudan veya dolaylı olarak edebiyat ortamını da etkiler. Toplumcu gerçekçi anlayış ile işçi, emekçi ve yoksul insanlar hikâyelere konu olur. Hikâye türünde 1950'lerin güçlü çıkışı ve 1960'ların birikimi, özellikle biçimsel arayışlar ve tema çeşitliliği olarak hikâye dünyasına yansır.

1980'li yıllarda gerek ülkedeki gerek dünyadaki değişimler edebiyatta yansımalarını gösterir. Hikâyelerde ideal olandan çok, yaşanan gerçeklik gündeme getirilir. Eserlerde politik söylemden uzaklaşılırken biçim kaygıları ve çok katmanlı bir anlatım öne çıkar. Bu türde öz eleştiri, yalnızlık, zaman, hesaplaşma, bunalım, dinî duyarlılık, yüzleşme gibi temalar yaygınlık kazanır. Okuduğunuz metinde de görüldüğü gibi 1980 sonrasında geleneksel birikimi değerlendiren, İslami duyarlılıkla hikâye anlatma geleneğini günümüz dili ile ifade eden bir hikâye anlayışı söz konusudur. Bu anlayışla eser veren sanatçılar arasında Mustafa Kutlu, Rasim Özdenören, Bahaeddin Özkişi gibi isimler yer alır.

1990'lı yılların hikâyecilerinde bazı benzer yanlar bulunsa da ortak bir edebî anlayış görülmez. Ancak eserlerde yalnızlık, zaman, bireyin iç çatışmaları, düş-gerçek ve hayat-kurgu ikilemi ortak bir zemin oluşturur. Bu dönem hikâyecilerinde modernizm, postmodernizm gibi anlayışların etkileri görülmeye başlar. 2000'li yıllarda eser verenler de 1980 kuşağının ve sonrasının hikâyecileridir. Bu dönem hikâyelerinde yaygın bir çeşitlilik, farklılık, bireysel çıkışlar ve yenilikçi arayışlar dikkat çeker.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan "Gökdelenler, nükleer başlıklar büyüdükçe biz köşemizde büzülüyoruz." cümlesindeki altı çizili kelimenin anlamını kullanıldığı cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metindeki anlatıcının kişilik özelliklerinden üçünü söyleyiniz.

3. Okuduğunuz metinden anlatıcının, mekânı geçmişte ve günümüzde nasıl algıladığını ifade eden ikişer cümle örneği söyleyiniz.

4. Okuduğunuz hikâye, *Dergâh* dergisinin arka kapağında aşağıdaki fotoğraf ile yayımlanmıştır. Buna göre

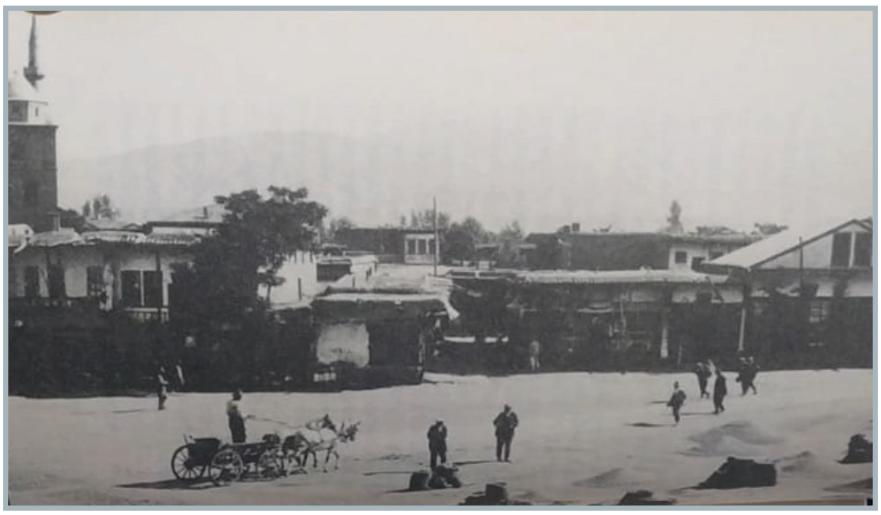

a) Sizce bu fotoğraf yazılan metin için mi çekilmiştir yoksa metin bu fotoğraf için mi yazılmıştır? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

b) Mustafa Kutlu, eserlerinde hem içerik hem biçim yönünden gelenekle bugün arasında yaşanan kırılmanın önüne geçmek için kendisine bir köprü işlevi yükler. Siz fotoğrafa baktığınızda geçmişle bugün arasında nasıl bir bağ kurabilirsiniz? Anlatınız.

c) Okuduğunuz metinde anlatıcı, fotoğrafın her şeyi göstermeyeceğini söylüyor. Fotoğrafın göstermediği ama anlatıcının dile getirdikleri nelerdir? Bunları dile getirirken anlatıcının hangi duyguların etkisinde olduğunu söyleyebilirsiniz?

5. Metindeki anlatıcının, okuru hikâyenin içine çekmek amacıyla kullandığı ifadelerin altını çiziniz. Bu ifadelerin metne ve okurun metni okuma sürecine katkısını açıklayınız.
6. Metindeki temel çatışmayı belirleyiniz. Metinden bu çatışmayı ifade eden üç cümle örneği söyleyiniz.
7. Metinde geçen "Biz büyüdüğümüz için dünya küçülmüyor. Etrafımızı kesret halkası kapladıkça ufkumuz daralıyor." cümlelerinden hareketle dünyanın küçüldüğü düşüncesine katılıyor musunuz? Niçin?
8. Mustafa Kutlu, ilk cümlenin hikâyenin kapısı olarak nitelenebileceğini, okurun metne yakınlık duymasının ilk cümleye bağlı olduğunu bir röportajında ifade eder. Okuduğunuz metinde yazar, sözünü ettiği bu etkiyi sizde uyandırdı mı? Düşüncelerinizi gerekçeleri ile açıklayınız.
9. *Biz Büyürken Küçülen* hikâyesi ile aşağıdaki metni anlatıcıların mekâna yüklediği işlev bakımından karşılaştırınız. Anlatıcıların mekânı algılama biçimlerinden yola çıkarak çevreyle ilişkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Bir Odanın Fotoğrafı

Yok böyle bir fotoğraf.

Hiçbir fotoğrafçı kameranın ardında olanları fotoğraflayamamıştır henüz.

Oysa kameranın ardındaki düz, çıplak duvarın resmi çekilmeliydi: kameranın önünde olup bitenleri bu düz badanalı satıh anlamlandırıyor, kameranın önünde duranların bir odanın içinde durduklarını fotoğraflarda görünmeyen bu duvar gerçeklik olarak yansıtıyor. Ama o duvar gene de görünmüyor. Fotoğrafçıya sorarsanız bu duvarın kendisiyle uğraşmaya değmez: boydan boya, düz, çizgisiz, kişiliksiz bir satıh. Belki bir elektrik düğmesi, bir priz, kullanılmayan bir aplik kordonu.. bu düz sathın dümdüzlüğünü bazı duvarlar üzerinde bir bunlar bozabilir. Ama fotoğrafçıya göre, resmini çekmeye değecek bir özellik taşımaz bunlar: olsa olsa kişiliksizliğin belgelerini resmedebilirler. Bir odanın fotoğrafını çekmeye yanaşılmaz bu yüzden. Odaların fotoğrafı yoktur.

Rasim Özdenören, *Elli Yılın Öyküsü*

Yazarın Biyografisi

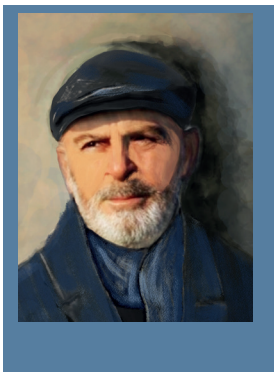

Mustafa Kutlu (1947-...): Erzincan'da doğdu. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlanan sanatçı, 1977'den itibaren Dergâh yayınevinde çalışmaya başladı. Sait Faik Abasıyanık ile Sabahattin Ali etkilerinin görüldüğü ilk iki kitabı *Ortadaki Adam* ve *Gönül İşi*, yazarın hikâyelerindeki bir arayış döneminin özelliklerini yansıttı. Zamanla uzun hikâyeleri ile kendine özgü bir anlayışın örneklerini verdi. Taşradan büyükşehre eleştirel bir gözle bakan yazar; Türkiye'de yaşanan toplumsal değişim, şehirleşme olgusu ve göç konularını işledi.

Sanatçının *Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir, Uzun Hikâye, Mavi Kuş, Hayat Güzeldir, Sıradışı Bir Ödül Töreni, Hüzün ve Tesadüf*, *Tarla Kuşunun Sesi* hikâye; *Şehir Mektupları, Akasya ve Mandolin, Vatan yahut İnternet* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- *Biz Büyürken Küçülen* adlı metin ve bu metin ile ilgili çalışmalar, insanın kendi iç dünyasını ve yaşamın sürekli değişen gerçeklerini algılamasında hikâye türünün işlevi ile ilgili size neler düşündürdü?

Hazırlık

1. Aşağıda modern veya geleneksel unsurlarla ilgili görsellere yer verilmiştir. Buna göre

I

II

III

a) Yukarıdaki numaralanmış görselleri gelenekselden moderne doğru sıralayacak olsanız nasıl bir sıralama yaparsınız? Niçin?

b) Görsellerden hareketle "geleneksel" ile "modern" kavramlarının sizde uyandırdığı çağrışımları söyleyiniz.

2 | Giz

Bilgi Kutusu

Nezihe Meriç, olaydan çok bireyin iç dünyasına yönelen hikâyeciliğin başarılı temsilcilerindendir.

Beni aydıran bugenviller oldu.

Öte gün, sabah açmadan uyanıp dama çıktığımda, bir iki gündür anlayamadığım duygular içindeydim. Gün, evin arkasındaki zeytinlerin üzerinde, giderek koyulaşacağını belli eden imlerle, yanından yöresinden ışıklar alarak, yaprakların arasından dumanımsı koyu pembeler salarak, soluk pembe bir renk veriyordu daha. Böyle yukarıdan, dam başından bakarken, beyaz evleriyle, narenciye bahçelerinin yeşilleriyle denize inen kent, alakırçıl bir uykunun içindeydi. Deniz de öyle. Renk tutmaya çalışıyordu. Gece renginde, su renginde yayılıyordu. Karanlık iyice dağılınca bulacaktı kendini. Ben damda, oturmuş, bakınıp duruyordum. Şen esen bir delikan geçiyordu damarlarımdan. Bu kentin doğasını sevdiğimi duyuyordum tüm varlığımla. Denize bakıyordum, bir boydan bir boya, ufuk çizgisine dek. Ortada, denizin kenarında bir giz dağı gibi yükselen Kale'ye bakıyordum. Işığın yıldızlanıp, orada burada çizgi çizgi çakması, çakıp çakıp geçmesi miydi, horozları, yusufçukları durma çığırttıran? Uzak bahçelerden bizim zeytinliklere, görünmeyen uzak bir adadan denize doğru, kenti orta yerinden bölerek geçen büyük yoldan, pembe zakkumların çok olduğu uç mahallelere dek horozlar karşılıklı birbirlerine sesleniyorlardı. Gün doğumunu haber veriyorlardı. Onlar susunca hemen yusufçuklar.

(...)

Sonra, sabah alışverişine çıktığımda,

sokağın köşesine yığılmış bugenvilleri görünce,

sonra saptığım ikinci (bu ötekinden de dar bir sokaktır) sokağın karşılıklı iki köşesinde, sonra denize inen tüm dar beyaz sokaklarda,

paslı demir kapının dibinde,

İki basamaklı taş merdivenin orada mor bugenvil yığınları.

"Bu, o!" dedim.

Ne olduğunu bilemediğimdi. Ama geldiğini sezdim.

Ne demiştim, denize inen dar sokaklar! İşte kentin tanıtımının ilk tümcesi. Beyaz, dar sokaklar. Duvarların hem içini, hem dışını, iç avluyla dışardaki dar sokağı renklendiren, insanları sevinç içinde bırakan çılgın mor bugenviller. Yerli yabancı

her yaz gezgini, onları görünce, durur, bakar, güler, sevinir. Hemen kendi dilinde ünlemler üretir. Ah! O ya! O la la! Şunu demek isterler: "Aaa aa aa! Şunlara bakın. Ay ne güzel! Tanrım bu doğa ne şaşırtıcı! Bu kente has işte bu beyaz duvarlar, bu mor çiçekler. Akdeniz bu, Akdeniz!"

Yaz olanca hızıyla sürüyor. Mahkemeler, iş izlemeleri, yatırımlar, badana boya işleri, bir iki ay sonra gelecek olan kış için yapılması gereken (hele kış, hele o! Gelmesine çok uzun yıllar var sanki) hazırlıklar, günlük yaşamdan tümüyle çıkarılmıştır. Başka çare de yoktur bu kızmış beyaz sıcağın içinde.

Yazı sürüklemek gerekir, tatil sonuna dek.

Açıkça belli olmasa bile, tatilden yorulunmuştur.

Yaz olanca hızıyla nasıl sürer?

Her zamanki gibi. Öyleye doğru sokakları dolduran kapkara olmuş yerli yabancı gezginler, gezi motorları, yeni gelen bavullar, tatili bitirip dönen bavullar, armağan incik boncuk, takı, öteberi sergileyen tezgâhlar, meydandaki açık hava lokantalarında çığırtkan, kışkırtıcı pide, sarmısak, yoğurt, mantı, döner kokuları.

(...)

Kalabalık.

"Bakiym kimler ayırdında bu işin" diyerek, deniz kenarından meydana doğru, sallana sallana bir yürüme, bir günaydınlaşma, çocukları severek, içimden şarkılar söyleyerek, tasasız bir gezi tutturuyorum. (Güneş, sıcak, duyguları tek renkte, kendi beyaz ışığında topluyor. Tasa soluyor).

Bakıyorum, kimsede bir değişiklik yok.

Gün, yaz günü olarak sürüp gidiyor.

(...)

Zaman değişiyor.

Gezi motorları.

Denize çağrı,

yemeğe çağrı,

sıcak,

gene sıcak,

çok sıcak.

Bir yaz günü olarak gün, bir tatil kentinde nasıl olursa öyle sürüp gidiyor.

Ama ya bugenviller?

Hızla dökülmeye, köşelerde birikmeye başlayan bugenviller?

Bilge bir gülüşle sessizce gülüyorum çarşının orta yerinde. Aydım.

"Yaz bitiyor akıllılar" diyorum. Bu daha ilk im. Bakın daha neler olacak."

Nezihe Meriç, *Toplu Öyküleri II*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

aymak : Kendine gelmek, gerçeği anlamak, ayılmak.

bugenvil (begonvil): Akdeniz Bölgesi'nde yaygın olan, beyaz, kırmızı, pembe, turuncu renklerde çiçekleri olan bir bitki.

çığırtkan: Bir olayı, bir haberi yüksek sesle çevreye duyuran kimse.

im : İşaret, alamet.

yusufçuk: Dağlık ve ormanlık bölgelerde yaşayan, güvercine benzeyen, ondan daha küçük kuş.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Giz adlı metin, Cumhuriyet Dönemi'nde farklı türlerde eser veren Nezihe Meriç'e aittir. Bu eserde anlatıcı, bir yaz gününde yaşadığı yerin çarşıları, sokakları ve tatilcileri ile ilgili izlenimlerini konu edinmiştir. Yazar, eserlerinde kadının iç dünyasına sıklıkla yer verir. Nitekim okuduğunuz hikâyenin de kahramanı bir kadındır. Nezihe Meriç'in hikâyelerinde modernist anlayışın bir yansıması olarak olayın yerini izlenim, çağrışım ve tasvir alır. Yazar, *Giz* hikâyesinde olduğu gibi kahramanlarının olaylar ve durumlar karşısındaki duruşu ile ruh hâlini yansıtır. Nezihe Meriç, metinde tamamlanmamış ifadeler ve ikilemeler kullanmış; kelimelerin yerlerini değiştirmiş; bu anlatım tarzı ile hikâyeye şiirsel bir söyleyiş katmıştır.

1960 sonrası Türk hikâyesinde bazı yazarlar, modernizmin etkisiyle bireyin iç dünyasının karmaşıklığından hareketle gerçeğe ulaşan eserler ortaya koymuştur. Sanatçılar bu anlayış doğrultusunda eserlerinde o döneme kadar kullanılan teknikleri yeni bir yaklaşımla ele almıştır. Eserlerde alışılmış temalardan uzaklaşıp yeni arayışlara yönelmiştir. Bireyin bunalımı, yalnızlığı, huzursuzluğu vb. konuların anlatıldığı bu eserlerde kişilerin iç dünyalarının öne çıkarılması, şiirsel bir anlatım yapısı, olayların kişilere olan etkisi modernist anlayışın özelliklerindendir. Türk edebiyatında Vüs'at O. Bener, Oğuz Atay, İnci Aral, Yusuf Atılgan gibi sanatçılar modernist anlayışın etkisiyle eserler vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Bulunduğu yerde yaşanan sabah saatlerinin anlatıcı üzerindeki etkisi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

2. Yazar hikâyeye neden *Giz* adını vermiş olabilir?

3. Nezihe Meriç, hikâyelerini şiirsel tatlar taşıyan bir dille yazar. Tasvir yaparken ayrıntılara, uzun cümlelere, imgeli anlatımlara çok sık başvurur. Özellikle de şiirsel ifadelerin bulunduğu bölümlerde devrik cümleleri çok kullanır. Buna göre

a) Yazarla ilgili yukarıdaki bilginin metne nasıl yansıdığına dair metinden örnekler bulup aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

b) Beğendiğiniz veya özlem duyduğunuz bir yeri yukarıdaki altı çizili unsurlardan yararlanarak betimleyiniz. Betimlemenizi sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

4. Metinde geçen "Beni aydıran bugenviller oldu." cümlesini metnin bağlamından hareketle yorumlayınız.

5. Okuduğunuz metnin şekil özellikleri, metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir? Sizce yazarın bu kullanımı tercih etmesinin sebepleri neler olabilir?

6. Okuduğunuz metinde o dönemin sosyal yaşantısı ve kültürü ile ilgili hangi bilgilere ulaşabilirsiniz?

7. Metne anlatıcının dışında bir kişi ekleyiniz ve aşağıda boş bırakılan yere diyalog tekniğini kullanarak bir bölüm yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

8. "Bakayım, begonvil" kelimeleri okuduğunuz metinde "bakiym, bugenvil" şekliyle kullanılmıştır. Yazara özgü olan bu kullanımların metne nasıl bir katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

9. Aşağıda Azra Erhat'ın *Mavi Yolculuk* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Bu parçayı, okuduğunuz *Giz* adlı hikâye ile dil ve anlatım özellikleri yönünden karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak paylaşınız.

Bodrum'dan Marmaris'e: Bodrum

Bodrum'a karadan da, denizden de gelseniz, göz kamaştırıcı bir aydınlıkla karşılaşırsınız. Bodrum şehrinin beyaz bir şerit gibi uzandığı kıyının ötesinde masmavi ufak Karaada, İstanköy, Kalimnos Adaları ile antikçağlarda "Eski deniz" diye anılan Arşipel'e açılır.

Bodrum iki koy üzerine kurulmuştur: Girit'ten gelme göçmenlerle iskân edildiğinden Rum Mahallesi diye anılan doğu koyu, Akdeniz tipi beyaz evleri ve daracık sokakları ile şehrin en kalabalık ve canlı yöresidir. Otellerin ve lokantaların bulunduğu bu koyda canlılık sabahın erken saatlerinde başlayıp gece yarılarına dek sürer. Türk Mahallesi adını taşıyan batı koyu liman boyunca tam bir kavis olarak uzanır. Evler burada daha çok bahçe içine kurulmuştur. Bodrum'un ünlü narenciye bahçeleri tepelere kadar uzanıp, antik Halikarnas'tan kalma anıtları yeşillik içine gömmüştür. Dünyanın yedi harikasından biri sayılan Mausoleion burada, Bodrum'un büyük tiyatrosu buradadır.

Bodrum'un neresinden bakılırsa, iki koyu tam ortasından biçip dikilen Bodrum Kalesi şehrin en ilginç yapısıdır. On beşinci yüzyılda Rodoslu Senjan şövalyelerince yapılmış olan kale bugün tam onarılmış durumda, dünyanın en zengin sualtı arkeoloji müzelerinden birini barındırmaktadır. İki koy arasında kocaman bir çıkıntı olarak yükselen kale bir zamanlar ada olan Zephyria adlı kayalık bir toprak üzerine kurulmuştur.

Yazarın Biyografisi

Nezihe Meriç (1924-2009): Gemlik'te doğdu. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile aynı üniversitenin Felsefe Bölümünde bir süre öğrenim gördü. Dost Yayınları'nın ve *Dost* dergisinin yönetiminde görev aldı. *Seçilmiş Hikâyeler* adlı dergide ilk hikâyesi olan *Bir Şey*'i yayımladı. Eserleriyle çeşitli ödüller alan yazar, hikâye ve romanlarında bireyin iç dünyasını başarıyla yansıttı. Modern hikâyenin tüm özelliklerini eserlerinde kusursuz bir şekilde işledi. Toplum içindeyken bile kendi iç yalnızlığını sürdüren kadınları anlatmadaki başarısı ile tanındı.

Sanatçının *Bozbulanık, Topal Koşma, Menekşeli Bilinç, Dumanaltı, Bir Kara Derin Kuyu, Boşlukta Mavi, Gülün İçinde Bülbül Sesi Var* hikâye; *Korsan Çıkmazı, Alacaceren* roman; *Çavlanın İçinde Sessizce* anı; *Sular Aydınlanıyordu, Sevdican, Toplu Oyunlar* oyun; *Aix-Londra-İstanbul Mektupları* mektup türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- *Giz* adlı metin ve metinle ilgili yapılan çalışmalar, hikâye türünde gelenekten modernizme giden süreçte oluşan toplumsal değişimin eserlere yansıması ile ilgili size nasıl bir katkı sağladı? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.

Hazırlık

Yandaki görselde yer alan bavul "göç" kavramını yansıtması amacıyla kullanılmıştır. Siz bu kavram için bir görsel seçmek isteseniz seçeceğiniz görselde bavuldan başka hangi unsurları kullanmayı tercih edersiniz? Niçin?

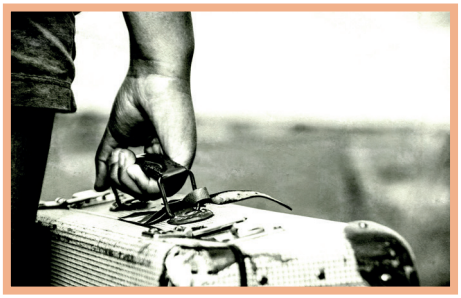

3 | ORMANLARIN GÜMBÜRTÜSÜ

(...)

Geldiler. Demir parmaklıkların önünde yerlerini aldılar. Öbürlerine karıştılar.

Gecenin koyusu yarılıyordu. Gök, hava, toprak, herşey beyaz bir dokunulmazlık içindeydi. Mavi ve dumanlıydı. Daracık, şimdi kıyıları iyice belirlenmiş gök aralığından bir tutam ışık sızıyor, serpilip yayılıyordu. Hepsinin gözü o soluk ışıkta, sabahın gelmesi demek olan aydınlıktaydı. Çünkü hepsi bir tutam ışığın bile kolaylıkla, istekle bölüşüldüğü yine de kimselere yetmediği yerlerden gelmişlerdi: yamru yumru kerpiç duvarlardan, sazlı damlardan, büyük kentlerin arka mahallelerinden, bir gecede kurulan gecekondulardan, bekâr odalarından, sabahçı kahvelerinden. Sıcak bölgelerde, rüzgârın yumuşacık çarptığı kıyılarda sırt sırta ya da köşelemesine dururdu kurdukları beyaz evler; kalın duvarlarıyla sıcağı geçirmez, daracık beyaz yollara geri püskürtürlerdi elbirliğiyle. Oysa soğukta, kar altında, sert bozkırda, yan yanaydılar ısınmak için. Öyle ki uzaktan bakıldığında tek çatı alırdı gözü; tek ev sanılırdı. Demir kapının önünde bekleyenlerin hepsi, geniş yollarda saatlerce yol alırken bir ara ansızın görünüp çabucak gözden yiten, bellekten silinen damlardan, kayırılmamış arka sokaklardan gelmişlerdi; kasabalardan, köylerden, kentlerden. O cılız ışık bile tek solukta aydınlatıyordu hepsini.

(...) Bu ikinci bekleyiş hiç bitmeyecekti sanki. Bir ara, nereden geldiği belli olmayan bir ses bir kapı numarası haykırdı. Herkes birbirine baktı bir süre, sonra koşuşmaya başladı.

— Boşuna itişmeyin, dedi Eşref, itişmeyin boşuna. Orada da bekleyeceksiniz nasılsa.

İtiş kakışı, çekişmeleri, sövgüleri garip bir güçle bastırdı sesi.

— Boşuna itişmeyin. Yedide dedilerse dokuza kadar en aşağı bekleyeceksiniz. Hanımlar, siz şöyle geçin bakayım. Önce sizi alırlar:

— Sen daha önce gitmiş miydin hemşerim?

— Belli değil mi canım? Ne soruyorsun adama?

— Hangi kapıya gidecekmişiz peki?

— Neler sorarlar içerde ağabeyim?

Bu takım elbiseli, favorili, ağızlıklı adamın çevresi, kendiliğinden çizilmiş bir saygı halkasıyla boş bırakılmıştı. Meryem de dışında kalmıştı bu halkanın, bu insanın, kendi kocasının, Eşref'in; belli bir uzaklıktan baktı ona. Münih'e ilk gittiğinde, "Sevgili Meryemim," diye başlayan mektuplar yazmıştı Eşref (ezbere bildiği mektuplar), "beni sorarsan iyiyim," derdi. "Sağlığınıza duacıyım. Buralar hep bahçe. Çok çalışıyoruz. Hasanımla Zeynebimi çok özledim, ama mecburuz düşün ki."

Altı ay sonra değişmişti mektupları. Artık babasının evine yazıyordu Eşref. "Aileme selam," deyip bitiriyordu. Oralarda öğrenmiş; Cuma namazına gitmeyi de, transistörlü

Bilgi Kutusu

Toplumda yaşanan her olay, bir yönüyle hikâyelerde yerini bulur.

radyoyla çocukları bahçeye götürmeyi Pazar günleri, otomobil markalarını, sofrada bıçak istemeyi. Bu halkanın çok ötesinde birileriyle yan yana buldu kendini Meryem: Cemile, Safinaz teyze, Ruhsar, "ağabeyli kız", Nezihe bir de. Sanki hiç ayrılmayacaklardı birbirlerinden, öylesine kenetlenmişlerdi ansızın.

Bir karaltı kapıyı açtı, içeri itildiler. Biri, birer kart tutuşturdu ellerine, "Sakın," dedi, "kaybetmeyin bunu! Yarın yine altı otuzda!" Kartları sımsıkı göğüslerine bastırdılar. Çıktılar.

Eşref kahvede bekliyordu.

— Peki yarın kimi bulacağız? dedi Meryem.

— Nihal'i gene.

— Gelir mi ki?

— Parasıylan değil mi?

— Onun da bebeği var ama. Kundakta daha sübyancık.

— Olsun varsın.

Bir süre konuşmadan yürüdüler. Eşref öyle ötelere bakıyordu, kabaran denize. Meryem, asfalt yolda kendi güçleriyle duvarları zorlayan, delip geçen yoksul sarmaşıkları gördü, düşündü.

— Örtmüş müdür ki üstlerini?

— Neyin üstünü? Kim?

— Nihal... Çocukların.

— Sen gidince örtecek olan o değil mi?

— Ama neye bekletirler ki... Yani deseler, sözgelimi 9'da deseler, biz de ona göre...

— Bu işler böyle, dedi Eşref. Bekleyeceksin, aşağıdan alacaksın, kızdırmayacaksın.

— Sormadan mı?

— Hiç sormadan. Bu işler böyle. Zaten kimse yoktur ki soracak. Sen sıranı başkasına kaptırmamaya bak, gözünü açık tut, yeter. Bu işler böyle.

Eşref'in bu son susuşundan sonra, öbür soruşlar, öbür susuşlar, sonunda vazgeçmelerle çizilmiş bulanık bir yol uzanıyordu Meryem'in ardında. Hepsi öylesine hızla geçip gitmişti ki gerçekten yaşadığı şeyler bile bulanık düşlerinin herhangi bir parçası olmuştu.

(...)

Kalabalık, karla yıkanmış çok renkli bir kilimdi. Önce kıyılarından başladı dalgalanmaya, sonra içlere doğru. Yüzünü çiçekler bürümüş bir tarla gibi gidip geldi önüne durulmaz rüzgârda. Ama bir anlık bir gecikme, bir duralama, ufacık bir kaygı - duruldu, geri çekildi. Karaltı iyice yaklaşmıştı şimdi. Eşref, yanında polisle çıkageldi. "Zorbalık istemem," dedi polis. "Kadınlar var aranızda, doğru durun. Zorla mı getirdik sizi buraya? Kendiniz geldiniz. Hem de koşa koşa. Bekleyeceksiniz. Bu işler böyle."

Açılan kapıda bir ses, adları haykırıyordu listeden. Safinaz teyzenin adı okunmadı. Meryem okuma sınavına girmiş Safinaz teyzenin camlı kapının ardında kıpırdayan dudaklarını düşündü. Elindeki sayfayı bir solukta okumaya çalışıyordu zavallı; bütün bir satır sığdırmaya çalışıyordu gözlerinin arasına. Alman doktorla yardımcı hemşire gülümsediler: Olmadı.

Safinaz teyze sendeleyerek çıkmıştı odadan; önüne gelenin eline sarılıyor, "Yatağımı bile sattım valla," diyordu. "Baştan söyleselerdi ya. Yatağımı bile sattım da kalktım ta Kars'lardan buralara geldim." Gittikçe kısılan bir sesle, uzun uzun yinelemişti bu sözleri, sonra koridorun bir köşesine, olmayan bir dengin üstüne çökmüştü.

Sonra yine beyaz önlükler, musluklar, sıra beklemeler, öğle tatillerinde pencerelerden uzatılan simitler, bekleyen insanlarla dolu koridorlar geçti Meryem'in gözlerinden.

(...)

Demek okuma sınavlarından, kas denetimlerinden, tahlillerden, dolmuşlardan geçen çapraşık yol röntgen odasına açılmıştı sonunda. Meryem, demin buraya gelirken bindiği dolmuşta, önlerinden hızla geçen bir trene bakanların şaşkınlığını duymuştu. Kendisi yerli yerinde durduğu halde geçmişti birşeyler, bitmişti. Yol arkadaydı. Ne Hasan vardı ne Zeynep. (Eşref'i saymıyordu artık).

— Ne düşünüyorsun kız? diye kesti Cemile. Bir yandan giyiniyor, bir yandan da güzel yörük başına, yörük bir başörtü bağlıyordu. İkisi kalmışlardı yalnız. Bir de sessizlik...

— Hiiiç.

— Hiç olsa bunca düşünür müsün kız? Dokunsalar ağlayacaksın.

— Bitti, dedi Meryem usulca. Artık ne desem boş. Ciğerimde bir lekecik bile yok. Baktırdımdı geçen yıl. Her bir yerim sağlam çıktı.

Cemile güzel gözlerini kıstı, sustu. Sonra bir umut, bir direnç belirdi yüzünde:

— Hiç ameliyat olmadın mı sen? Düşün ama, iyi düşün.

— Oldumdu bir kere, dedi Meryem isteksizce. Ama ayağımdan. Ufak.

— Olsun. En küçük çürük bile istemiyorlar.

(...)

Cemile'nin yüzündeki bulanık direnç gittikçe yoğunlaşıyor, sesinde, sesinin öfkesinde birikiyordu. Sonunda patladı:

— Kız kız, topla aklını başına. Bir döneceksin ki ne evin kalmış ne bir şey. Çalışman da caba. Benim olsa öyle gül gibi mesleğim.

— Dışarıya dikmiyorum ki ben, dedi Meryem. Tanıdıklara anca. Bir de 23 Nisan'da okuldan çağırıyorlar, aile birliğinden; izci, asker, mehter, bahriyeli, smokinli elbisesi istiyorlar. Yoksullara kırepon kâğıdından uyduruyorum. Giyiyorlar; törene, geçide falan katılıyorlar. Vehbi Beyin kızı Selda'ya her yıl yeni folklor kıyafeti dikilir. Akşam, balo muymuş neymiş bir eğlenti düzenliyor okul aile birliği. Selda oynuyor. Başka küçük kızlar da var bale kolundan. Çalgıcılar geliyor. Piyango çekiliyor. "Siz de bir yurttaş olarak yardımcı olmalısınız bize," demişti bayan öğretmen. "Bayram demek temizlik, uygarlık, düzgün kılık demektir," demişti. Bir bilet de bana sattı. O yüzden ucuza dikiyorum ya: yardım olsun diye.

— Bizim orada çöp kamyonları geçer, dedi Cemile, küçük muhit ne de olsa bizimki. "Mahallemizi temiz tutalım," "Temizlik imandan gelir," falan yazar üstlerinde. Çocuklar tertemiz giyinir, doluşurlar kamyonlara. Herşey kartonlara yazılmıştır. Herşey kartondandır. Bir vuruşta yıkılacak oyun kâğıtlarını hatırlatır bana. Bir vuruşta –

—İşte o yüzden ucuz dikiyorum, diye yineledi Meryem. Ama dikmeyiveririm bu yıl, diretirim.

Bize kim yardım etsin, değil mi kardeş?

— (...) Söylersin ameliyat meselesini; sordular, söyledim dersin. Olmazsa –

— Olmazsa alırım çocukları giderim, dedi Meryem soluk soluğa.

Önce çaresizdi, kırgındı ama kendi söylediklerini duyunca bambaşka bir güçle doldu, yenilendi:

— Olmazsa çeker giderim. Dışarı da dikerim. Bir oda yeter. Buzdolabı kalsın varsın.

— Tıraş makinesi zaten onundur, dedi Cemile.

— Pilli pikabı da bırakırım. "Arkadaşım Ol Yeter"i, "Kader Derler"i, "Severek Ayrılalım"ı bile...

(...)

Tomris Uyar, *Bütün Öyküleri*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

caba : Fazla olarak, fazladan, üstelik.
denk: Yatak, yorgan, kumaş vb. eşyanın sarılıp bağlanmış biçimi, balya.
pikap : Elektrikle veya pille çalışan, plak dinlemekte kullanılan araç.
sübyan: Çocuklar.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında özellikle hikâye türündeki eserleri ile tanınan Tomris Uyar'a aittir. Yazar, *Ormanların Gümbürtüsü* adlı hikâyede; Almanya'ya göç edebilmek için okuma sınavlarından, kas denetimlerinden, tahlillerden, röntgenlerden geçerek zorlu mücadeleler veren insanları gerçekçi bir anlatımla dile getirmiştir.

Tomris Uyar, eserin yazıldığı dönem için güncelliğini koruyan bu toplumsal konuyu üçüncü kişili anlatıcının dilinden aktarmıştır. Bu yönüyle hikâye, toplumcu gerçekçi anlayışın özelliklerini yansıtırken teknikleri kullanımı ve bireyin iç dünyasını anlatması yönüyle modernizmin izlerini de taşımaktadır. Anlatıcı, hâkim bakış açısını kullanarak hikâyedeki olaylar ve kişiler üzerinde söz sahibidir. Ayrıca yazar, hikâyedeki kahramanları konuşturarak diyalog ve olayın zaman sırasını bozup, geçmiş bir zamana dönerek geriye dönüş tekniklerini kullanmıştır. Tomris Uyar'ın pek çok hikâyesinde olduğu gibi burada da hikâye kahramanlarının büyük bir kısmı farklı sosyoekonomik yapılardan olan kadınlardır. Tomris Uyar, hikâyelerinde genellikle döneminin toplumsal ve siyasi koşullarını modernist bir yaklaşımla dile getirmiştir.

1960 sonrası hikâyelerde şehirleşme, sanayileşme, iletişimsizlik, kadın, eğitim, köy ve köylü gibi temaların yanı sıra en çok işlenen temalardan biri de "göç" olmuştur. Bu dönem eserlerinde özellikle Almanya'ya yapılan göçler, göçlerin getirdiği bireysel ve toplumsal olumsuzluk konu edilmiştir. Toplum sorunlarını gerçekçi bir bakış açısıyla kaleme alan sanatçılar arasında Tomris Uyar'dan başka Füruzan, Adalet Ağaoğlu, Tarık Dursun K. gibi sanatçılar da vardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Buna göre rakamlarla verilen cümlelerdeki altı çizili kelime ve kelime gruplarını harf ile verilen anlamlarla eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

	Cümleler		Anlamlar
( ) I.	Bekleyeceksin, aşağıdan alacaksın, kızdırmayacaksın.	a)	Sona ermek
( ) II.	Kendisi yerli yerinde durduğu halde geçmişti birşeyler, bitmişti.	b)	Sık sık soluyarak
( ) III.	Bu ikinci bekleyiş hiç bitmeyecekti sanki.	c)	Sert konuşan bir kimseye yumuşak bir dil kullanmak
( ) IV.	Olmazsa alırım çocukları giderim, dedi Meryem soluk soluğa.	ç)	Eskiden olduğu yerde
		d)	Uygun, yakışır bir biçimde

2. Okuduğunuz metinde sözü edilen kişiler, Almanya'ya göç etmek için bir araya gelmişlerdir. Toplanma amaçları dışında, bu kişilerin ortak özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

3. Hikâyedeki asıl kişi olan Meryem'in hikâye boyunca geçirdiği değişim ve bu değişimin nedenleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

4. "Göç"ün kültür değişimine olan etkisi ile ilgili düşüncelerinizi metnin kahramanlarından Eşref'teki değişim üzerinden anlatınız.

5. Metinden alınan "Giyiyorlar; törene, geçide falan katılıyorlar.", "Akşam, balo muymuş neymiş bir eğlenti düzenliyor okul aile birliği." ve "Bayram demek temizlik, uygarlık, düzgün kılık demektir," cümleleri millî bayramlarımızdan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın toplum tarafından coşkuyla kutlandığını, millî bir değer olarak kabul edildiğini göstermektedir. Bundan hareketle metinde millî ve manevi değerlerle ilgili başka hangi unsurlardan söz edebilirsiniz?

6. Metinde göç, aile kurumu üzerinde nasıl bir etki bırakmaktadır? Örneklerle açıklayınız.

7. Metinde "Gök, hava, toprak, herşey beyaz bir dokunulmazlık içindeydi.", "Kalabalık, karla yıkanmış çok renkli bir kilimdi.", "Yüzünü çiçekler bürümüş bir tarla gibi gidip geldi önüne durulmaz rüzgârda." gibi pek çok şiirsel ifadeye yer verilmiştir. Siz de metinden buna benzer kullanıma örnek iki cümle bulup bu cümleleri aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

- .....
- .....

8. Yazar, günün yavaşça aydınlanmaya başladığını ifade etmek için "Gecenin koyusu yarılıyordu." cümlesini kullanmıştır. Siz olsanız bu zaman dilimini nasıl ifade ederdiniz? Söyleyiniz.

9. *Ormanların Gümbürtüsü* hikâyesinde dönemin sosyal yaşantısı ile ilgili hangi bilgilere ulaşabilirsiniz?

10. Okuduğunuz metinde "Siz de bir yurttaş olarak yardımcı olmalısınız bize," ve "Gök, hava, toprak, herşey beyaz bir dokunulmazlık içindeydi." cümlelerinde tırnak içindeki cümlelerin sonunda virgül kullanılmış olması ve günümüzde ayrı yazılan "her şey"in bitişik yazılması döneme özgüdür. Siz de okuduğunuz metinden döneme özgü olabilecek kullanımların altını çiziniz.

11. "İç konuşma; kahramanın zihninden geçenlerin, anlatıcının aradan çıkarılarak aktarılması tekniğidir." bilgisini göz önünde bulundurarak bu hikâyeye Eşref'in dilinden bir iç konuşma ekleyiniz. Bu konuşma cümlelerini aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

12. Aşağıda Füruzan'ın kendi hikâyelerine dair yaptığı açıklamalar yer almaktadır. Buna göre, okuduğunuz *Ormanların Gümbürtüsü* adlı metnin bu açıklamayla hangi yönlerden örtüştüğünü söyleyebilirsiniz?

> Öykülerimde yaşadığım dönemin tanıklığını yapmak çabasındayım. Bu tanıklık birikimimle, dünya görüşümle, insana yaklaşımımla kuruluyor. Türk yazarının benzersiz kaynakları var. Geçiş döneminin uç kişileriyle, durağanlığın yosununa belenmiş sözde yaşayanlarla, umudun savaşını onurla elden ele geçirenlerle, çağını kaçıranlarla, caymaz öncülerle, emeğiyle dünyanın gerçeğini arasız değiştirenlerle, katman katman açılıyor evren önümüzde. Uzun bir tarihi olan, sarsıntılarla, arayışlarla değişen böylesine özgün bir ülkenin yazarı olmak, olabilmek kıvanmaya yeter sanısındayım. Öykülerimdeki halktan kişiler çıkışlarını kimi zaman tekil yollardan da arasalar, içlerinde toplu eylemin tohumunu taşımaktadırlar. Bunu yazdıklarımla okura iletmek isterim. Sessizmiş sanısını veren çoğunluğun gücünü, acısını, sevgisini, ağırbaşlı şiirini anlatmaktır amaçladığım.
>
> *Türk Dili Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*

13. Aşağıda bir bölümü verilen eserlerden birini okuyunuz. Okuduğunuz eserde yer alan hikâyeler, *Giz* hikâyesi ile içerik ve anlatım özellikleri bakımından benzerlik gösteriyor mu? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

TAHTA AT

Bize şimdi yeni bir hava getir, Tahta Atın nasıl yapıldığını anlat. Tuzak nasıl kuruldu, onun şarkısını söyle. Şehrin girişinde sağlamlığını bugün de koruyan duvarlar Romalılardan kalmadır. Sen bize güzel bir masal anlatırsan, dedim ona, ben de senin sayende dünyaya belki yeni bir şeyler söylerim. Gördüğünüz kuyuda bir zamanlar bütün şehre yetecek kadar su vardı. Ozan çok dertliydi anlaşılan; bu sözler üzerine öyle bir masala başladı ki bir daha onu susturmak elden gelmedi. Bu tepeye çıkınca bütün ova görülür, ırmak da parmağımla çizdiğim biçimde yeşillikler arasında akardı. Bilseniz ne zorluklarla hazırlamışlardı bu tahta atı. Tanrıların armağanı diyerek buraya, şehrin en yüksek yerine güç belâ sürüklediler.

Oğuz Atay

PARASIZ YATILI

– Sen çıkınca işin bitip gene yürüyerek iner, Mısır Çarşısı'ndaki beğendiğimiz börekçi var ya, kanarya kuşları olan, orda öğle yemeğimizi yeriz. N'olacak kırk yılda bir ziyafet. Onun için Cağaloğlu'na yürüyerek gidip gelmekten yorulmayız, değil mi benim kızım? İstersek tatlı bile yeriz. Köprü'den de eğlene güle döneriz.

Anne - kız sabah kalabalığının arasında, yabancı, çabuk yürüyorlardı. Annesi durmadan konuşuyordu. Böyle konuşkanlığının olduğu geçmişteki tek günü, hastaneye hasta bakıcı olarak aldıkları gündü.

Füruzan

Yazarın Biyografisi

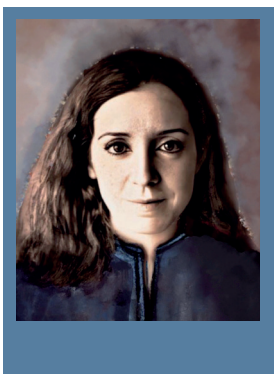

Tomris Uyar (1941-2003): İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesinde Gazetecilik Enstitüsünü bitirdi. Tomris Uyar, edebiyata çeviriler yaparak başladı ve İngilizce yazılmış altmıştan fazla eseri Türkçeye çevirerek Türk edebiyatına dünya edebiyatından eserler kazandırdı. İlk yazılarını *Varlık* dergisinde yayımladı. Cemal Süreya ile *Papirüs* dergisini çıkardı. Eserlerinde hep yeni teknikler denedi. Sanatçı, eserlerinde genellikle dönemin toplumsal, siyasal değişimlerini ve bu sosyal ortamla kimliksizleşen, yozlaşan, otoriter baskı ile karşı karşıya kalan, ekonomik yönden sıkışmış insanı eleştirel bir bakış açısı ile kaleme aldı.

Sanatçının *İpek ve Bakır, Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi, Dizboyu Papatyalar, Yürekte Bukağı, Yaz Düşleri / Düş Kışları, Gecegezen Kızlar, Yaza Yolculuk* hikâye; *Gündökümü '75, Günlerin Tortusu: Bir Uyumsuzun Notları* diğer düzyazı türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metin ve metinle ilgili yapılan çalışmalar, edebî eserlerin oluştukları dönemin sosyal yaşantısına tanıklık etmeleri konusunda size neler düşündürdü? Açıklayınız.

Hazırlık

1. Necip Tosun'un "Öykünün yönelimi ne olursa olsun kopmadığı tek şey yaşantıdır." sözü hikâye türü ile ilgili size neler düşündürmektedir?
2. Eserleri ve çalışmalarıyla iz bırakmış bir sanatçının veya bilim insanının hikâyesini yazmanız istenseydi kimi seçerdiniz? Niçin?

4 | HARİTA

Bilgi Kutusu

Orhan Duru, bilim kurgu kelimesini ilk kullanan ve Türkçeye kazandıran isimdir.

Yaratık, uzantısı ile dokununca, aydınlandı karşısındaki ekranlardan biri. Şimdi üçüncü gezegenin yüzeyini görebiliyordu ayrıntılı biçimde. Daha iyi görebilmek için iyice büyüttü görüntüyü, düğmelerle oynayarak. Alışılmışın dışında bir gezegendi bu. Atmosferi oksijen yüklüydü en başta. Gezegenin yüzeyinin büyük bir bölümü sularla kaplıydı, dağınık kara parçaları arasında. Uzay'ın her bölümünde bulunabilirdi su, ama bu kadar çok suyu bir arada görmemişti yaşamı boyunca, yaratık. Amonyak denizleri, sıvı hidrojen gölleri olağan görüntülerdi başka yıldız sistemlerinde... Bu kadar çok su ve suyun çeşitli biçimleri bir arada olsun, bu kadar çok buz, bulut bulunsun, olacak şey değildi doğrusu. Ama Tanrı'nın uzayında o kadar çok seçenek vardı ki... Hemen hemen sonsuz denilebilirdi olasılıklara. İstatistik yasaları, ya da olabilirlik yasaları geçerliydi her yerde. Kendileri de buna göre eğitilmişlerdi gerçekte uzaya açılmadan önce. Alışkanlıklara kaptırdı mı kendini bir yaratık, uyamazdı sonra yeni koşullara bir türlü. Tehlikeler yaratırdı bu durum. Kendinizi sonsuzluk çölünde bulabildiniz bir anda. Hiçlik, yokoluş ve devinim yoksunluğuna erişme...

Alıcının ekranına bakıyordu yaratık ilgiyle. İşte bir başka gezegenin yüzeyi! Yabancılaşma giderilecek, haritası yapılacak bu gezegen'in, sınıflandırılacak, adı verilecek... Bilimsel dosyası düzenlenecek bir gezegen daha. Bıkkınlık veriyordu bir bakıma bu iş. Bilim yorulmak bilmiyordu oysa. Durmadan yeni bilgiler, yeni gözlemler, yeni araçlar, yeni gelişimler istiyordu salt gerçeğe ve amaçlarına ulaşmak için. Neydi bilimin amacı? Kestiremiyordu bunu pek. Bilimin susamışlığını seziyordu yalnız. Uzayı yöneten yasalar böyle istiyordu belki de. Bilimin emrinde çalış, bilime katkıda bulun! Belli başlı değişmez yasalardan biriydi bu.

"Ehh... Biz de uzayın çocuklarıyız..." diye düşündü yaratık.

Başka bir sorun vardı şimdi karşısında.

"Haber alamıyorum. Bütün ilişkiler koptu..." anlamına gelen titreşimler oluşturdu yaratık. Bir çeşit anlaşma biçimiydi bu. "Gezegen yüzeyine gönderdiğimiz birimden bilgi alamıyoruz"

Ardında duran başka bir yaratık "Evet yitirdik onu şimdilik" diye cevap verdi ve yaklaştırarak duyargalarını iyice ekrana, sordu:

"Neresi bu?.."

"Kuzey yarım küresi..." diye titreşti ulaşım uzmanı, "Kuzey yarım küresi... Burası doğudan batıya uzanan bir su denizi. Yani hidrojen di oksit. Ağır su bile değil. Son olarak bu çevreden haber geldi. Şuradaki adaların çevresinde yok oldu birden. Su üzerinde yüzen ilkel araçların sık geçtiği bir yer burası. "

“Bu çevrede bir yerde olmalı, yüzeye gönderdiğimiz harita uzmanı... Gemimizi değişmez bir yörüngeye oturtalım ve bu çevreyi gözlemleyelim devamlı. İşaret gelirse, kurtarırız onu.”

“En doğrusu bu...” diye titreşimler saçtı çevresine alıcı ile uğraşan yaratık.

İkisi de gezegenin yüzeyindeki türdaşlarına büyük bir bağlılık duyuyorlardı şimdi.

903 hicrî yılının muharreminde, Polya açıklarında bir kadırga ilerliyordu kuzey yönünde, yıldızlı bir Akdeniz gecesinde. Çıt yoktu ortalıkta, kürek başında uyuyan forsaların düşlerinde homurdanmalarından ve diş gıcırdatmalarından başka. Dümen suyu yakamozlanıyordu arada bir. Teknenin burnu bez yırtar gibi yırtıyordu Akdeniz’in sularını. Herkes uykudaydı, tayfalar, azaplar, leventler, cenkçiler, usta gemiciler ve öteki perakende gemi adamları uykudaydı, hamaklarında ya da şiltelerinde. Nöbetçiler ve gözcüler uyumuyordu elbet. Dümenci de uyumuyordu ve gözleri sancak omuzluğundaki kıyıları tarıyordu durmadan.

Reis de uyumuyordu bu gece. Pırıltılı gökyüzüne gözlerini dikmiş, gözlüyordu yıldızları. Kadırga’nın direklerinin uçları salıntıyla gidip geliyordu yıldızlar arasında bir sağa, bir sola.

Genç bir adamdı reis, daha ak düşmemişti saçlarına. 11 yaşından beri Kemal Reis’in yamağı olarak atıldığı korsanlık uğraşında, Akdeniz’in fırtınası, borası, kimi zaman çekilmez sıcağı, köseleye çevirmişti yüzünü. Kara gözleri kıpır kıpır, birer Erzurum taşı gibi parlıyordu duygusuz gibi görünen yüzünde. Yaşlı tayfalar, güngörmüş gönüllü leventler bile çekinirlerdi ondan. Hem bileği bükülmez, hem bilgili türden bir denizciydi o. Komutasında güven duyarlardı tayfalar. Bilirdi Akdeniz’in bütün girdisini çıktısını... Tekneleri yumurta kabuğu kırar gibi paralayan gizli kayaları, döküntü yerleri, kıyıya yakın tatlı su kaynaklarını, kuyuları, sığları ve derinleri, tuzlaları, harabeleri, hangi rüzgârda nereye sığınılacağını, yıldızları ve gök kubbeyi, harita ve pusula kullanmasını bilirdi Reis.

Gökyüzünde yeni belirmiş bir yıldıza bakıyordu şimdi, dümencinin ardına dikilmiş. Daha önce yoktu bu yıldız. Yeni bir yıldızın belirmesi hiç de iyi bir alâmet değildi. “Hayırdır İnşaallah...” diye söylendi kendi kendine. İşin garibi bu yıldız, Demirkazık gibi olduğu yerde duruyordu. Bu da nereden çıkmıştı? Neyi haber veriyordu?

Reis ve tayfaları Cenevizli bir korsan gemisine el koyarlar. Bu gemide Cenevizlilerin esir aldığı birini bulurlar. Her dili bilen bu insan görünümlü tuhaf canlıya Kocabaş adını verirler.

“Nereye bakıyorsun Reis?” diye sordu Kocabaş, yanıbaşında sessizce belirerek.

“Yıldıza” diye cevap verdi Reis. “Seretan burcunda belirdi önce. Burç dönerken o yerinde sabit kaldı. Bir acaiplik var bunda. Ben gökyüzünü, yıldızları avucumun içi gibi bilirim. Bu yıldız daha önce yoktu buralarda.”

“Doğrusun” dedi Kocabaş. “Doğrusun Reis! Ben de bilirim gökyüzünü. O merak ettiğin yıldızı da bilirim. O yıldız beni bekliyor şimdi. Beni alınca gidecek buradan!.”

(...)

“Bir şey anlamıyorum sözlerinden. Hangi millettensin?”

“Hiçbirinden. Acunun bir damlası, güçlerin tutsağı, yaşamın bir ögesi, yoksulun biriyim. Yedi kat gökyüzünün ve uçmakların ve tamuların ve gezegenlerin ve uyduların ve samanyolunun ve patlayan yıldızların ve sönmüş güneşlerin haritacısıyım ben. İşim bu...”

Birden yumuşadı Reis, "Haritacı mısın? Bre, haritacı mısın?" diye sordu hayretle.

"Haritacıyım, evet!" dedi Kocabaş, uzun ince parmaklarını oynatarak ve sağ elini göğsüne bastırarak,

"Gel.." dedi Reis. İzledi onu Kocabaş, ince dizleri titreyerek, kamarasına kadar.

Bir köşeden bir sandığı açtı Reis. "İşte" dedi. "İşte benim hazinelerim! Bunlara altın döktüm."

Boy boy sarılmış haritalarla doluydu sandık, ağzına dek.

"(...) Niye topluyorum bunları biliyor musun? Şimdi artık bir *mappa mondo*, yani bir dünya haritası çizmek istiyorum. Öyle bir harita ki eşi kimsede bulunmasın. Yüzyıllar sonra görenler de hayretler içinde kalsın. İşte bunun için topluyorum ne harita varsa.."

Kocabaş, durgun kaldı yerinde bir süre düşünüyormuş gibi, sonra inceledi haritaları sandıktan alıp açarak teker teker. Bir yandan da söyleniyordu... "Harita çiziyor... Hayret... Harita çiziyor..."

"Bir mappa mondo yapacağım. Şan olacak. İnanıyorum buna bir gün çizeceğim."

"İlkel haritalar bunlar..." dedi Kocabaş en sonunda, incelemesini bitirip. "Hepsi ilkel şeyler..." Sonra Reis'e dönüp şunları söyledi:

"Bende en görkemlisi, en ayrıntılısı var dünya haritasının. Sultanım, reisim, senin mappa mondo çizmene yardımcı olabilirim. Ama sen de kuluna yardımcı olmalısın..."

"Mappa mondo.." diye söylendi Reis.

"Sana bir mappa mondo vereceğim Reis'im. Ama söylediklerimi yaparsan.."

"Söyle istediğini" dedi Reis.

"Beni Çirçe kayalıklarına götüreceksin. Orada bir gizli mağara var. Oraya sokacaksın beni. Ben de Reis'ime dünya haritası göstereceğim orda. Sonra azat edeceksin beni."

Reis ve Kocabaş zorlu bir yolculuktan sonra Çirçe Kayalıkları'na varır.

Kocabaş, sallanıp yuvarlanarak ilerledi kumlar üzerinde. Bir şey arıyor gibiydi. En sonunda bir yerde durup ince parmaklarıyla kumları eşeledi. Güç oluyordu bu ama hırsla ve hevesle saldırdı kumlara. Eşeledi, eşeledi, parlak demirden bir yüzey çıktı ortaya. Genişletti bu yüzü iyice ve bir kapak belirdi sonuçta. Dar, kapı gibi bir şey. "İşte benim gemim. Buraya gömülü" dedi Kocabaş. "Şimdi beni bekleyeceksin. Dünya haritasını sana gösterip ayrılacağım buradan. Yerinden kıpırdama Reisim."

(...)

"İşte dünya!" diye bağırdı Kocabaş. "İşte dünya!. Bunu istemiyor muydun? Bir saatin var Reis. İyice bak! İşte buraları Çin ve Maçin, işte Hint ve Sind. İşte bütün Asya, karanlık ülkeler ve kutuplar. İşte Kolonbo'nun yeni ulaştığı topraklar. Bunu istemiyor muydun? Gökyüzünün yedinci katından böyle görünür dünya! Her istediğin var burada. Bir saat karşında duracak bu küre. Sonra gideceğim artık..."

Reis taş kesilmiş gibi bakıyordu küreye. Kocabaş'ın söylediklerini duymuyordu bile. Bakıyordu her şeyi ayrıntılarıyla görmek için. Bütün dünya gözlerinin önündeydi. (...) Doğruydu. Tam bir dünya haritasıydı karşısındaki. Kutuplara doğru çevreyi kar ve buzlar kaplıyor. Çöller uzanıyordu Afrika'da. Yer yer bulutlar dolaşıyordu kara ve denizlerin üzerinden.

"Vakit tamam!" dedi Kocabaş. Reis vaktin nasıl geçtiğini anlayamamıştı bile. Ses çıkarmadan son kez baktı boşlukta asılı duran küreye, unutmamak için gördüklerini. Ve kayığını sürdü suya. Küreklere asılırken "Yolun açık olsun Reis" dedi Kocabaş. "Senin de haritacı. Sağol!" diye cevap verdi Reis.

(...)

O kadar yapmayı istediği mappa mondo'yu, yani dünya haritasını, bu üç günde, deve derisine çizdi Piri Reis!"

Orhan Duru, *Yoksullar Geliyor*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Demirkazık: Kutup Yıldızı.
kadırga : Hem yelken hem kürekle yol alan, özellikle Akdeniz'de kullanılmış bir savaş gemisi.
perakende : Düzenli olmayan, ayrı ayrı, dağınık, perişan.
Polya : İtalya'nın güney kıyılarına Türk denizcileri tarafından eskiden verilen ad.
seretan : Yengeç.
şilte : Üstünde oturulan, yatılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek.
tamu : Cehennem.
uçmak : Cennet.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Harita isimli hikâye, Türk edebiyatında ironik bir yaklaşımla eserler kaleme alan Orhan Duru'ya aittir. Yazar, okuduğunuz hikâyenin de yer aldığı *Yoksullar Geliyor* isimli kitabında yer alan hikâyelerde bilim kurgudan yararlanmıştır.

Harita adlı hikâyesinde yazar, Piri Reis'in haritayı oluşturma sürecini tarihsel gerçeklerden yola çıkarak, zaman zaman gerçeğin sınırlarını aşarak hikâyeleştirmiştir. Piri Reis, Osmanlı Dönemi'nde yaşamış, dünya ve denizcilik tarihinde yer etmiş önemli bir tarihî kişiliktir. Amcası Kemal Reis'in yanında yetişen, Kristof Kolomb'un haritası ile Portekizli ve Müslüman coğrafyacıların haritalarından da yararlanarak dünya haritaları oluşturan önemli bir isimdir. Alternatif yaşamlar ve canlılar tasarlayarak tarihsel bir gerçeği gerçeküstü unsurlar eşliğinde sunmuştur.

1960 sonrası Türk hikâyeciliğinde modernizmin yanı sıra ağırlıklı olarak romanlarda görülen postmodernizmin izlerine de rastlanır. Okuduğunuz metinde olduğu gibi bu anlayışla yazılan kimi hikâyelerin içerik, olay örgüsü, kişi kadrosu, mekân gibi temel unsurlarında gerçek olanla kurmaca bir aradadır. Oğuz Atay, Bilge Karasu, Leyla Erbil, Sevim Burak gibi yazarların hikâyelerinde postmodernizm anlayışının etkileri görülür.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Piri Reis hangi kişisel özelliklerinden dolayı harita çizmeye ilgi duymuştur?

2. Başlangıcı aşağıdaki kutucuklarda verilen hikâyenin olay örgüsünü devam ettiriniz.

Dünya'yı uzaktan izleyen varlıkların, Dünya'ya gönderdikleri haritacı arkadaşlarının durumunu merak etmeleri	▶	▶	▶	▶

3. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerde imla ve noktalama bakımından yazara özgü olabilecek standart dışı kullanımları bularak bunların altını çiziniz. Yazarın niçin bu kullanımları tercih etmiş olabileceği ile ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

- Kadırga'nın direklerinin uçları salıntıyla gidip geliyordu yıldızlar arasında bir sağa, bir sola.
- Beni alınca gidecek buradan!.
- Yabancılaşma giderilecek, haritası yapılacak bu gezegen'in, sınıflandırılacak, adı verilecek...
- O kadar yapmayı istediği mappa mondo'yu, yani dünya haritasını, bu üç günde, deve derisine çizdi Piri Reis!

4. Hikâyenin anlatıcısını ve bakış açısını belirleyerek aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Anlatıcı	Bakış Açısı

5. Metnin olay örgüsünün herhangi bir bölümüne metnin anlatıcısını ve bakış açısını değiştirmeden bir paragraf ekleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Hikâyede geçen "Bilim yorulmak bilmiyordu oysa. Durmadan yeni bilgiler, yeni gözlemler, yeni araçlar, yeni gelişimler istiyordu salt gerçeğe ve amaçlarına ulaşmak için. Neydi bilimin amacı? Kestiremiyordu bunu pek. Bilimin susamışlığını seziyordu yalnız." cümlelerinden yola çıkarak

a) Bu parçada bilimin, hangi yönleri ile ele alındığını aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

b) Piri Reis'in bilime sağladığı katkılara benzer şekilde, bilimin sunduğu olanaklar ışığında ortaya konmuş, dikkatinizi çeken güncel bir keşfi veya buluşu söyleyiniz. *Harita* hikâyesinde bilim kurgu unsurlarının yer almasını metnin yazıldığı dönemin hangi özellikleri ile ilişkilendirebilirsiniz?

7. Aşağıda Bilge Karasu'nun postmodernizm akımının izlerinin de yer aldığı *Tepe* isimli hikâyesinden bir bölüm verilmiştir. Bilge Karasu 1960 sonrası dönemde Türk hikâyeciliğinde yeni anlatım tekniklerinin başarılı örneklerini veren önemli yazarlardandır. Bu parçada yazar, hikâye içerisinde bir masala yer vererek anlatı içinde anlatı yani üst kurmaca adı verilen kurmaca tekniğini uygulamıştır. Buna göre metni okuyarak aşağıdaki etkinliği gerçekleştiriniz.

Bir gece bir masal anlatmıştı ona, nasılsa denizin dingin durduğu bir gece; insanın, sıcağı bir yük gibi içinde taşıdığı, derisine serin bir nemin yapıştığı bir gece

Bir Doğu masalıydı bu herhalde. Hâlâ ansıyabilmesi tuhaf.

Tuhaf olmasa gerek.

Ansıyamadıkları var: Mimarın nereli olduğu, ne olduğu, kim olduğu; bu işe nereden gelip girdiği, niye girdiği.

Ansıdığı şu: Mimarın birine yüzlerce, binlerce, kesilmiş, yontulmuş taş veriliyor, kendisinden bir saray yapması isteniyor. Bu öyle bir saray olacaktır ki içine giren kim olursa olsun, kendi eviymiş gibi, hangi odanın nerede bulunduğunu, hangi merdivenin nereden nereye götürdüğünü, hangi kapı açılıp hangi kapı kapanırsa hangi odadan hangi odaya geçileceğini bilsin; ama aynı zamanda öyle değişik, öyle ince yapılmış olacak ki bu saray, kim atarsa atsın adımını kapıdan içeri, ömrü boyunca böyle bir yer görmediğini de, göremeyeceğini de bilsin, anlasın.

Yalnız, mimardan istenen bir şey daha vardır. Kendisine verilen taşlar renklidir. Bu taşları yan yana, üst üste dizerken, dizdirirken, aynı renkli iki taş ne yan yana gelecek, ne alt alta, ne üst üste. Koca sarayda, yalnız bir yerde, tek bir noktada, yalnız iki taş, aynı renkli iki taş yan yana düşebilecek.

Mimar işe başlamış, bütün uyanıklığıyla davranarak, bütün ustalığını kullandığına inanarak bir kat taşı dizdirmiş. İkinci sırayı dizdirirken karşılaştığı güçlüklerden yılmış. İlk sırayı bozmuş. Bir köşesinden başlayarak yapayım demiş sarayı. Birkaç dizi taştan sonra başka bir köşesine geçmiş. Artık, yaptıklarını yıkmak istemediği için. Gel zaman git zaman, aynı renkte iki taşı yan yana koymak zorunda kalacağını her görüşünde, o parçayı bırakıp biraz ötede yeni bir duvar parçası ördürmeğe başlamış. Aynı renkte iki taşı ancak tek bir kez yan yana koyabileceği düşüncesi onu o kadar yıldırmış ki bu iki taşın buluşmasını hep "ileride gerekserim" diyerek ertelemiş.

Harita ve *Tepe* hikâyelerinde kullanılan anlatım biçim ve tekniklerini aşağıdaki tabloda ilgili yerlere işaretleyiniz.

Anlatım Biçim ve Teknikleri	***Harita***	***Tepe***
Üst Kurmaca		
Öyküleme		
Diyalog		
Betimleme		
Geriye Dönüş		

Yazarın Biyografisi

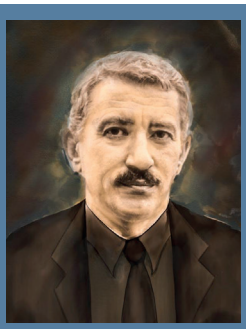

Orhan Duru (1933-2009): İstanbul'da doğdu. Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesini bitirdi. Orhan Duru, Türk yazınında pek denenmeyen bilim kurgu içerikli hikâyeler yazdı. *Türk Dili* dergisi kendisinden bilim kurgu konusunda özel bir sayı isteyince "science-fiction (sayns fikşın)" kelimesini Türkçeye "bilim kurgu" şeklinde çevirdi ve 1973'te *Türk Dili* dergisi için bilim kurgu özel sayısını çıkardı. Doğal kaynakların tüketilmesi, kıtlık; bireylerin, toplumların, dünyanın değişen koşulları gibi konuları işledi. Anlatımda devrik cümleleri sıklıkla kullanan yazar; ironiden, kara mizahtan, gerçeküstücülükten yararlandığı hikâyeleriyle kendine özgü bir dil oluşturdu. Hikâyelerinin yanı sıra çeviri, gezi yazısı, inceleme ve deneme türlerinde de eserler verdi.

Sanatçının *Ağır İşçiler, Sarmal, Fırtına, Yoksullar Geliyor, Şişe, Bir Büyülü Ortamda* hikâye; *Az Roman* roman; *Roman Medyadan Önce Gelir, Tango Geceleri* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Bilim kurgu unsurlarına yer vereceğiniz bir hikâye yazacak olsanız hikâyenizde hangi olaya yer verirsiniz? Niçin?

KÜÇÜREK (MİNİMAL) HİKÂYE

1. Hazırlık

Davetiye

"Haydar Ergülen'in "Yalnızlık İki Kişi" adlı tek kişilik oyununun özel gösteriminde kimseyi aramızda görmek istemiyoruz.

Not: Davetiye iki kişiliktir."

Haydar Ergülen

a) Bu metnin, hikâye türünün özelliklerini taşıdığını söyleyebilir misiniz? Niçin?

b) Bu metinde ne anlatılmak istendiğiyle ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Bilgi Kutusu

Küçürek hikâyeler okur üzerinde bir "çığlık" etkisi yaratır. Bir çığlık uzadıkça etkisini nasıl yitiriyorsa küçürek hikâyeler de uzadıkça uyaran, şaşırtan etkisinden uzaklaşır.

1 | İKİ SORU ARASINDA

Zaman atının üstündeki delikanlı, köşede oturan yaşlı adama; "Hayatı arıyorum," dedi.

Yaşlı adam, delikanlıya; "Doğruca devam et," dedi, "hemen yolunun üstünde..."

Ne kadar gitti bilemedi, ileride bir kadına bir kez daha sordu: "Hayatı arıyorum?"

Kadın, artık yaşlanmış olan adama; "Ters yöndesin," dedi "geçmişsin, geldiğin yerdeydi..."

Adam geriye doğru baktı. Hiçbir şey göremiyordu.

Necip Tosun

(haz. **Remzi Karabulut,** *252 Yazardan Minimal Öyküler*)

2 | YOLDA

Yola çıktım.
Ama çok geçmeden gördüm ki, yol yoktu. Yol
silinmişti.
Ne yapabilirdim?
Geri dönemeyeceğime göre bir yol açıp orada
ilerlemem gerekiyordu.
Ben de öyle yaptım.
Aradan ne kadar zaman geçti
bilmiyorum.
Hâlâ yoldayım.
Ama bu yol hangi yol ve beni nereye götürecek
bilmiyorum.

Ferit Edgü, *Leş*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

doğruca: Hiçbir yöne sapmadan, dolaylı olmayarak, dolaşmayarak.

yola çıkmak: Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metinler, az kelime ile çok şey anlatmayı amaçlayan küçürek (minimal) hikâye örnekleridir. Sanat eserleri ile içinde oluştukları zamanın eğilimleri, zihniyeti, yaşam tarzı arasında sıkı bir ilişki vardır. Modernist düşünce son yüzyılda dünyayı biçimlendirirken kendine özgü yeni akım, değer ve sanatsal türler de üretmiştir. Modern insanın sıkışık zamanlara pek çok şeyi sığdırma, her şeyin hızlı tüketildiği bu dönemde "yer edinme" çabası küçürek hikâyelerin çıkış noktası olmuştur. Zaman ve mekân betimlemelerine pek yer verilmediği, karakterin geliştirilmediği bu hikâye türü, insanı düşünmeye yönelten bir metindir. Bir olayı veya durumu anlatmaktan çok ima etmeyi amaçlayan küçürek hikâye, anlattıklarından çok anlatmadıklarıyla anlam kazanır. Hayatın içinden bir kesit veren küçürek hikâye, durum hikâyeciliğinin bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.

Küçürek hikâyelerin okuduğunuz metinlerde de olduğu gibi kısa, yoğun ve oldukça yalın bir anlatımı vardır. Hikâyenin içerdiği anlam da bir bütünü temsil eden en küçük parçaya sıkıştırılmıştır. Bu nedenle kelimeleri azaltarak özenle seçme, zaman-mekân ayrıntılarını silme ve bir durumu minimalize etme küçürek hikâyelerin en çok yararlandığı anlatı unsurlarıdır. Okuduğunuz metinlerde de olduğu gibi küçürek hikâyelerde en çarpıcı bölüm hikâyenin sonudur.

Küçürek hikâyeler; minimal öykü, kısa kısa öykü, kıpkısa öykü, sımsıkı öykü, küçük ölçekli kurmaca, mesel, minyatür gibi adlarla da bilinmektedir. 1960'tan sonra sınırları çizilmeye başlanan küçürek hikâyelere başta Ferit Edgü olmak üzere Necip Tosun, Tarık Günersel, Refik Algan, Sevinç Çokum, Necati Tosuner, Rasim Özdenören, Haydar Ergülen gibi sanatçılar örnek vermişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki tabloda *İki Soru Arasında* adlı metinde geçen bir cümle verilmiştir. Bu cümledeki altı çizili kelimenin yüklendiği anlam tabloda "Açıklamalar" bölümünde yer almaktadır. Tablodaki altı çizili kelime ile ilgili açıklamalara uygun cümlelere birer örnek de siz yazınız.

Metinde Geçen Cümle	Açıklamalar
Zaman atının üstündeki delikanlı, köşede oturan yaşlı adama; "Hayatı arıyorum," dedi.	Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.
	Araştırmak, yoklamak.
	Önem verip istemek.
	Bir şeyin yokluğunu duyarak geri gelmesini istemek, özlemek.

2. *İki Soru Arasında* metninden alınan aşağıdaki cümlede tırnak işareti içindeki virgülün kullanımı standart dışıdır. Buna göre siz de metinde standart dışı bir kullanıma örnek olabilecek bir cümleyi aşağıdaki kutucuğa yazınız.

"Hayatı arıyorum," dedi.

3. *İki Soru Arasında* adlı metindeki çatışmayı belirleyiniz.

4. *İki Soru Arasında* adlı metindeki ana düşünceyi sözlü olarak ifade ediniz.

5. *Yolda* adlı metnin konu ve temasını belirleyiniz.

6. *Yolda* adlı metinde anlatılmak istenenleri kısaca açıklayınız.

7. Okuduğunuz metinlerde kullanılan anlatım tekniklerini aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere yazınız.

Metinler	Anlatım Teknikleri
İki Soru Arasında	
Yolda	

8. *İki Soru Arasında* adlı metne bir mekân unsuru ve kişi eklemeniz istenmektedir. Buna göre

a) Nasıl bir mekân seçersiniz? Niçin?

.....

.....

b) Seçeceğiniz mekânı ayrıntılı bir şekilde betimlemeyi tercih eder misiniz? Niçin?

.....

.....

c) Metne ekleyeceğiniz kişi ile anlatıcı arasında geçen kısa bir konuşma yazınız.

.....

.....

.....

.....

9. Uzun bir hikâyeyi kısaltmak, onun küçürek hikâye olması için yeterli midir? Okuduğunuz metinlerden hareketle düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

10. *İki Soru Arasında* ve *Yolda* isimli metinler için farklı başlıklar seçseydiniz hangi başlıkları tercih ederdiniz? Niçin?

11. Aşağıdaki görsel ile ilgili küçürek bir hikâye yazıldığını düşününüz. Buna göre

a) *İki Soru Arasında* ve *Yolda* metinlerinde kullanılan kelimelerden hangi ikisinin bu görsel için yazılmış hikâyede yer almış olabileceğini söyleyiniz.

b) Bu görsel ile ilgili yazılmış küçürek hikâyenin konusu ne olabilir?

12. Aşağıda Ferit Edgü'ye ait biyografik bilgilerin yer aldığı bir şema verilmiştir. Buna göre

A. Biyografisi

1936'da İstanbul'da doğan sanatçı, Cumhuriyet Dönemi hikâyecilerindendir. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümünde başladığı eğitimine Paris'te devam etti. Bir süre kaldığı bu şehirde resim, seramik, felsefe, sanat tarihi alanında kurs ve derslerine devam etti. 1964'te yurda dönen Ferit Edgü; hikâye, şiir, roman, deneme türünde eserler verdi. Yazarın *O* adlı romanı, *Hakkari'de Bir Mevsim* adıyla sinemaya uyarlandı.

B. Dil Anlayışı

Yazar; eserlerinde dil arayışları ve varoluşsal sorunlar etrafında gelişen simgesel, düşsel bir hikâye dünyası oluşturdu. Hikâye yazma süreci boyunca "Nasıl Yazmalıyım?" sorusuna cevap aradı. Özgün bir üslup yaratmaya çalıştı. Edebiyatı bir dil olayı olarak gören Edgü; anlatılmak istenen olayların, kurgulanan kişilerin bu dil yapısı ile varlık kazandığını düşünerek dilsel arayışlara girdi. Hikâyelerinde betimlemelere ve ruh çözümlemelerine yer veren yazar, simgesel bir dil kullanmaya özen gösterdi.

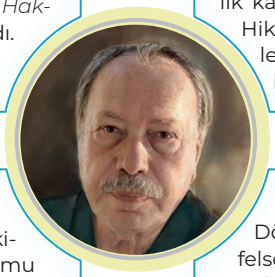

C. Eserlerinin İçeriği

Ferit Edgü, eserlerinde genellikle kendi kişiliğini bulmaya çalışan, kendisini ve toplumu sorgulayan insanları kaleme aldı. Ferit Edgü'de özellikle düş ve gerçek ilişkisi hikâyeciliğinin temel çizgilerinden biri oldu. Ferit Edgü'ye göre düş yoksa edebî yaratıcılık da yoktur. Sanatçının amacı; gözlemlediği dış dünyayı anlatmak, bunu yaparken de düş gücünün zenginliğinden yararlanmaktır.

Ç. Etkilendiği Akım ve Sanatçılar

Döneminin diğer yazarları gibi varoluşçu felsefe ve edebiyattan etkilendi. Sanatçının eserlerinde Becket (Bekıt), Sartre (Sart), Camus (Kamü), Kafka (Kafka) gibi yazarların tematik, biçimsel anlamda izlerini görmek mümkündür. Varoluşçuluktaki bireysel tutumlar, Kafka'daki bunalım ve düşsel yaklaşımlar döneminin pek çok sanatçısı gibi Ferit Edgü'yü de etkilemiştir. Ferit Edgü de diğer varoluşçular gibi insanın iç dünyasının mantıklı bir bakışla ve kesin bir açıklıkla kavranabileceğine inanmıştır.

a) Okuduğunuz metinde olduğu gibi Ferit Edgü'nün küçürek hikâyenin öncüsü olmasında harflerle belirtilen başlıklardan hangisi veya hangileri daha çok etkili olmuştur? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

b) Aşağıdaki sorular bir röportajda Ferit Edgü'ye yöneltilmiştir. *Yolda* adlı metin ve yazarın biyografisinin yer aldığı şemadan hareketle aşağıdaki soruları Ferit Edgü'nün nasıl cevaplamış olabileceğini düşünerek cevaplayınız. Cevaplarınızı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

Soru : Hikâye türünün sizin için önemi nedir?

Cevap : .....

.....

.....

.....

Soru : Bugünün hikâyeciliğini nasıl buluyorsunuz?

Cevap : .....

.....

.....

.....

13.

ARSLANLA FARE

Herkese saygı göstermeli elden geldikçe.
Umulmadık kimselerden fayda görür insan.
İşte bu gerçeği anlatan iki hikâye,
Daha nice bin hikâye arasından:

Pençesi dibinde bir arslanın,
Dalgınlıkla bir fare topraktan çıkıverdi.
Bu fırsatı kullanmadı sultanı ormanın;
Fareye dokunmayıp bir büyüklük gösterdi.
Bu iyiliği boşa gitti sanmayın sakın.
Kimin aklına gelir ki bir an,
Fareye işi düşer arslanın?
Ama o da bir gün dışarı çıktı ormandan.
Gitti, tutuldu bir ağa.
Ne çırpınma, ne kükreme... Kâr etmez tuzağa.
Bay fare koştu; dişiyle arslanın ağını
Öyle bir kemirdi ki ağ söküldü nihayet.

Sabırla zamanın yaptığını
Ne kuvvet yapabilir, ne şiddet.

Orhan Veli'nin çevirisini yaptığı yandaki metnin bir küçürek hikâye olduğunu düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi ve bu konudaki dayanak noktalarınızı okuduğunuz küçürek hikâyelerden hareketle aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yazarın Biyografisi

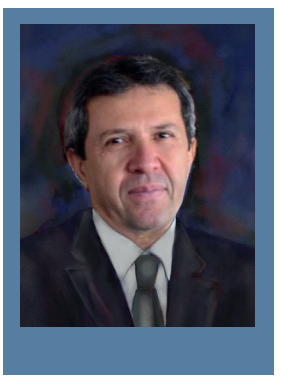

Necip Tosun (1960-...): Kırıkkale'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kırıkkale'de tamamladı. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini bitirdi. 1988 yılından beri bir kamu kurumunda görev yapmaktadır. İlk hikâyesi *Yangın* 1983 yılında *Aylık Dergi*'de yayımlandı. Hikâye, eleştiri ve sinema yazıları, *Mavera, Dergâh, Hece, Heceöykü, Karagöz, Kitap-lık, Dünyanın Öyküsü, Post Öykü, İtibar* dergilerinde yayımlandı. Eserlerinde gerçek ve kurguyu iç içe veren Necip Tosun, her şeye bir hikâye olarak bakar. Hikâyelerinde akıcı, şiirsel ve yoğun bir anlatımı vardır.

Sanatçının *Küller ve Uçurumlar, Otuzüçüncü Peron, Ansızın Hayat, Emanet Hikâyeler* hikâye; *Hayat ve Öykü* deneme; *Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören, Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu, Film Defteri, Modern Öykü Kuramı, Öykümüzün Kırk Kapısı, Öykümüzün Sınır Taşları* inceleme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Toplumun değişen beklenti ve ihtiyaçları, her şeyi dönüştürüp değiştirdiği gibi minimal hikâyelerin de yazılmasına zemin hazırlamıştır. Bundan hareketle roman, tiyatro gibi edebî türlerin de zamanla minimal özellikler kazanabileceğini söyleyebilir misiniz? Niçin?

Dil Bilgisi

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

1. Aşağıdaki cümleler *Biz Büyüdükçe Küçülen* adlı metinden alınmıştır. Bu cümlelerdeki altı çizili ifadelerin yerine, anlatıcının duygularını zıt yönde ifade edecek kelime veya kelime grupları söyleyiniz.

- Orta Çeşme Buğday Meydanı'nın tâ öteki ucunda idi.
- Sanki Kaf Dağı'nın ardından sihirli elmayı kapıp gelmişim gibi içimi bir gurur kaplardı.

2. *Giz* adlı hikâyeden alınan "Öte gün, sabah açmadan uyanıp dama çıktığımda, bir iki gündür anlayamadığım duygular içindeydim." cümlesinden hareketle

a) Cümledeki altı çizili kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle belirtiniz.

b) Altı çizili kelimeleri yukarıda yer alan cümledeki anlamlarına uygun olacak şekilde birer cümle içinde kullanınız.

3. Aşağıdaki cümleler *Harita* isimli hikâyeden alınmıştır. Bu cümlelerde bulunan terim anlamlı kelimeleri tabloda ilgili alanlara yazınız.

> Hem bileği bükülmez, hem bilgili türden bir denizciydi o. Komutasında güven duyarlardı tayfalar. Bilirdi Akdeniz'in bütün girdisini çıktısını... Tekneleri yumurta kabuğu kırar gibi paralayan gizli kayaları, döküntü yerleri, kıyıya yakın tatlı su kaynaklarını, kuyuları, sığları ve derinleri, tuzlaları, harabeleri, hangi rüzgârda nereye sığınılacağını, yıldızları ve gök kubbeyi, harita ve pusula kullanmasını bilirdi Reis.

Coğrafya	Gök Bilimi	Yer Bilimi

4. Bir kelime, kullanıldığı cümlenin bağlamına göre farklı anlamlar taşıyabilir. Buna göre *İki Soru Arasında* adlı metinden alınan aşağıdaki cümlelerde "üst" kelimesinin hangi anlamlarda kullanıldığını aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

- Zaman atının üstündeki delikanlı, köşede oturan yaşlı adama; "Hayatı arıyorum," dedi.

.....

- Yaşlı adam, delikanlıya; "Doğruca devam et," dedi, "hemen yolunun üstünde..."

.....

5. *Ormanların Gümbürtüsü* adlı metinden alınan aşağıdaki cümlede geçen noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını verilen şemada ilgili yerlere yazınız.

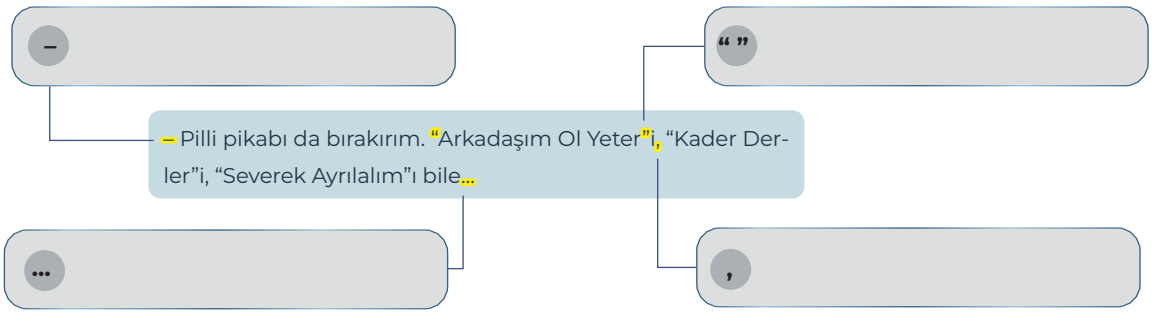

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hikâyelerde belli bir olay, olayın geçtiği mekân (yer), olayın gerçekleştiği zaman ve olayı gerçekleştiren kişiler bulunur. Hikâye yazarken öncelikle ilgi uyandıracak bir konu seçmek; kişileri, anlatıcı ve bakış açılarını, mekân ve zamanı belirlemek; olay örgülerini oluşturmak; anlatım biçim ve tekniklerinden yararlanmak gerekir. Geleneksel hikâye kalıplarının dışında olup az sözle çok şey anlatma amacı taşıyan küçürek hikâyeler, duygu ve düşünce dünyasının derinliğini gösteren yoğun anlatımlardır. Bu tür hikâyelerin yazımında kısalık, anlam yoğunluğu ve sanatsal etki oluşturmak ön planda yer alır.

b) Uygulama

- Ünitede edindiğiniz ve yukarıda okuduğunuz bilgilerden hareketle bir hikâye yazınız. Yazacağınız hikâyede aşağıdaki anlatım tekniklerinden en az ikisini kullanınız.

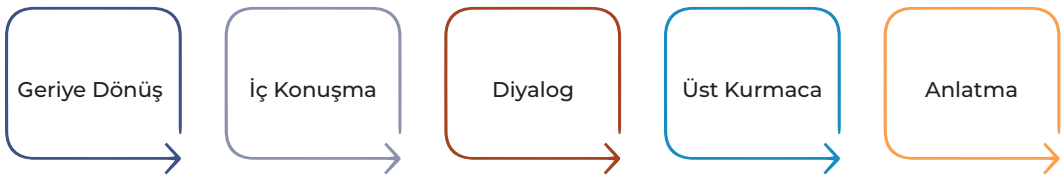

- Küçürek hikâyeler hakkında öğrendiğiniz bilgileri göz önünde bulundurarak bir küçürek hikâye yazınız. Küçürek hikâye yazarken aşağıda yer alan hatırlatıcı bilgilerden faydalanınız.

  - Hikâyenizin kısa ve yoğun anlatımlı olmasına dikkat ediniz.
  - Hikâyenizin, anlam derinliği taşımasına özen gösteriniz.
  - Hikâyenizi duygu, gözlem ve izlenimlerinizden yola çıkarak yazınız.
  - Hikâyenizi yazarken noktalama işaretlerinin kullanımına ve imla kurallarına dikkat ediniz.
  - Metnin içeriğini ve üslubunu tür özellikleri bakımından gözden geçiriniz.
  - Ürettiğiniz ve paylaştığınız metnin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunun bilincinde hareket ediniz.

- Yazdığınız hikâyeleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) paylaşınız. Paylaşımınızda eleştirilere açık olmaya, gerekirse metin çerçevesinde eleştirileri cevaplamaya özen gösteriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

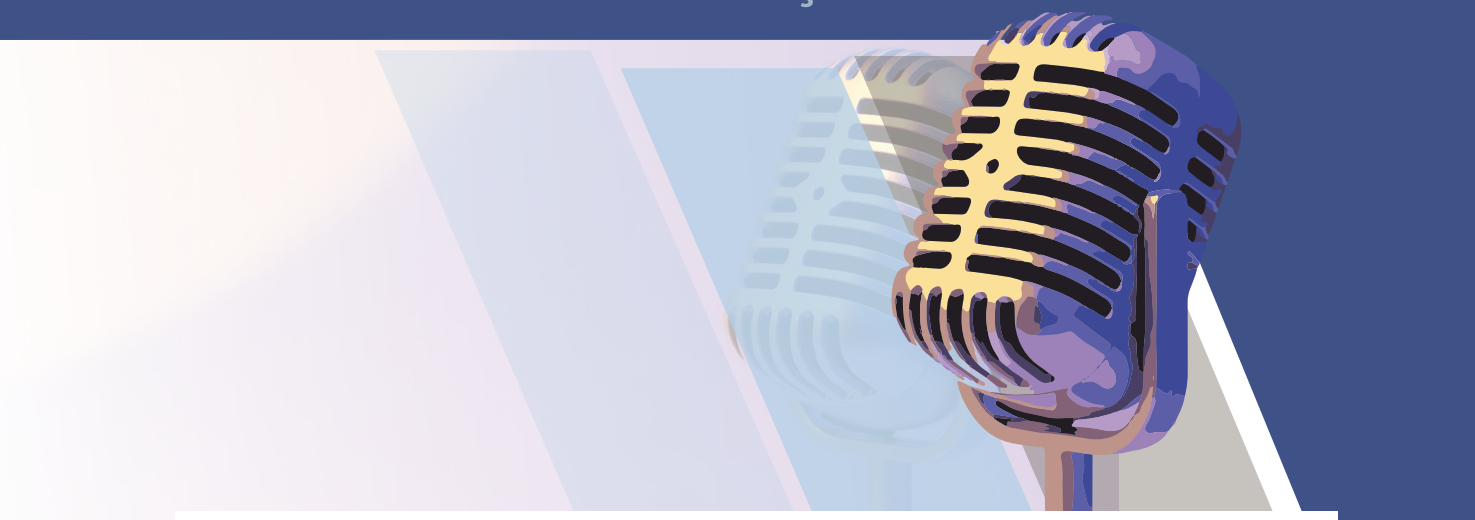

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Dramatize etmek; bir edebî eseri radyo, televizyon veya sahne oyunu biçimine getirmektir. Olaya dayalı metinlerde özellikle hikâye türünün dramatize etmeye daha uygun olduğu görülür. Ancak dramatize edilecek hikâye; bireylerin yaş seviyelerine uygun olmalı, yeteneklerini geliştirmeye katkıda bulunmalıdır. Canlandırılacak hikâyenin belli bir amacı ve konusu olmalı, olayların gelişimi ile konu etkili bir noktaya ulaşmalıdır.

Bir hikâye dramatize edileceği zaman hikâyedeki olay, anlatma biçimine göre kurgulanır. Kurgulanan olayın kolay sahnelenebilir olması gerekir. Dramatize sırasında gösterme yöntemi ve doğaçlamaya başvurulur.

b) Uygulama

- Ünitede incelediğiniz ya da sizin seçtiğiniz bir hikâyeyi sınıf ortamında dramatize ediniz. Dramatize ederken aşağıda verilen bilgilerden faydalanınız.

  - Dramatize edilmeye uygun bir hikâye seçiniz.
  - Dramatize ederken etkileyici ve doğal davranışlar sergileyiniz.

- Bir hikâye yazarının hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlayınız. Sunum sırasında aşağıdaki hatırlatıcı bilgilerden yararlanınız.

  - Konuşmanıza etkili bir başlangıç yapınız.
  - Beden dilinizi etkili kullanınız ve dinleyicilerle göz teması kurunuz.
  - Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınınız.
  - Konuşmanızı etkili bir biçimde sonlandırınız.

- Sunumu ve dramatize edilen hikâyeyi dinlerken aşağıdaki bilgilerden yararlanınız.

  - Sunum esnasında, anlatılanları not ediniz.
  - Dinlediğiniz konuşmanın konusunu ve ana düşüncesini tespit ediniz.
  - Dinlediklerinizi ön bilgileriniz ile karşılaştırınız.

HİKÂYE ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki parçada boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelimelerden uygun olanlarını yazınız.

hayal gücü	dil	yan anlam	gün ışığına çıkarmak
düşünme işi	düşünme	anlam	dil işçiliği

1. Edebiyat her şeyden önce bir ..... olayıdır. Bu nedenle ....., iyi ve kalıcı yazmak isteyen her yazar için önemli bir özelliktir. Dilin iyi kullanımıyla ..... zenginliği ortaya çıkar. Edebiyat insanı, dile kelimelerin ses değerine önem verip dilin artık kaybolmaya yüz tutmuş anlam derinliklerini ..... gibi önemli bir katkı sunar. Eserlerinde kelimelerin anlam çeşitliliğinden çağrışımlarından yararlanır. Ayrıca bu söz ustaları; duyguları, düşünceleri ..... ile birleştirerek dilin kullanımında özgün bir anlatım ortaya koyar.

Aşağıda rakamlarla verilen yazarları harfler ile verilen eserlerle eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Yazar	Eser
( ) I. Mustafa Kutlu	**a)** *Sarmal*
( ) II. Tomris Uyar	**b)** *Menekşeli Bilinç*
( ) III. Necip Tosun	**c)** *Ortadaki Adam*
( ) IV. Nezihe Meriç	**ç)** *Yürekte Bukağı*
( ) V. Orhan Duru	**d)** *Emanet Hikâyeler*
	e) *Hadi Gidelim*

3-4. soruların cevabını boş bırakılan yere yazınız.

3.

PATATES

"Arka bahçenin bir bölümüne sebze dikeceğim bu sene."

"Ne yapacaksın biliyor musun? Kum getirt, toprağı kumla karıştır."

"Neden?"

"Patates kumlu toprakta yetişir."

"Patates yetiştirmeyeceğim ki..."

"Altınova'da hep kum karıştırırlar patatesin toprağına."

"Ben patlıcan, biber dikeceğim."

"En iyi patates kumlu toprakta yetişir."

"Ama ben..."

"Öyle derler valla. Patates kumlu toprak ister."

"Neyse... Boş ver."

Feyza Hepçilingirler, *Anlar*

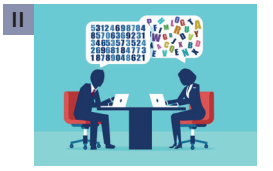

Bu hikâyenin vurguladığı düşünceyi yandaki numaralarla verilen görsellerden biriyle anlatmak isteseydiniz hangisini ya da hangilerini seçmeniz uygun olmazdı? Niçin?

.....

.....

.....

4. Aşağıdaki görselden yola çıkarak bir küçürek hikâye yazınız.

Hikâyeniz

Aşağıdaki kutucuklarda "Hikâye" ünitesi ile ilgili 5-11. soruların cevapları bulunmaktadır. Buna göre kutucuklarda yer alan harfleri boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız (Soruların birden fazla cevabı olabileceğini göz önünde bulundurunuz.).

A Modernizm	B Diyalog	C Oğuz Atay	Ç Tomris Uyar
D Mustafa Kutlu	E Postmodernizm	F İç Konuşma	G Üst Kurmaca
Ğ Küçürek Hikâye	H Hikâye	I Necip Tosun	İ Geriye Dönüş

5. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri başı ve sonu olmayan, genellikle okuyucuyu harekete geçirmeyi amaçlayan kısa ama yoğun anlatımlı hikâyedir?

(.....)

6. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri 1960 sonrası Türk edebiyatına giren akımlardandır?

(.....)

7. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri hikâye, roman gibi türlerde kullanılan anlatım tekniklerindendir?

(.....)

8. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri 1960 sonrası hikâyelerinde farklı teknikler uygulamıştır?

(.....)

9. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri anlatı içinde anlatıya yer veren anlatım tekniklerindendir?

(.....)

10. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri az sayıda kişinin başından geçen olayları anlatan, roman türünden kısa yapıttır?

(.....)

11. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri *Korkuyu Beklerken* adlı eseri veren sanatçıdır?

(.....)

12-16. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yerlere yazınız.

FİRAK

Kadın ana yel üfürmesi bir soluk boşalttı kuru göğsünden. Anaç anaç baktı.

"Şu iyi niyet akıldan öte bir şeydir oğlum; nerde iyi niyetin uzun kalanı varsa misafirin gitmezi, sıkılmazı gibi orda akıl us arama. Aklın girmediği yerde ise mağlupluk vardır yani benim özüm. Yükseklerde uçanın kanadı bir bakarsın, kayaya çarpar. İşte bu mesel."

Anasına hayranlık, sevgi doluluğuyla baktı bizim Firak. Hünnap Kadın'ın her bir sözü inci mercan dökümlü. Atlaslara işle de as duvara. Akıl denince anasını getirmeliydiler akla. Duyguluydu duygulu olmasına da aklı daha ilerdeydi. Anadolu'nun kadın anası bozkır ve dağ terbiyesi almış olduğundan önce aklına sorardı her bir işi.

"Hey Hünnap Kadın hey! Benim seferberlik türküleri söyleyen ninemin has kızı... İşte çatkısı ve birkaç belik saçının örtüsünden taşmışlığı ile yufka açan anam. Karda ayazda kurdun nefesini kapıda bacada duyduğumuz gecelerde balaları korkulardan azat edip bir güzel ısıtan, yokta komayan, ıssızda komayan, yuyup yedirip, donatıp donlandıran benim görgülü anam.. Televizyona çıkacağım, televizyona!"

Televizyon deyince kadın ana Anadolu'yu büyük kente taşımış bu gecekonduda başköşeye konulmuş sehpası üzerinde evin tek hâkimi konumunda duran aygıta baktı. Yüzündeki şaşkınlık bulutları açılarak pembe bir güneşle yer değiştirdi.

Ancak analığı ve sevinmelerin kimi zaman boşa gittiğini söyleyen iç sesi onu temkinli davranmaya itti.

"Beri bak! Ocak közü gibi balkımasın gözün. Sevinme tezi tezine. Dur bakalım! Bu televizyona çıkma işi neyin nesi? Düşünde görmüş olmayasın?"

Anası bunları dese de Firak dertlenmedi hiç. Düşünün eteğinde yarı baygın gezindi durdu. Çünkü olmazların muhkem kapısı aralanmıştı artık. Şadi Ağabey, Ankormen'e işareti göndermişti. O da "Gelsin bakalım!" demişti.

Sevinç Çokum, *Al Çiçeğin Moru*
(Kısaltılmıştır.)

12. **Metinde geçen** "Anasına hayranlık, sevgi doluluğuyla baktı bizim Firak. Hünnap Kadın'ın her bir sözü inci mercan dökümlü. Atlaslara işle de as duvara. Akıl denince anasını getirmeliydiler akla. Duyguluydu duygulu olmasına da aklı daha ilerdeydi. Anadolu'nun kadın anası bozkır ve dağ terbiyesi almış olduğundan önce aklına sorardı her bir işi." **cümlelerinden hareketle Anadolu kadınının hangi özelliklerine vurgu yapıldığını yazınız.**

.....

.....

13. "Karda ayazda kurdun nefesini kapıda bacada duyduğumuz gecelerde balaları korkulardan azat edip bir güzel ısıtan, yokta komayan, ıssızda komayan, yuyup yedirip, donatıp donlandıran benim görgülü anam..."

Firak'ın bu cümlelerinde Hünnap Kadın'ın hangi yönüne vurgu yapılmıştır?

.....

14. **Metinde Hünnap Kadın; televizyonun bütün evlerde özel bir yerinin olduğunu, evin tek hâkimi olduğunu şaşkınlıkla düşünür. Bu konuda Hünnap Kadın'a katılıyor musunuz? Niçin?**

.....

.....

15. **Firak'ın televizyoncu ile görüşmeye gittiğini hayal ediniz. Hikâyenin olay örgüsüne bu görüşmeyi konu alan bir bölüm ekleyiniz.**

.....

.....

.....

.....

16. **Okuduğunuz metinde geçen** "azat etmek, başköşe, boşa gitmek" **kelimelerinin bitişik ya da ayrı yazılma nedenlerini yazınız.**

.....

.....

17-19. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yerlere yazınız.

ESER

"İki elim, dört bilgisayarım, sekiz daktilom var. Eserimi yazarken biri bozulsa hemen bir diğeri ile devam edebilirim.

Her cuma bir top fotokopi kâğıdı satın alıp eserimi seyrediyorum, şimdilik boş duran sayfaların ne büyük şeylerden mahrum kaldığını düşünüp gülümseyerek.

Kalemlerimi kâh planlı kâh ilhamlı bir çalışmayla hayli iyi tasnif ettiğimi söyleyebilirim: Kırmızı kalemleri şu kutuya koydum, kurşun kalemleri şuna. Mavi tükenmezlerle siyahları aynı yerde tutmakta sakınca görmüyorum. Ama... Yoksa...

Yarın bir notebook alayım."

Tarık Günersel

17. Aşağıdaki cümleler doğru ise "D", yanlış ise "Y"yi işaretleyiniz.

Cümleler	D	Y
Okuduğunuz metin bir küçürek hikâye örneğidir.		
Metinde gerçekleşmemiş bir beklentiye yer verilmiştir.		
Metinde virgül, eş görevli kelimeleri ayırmak için de kullanılmıştır.		
Metinde doğa ve insan arasındaki çatışmaya yer verilmiştir.		
Metinde benzetmelere yer verilmiştir.		
Anlatım tekniklerinde iç diyalog tekniği kullanılmıştır.		
Anlatımda yoğunluk, dilde ise açıklık ve sadelik tercih edilmiştir.		

18. Aşağıdaki görsellerden hangisini veya hangilerini bu hikâye ile ilişkilendirirsiniz? Niçin?

I

II

.....

.....

19.

a) Hayal gücünüzü kullanarak *Eser* adlı hikâyeye mekân, kişi ve olay unsurlarını ekleyiniz.

Mekân	Kişi	Olay

b) Eklediğiniz unsurların okuduğunuz hikâye ile ilgili neleri değiştirdiğini düşünüyorsunuz? Yaptığınız bu değişikliklerden hikâyenizin yapısının nasıl etkilendiğini açıklayınız.

.....

.....

20-29. çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

20. Aşağıdaki parçaların hangisi farklı bir bakış açısı ile yazılmıştır?

A) Aradan birkaç gün geçmişti. Bir sabah İhsan yalnız başına manavların olduğu yerde kendisine paket taşıtacak bir müşteri bekliyordu. Manavlar dükkânlarının önünü suluyorlar, elma ve armutları birer birer parlatıyorlar, üzüm salkımlarını yayıyorlardı.

B) Bir an kulübedeki aynaya bakmayı düşündü. Sonra vazgeçti. Gözüne sinyal feneri ilişti. Artık onu hiç kullanmayacak. Ne tuhaf şeyler hatırlıyor. Fenerin kırmızı camı bir gece kırılıvermişti de ne yapacağını şaşırmıştı.

C) Yazı makinem bozulmuştu. Küçük bir bozukluk. "A" harfi takılıyordu. Uğraştım, kurcaladım, elim yüzüm kapkara lekeler içinde düzeltebildim. Fakat bu sefer aklım fikrim, öfkeden olacak, karışmıştı. Tekrar makineye kâğıdı geçirdiğim zaman yazdıklarım bir şeye benzemiyordu.

D) Çok yorgun ve uykuya çok ihtiyacı var. Hatta yürürken uyumaya başlamıştı bile. Kendini bırakıverse taşların üstüne serilebilir, sonra bir bekçi kundurasının ucuyla uyandırılabilirdi; bacakları, gövdesini değil kendilerini bile çekemiyordu.

E) Yaşlı adam geminin bir limana girmesi için bu kadar resmî muamelelere ne lüzum var, diye düşünüyordu. Sanki vapur uzaktan göründüğü gibi süratle rıhtıma yanaşsa ne olurdu? Bu kadar gürültü ve kargaşalık bu istambotların, motorların telaşı neye yarıyordu?

21. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgül, "Sandığında gizlediği eşyalar, çoğu çeyizinden kalma, ona ayrı bir huzur veriyordu." **cümlesindeki ile aynı görevde kullanılmıştır?**

A) Dışarıda yağmur nazlı nazlı yağıyor, tüm kalpleri ısıtıyordu.
B) Korkuyla, şaşkınlıkla, tedirginlikle etrafına bakınıp duruyordu.
C) Evet, onunla hayata geçireceğimiz daha pek çok plan vardı.
D) Doğup büyüdüğü şehre, Bursa'ya, hayatında ilk kez geliyordu.
E) El değmemiş kır çiçekleri toplayacağım annem için, dedi.

22. Çocukluğumun bir bölümü elimden alınmış (I) gibi. Bir bölümü mü? Belki tümü. Kim alabilir insanın çocukluğunu elinden? Kimse alamazmış gibi görünüyor. Öyle değil oysa, o çocukluğa damgasını basmış (II) biri olur ve çocukluğunuzu alır götürür. Artık acı duymadan (III) anımsayamazsınız o günleri. O günlere rengini veren (IV) ana etmenlerden biri solmuştur. Bir renk eksilir (V) bütün geçmiş zaman fotoğraflarınızdan. Ya uçuk bir pembe ya silik bir eflatun ya tek çizgi ince bir mor...

Bu parçada numaralanmış ifadelerden hangilerinin metne kattığı anlam birbirine en yakındır?

A) I ve III
B) I ve V
C) II ve IV
D) II ve V
E) III ve IV

23. ----. Örneğin *Parasız Yatılı*'da tahin helvasında şekerin gevşediğini, tükenmez tabağındaki peynirlerin cızırdadığını, okullarda alt kat musluklarının nedense hiç kapanmadığını, öğrencilerin de susasalar susamasalar her teneffüste bu musluklardan su içtiklerini anlatır bize. Ev sahibinin kira ödenmediği günlerde sokak kapısını hızla çarptığını, yoksul evlerde kırık camların unlu kâğıtlarla kaplandığını söylemeden geçemez Füruzan.

Bu parçanın başına düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygun olur?

A) Füruzan'ın hikâyelerini okumuşsanız onun yaman bir gözlemci olduğunu görmüşsünüzdür.
B) Füruzan ilhamını günlük yaşamdan almış bir gerçekliğin hikâyelerine sızmasına izin vermez.
C) Füruzan'ın Türkçesindeki tutukluk kimi zaman okurun da yorulmasına yol açan bir tutukluktur.
D) Füruzan'ın anlatımındaki sıcaklık, söyleyişteki kimi aksaklıkları göz ardı etmemize olanak sağlar.
E) Kendisinden sonraki yazarlarda da gördüğümüz içe dönüklük Füruzan hikâyelerinin çıkış noktasıdır.

24. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatıcı dış dünyadan edindiği izlenimleri hayal gücü ile birleştirerek yansıtmamıştır?

A) Oturduğu yerin hemen yanına eliyle birkaç kez hafif hafif vurarak tek başına oynayan çocuğu çağırdı.
B) Masallarda kalmış cadı mağarasına benzeyen ağzında çaydan sararmış dişleri tahtaya yanlış çakılmış çivilere benziyordu.
C) Sonra söğütlerin gölgesi iyice uzayıp güneş göbekli dağa doğru ağır ağır isteksizce çekilirken ayrıldık Alavuş'tan.
D) Bütün bunları ağır ağır fakat bir çocuk gibi yumuşak bir sesle söyleyerek yaşadığım fırtınayı dindirmeye çalışıyordu.
E) Evime girmek üzereyken aylardır tek damla düşmemiş lacivert gökyüzü bir bıçakla paralandı da ortasından yarıldı.

25. Aşağıdaki parçaların hangisinde iç konuşma tekniği kullanılmıştır?

A) Elmacık kemikleri fırlak, sakalı apak; nur yüzlü, çatık kaşlıydı. Mahallenin çocukları ondan çok korkarlardı. Karşıdan geldiğini görünce hemen yollarını değiştirirlerdi. En çok kızdığı şey, motorlu araçların gürültüsüydü.
B) Elimi cebime attım. "Alın, şu 120 lira bilet ücreti, dedim. Giderken çocuklara ufak tefek bir şeyler de alıp götürürsünüz, onun için 100 lira, etti 220. 80 lira da yolda yersiniz: 300. İşte size 300 lira."
C) Kar yağmıştı. Şimdiki gibi. Ortalık kapkara bir beyazlığa bürünmüştü. Çıt yoktu ve sanki rüzgâr da donmuştu. Sesler de donmuştu. İkindi vakti yaktıkları ocağın ateşi küllenmişti bile.
D) Konu komşu herkes çok severdi onu. Herkese yardım eder, küsleri barıştırır, elinde avcunda ne varsa fakir fukaraya dağıtırdı. Düşkünün, yoksulun, yolda kalmışın derdi onun derdiydi.
E) Artık bu park işini bir çözüme kavuşturmam gerekiyor. Oraya gidişimin gerçek sebeplerini bir bir sıralamalıyım. Çünkü, herhalde herkes gibi gitmiyorum. Herkes gibi gitmiş olsam mesele kalmayacak.

26. Aşağıdakilerden hangisi Tomris Uyar'a ait eserlerden biri değildir?

A) *Dizboyu Papatyalar*
B) *İpek ve Bakır*
C) *Yaza Yolculuk*
D) *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi*
E) *Bozbulanık*

27. Bir kere okur, okuyacağının hikâye olduğunu bilerek başlayacaktır okumaya. Yazarın her şeyi ona hazır bir şekilde vermesini beklememesi gerektiğinin farkında olacaktır. Okumaya başlamadan önce kendisini yaratıcı bir serüvene hazır hissetmesi gerekir. Bilinci açık ve düş gücü yerinde olacak, her satıra yoğunlaşmayı sağlayabilecek bir konumda bulunacak. Kendisini hikâyenin etkilemesine açık durumda tutacak.

Bu sözler aşağıdaki soruların hangisine karşılık söylenmiş olabilir?

A) Hikâye okumak niçin zordur?
B) Nitelikli okur olmanın koşulu nedir?
C) Hikâye okur için nasıl cazip hâle getirilebilir?
D) Okuru etkilemek için neler yapmak gerekir?
E) Hikâyenin okura ulaşmasını engelleyen unsurlar nelerdir?

28. Hemingway'in (Hemingvey) en kısa hikâyesini bilir misiniz? "Bütün bir hikâyeyi hiçbir zaman altı sözcükle yazamazsın." diyen arkadaşlarına ağızlarının payını vermek için mi yazılmıştır, tutuşulan bir iddia üzerine mi, yazar arkadaşlarının kışkırtması ile mi orası belli değil ama Hemingway'in en iyi eseri olduğunu söylediği hikâye, İngilizce altı, Türkçe topu topu beş sözcükten oluşur. Etkileyicilik mi demiştik? Alın size etkileyiciliği tartışılmaz bir hikâye: "For sale: Baby shoes, never used." "Satılık: Bebek ayakkabısı, hiç kullanılmamış."

Bu parçada sözü edilen kısa hikâyenin etkileyici olmasının gerekçesi olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Hikâye dokusunun gevşek olması
B) Zihinde kurgu yapmaya olanak tanıması
C) Çok az kelimeden meydana gelmesi
D) Okurun bu metni nasıl okuyacağını bilmesi
E) Üslup sahibi bir sanatçının kaleminden çıkması

29. "Yazarın incelmiş, kıl testere hâline gelmiş bir dili var. Bu durum belki senaryo yazarlığındandır." **şeklinde bir ifade, söz konusu yazarın hangi özelliğini vurgulamaktadır?**

A) Sıradan söyleyişlere karşı olmasına
B) Akıl yürüterek yazmaktan kaçınmasına
C) Gerçekleri dile getirmekten kaçınmasına
D) Birkaç kelimeyle istediği etkiyi yaratabilmesine
E) Düşüncelerini olaylara uydurmaya çalışmasına

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

Etkileşimli soruları çözmek için karekodu okutunuz.

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

3. ÜNİTE

ŞİİR

Şairin duyguları, düşünceleri, hayalleri, dünya görüşü, felsefesi, kişiliği, her şeyi şiirde belli olur.

Cahit Sıtkı Tarancı

ANAHTAR KELİMELER

Çağrışım, imge, ahenk, anlam kapalılığı, söyleyici

ŞİİR ÜNİTESİNDE NELER YAPACAKSINIZ?

Okuma Bölümünde

Cumhuriyet Dönemi saf şiir anlayışının, 1923-1960 arası toplumcu eğilimleri yansıtan şiir anlayışının, Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şiirlerin, Garip akımının, İkinci Yeni şiir anlayışının, dinî değerlerle geleneğe duyarlığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran modern şiirin, 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şiirin, 1980 sonrası Türk şiirinin ve Cumhuriyet sonrası halk şiirinin özelliklerini öğreneceksiniz.

- Dil bilgisi bölümünde metinler üzerinden kelimede anlam, imla ve noktalama ile ilgili çalışmalar yapacaksınız.
  - Sayfa 103'te verilen eserlerden birini okumak için hazırlık yapınız.

Yazma Bölümünde

Ünitede incelenen şiirlerden birinin tarzını örnek alarak şiir yazmayı öğreneceksiniz.

Sözlü İletişim Bölümünde

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlamayı ve sunmayı öğreneceksiniz.

* *Sanatçının edebî kişiliğini, varlığını ortaya koyan özgün ifadeleri veya döneme özgü imla ve noktalama kurallarını olduğu gibi yansıtmak amacıyla ünite boyunca işleyeceğiniz tüm metinlerin aslına sadık kalınmıştır.*

Şiir ünitesinin sonunda

Okuma Bölümünde

- Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin farklı şiir anlayışları çerçevesinde biçim ve içerik özellikleri nelerdir?
- Cumhuriyet Dönemi şiir anlayışlarının başlıca temsilcileri kimlerdir?
- Cumhuriyet Dönemi şiir anlayışlarının imge, çağrışım ve kapalılık kavramlarına bakışları nasıldır?

Yazma Bölümünde

- Cumhuriyet Dönemi şiir anlayışlarına ait bir şiir yazarken nelere dikkat edersiniz?

Sözlü İletişim Bölümünde

- Şiir dinletisi hazırlarken hangi aşamaları takip edersiniz?

sorularını cevaplama yeterliliği kazanacaksınız.

OKUMA

SAF ŞİİR ANLAYIŞI

Hazırlık

Bu görseli betimlemek amacıyla aşağıda iki farklı anlatım yapılmıştır. Buna göre

- Verilen görseli de dikkate alarak aşağıdaki 1 ve 2. anlatımları özelliklerine uygun bir biçimde devam ettiren birer cümle yazınız.

1. Anlatım

Mavi bir deniz ortasında küçük bir tekne var. Denizin kıyıları surlarla çevrelenmiş. Surların arkasına düşen bölgede açıklı koyulu yeşilliklerin hâkim olduğu ormanlık bir alan bulunuyor. .....

.....

.....

.....

2. Anlatım

Masmavi deniz ve o maviliğin akışına kendini bırakmış küçük bir tekne... Güzelim yeşilliklerin içerisine art arda sıralanmış ve tarihe tanıklık etmiş surların bekçiliğinde sonsuz maviliğe bakan evler... .....

.....

.....

.....

- Mallarmé'nin (Malarme) "Açık bir mana, senin yaratma gücünü keser." sözü yukarıdaki anlatımlardan hangisiyle örtüşmektedir? Siz Mallarmé'nin bu düşüncesine katılıyor musunuz? Niçin?

1 | ŞİİR

Bilgi Kutusu

Ahmet Hamdi Tanpınar; eserlerinde zaman, bilinçaltı, rüya, sonsuzluk, hayal temalarını zengin imgelerle işlemiştir.

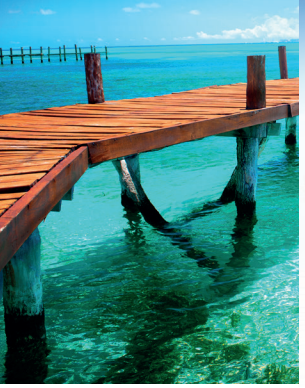

MAVİ, MAVİYDİ GÖKYÜZÜ

Mavi, maviydi gökyüzü
Bulutlar beyaz, beyazdı
Boşluğu ve üzüntüsü
İçinde ne garip yazdı...

Garip, güzel, sonra mahzun
Işıkla yağmur beraber,
Bir türkü ki gamlı, uzun,
Ve sen gülünce açan güller,

Beyaz, beyazdı bulutlar,
Gölgeler buğulu, derin;
Ah o hiç dinmeyen rüzgâr
Ve uykusu çiçeklerin.

Mor aydınlıkta bir çınar
Veya kestane dibinde;
Mahmur süzülen bakışlar
İkindi saatlerinde...

Birden gülümseyen yüzün
Sabahların aynasında
Ve beni çıldırtan hüzün
İki bakış arasında.

Kim bilir şimdi nerdesin?
Senindir yine akşamlar;
Merdivende ayak sesin
Rıhtım taşında gölgen var.

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Bütün Şiirleri*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

gamlı : Sıkıntı veya üzüntü veren.
mahmur : Süzgün, dalgın bakışlı (göz).
mahzun : Üzgün.
rıhtım : Bir akarsu veya deniz kıyısında doldurularak yapılmış, gemilerin indirme bindirme veya yükleme boşaltma yapabileceği yer.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi'nin birçok türde eser vermiş önemli sanatçılarından Ahmet Hamdi Tanpınar'a aittir. Sanatçı, metinde geçmişe dair özlemlerini tabiattaki canlı ve cansız varlıklarla bütünleştirmiş, anlatımını çağrışım gücü yüksek kelimelerle zenginleştirmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'ndeki toplumsal değişimler her alanda olduğu gibi edebiyatta da etkisini göstermiştir. Bu toplumsal değişimlere bağlı olarak şiirde de birtakım farklı anlayışlar ve topluluklar ortaya çıkmıştır. Bu şiir anlayışlarından biri okuduğunuz metinde de etkileri görülen saf şiir anlayışıdır.

Saf şiir anlayışında siyasi ve toplumsal içeriklerden uzak durularak rüya, masal, mistisizm, musiki, bilinçaltı, zaman, mit gibi unsurları konu alan bireysel temalara yer verilmiştir. Şiirde biçim, ses, imge ve dil işçiliğini önemseyen saf şiir sanatçıları, nazım birimi olarak dize üzerinde titizlikle durmuşlardır. Bu şiir anlayışındaki sanatçıların önceliği iyi ve güzel şiir yazmak olmuştur. Betimlemelere, romantik unsurlara pek yer vermeyen bu sanatçılar; şiirlerinde bireysel duyarlılık, lirizm, çağrışım ve müzikalite unsurlarını temel almışlardır. Dili yormadan, rahat bir söyleyişle ve duru bir Türkçeyle şiir yazmaya özen göstermişlerdir. Öncülüğünü Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı'nın yaptığı saf şiir anlayışına Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Âsaf Hâlet Çelebi, Behçet Necatigil, Sedat Umran, Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi sanatçılar örnek vermişlerdir.

Fransız şiirinin etkisiyle oluşan saf şiir anlayışı sembolizm akımından etkilenmiştir. Sembolizm, şiirde gerçekçilik anlayışıyla oluşan parnasizm akımına tepki olarak 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. Sembolist sanatçılar; biçimi, anlam kapalılığını, ahengi, müzikaliteyi her şeyden üstün tutmuşlardır. Dolayısıyla anlamda açıklığı değil kapalılığı, duyguları anlatmayı değil kelimelerin ses değeriyle sezdirmeyi, çağrışımları ve telkini tercih etmişlerdir. Sembolizme göre dış dünyada algılananlar gerçekliğin kendisi değil kişilerde onlarla ilgili uyanan birtakım izlenimlerdir. Charles Baudelaire (Şarl Bodler), Arthur Rimbaud (Artur Rembo), Paul Verlaine (Pol Verlen), Stephane Mallarme (Sitefan Malarme), Paul Valery (Pol Valeri) dünya edebiyatında sembolizmin öncü isimleridir. Türk edebiyatında ise Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Necip Fazıl Kısakürek gibi şairlerde sembolizm akımının etkileri görülür.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiiri sınıfta birkaç defa yüksek sesle okuyunuz. Şiiri okuduktan sonra aşağıda a ve b maddeleri ile verilen soruları cevaplayınız.

a) Şiiri okurken şiirdeki hangi unsurların ses tonunuzda veya okuma tarzınızda etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Niçin?

b) Şiirin rahat ve akıcı bir şekilde okunabiliyor olmasıyla ilgili neler düşünüyorsunuz?

2. "Mavi, maviydi gökyüzü / Bulutlar beyaz, beyazdı" dizelerinde şairin renkleri kullanmasının şiirin size hissettirdiği duygulara bir etkisi oldu mu? Niçin?

3. Şiirde özlem duygusunun dile getirildiği dizelere örnek veriniz.

4. Ahmet Hamdi Tanpınar, şiirinde belirli bir ritim oluşturmak için müzikte de kullanılan unsurlara yer vermeye çalışır. Buna göre sanatçı, okuduğunuz şiirde müzikaliteyi hangi unsurlarla sağlamıştır?

5. Okuduğunuz şiirin türü liriktir. Şiirin türünün değişmesi şekil özelliklerini de etkiler mi? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

6. Metinde söyleyicinin, duygularını tabiattaki varlıklardan yararlanarak anlattığı dizelerin altını çiziniz.

7. Okuduğunuz şiirin ilk dizelerinde seçilen kelimelerin sizde çağrıştırdığı duygular ve sizi saran havası şiir bitene kadar aynı tutarlılıkla devam etmiş midir? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

8. Okuduğunuz metinle ilgili hazırlanan aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri uygun şekilde tamamlayınız.

Edebî Sanatın Adı	Edebî Sanatın Tanımı	İlgili Dize
		Kim bilir şimdi nerdesin?
	İnsana ait bazı özelliklerin insan dışındaki canlı ve cansız varlıklara verilmesidir.	
Hüsnütalil		

9. Aşağıdaki şiir *Mavi, Maviydi Gökyüzü* şiiriyle benzer şiir anlayışına sahip olabilir mi? Niçin?

SINIR BİR ÇİZGİDİR
İKİ OKUNUR

Sınırlar
Her zaman,
Her an,
Yakından,
Uzaktan
Birbirlerine bakışırlar,
Durmadan birbirlerine
Kendilerini taşırlar.

Birindeki nöbetçi
Öbüründekine bekçidir.
Her ikisi de yakın
Birbirine
Her ikisi de uzak
Bir
Olasılığa
Karşı'dırlar.

Özdemir Asaf, *Yalnızlık Paylaşılmaz*

10. Aşağıda Mehmet Önder'in *Aldı Sözü Anadolu* adlı eserinden metinler verilmiştir. Bu metinlerden hareketle, verilen soruları cevaplayınız.

ANADOLU'DA RENKLER ÜSTÜNE

Anadolu'da insanlar susar ya da susmak zorunda kalırlarsa, o zaman renkler, çizgiler dile gelir, konuşur. Buna "sessizlik içinde sesler" diyebilirsiniz. Sevdiğine sarı bir yağlık gönderenin sevdası yeğindir, sararıp solmadadır. Yeşil murattır, sevgiliye ulaşır; mavi umuttur, beyaz mutluluğu, siyah üzüntüyü söyleşir. Al giyenin gönlü dolu, mor giyenin çoktur malı... Pembeye gönlüm akmaz, turuncuya kimse bakmaz.

Anadolu süslemelerindeki çizgilerin, şekillerin, desenlerin de dili vardır, her biri ayrı birer anlam taşır. Anadolu kadını, tezgâhının, gergefinin başına oturmayagörsün, bir kitap dokur, bu kitabı ancak o dilden anlayan okur. (...)

BİR FİNCAN KAHVE

Anadolu'nun geleneksel konukseverliği dillere destandır dedik. Ne var ki, bu konukseverlik önce kahveden başlar. Sizi, bir acı kahve içmeye çağıran dostunuza neden "acı kahve" diyemezsiniz. Bu acılıkta, yıllar yılı sürecek bir tatlılık, yakın bir dostluk vardır. Bu yüzden Anadolu'da "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır!" sözü, her yerde, her zaman söylenir durur. (...)

(Kısaltılmıştır.)

Yukarıdaki metinlerde Anadolu insanının duygularını, konukseverliğini, samimiyetini, sevgisini konuklarına ikram ettiği acı kahveyle, renklerle, dokuduğu kilimlerle göstermesini ait olduğu kültürün bir gereği veya metinlerde de ifade edildiği gibi "sessizliğinin içindeki sesi" gibi düşünebilirsiniz. Buna göre

- Bazı şairlerin de *Mavi, Maviydi Gökyüzü* adlı metinde olduğu gibi duygularını kapalı veya örtük anlatmasının sebebini şairin "sessizliğinin içindeki sesi" gibi düşünebilir misiniz? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere gerekçeleriyle yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Şairin Biyografisi

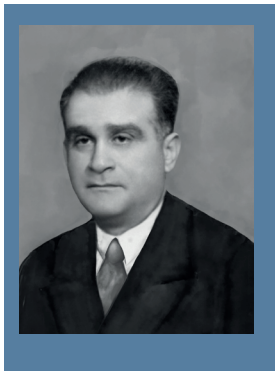

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962): İstanbul'da doğdu. 1923'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. Anadolu'daki çeşitli liselerde edebiyat dersleri verdi. 1939'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yeni kurulan Türk Edebiyatı Kürsüsü profesörlüğüne getirildi. Milletvekilliği ve Millî Eğitim Müfettişliği de yapan Ahmet Hamdi Tanpınar, Doğu ve Batı kültürlerini iyice sindiren ve bunlarla yepyeni bir senteze ulaşan bir sanat ve fikir adamı olarak tanındı. Kendi sanatında sürekli yenilik peşinde olan Ahmet Hamdi Tanpınar'da özellikle Fransız şiiri ve felsefesi, zengin bir kültürel birikim oluşturdu. Şiirlerinde ahenge, imgeye, müzikaliteye önem verdi.

Sanatçının *Şiirler* şiir; *Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Sahnenin Dışındakiler* roman; *Abdullah Efendi'nin Rüyaları, Yaz Yağmuru* hikâye; *Beş Şehir, Yaşadığım Gibi* deneme; *Edebiyat Üzerine Makaleler, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* araştırma-inceleme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Şiirlerin anlatımında ve içeriğinde "renk" ve "müzik"e ait kavramlara sıkça yer verilir. Bu kavramların günlük hayatı düzenleyen hatta çoğu kez hayata yön veren bir gücünün veya etkisinin olduğunu söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi günlük hayatla ilişkilendirerek açıklayınız.

Hazırlık

1. Melih Cevdet Anday'ın "Pencereden bakarken, dışarıyı değil de camı görebilirsek şiirin ne demek olduğunu anlarız." sözü ile ilgili düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

2. *"Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz."* ile "Gülüştüklerimiz hatıra geldikçe ağlarım." ifadelerinden hangisi size daha etkileyici gelmektedir? Niçin?

2 | ŞİİR

KORKTUĞUM ŞEY

Gün çekildi pencerelerden;
Aynalar baştan başa tenha.
Ses gelmez oldu bahçelerden;
Gök kubbesi döndü siyaha.

Sular kesildi çeşmelerden;
Nerden dolacak bu tas nerden,
Nergislerin açtığı yerden
Ey kuş uçurtmayan ejderha?

Ne yardan geçilir, ne serden;
Korkuyorum bu gecelerden.
Bel bağladığım tepelerden
Gün doğmayabilir bir daha.

Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş*

Bilgi Kutusu

Cahit Sıtkı Tarancı, şiirlerinde yaşama sevincini ve ölüm korkusunu iç içe vermiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bel bağlamak: Birisinin kendisine yardımcı olacağına inanmak, güvenmek.

tenha: Issız.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, Cumhuriyet Dönemi saf şiir anlayışının önemli şairlerinden olan ve hece ölçüsünü büyük bir ustalıkla kullanan Cahit Sıtkı Tarancı'ya aittir. Şiirlerinde genellikle yaşama sevinci, yalnızlık, ölüm korkusunu işleyen şair; bu şiirinde bireysel bir temayı ahenkli bir söyleyişle dile getirmiş, dil mükemmelliğine önem vermiştir. Şiirinde duygularını dile getirirken "ne yardan geçilir ne serden", "bel bağlamak" gibi deyimlerin anlam zenginliğinden yararlanmıştır.

Cahit Sıtkı Tarancı, Fransız sembolistlerinden özellikle Baudelaire'den etkilenerek şiirler yazmıştır. Bu sanatçının eserlerini okuduktan sonra kendi edebî kişiliğinin oluştuğunu ve edebî anlayışında Baudelaire öncesi ve Baudelaire sonrası şeklinde iki dönem olduğunu dile getirir. Nitekim şairin şiirde imgelere ve çağrışımlara yer vermesi, ahengi önemsemesi onun sembolist yönünü göstermektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirin birinci dörtlüğünde geçen "günün pencerelerden çekilmesi, aynaların tenhalaşması, bahçelerden ses gelmez olması, gök kubbenin siyaha dönmesi" kelime grupları şiirde nasıl bir atmosfer oluşturmuştur? Açıklayınız.

2. "Ne yardan geçilir, ne serden;" dizesinde virgülün kullanımı döneme özgüdür. Günümüzde virgülün nasıl kullanıldığını söyleyiniz.

3. *Korktuğum Şey* adlı şiirde söyleyicinin korkusu nedir? Bu korkunun nedeni ne olabilir?

4. Şiirin temasını söyleyiniz. Temayı belirlemenizde hangi kelimelerin etkili olduğunu aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

5. Okuduğunuz şiirde ahengin hangi unsurlarla sağlandığını söyleyiniz.

6. Okuduğunuz şiir, türü yönüyle aşağıdaki şiirlerden hangisine benzemektedir? Niçin?

a)

Tam otların sarardığı zamanlar
Yere yüzükoyun uzanıyorum
Toprakta bir telâş, bir telâş
Karıncalar öteden beri dostum.

Behçet Necatigil

b)

Tarihin dilinden düşmez bu destan,
Nehirler gazidir, dağlar kahraman,
Her taşı yakut olan bu vatan
Can verme sırrına erenlerindir...

Orhan Şaik Gökyay

c)

Yeşil pencerenden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

Ahmet Muhip Dıranas

7. "Cahit Sıtkı Tarancı'nın *Korktuğum Şey* adlı şiiri, saf şiir anlayışı doğrultusunda yazılmıştır." düşüncesini metinden destekleyecek nitelikte üç özellik bulup aşağıdaki kutucuklara yazınız.

I. Özellik :

II. Özellik :

III. Özellik :

8. Prof. Dr. İnci Enginün, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirleri ile ilgili "Az kelimeyle çok şey söylemekten yana olan, söylediklerinin ses ve çağrışım bakımından zenginliğine önem veren Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde kuvvetli bir yaşama sevgisi hissedilir. Ölüm korkusu ise, bu güzel dünyayı bırakmak istememektendir. Onun şiirlerinden, okuyucu, yaşama zevkini, saadetini tadar." düşüncesini dile getirmektedir. İnci Enginün'ün bahsettiği yaşama sevgisini okuduğunuz şiirde bulabildiniz mi? Açıklayınız.

9. Şiirde kullanılan "ejderha" imgesi size neleri çağrıştırmaktadır? Sizi bu çağrışımlara götüren nedenleri gerekçeleriyle açıklayınız.

10. "Anamın, bacımın, kızkardeşimin kullandığı dipdiri, her hecesini etimde canımda duyduğum sözcükler dururken sözlüklerde küflenmiş sözcüklerle şiir yazamam doğrusu." diyen Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiir dili ile ilgili çıkarımlarınızı okuduğunuz şiiri de göz önünde bulundurarak açıklayınız.

11. Aşağıda dünya edebiyatında sembolizmin önemli isimlerinden Charles Baudelaire'in *Kötülük Çiçekleri* adlı eserinden bir şiir verilmiştir. Buna göre

Müzik

Müzik beni bir deniz gibi kavrar çoğu kez!
Solgun yıldızıma doğru ben
Sisten bir tavan altında, bitip tükenmez
Bir boşlukta açarım yelken;

Göğsüm öne doğru çıkmış ve ciğerlerim
Yelken bezi gibi şişerken,
Dalga yığınlarının üstünden geçerim,
Gecenin gizlediği benden;

Çırpınan bir geminin bütün tutkuları
Titreşir içimde, derinde;
Uygun esen yel, fırtına, boğuntuları

Geniş burgacın üzerinde
Sallar beni. – Kimi kez de o büyük, durgun
Aynası umutsuzluğumun!

a) *Müzik* ve *Korktuğum Şey* şiirlerini göz önünde bulundurarak Cahit Sıtkı Tarancı'da Baudelaire etkisi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

b) *Müzik* ve *Korktuğum Şey* adlı şiirleri içerik yönünden karşılaştırınız. Karşılaştırma cümlelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

Şairin Biyografisi

Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956): Diyarbakır'da doğdu. İlkokulu Diyarbakır'da, ortaokulu ve liseyi İstanbul'da okudu. Şiir yazmaya lise yıllarında başlayan Tarancı, 1931'de Mülkiye Mektebine kaydoldu ama öğrenimini yarıda bıraktı. 1938'de Paris'e gitti fakat II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine yurda döndü. Sonrasında bazı kurum ve kuruluşlarda çevirmenlik görevinde bulundu. Cahit Sıtkı Tarancı; bütün etkilere açık, Fransız şiirini iyi bilen ve Türkçenin en güzel şiirlerini yazarak geleceğin şiir okuyucusunu memnun etmekle kendisini görevli sayan bir şair oldu. Şiirlerinde genellikle ölüm, yalnızlık, yaşama sevinci, hüzün temalarını işleyen sanatçı Türk edebiyatında sembolist bir şair olması ile bilindi.

Sanatçının *Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Sonrası* şiir; *Ziya'ya Mektuplar* mektup türündeki eserleridir.

METİN BİTERKEN...

- Cahit Sıtkı Tarancı'nın dil özellikleri ile ilgili edindiğiniz bilgilerden hareketle saf şiir anlayışına uygun, "yaşama sevinci" konulu bir şiir yazınız. Yazdığınız şiiri sınıf panosunda paylaşınız.

Hazırlık

1. Şiirin taşıdığı anlam kadar kulağa hitap etmesi de sizce önemli midir? Niçin?
2. Şiirin Sümerlerin *Gılgamış Destanı*'na kadar uzanan köklü bir tarihe sahip olmasını bu türün hangi özelliklerine bağlarsınız?

3 | ŞİİR

SES

Her taraf pırıl pırıl;
Toz yağmuru, samandan.
Rüyada bastırıldım,
Ses geliyor ormandan...

Süzülmüş ki, süzülmüş,
Son kelime, harmandan;
Altından bir anahtar,
Ses geliyor ormandan...

Benim bir bilmecem var,
Daha girift zamandan.
Çözülsene kördüğüm!
Ses geliyor ormandan...

Arkalarda şehirler,
Kıvılcımdan, dumandan,
Hasretten daha ılık,
Ses geliyor ormandan...

Kaçın, kaçın kuytuya,
Ahtan, oftan, amandan!
Kafdağına giden yol,
Ses geliyor ormandan...

Bir yıldızdan münzevî
Bir sahilsiz ummandan,
Gariblere bir haber,
Ses geliyor ormandan...

Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*

Bilgi Kutusu

Necip Fazıl Kısakürek, imgeler yardımıyla insanın evrendeki yeri, madde-ruh problemleri gibi temaları işlerken şiirlerinin müzikalitesine özen göstermiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

garip : Kimsesiz, zavallı olan.
girift : Birbirinin içine girip karışmış, girişik, çapraşık.
harman : Herhangi bir şeyin çok bulunduğu yer.
kuytu : Issız, sessiz ve göze çarpmayan, tenha (yer).
münzevî (münzevi) : Topluluktan kaçan, yalnız başına kalmayı seven.
umman : Okyanus.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ses, Necip Fazıl Kısakürek'in *Çile* isimli şiir kitabında yer alan lirik bir şiirdir. Saf şiir anlayışı doğrultusunda eserler veren şair; sade, açık, anlaşılır bir Türkçe ile oluşturduğu bu şiirinde anlam ve biçime önem vermiştir.

Necip Fazıl Kısakürek, eserlerinde düşüncelerini dile getirirken okurda incelikli duygular uyandırmaya özen göstermiştir. Sanatçı, şiirle ilgili görüşlerine yer verdiği *Poetika*'sında duygu ve fikrin şiirin başlıca iki unsuru olduğunu dile getirmiştir. Şiirlerinde doğayı, maddesel dünyadan kaçışın bir yolu olarak görmüştür. Büyükşehirlerde yaşayan, rüyalarında bile kendisini özgür hissedemeyen, maddesel dünyanın içine sıkışmış bir ruh hâli içindeki şair okuduğunuz şiirde doğaya sığınmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirde etrafta toz yağmuru ve saman olduğu söylendiği hâlde sizce söyleyici niçin her tarafı pırıl pırıl görmektedir?

2. Söyleyici, ormanlardan Kafdağı'na uzanan bir yol hayal etmiştir. Şiirde şairin hayalî bir mekâna yer verme nedeni ne olabilir?

3. Okuduğunuz şiirde şair, şehirleri betimlerken hangi kelimeleri kullanmıştır? Şair niçin bu kelimeleri seçmiş olabilir?

4. Şiirde Necip Fazıl Kısakürek'in "kördüğüm" olarak isimlendirdiği, çözülmesi zor bir bilmece olarak gördüğü, rahatsızlık duyduğu durum veya durumlar neler olabilir?

5. Söyleyicinin şikâyet ettiği durumları aşabilmek için bulduğu çözüm nedir? Bu çözüme katılıyor musunuz? Niçin?

6. Size göre bu metinde hangi dizeler şairin doğaya sığınma isteğini ortaya koymaktadır?

7. "Saf şiir anlayışı doğrultusunda eser veren şairler şiirde biçimi, sesi ve imgeyi önemsemişlerdir." Bu bilgiyi değerlendirdiğinizde Necip Fazıl Kısakürek'in *Ses* şiirinde saf şiir anlayışına ait hangi özellikleri görmektesiniz?

8. Yandaki dizeler Necip Fazıl Kısakürek'in *Çile* isimli şiirinden alınmıştır. Bu dizeler ve okuduğunuz *Ses* şiiri Necip Fazıl Kısakürek'in şair kişiliği ile ilgili size neler düşündürmektedir? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

> Diz çök ey zorlu nefs, önümde diz çök!
> Heybem hayat dolu, deste ve yumak.
> Sen, bütün dalların birleştiği kök;
> Biricik meselem, Sonsuza varmak...

.....

.....

.....

.....

9. Yedi Meşaleciler; 1928'de bir araya gelerek şiire "canlılık, samimiyet ve yenilik" getirmeyi amaçlayan bir topluluktur. Kenan Hulusi Koray, Cevdet Kudret Solok, Yaşar Nabi Nayır, Muammer Lütfi Bahşi, Vasfi Mahir Kocatürk, Sabri Esat Siyavuşgil ve Ziya Osman Saba'dan oluşan bu topluluk kısa bir süre sonra dağılmıştır. Yedi Meşaleciler Fransız sembolistlerinden etkilenen, şiirin ideolojilerden uzak tutulması gerektiğine inanan bir topluluktur. Buna göre

a) Yedi Meşalecilerden biri olan Ziya Osman Saba'nın aşağıda verilen şiiri ile okuduğunuz *Ses* şiirini göz önünde bulundurarak tablodaki boşlukları doldurunuz.

SEBİL VE GÜVERCİNLER

Çözülen bir demetten indiler birer birer,
Bırak, yorgun başları bu taşlarda uyusun.
Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun.
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler...

Nihayetsiz çöllerin üstünden hep beraber
Geçerken bulmadılar ne bir ot ne bir yosun.
Ürkmeden su içsinler yavaşça, susun, susun!
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler...
(...)

(Kısaltılmıştır.)

	Ses	*Sebil ve Güvercinler*
Ölçü		
Nazım Birimi		
Kafiye		
Dil ve Anlatım		
İmge Kullanımı		

b) Necip Fazıl Kısakürek ve Ziya Osman Saba'nın şiirlerinden hareketle saf şiir anlayışı ve Yedi Meşalecilerin ortak özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

10. *Ses* şiirinden yola çıkarak Necip Fazıl Kısakürek'in, hayatı merkeze alan bir şair olduğu düşüncesine katılır mısınız? Niçin?

Şairin Biyografisi

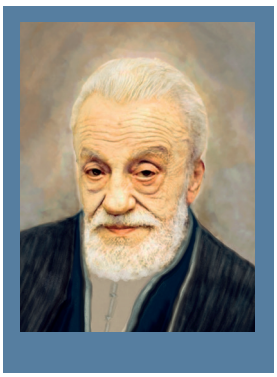

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983): İlk ve ortaöğrenimini Amerikan ve Fransız kolejleri ile Bahriye Mektebinde tamamladı. İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirdikten sonra Cumhuriyet'in Avrupa'ya gönderilen ilk öğrencileri arasında yer alarak Paris'e gitti. Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümüne bir süre devam ettikten sonra yurda döndü. Necip Fazıl Kısakürek estetiğe, evrene, insana, yaratıcıya, ruha ve metafizik kavramlara ait görüşlerini sade bir dille yansıttı; ölçü ve kafiyeyi hiç bırakmadı. Modern Türk şiirinin mistik şairinin ilk dönem eserlerinde yalnızlık, ölüm, kadın gibi temaların yanı sıra pastoral duyarlılık dikkati çekti. Dinî unsurlara yer verdiği ikinci dönem şiirlerinde kültürel yozlaşma, yabancılaşma modern şehir olgusunun getirdiği olumsuzluklara çözüm olabileceğine inandığı kurtuluş çarelerini dile getirdi.

Sanatçının *Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile, Şiirlerim* şiir; *Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil, Ruh Burkuntularından Hikâyeler* hikâye; *Çerçeve, Halkadan Pırıltılar, Çöle İnen Nur, Büyük Doğu'ya Doğru* makale ve fıkra; *Tohum, Sabırtaşı, Bir Adam Yaratmak, Nâm-ı Diğer Parmaksız Salih* tiyatro türünde yazılmış eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Günümüzde şehirleri veya doğayı daha yaşanır kılmak için bireylerin üzerine düşen sorumluluklar neler olabilir? Tartışınız.

1923-1960 ARASI TOPLUMCU EĞİLİMLERİ YANSITAN ŞİİR

Hazırlık

1. "Ah, çocuklar, sevgili dostlarım, yaşamdan korkmayın! İyi ve doğru bir şey yaptığın zaman yaşamak ne kadar güzeldir!" diyen Dostoyevski'ye (Dostoyevski) katılıyor musunuz? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.
2. Siz olsanız hayatınızı anlamlı kılmak için aşağıdaki görsellerde verilen etkinliklerden hangisini veya hangilerini tercih edersiniz? Niçin?

I

II

III

IV

1 | ŞİİR

YAŞAMAYA DAİR

1

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi meselâ,
yani, yaşamanın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani, bütün işin gücün yaşamak olacak.

Yaşamayı ciddiye alacaksın,
yani, o derecede, öylesine ki,
meselâ, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
yahut, kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuvarda
insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel, en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.

Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, meselâ, zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak, yani ağır bastığından.

1947

Nâzım Hikmet, *Henüz Vakit Varken Gülüm*

Bilgi Kutusu

Sokakta, şehirde, memlekette, dünyada, barışta, savaştaki her kesimden insan; Nâzım Hikmet'in şiirlerine bütün özellikleriyle yansır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ağır basmak: Taşıdığı özellikler üstün gelmek.

şakaya gelmemek: Hafifsemeye, savsaklamaya gelmemek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Yaşamaya Dair adlı şiir, Cumhuriyet Dönemi şairlerinden olan, şiirde bir fikir ve ideolojinin bulunması gerektiğini savunan Nâzım Hikmet'e aittir. Nâzım Hikmet; bu şiirinde yaşamanın ciddiye alınması, yaşam karşısında nasıl bir duruş sergilenmesi gerektiğini akıcı, coşkulu ve hitabeti andıran bir dil ile ifade etmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri, siyasi ve sosyal hayatın hızlı değişiminden oldukça etkilenmiş ve 1940'lı yıllardan itibaren materyalist dünya görüşüyle şekillenmiştir. "Toplum için sanat" ile gerçekçiliğin birleşimi olan toplumcu eğilimleri yansıtan şiir anlayışı "halkçılık, köycülük" kavramları ile "hümanist" düşünce etrafında gelişmiştir. Sanatçılar şiirlerinde o döneme kadar işlenmemiş konuları ve kavramları kullanmışlardır. Eserlerde toplumsal fayda, sanatın gerekliliğinin önüne geçmiş ancak estetik değer de tamamen geri planda kalmamıştır. Şairler, ideolojik ve siyasi konuların yanı sıra toplumun yaşadığı sıkıntıları ele almışlardır. Şiirde serbest nazmı tercih etmişler; ahengi vurgu, tonlama, aliterasyon ve asonans ile sağlamışlardır. Toplumcu eğilimleri yansıtan şiir anlayışının Türk edebiyatındaki ilk temsilcisi Nâzım Hikmet'tir. Nâzım Hikmet'ten başka Attilâ İlhan, Ercüment Behzat Lav, Rıfat Ilgaz, Ahmed Arif, Hasan Hüseyin Korkmazgil toplumcu gerçekçi anlayışla şiir yazan şairlerdendir.

Nâzım Hikmet, Rus edebiyatının temsilcilerinden Mayakovski'nin (Mayakovski) sanat görüşünü benimseyerek fütürizm akımının etkisiyle yazdığı şiirlerle Türk edebiyatında serbest nazmın önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Gelecekçilik anlamına gelen fütürizmin kurucusu İtalyan şair Marinetti'dir (Marinetti). Fütürizmin amacı, geleneksel tema ve şekilleri bir yana bırakarak modern hayatın hareketliliği ile değişimini sanata taşımak ve sanatın diliyle ifade etmektir. Böylece bu akım sanat ve hayat arasındaki kopukluğu ortadan kaldırmaya çalışır. Uzun dizelerin ardından kısalan dize kullanımı Nâzım Hikmet'in şiirinin özelliklerindendir. Okuduğunuz şiirde de şairin serbest müstezattan etkiler içeren basamaklı dize biçimini başarıyla kullandığı görülür.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde söyleyicinin "yaşamak" ile ilgili söylediklerine katılıyor musunuz? Bu konudaki düşüncelerinizi günlük hayatla ilişkilendirerek açıklayınız.
2. "bütün işin gücün yaşamak olacak" dizesinden hareketle şairin içinde bulunduğu ruh hâli ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.
3. Aşağıdaki parçada yer alan edebî sanatları bularak verilen kutucuğa yazınız.

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi meselâ,
yani, yaşamanın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani, bütün işin gücün yaşamak olacak.

Edebî Sanatlar

4. Şiirin şekil özellikleri, metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?
5. Nâzım Hikmet'in şiir anlayışını göz önünde bulundurarak şairle şiir arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

6.

beyaz gömleğinle bir laboratuvarda
insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,

a) Bu dizelerden yola çıkarak şiirde hangi manevi değerlerin dile getirildiğini açıklayınız.

b) Yukarıdaki dizeler, insanların sağlığı için mücadele eden sağlık çalışanlarının içinde bulundukları koşullarla ilgili size neler düşündürmektedir?

7. Aşağıda verilen şiiri, okuduğunuz *Yaşamaya Dair* adlı şiir ile tema, şiir anlayışı ve şekil özellikleri bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

RÜZGÂR

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan
Koştum ama yetişemedim.
Nerelerde gezmiş tozmuş
Öğrenemedim.

Besbelli denizden çıkıp
Kıyılar boyunca gitmiştir.
Tuz kokusu, katran kokusu, ter kokusu
Yüreğini allak bullak etmiştir.

Sonra başlamış tırmanmaya dağlara doğru
Bulutları koyun gibi gütmüştür,
Okşayıp otları yaylalarda
Büyütmüştür.

Köylere de uğradıysa eğer
Islak, karanlık odalarda beşik sallamıştır
Güneş altında çalışanlara
İmdat eylemiştir.
(...)

Cahit Külebi
(Kısaltılmıştır.)

Şairin Biyografisi

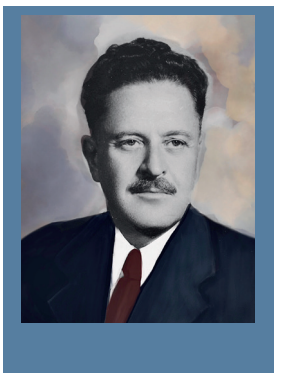

Nâzım Hikmet (1902-1963): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Selânik'te doğdu. Bahriye mektebini bitirdi. Üniversite öğrenimini Moskova'da tamamladı. İlk şiirlerini hece ölçüsüyle yazdı, daha sonra serbest nazma yöneldi. Öz, biçim ve tema bakımından yeni şiirleriyle serbest nazmın ve toplumcu şiirin öncüsü oldu; bu özelliği dolayısıyla Türk edebiyatında pek çok şairi etkiledi. Şiirlerinde toplumsal konuları; memleket, özlem, aşk, ölüm gibi temaları işledi. *Memleketimden İnsan Manzaraları* adlı eserinde hikâye, destan, tarih, sinema, tiyatro gibi türlerin anlatım olanaklarından yararlandı.

Sanatçının *Güneşi İçenlerin Türküsü, Gece Gelen Telgraf, Kuva-yı Milliye* şiir; *Yeşil Elmalar, Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim* roman; *Hikâyeler* hikâye; *Unutulan Adam, Bu Bir Rüyadır, Her Şeye Rağmen* oyun; *La Fontaine'den Masallar, Sevdalı Bulut* masal türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- *Yaşamaya Dair* adlı şiirin hayata yüklediğiniz anlamlar, içsel sorgulamalar ve yaşamda iz bırakma konusunda yönlendirici olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?

Hazırlık

Bilim, sanat ve spor dallarında elde edilen başarılar uzun, yorucu ve yoğun çalışmaların sonucudur. Kazanılan başarılar kişilerin içinde yetiştikleri toplumu da etkilemiş ve bu durum medyada olduğu kadar sanat dünyasında da yankı uyandırmıştır. Böyle bir başarıya imza atanlardan biri de 2021 Tokyo Olimpiyatları'nda okçuluk sporunda genç yaşta altın madalya kazanan ve yanda görseli verilen Mete Gazoz'dur.

Mete Gazoz'un okçuluk konusundaki başarısını edebiyat aracılığı ile işlemeniz gerekse hangi edebî türde işlemeyi düşünürsünüz? Niçin?

2 | ŞİİR

cazgır

vur ha vur vur davul baş pehlivan havası
çıksın bekir osman mestanoğlu dülger ahmed
vur ha vur vur davul gürlemenin sırası
davran bre pehlivan ha ömrüne bereket
ateş alsın büklüm büklüm pazındaki kudret
davran deli fişek karayel fırtınası
çığlar devirip yenmenin güreşmenin ustası
vur ha vur vur davul dağları taşları titret
dile gelsin yusuf'un aliço'nun hâtırası
çıkalım hele meydana yanardağ gibi emret

hey mübarek mübarek er meydanı bu meydandır
cümle âlem birikmiş işte davullu zurnalı
herbiri bir özge diyarda baş pehlivandır
yiğitler gelir güreş tutmağa göğsü armalı
boyları yıldız döker omuzları çifte burmalı
hoy senin pehlivan dediğin şahan olup da uçandır
rüzgâr deme buluttur bulut deme dumandır
vur ha vur davul gök yerinden kaymalı
hodri meydan! vakit tamam peşrev tamamdır
ha deyince kaldırıp kaldırıp yere vurmalı

Attilâ İlhan, *Sisler Bulvarı*

Bilgi Kutusu

Attilâ İlhan'ın edebiyat ve sanattaki görüşlerinin dayanaklarından biri de "toplumsal gerçekçilik" kavramıdır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

arma : Bir devletin, bir hanedanın veya bir şehrin simgesi olarak kabul edilmiş resim, harf veya şekil.

cazgır: Güreşecek olan pehlivanları yüksek sesle izleyicilere tanıtan ve dua okuyarak onları alana süren kimse.

er meydanı: Güreş meydanı.

özge : Başka.

peşrev : Güreşe tutuşmadan önce pehlivanların ellerini birbirine ve uyluklarına vurarak ve hafifçe sıçrayarak yaptıkları gösteri.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir Attilâ İlhan'ın şiirde özgün bir çizgi yakaladığı ve bu yönüyle pek çok şairi etkilediği *Sisler Bulvarı* adlı kitabından alınmıştır. Metindeki kelime ve ses tekrarları, şiirin içeriğine uygun olarak seçilen eylem anlamlı kelimeler, güçlü benzetmeler şiirin heyecan ve coşku yüklü olmasını sağlamıştır. 1923-1960 yılları arasında toplumcu şairler arasında yer alan sanatçı, bu şiirinde de toplumsal ve kültürel bir öneme sahip olan güreş sporunu, sesini emanet ettiği cazgırın diliyle aktarmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde *Mavi* dergisinde yazdığı şiir ve yazılarla Mavi hareketinin içinde yer alan Attilâ İlhan, bu hareketin içerisinde toplumsal gerçekçi fikirleriyle ön plana çıkmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde geçen "cümle âlem birikmiş işte davullu zurnalı" ve "davran bre pehlivan ha ömrüne bereket" dizelerinde geçen altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını şiirin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metinde söyleyici, kime veya neye seslenmektedir?
3. *cazgır* şiirinde "vur ha vur, hey, ha, hoy" gibi ifadelerin kullanılmasının şiirin üslubuna nasıl bir katkı sağladığını söyleyiniz.
4. Şiirde mübalağa, teşbih, istiare sanatlarına örnek olabilecek dizelerin altını çiziniz.
5. Attilâ İlhan'ın, okuduğunuz şiirde başlık dâhil büyük harflere ve noktalama işaretlerine yer vermemesi gibi unsurlar standart dışı kullanımlar olup şaire özgü bir durumdur. Şairin şiirle ilgili bu tercihi okuduğunuz metni nasıl etkilemiştir?
6.

> **/cazgır/**
> pehlivanları yazmak da nereden aklıma geldi? bir kere tabii güreşin yoksul anadolu halkının ilgi duyduğu tek spor olmasından, geleneksel ve göreneksel bir yeri olmasından. ama gençlerin bilemeyeceği bir dış neden var: o tarih, türk pehlivanlarının, olimpiyatlarda olsun, dünya şampiyonluklarında olsun, ortalığı duman ettiği tarih. aklımda yanlış kalmadıysa, bu şiir, istanbul'da yapılan bir şampiyonada bizim pehlivanların -ki hepsi halk çocuklarıdır- büyük başarılarından sonra söylenmiştir.

Attilâ İlhan'ın *Sisler Bulvarı* adlı kitabından alınan yukarıdaki parçada *cazgır* adlı şiirini yazma nedenini anlatmıştır. Bu bilgiye sahip olmak, okuduğunuz şiiri anlamlandırmanıza katkı sağlar mı? Niçin?

7. Okuduğunuz metinde sosyal ve kültürel ögelerle ilgili nelerden söz edebilirsiniz? Bu ögelerin kullanılması, şiirin içerik ve üslubunu nasıl etkilemiştir?

8.

Toplumsal miras olan güreş geleneğini yaşatan, koruyan güreşçiler kültür taşıyıcılarıdır. Meydan güreşlerinde, pehlivanları halka tanıtan, güreş başlamadan dua okuyup meydana süren kişilere "cazgır", "tellâl" gibi adlar verilir. Cazgırlar genellikle eski ünlü pehlivanlardandır. Cazgır güreşe çıkan pehlivanları önüne aldıktan sonra seyircilere yüksek sesle onların adlarını, sanlarını, maharetlerini, ünlü güreş oyunlarını anlatarak tanıtır. Bundan sonra salâvatlama adı verilen pehlivan duasını okur. Pehlivan duasını okuduktan sonra pehlivanları er meydanına salar. Bir örnek verelim:

Salâvatlama (anonim)

Allah Allah İllallah
Diyelim Maşallah
İki yiğit çıktı meydane
Birbirinden merdane
Dinleyin ağalar sözümü
Pehlivanlar yer batmanla üzümü
El paçada, diz yerde
Güreşelim düz yerde
Elini tersten takar
Evini başına yıkar
Hasmın karıncaysa hor bakma
Yiğitsen meydandan çıkma
Karşıdan gelir kır at
Kanatları kat kat
Verelim Peygambere salavat
Sallallahu ala Muhammet

Yukarıdaki metinde cazgırın güreşlerdeki görevi anlatılmakta ve bir salavat örneği verilmektedir. Buna göre

a) *cazgır* şiirinde adı geçen kişiler, gerçekte yaşamış güreşçiler olabilir mi? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle anlatınız.

b) *cazgır* şiiri ile yukarıdaki metinde yer alan *Salâvatlama* arasındaki benzerlik size Attilâ İlhan'ın, eserlerini oluştururken izlediği yol ve eserlerinde nelerden yararlandığı ile ilgili nasıl bir fikir verebilir? Açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Attilâ İlhan (1925-2005): Menemen'de doğdu. İstanbul'da lise eğitimini tamamlayıp İstanbul Hukuk Fakültesine kaydoldu ancak buradaki eğitimini yarıda bırakarak Fransa'ya gitti. O döneme ait gözlem ve tecrübeleri eserlerindeki birçok karakter ve olaya temel oluşturdu. Çeşitli dergilerde şiirleri çıkan Attilâ İlhan'ın ilk şiir kitabı olan *Duvar* 1948'de yayımlandı. Attilâ İlhan eserlerinde yer alan değişik deyimler, imge zenginliği ve beklenmedik sıçramalarla edebiyat çevrelerinde farklılığını ortaya koydu. Toplumcu gerçekçi bir yaklaşımla ele aldığı eserlerinde kimi zaman bireysel duyarlılıklara da yer verdi.

Senaryo yazarlığı, çevirmenlik, sinema eleştirmenliği, gazetecilik, fıkra (köşe yazısı) yazarlığı da yapan sanatçının *Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Elde Var Hüzün* şiir; *Sokaktaki Adam, Kurtlar Sofrası, Bıçağın Ucu, Sırtlan Payı* roman; *Yengecin Kıskacı* hikâye; *Abbas Yolcu* gezi yazısı; *Hangi Edebiyat, Hangi Batı* deneme-inceleme-eleştiri-anı türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metin ve metinle ilgili yaptığınız çalışmalardan hareketle geçmişte olduğu gibi günümüzde de şiirlerin toplumsal olaylara veya sosyal sorunlara değinmesinin gerektiğini düşünüyor musunuz? Niçin?

MİLLÎ EDEBİYAT ANLAYIŞINI YANSITAN ŞİİR

Hazırlık

1. Şiirin sanatsal kaygılardan uzaklaşıp sosyal ve millî bir duyarlılığın sesi olması sizce edebî değerini etkiler mi? Niçin?
2. Bulunduğunuz yöre neleri ile ünlüdür? Bu ünün ortaya çıkmasını sağlayan unsurlar nelerdir?

1 | ŞİİR

Bilgi Kutusu

Behçet Kemal Çağlar, 1933 yılında Faruk Nafiz Çamlıbel ile *Onuncu Yıl Marşı*'nı yazmıştır.

ŞU BİZİM GERÇEĞİMİZ

Nefes alıyorum yanı başında,
Gafil olup sanma uzağındayım.
Ya sırtında her zaman ya peşinde,
Hâlâ dilsizliğin tuzağındayım.

Türkü-mesel diye halkın dilinde,
Katırtırnağında, kaysı gülünde,
Zârâ çorabında, Van kiliminde,
Çankırı'nın kapı tokmağındayım.

Türkmen bayırında, Avşar kırında,
Sıvas kümbetinde, Kars çadırında,
Efe zeybeğinde, Dadaş barında,
Bursa suyu, Konya çorağındayım.

Kağızman'da, Bodrum'da, Eğin'de,
Yeraltı suyunda, yayla göğünde,
Araplı belinde, Gâvur dağında,
Ürgübün taş içi bir bağındayım.

Adapazarı'nda katmer gül oldum,
Karabük'ün ocağında kül oldum,
Bol yağmurdan Amasya'da sel oldum.
Rençberin kuruyan damağındayım.

Isparta'da, Giresun'da, Zile'de,
Edirne'de, Silifke'de, Göle'de,
Oya oya feste, taş taş kalede,
Kel başların şimşir tarağındayım.

Tuğla mektuptaki çivi yazıda,
Düşmanına taş kesilmiş pazuda,
Tuz yalayıp susuz düşen kuzuda
Milas'ın somaki yalağındayım.

Yar göğsünde hem yara hem çiçeğim;
Göz yumunca göreceğin gerçeğim.
Binitim yok kıyılara geçeyim,
Bozkırın çatlayan toprağındayım.

Behçet Kemal Çağlar

(haz. Mahir Ünlü-Ömer Özcan, *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı 2*)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bar : Anadolu'nun doğu ve kuzey bölgesinde, en çok Artvin ve Erzurum yörelerinde el ele tutuşularak oynanan, ağır ritimli bir halk oyunu.

katırtırnağı: Baklagillerden, dalları çok ince, çiçekleri sarı, bazı türleri hekimlikte idrar söktürücü olarak kullanılan bir bitki.

kel başa şimşir tarak : Birçok ihtiyacı varken gereksiz özenti ve gösterişle uğraşanlar için kullanılan bir söz.

kümbet : Damı koni veya piramit biçiminde olan, yuvarlak veya köşeli yapı.

mesel : Örnek alınacak söz.

rençber (rençper): Tarla, bağ, bahçe, yapı ve toprak işlerinde ağır işleri gören gündelikçi, ırgat.

somaki: Kızıl veya yeşil renkte, damarlı ve çok sert bir porfir türü mermer.

şimşir : Şimşirgillerden, yaprakları her mevsimde yeşil kalan, taşlık, çorak bölgelerde kendiliğinden yetişen veya bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, odunu sarımsı renkli ve çok sert olan bir ağaççık.

yalak : Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, Millî Edebiyat şiir anlayışını devam ettiren şairlerden Behçet Kemal Çağlar'a aittir. Şair, okuduğunuz şiirde de olduğu gibi eserlerinde Anadolu coğrafyasına, Anadolu'ya ait gözlemlerine Millî Edebiyat zevk ve anlayışının hazırladığı imkânlarla Anadolu gerçekliğine yönelmiştir. Şiirlerinde *Şu Bizim Gerçeğimiz* şiirinde de olduğu gibi halk edebiyatı şekillerinden yararlanmış, halk şiirine has söyleyiş tarzını benimseyerek doğru bildiğini, güzel gördüğünü geniş kitlelere iletmiştir. Bunu yaparken yer yer hitabet edasıyla coşkulu bir ses kullanmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren özellikle hece ölçüsünü kullanan şairlerin çoğu Anadolu köylerinin ve tabiatının güzelliğini anlatan, yurt ve memleket sevgisini işleyen pek çok şiir yazmışlardır. Bu şairler, temel kaynağı halk şiiri geleneği olan modern bir şiir meydana getirmişlerdir. Çeşitli yerlerini dolaştıkları Anadolu'nun zengin folklor malzemesini insani unsurları göz ardı etmeden coğrafi özellikler eşliğinde aktarmışlardır.

Millî Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren Ahmet Kutsi Tecer, Kemalettin Kamu, Behçet Kemal Çağlar, Ömer Bedrettin Uşaklı, Necmettin Halil Onan, Zeki Ömer Defne, Halide Nusret Zorlutuna, Arif Nihat Asya; şiirlerinde yurt güzelliklerini anlatan, halka ve halkın geleneklerine ait unsurlara yer veren şairlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde söyleyicinin ilk dörtlükte "dilsizliğin tuzağındayım" demesinin sebebi ne olabilir?

2. Okuduğunuz şiirde geçen "Zârâ çorabında, Van kiliminde / Çankırı'nın kapı tokmağındayım." dizeleri ile söyleyici neyi ifade etmek istemiştir?

3. Okuduğunuz şiirde Anadolu, çeşitli özellikleriyle yansıtılmıştır. Buna göre

a) *Şu Bizim Gerçeğimiz* adlı şiirde Anadolu'nun hangi kültürel değerlerinin yansımalarını görmek mümkündür?

b) Kültürel farklılıkların dikkat çektiği ve merak edildiği günümüz dünyasında bu değerlerin ön plana çıkarılıp ülke tanıtımına katkıda bulunması için neler yapılabileceğini düşünüyorsunuz?

4. Şiirin temasını söyleyiniz.

5. "Rençberin kuruyan damağındayım." dizesindeki altı çizili kelimenin yazımının günümüzdeki kullanımından farklı olmasının nedeni ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

6. Okuduğunuz şiirde halk şiirinin biçim özelliklerinden nasıl yararlanıldığını metinden örneklerle açıklayınız.

7. Bir şairin şiirini daha iyi anlayabilmek için okurun o şairin biyografisi ile ilgili bilgiye sahip olması gerektiğini düşünüyor musunuz? Niçin?

8. Behçet Kemal Çağlar, yıllarca halkevleri müfettişi olarak ülkenin pek çok yöresini gezmiş, buraların güzelliklerini fark edip dile getirmiş, incelediği halk oyunlarının da etkisiyle bu oyunların coşkunluğunu eserlerinde işlemiştir. Şiirleri ve bu şiirlerin içindeki dizeler bile şimdi değer biçilemez memleket tabloları gibi okurun karşısındadır.

a) Yukarıdaki bilgiyi okumak, 6. soruya verdiğiniz cevapla ilgili sizde bir farkındalık oluşturdu mu? Niçin?

b) Yukarıda verilen bilginin şairin sanatına yansımalarını okuduğunuz şiirden vereceğiniz örneklerle açıklayınız.

9. Şerif Aktaş, Behçet Kemal Çağlar ile ilgili "Duygularını sanat endişesi ve zevki ile hissettirmeyi değil, bir hatip edası ve tavrıyla haykırmayı tercih etmiştir." düşüncesini dile getirmiştir. Şairin sanat anlayışını bu doğrultuda biçimlendirmesinin nedenleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

10. Aşağıdaki şiiri *Şu Bizim Gerçeğimiz* şiiri ile tema, dil ve anlatım yönünden karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

VADİ

Bir çıplak yamacın altında dere,
Yollardan gelinir şarıltısına,
Ne söylüyor bilmem bu söğütlere?
Dalmışlar suların akıntısına.

Ufukta dalları kızıl bir orman,
Bürüyor yolların üstünü duman,
Benziyor değneğe yaslanan çoban,
Bir eski heykelin karaltısına.
(...)

Ahmet Kutsi Tecer
(haz. Leyla Tecer, *Ahmet Kutsi Tecer'in Bütün Şiirleri*)
(Kısaltılmıştır.)

Şairin Biyografisi

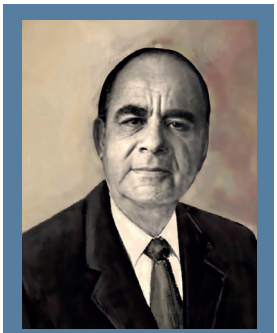

Behçet Kemal Çağlar (1908-1969): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Zonguldak Yüksek Maden Mühendis Okulunu bitirdi. Erzincan milletvekili oldu. İstanbul Radyosunda edebî müşavirlik, Robert Kolejde edebiyat öğretmenliği yaptı. Haftalık sanat dergisi *Şadırvan*'ı çıkardı. Atatürk devrimleri, millî duygular, memleket güzellikleri üzerine şiirler yazdı. Bireysel ve toplumsal duyarlılıklarını; vatan, millet ve memleket ilhamlarını aktarırken kelimelerin gücünden, hitabetin coşkulu söyleyişlerinden yararlandı. Kaynağını âşıklık geleneğinden alan ve hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinin bazılarında Ankaralı Âşık Ömer mahlasını kullandı.

Sanatçının *Erciyas'tan Kopan Çığ, Burda Bir Kalp Çarpıyor, Benden İçeri* şiir; *Çoban, Atilla* manzum oyun; *Battal Gazi Destanı, Malazgirt Zaferi'nden İstanbul'un Fethi'ne* destan türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Millî Edebiyat anlayışı ile şiir yazmış şairlerin sanata yükledikleri anlam ile ilgili nasıl bir bakış açısı kazandınız?

Hazırlık

1. İnsanlara selam vermek, iyilik ve esenlik dilemek neden önemlidir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. Sait Faik Abasıyanık; şiir olmayan yerde insan sevgisinin de olamayacağını, insanı insana ancak şiirin sevdireceğini ve şiirin, insanları birbirine yaklaştıran bir şey olduğunu düşünür. Sait Faik Abasıyanık'ın bu düşünceleriyle ilgili neler söyleyebillirsiniz?

2 | ŞİİR

SELÂM OLSUN

Biz de bundan gider olduk
Kalanlara selâm olsun
Biz gidicek de bizi bunda
Bilenlere selâm olsun.

Doldurduk güldestemizi
Tamam ettik bestemizi
Biz susanda dahi bizi
Duyanlara selâm olsun.

Eline alıcak câmı
Görebilenler encâmı
Yâni şafakta akşamı
Görenlere selâm olsun.

Her su olabilen suda
Olduk bir özge temâşâ
Alıp bizi deryâsına
Gidenlere selâm olsun.

Okuduk okuttuk bittik
Bir ummâna daldık yittik
Bizi iki yunus içre
Bulanlara selâm olsun.

Bir yirmi beş yılı böyle
Verdik Şişli Terakki'ye
Bir Zeki Ömer vardı nerde
Diyenlere selâm olsun.

Zeki Ömer Defne, *Denizden Çalınmış Ülke*

Bilgi Kutusu

Zeki Ömer Defne, şiirlerinde hem insanın iç dünyasını hem de günlük hayata ilişkin konuları işleyen bir şairdir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

câm : Cam, bardak.
encâm : Son, işin sonu, gelecek.
güldeste : Seçki.
içre : İçinde.
özge : Başka.
temâşâ : Hoşlanarak bakma, seyredilecek görüntü, görülmeye değer şey.
umman : Okyanus.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Selâm Olsun şiiri, Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairlerden biri olan, ölçülü ve uyaklı şiirlerinde gösterdiği başarılarıyla tanınan Zeki Ömer Defne'ye aittir. Zeki Ömer Defne bu şiirde öğretmenlik mesleği ile ilgili duygularını dile getirmiştir. Bunu yaparken Yunus Emre'nin kendi üzerindeki etkilerini şiirine yansıtmış, kendisini birçok yönden onunla özdeşleştirmiştir. Uzun yıllar sürdürdüğü öğretmenlik mesleğinde yapması gereken her şeyi yerine getirdiğini düşünen Zeki Ömer Defne, kendisinin elli yıllık öğretmenlik hayatını Yunus Emre'nin ermek için çile çekmesine benzetir. Fakat o, bu yolda çektiği çilenin dolmamış olduğu düşüncesini şöyle ifade eder: "Hocalık hayatımda hep en iyiyi, en doğruyu, en güzeli, en gerçeği vermeye çalıştım. Yunus gibi."

Zeki Ömer Defne *Selâm Olsun* şiirinde de görüldüğü gibi halk şiiri ile modern şiir arasında köprü kurduğu şiirlerinde, iç dünyasındaki yoğun duyarlığı halk söyleyişleri ile yansıtmıştır. Şair, duygularını yalın ve akıcı bir dille halk şiiri geleneğinden yararlanarak ifade etmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde söyleyici, dörtlüklerin son dizesinde "selâm olsun" diyerek kime / kimlere seslenmektedir? Söyleyicinin hitap ettiği kişilerden beklentileri nelerdir?

2. *Selâm Olsun* adlı şiirden alınan aşağıdaki dörtlükte altı çizili dizelerle şiirin bağlamı arasında nasıl bir anlam ilişkisi kurarsınız? Düşüncelerinizi dörtlüğün yanında boş bırakılan yere yazınız.

Okuduk okuttuk bittik
Bir ummâna daldık yittik
Bizi iki yunus içre
Bulanlara selâm olsun.

.....
.....
.....
.....

3. *Selâm Olsun* şiirinde "Biz gidicek de bizi bunda" ve "Eline alıcak câmı" dizelerinde "gidicek, alıcak" kelimeleri döneme özgü kullanımlardır. Bu kelimelerin günümüzde nasıl kullanıldıklarını söyleyiniz.

4. Şiirde geçen "Doldurduk güldestemizi / Tamam ettik bestemizi / Biz susanda dahi bizi / Duyanlara selâm olsun" dizelerinde şair, hangi duygu ve düşünceye dikkat çekmek istemiştir? Sizce şair bu duygu ve düşünceyi neden doğrudan belirtmemiştir?

5. Okuduğunuz şiirden şairin üslubuyla ilgili hangi bilgilere ulaşabilirsiniz?

6. Zeki Ömer Defne; şiirlerinde halk şiirinin söyleyiş özelliğini, duygu yoğunluğunu, şeklini modern şiirin imkânlarını kullanarak dile getirmiştir. Buna göre

a) Yukarıda Zeki Ömer Defne ile ilgili verilen bilginin okuduğunuz şiirdeki yansımalarına şiirden örnekler bulunuz. Bu örnekleri aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....
.....

b) Şiirin ahengini bozmadan, halk şiirine ait unsurları kullanarak şiire bir dörtlük ekleyiniz.

.....
.....
.....
.....

7. Şiirde bulunan açık ve örtük iletileri tespit ederek bunların şiirin dil ve anlatımına katkılarını söyleyiniz.

8. Zeki Ömer Defne, bir sanat olarak gördüğü öğretmenlik mesleğine büyük önem vermiş ve bu hususta gerekli hassasiyeti göstermiştir.

Şairin bir eğitimci olduğu bilgisini öğrendikten sonra şiirin içeriği ile ilgili yorumunuz değişti mi? Niçin?

9. Okuduğunuz *Selâm Olsun* adlı şiir ile Yunus Emre'nin aşağıdaki şiirini verilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırıp tespitlerinizi aşağıda boş bırakılan yerlere yazınız.

Bu dünyadan gider olduk
Kalanlara selâm olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara, selâm olsun

Ecel büke belimizi
Söyletmeye dilimizi
Hasta iken halimizi
Soranlara, selâm olsun

(...)

Dünyaya gelenler gider
Hergiz gelmez yola gider
Bizim halimizden haber
Soranlara, selâm olsun

Miskin *YUNUS* söyler sözün
Yaş doldurmuş iki gözün
Bizi bilmeyen ne bilsin
Bilenlere, selâm olsun

Tema: .....

Söyleyiş Özellikleri: .....

Şairin Biyografisi

Zeki Ömer Defne (1903-1992): Çankırı'da doğdu. Ankara Muallim Mektebini bitirdi. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Şair kimliğini oluşturan şiirlerini 1940'tan sonra yayımladı. Şiirleri *Sanat ve Edebiyat, Hareket, Zeytin Dalı, Edebiyat Dünyası* gibi dergilerde çıktı. İlk şiiri olan *Halk Yolu*'nda şiirinde saz şiiri geleneğine bağlı kalarak yerli motifleri halk diliyle kullandı. Şiirlerinde aşk, yaşama sevinci, tabiat, yalnızlık, ölüm, memleket sevgisi, eğitim, adalet, kültür ve gelenek gibi temaları işledi. İstanbul, Bursa, Erzurum, Isparta, Konya üzerine yurt güzellemeleri yazdı. Şiirin yanı sıra musiki ve resimle de ilgilendi.

Sanatçının *Denizden Çalınmış Ülke, Sessiz Nehir, Kardelenler* şiir; *Dede Korkut Hikâyeleri Üzerine Edebî Sanatlar Bakımından Bir Araştırma* araştırma türündeki eserlerindendir.

METİN BİTERKEN...

- Bir şairin gelenekten gelen birikimden beslenmesinin şiirine ve sanatına sağladığı katkılar ile ilgili neler düşünüyorsunuz?

GARİP AKIMI

Hazırlık

Kimi şairler konularını günlük yaşamdan alırken kimi şairler daha soyut temalara yönelirler. Aşağıdaki görsellerin birinden yola çıkarak şiir yazmak isteseniz hangisini seçersiniz? Niçin?

I

II

1 | ŞİİR

Bilgi Kutusu

Orhan Veli Kanık, şiirlerine yaşamın ruhunu yansıtmıştır.

GÜN OLUR

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.

Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürültüyle açar;
Gürültüyle çıkar duman topraktan.

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telaş!..

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi...

Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

telaş: Herhangi bir sebeple acelecilik.

yelkovan kuşu: Yelkovangillerden, kanatları sivri, siyahımsı veya kül rengi gövdeli bir deniz kuşu.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, Garip akımının öncüsü olan Orhan Veli Kanık'a aittir. Orhan Veli, *Gün Olur* şiirinde sıradan bir insanın günlük hayatın akışı içindeki duygu durumlarını anlatmıştır. Bu şiir, şairane söyleyişlerden uzak bir biçimde günlük hayatın diliyle yazılmış; metinde şiirle hayat arasında güçlü bir ilgi kurulmuştur.

Gün Olur, Türk şiirinde Garip hareketinin özelliklerini taşıyan şiirlerden biridir. Garip akımı, adını Oktay Rifat, Melih Cevdet ve Orhan Veli'nin birlikte çıkardıkları *Garip* adlı kitaptan almıştır. Bu kitapta yer alan ön söz, akımın bildirisi niteliğindedir. "Bu kitap sizi alışılmış şeylerden şüpheye davet edecektir." kuşak bandı ile satılan bu kitap, bu anlayıştaki şairlerin şiire yepyeni bir bakış açısı getireceklerinin habercisidir. Orhan Veli Kanık tarafından kaleme alınmış ancak imzasız yayımlanan bu ön sözde yeni şiirin nasıl olması gerektiği ifade edilmiştir. Garip şairleri şiirlerini söz oyunları, ölçü ve kafiye kullanmadan yazmışlar, ahengi şiirin tamamına yansıtmışlardır. Şiirlerinde günlük konuşma dilinin rahat söyleyişini kullanmışlar; yaşama sevinci, sevgi, çocukluk, sıradan insanların hayatları, yalnızlık vb. temaları işlemişlerdir. Böylece Garip şiiri, kullandığı dil ve temalar ile zamanla yeni bir akım olma niteliği kazanmıştır. Bu şiir akımının temsilcileri Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu ve Melih Cevdet Anday'dır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde "Gün olur, alır başımı giderim / Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda" dizelerinde koklama duyusuyla ilgili bir ayrıntıya yer verilmiştir. Buna göre

a) Şiirden diğer duyularla ilgili ayrıntılara yönelik iki örnek söyleyiniz.

b) Duyulara ait ayrıntılara yer verilmesinin şiirin temasına katkısı ile ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

2. Okuduğunuz şiirde geçen "Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;" dizesinde anlatılmak istenen nedir?

3. Şiirden açık ve örtük iletiler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

4. *Gün Olur* şiirinden hareketle şairin kişiliği ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

5. Orhan Veli Kanık, yazdığı *Gün Olur* şiirinde kullandığı kelimelerle âdeta bir resim çizmiştir. Buna göre

a) Okuduğunuz şiirde yer alan "Gün olur, başıma kadar mavi / Gün olur, başıma kadar güneş;" dizelerinin sizde bıraktığı etkiyi belirtiniz.

b) Bu dizelerde geçen "mavi" kelimesi sizde hangi çağrışımları uyandırmaktadır?

6. "Bir şiirde eğer takdir edilmesi lâzımgelen bir âhenk varsa, onu temin eden şey, ne vezindir, ne de kafiye. O âhenk vezinle kafiyenin dışında da, vezinle kafiyeye rağmen de mevcuttur."

Orhan Veli Kanık'ın yazdığı *Garip* ön sözünde yer alan yukarıdaki cümleleri de göz önünde bulundurarak okuduğunuz şiirde ahengin nasıl sağlandığını söyleyiniz.

7. Okuduğunuz şiirden alınan "Gürültüyle çıkar duman topraktan." dizesinde geçen "gürültü" kelimesinin yerine siz olsanız hangi kelimeyi kullanırsınız? Niçin?

8. Okuduğunuz şiir ile Âsaf Hâlet Çelebi'nin aşağıda verilen *HE* şiirini biçim ve içerik bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

HE
vurma kazmayı
ferhâaad

he'nin iki gözü iki çeşme
âaahhh

dağın içinde ne var ki
güm güm öter
ya senin içinde ne var
ferhâaad
ejderha bakışlı he'nin
iki gözü iki çeşme
ve ayaklar altında yamyassı

kasrında şirin de böyle ağlıyor
ferhâaad

Şairin Biyografisi

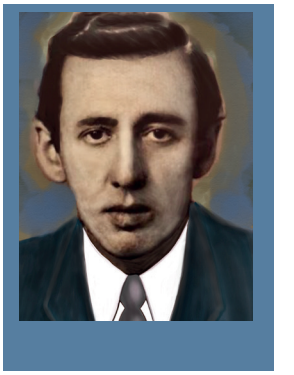

Orhan Veli Kanık (1914-1950): İstanbul'da doğdu. Galatasaray'da başlayan ortaöğrenimini Ankara'da tamamladı. İstanbul Üniversitesinde başladığı felsefe eğitimini yarıda bıraktı. 1936'da Ankara'da memurluk yapmaya başladı. 1 Ocak 1949'dan 15 Haziran 1950'ye kadar *Yaprak* dergisini çıkardı. Orhan Veli'nin Garip tarzında yazdığı ilk şiirleri 1937'de *Varlık* dergisinde yayımlandı. Şiirlerinde beş duyuyla algıladığı yaşamı birçok ayrıntıya yer vererek dile getirdi. Her kesimden insanı konu edindiği şiirlerinde hayatla güçlü bir bağ kurdu. La Fontaine'in (La Fonten) fabllarını *La Fontaine'in Masalları* adıyla Türkçeye çevirdi. Birçok şiiri de dergilerde yayımlandı.

Sanatçının *Garip, Vazgeçemediğim, Destan Gibi, Yenisi, Karşı* şiir türündeki eserleridir. Ölümünden sonra kitapları ile dergilerdeki şiirleri *Bütün Şiirleri* adıyla tek kitap olarak yayımlanmıştır.

METİN BİTERKEN...

- *Gün Olur* adlı şiir ve şiirin incelenmesi sırasında edindiğiniz bilgilerden hareketle Garip akımının şiir anlayışının günlük yaşamdan beslenmesiyle ilgili düşüncelerinizi açıklayınız.

Hazırlık

Âşık Veysel Şatıroğlu'nun "Ben giderim adım kalır / Dostlar beni hatırlasın" dizelerinde de söylediği gibi yaşadığı dünyada bir iz bırakmak, kendinden sonraki nesiller tarafından hatırlanmak düşüncesi sadece sanatçılara değil her insana kendini iyi hissettirir. Bunu Âşık Veysel Şatıroğlu, Nâzım Hikmet Ran, Melih Cevdet Anday, Mehmet Âkif Ersoy, Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi sanatçılar başarmıştır. Buna göre

a) Yukarıda adı geçen sanatçılar, şiir anlayışları farklı olduğu hâlde seslerini geleceğe duyurmayı sizce nasıl başarmışlardır?

b) Günümüzde bir şair olarak geleceğe seslenmek için bu sanatçıların izini takip etmek yeterli midir? Niçin?

2 | ŞİİR

ALATURKA

Çık benim şair tabiatım, çık orta yere
Fakir güzelinden söyle
Hasret ateşinden çal
Çal, söyle benim derdimi sevdalı sesinle.

Hep bilinen şarkılar gibi olsun
Hani, dil-i biçâreden
Sun da içsin yâr elinden
Yani bilinen şarkılardan olsun.

Yeni sözler arama nafile
Derdim yeni olsa anlarım
Gel, hazırından söyle bu akşam
Üzme yetişir, üzme firakınla harabım.

Sonunda ah çekeriz derinden
Kim anlayacak sahiden olduğunu
Sen söyle yalnız
Zülfündedir baht-ı siyâhım bestesini
Dede'den.

Melih Cevdet Anday, *Bütün Şiirleri Sözcükler*

Bilgi Kutusu

Garip akımının önemli bir temsilcisi olan Melih Cevdet Anday, şiirde dize güzelliğini değil bütün güzelliğini ön plana çıkarmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alaturka : Eski Türk gelenek, görenek, töre ve hayatına uygun.
baht-ı siyah: Kara baht.
dil-i biçâre : Çaresiz gönül.
firak : Ayrılık.
nafile: Boşuna, boş yere.
zülüf : Şakaklardan sarkan saç lülesi.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Alaturka, Melih Cevdet Anday'ın *Rahatı Kaçan Ağaç* adlı şiir kitabında yayımlanmıştır. Şair, şiirde sözünü ettiği derdinin günlük yaşamda her zaman karşılaşılabilecek bir sorun olduğunu dile getirmektedir. Bu derdin çaresi olarak da yine sıradan, bilindik şarkıları, konuları işaret etmektedir. Melih Cevdet Anday, *Alaturka* şiirinde bir bakıma Garip akımının anlayışını ortaya koymaktadır. Nitekim şiirde sıradan konulara yer verilmesi, şairanelikten uzak durulması gibi özellikler Garip akımına aittir.

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin önemli hareketlerinden biri olan Garip akımı, "I. Yeni" adıyla da anılır. Bu akımın sanatçıları, şiirin kelimelerle oluşturulan bir sanat olduğu düşüncesinden hareketle şiirde başka sanatlardan yararlanılmasına karşı çıkar.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan "Çık benim şair tabiatım, çık orta yere" ve "Kim anlayacak sahiden olduğunu" dizelerindeki altı çizili kelimelerin anlamını şiirin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Şiirde söyleyici, "Çık benim şair tabiatım, çık orta yere / Fakir güzelinden söyle" sözlerini neden söylemiştir?
3. Şair, şiirde derdinin hangi kelimelerle ve nasıl anlatılmasını istiyor? Bunun sebebi ne olabilir?
4. Şiirin rahat bir söyleyişi olmasına rağmen söyleyicinin, şiirde "dil-i biçâre, baht-ı siyâh" tamlamalarını kullanmasının nedeni ne olabilir? Söyleyiniz.
5. Şiirin temasını söyleyiniz.
6. Şiirde ahenk hangi unsurlarla sağlanmıştır?
7. Aşağıda verilen şiirleri *Alaturka* şiiriyle içerik ve biçim yönünden karşılaştırınız. Karşılaştırma cümlelerinizi şiirlerin altındaki kutucuklara yazınız.

BİR GÜN

Kavuşmak bir gün toprağa,
Bir bahar cümbüşü olmak,
Dört mevsimde ayrı ayrı
Tabiatın düşü olmak...

Bir buluttan düşen yağmur,
Bir yıldızdan damlayan nur,
Bir yeşil yaprakta huzur,
Bir gonca gülüşü olmak...

Yazın savrulmak harmanda,
Kışın şahlanmak ummanda,
Fecre karşı bir ormanda,
Bir kuşun ötüşü olmak...

Yusuf Ziya Ortaç

RÜZGÂRLARIM KONUŞUYOR XIII

Anne girmem bu oyuncak dükkânına
Orda toplar, tayyareler, tanklar var.

Seviyorum söğüt dalı atımı
Tekme atmaz, ısırmaz

Ben yaşamak istiyorum
Ağaç gibi sessiz sessiz ve rahat.
Karınca kararınca değil,
Serile serpile boylu boyumca.

Anne girmem bu oyuncak dükkânına
Orda toplar, tayyareler, tanklar var.

Cahit Irgat

İçerik

Biçim

8. Aşağıda Gülten Akın'ın *Kestim Kara Saçlarımı* ve Behçet Necatigil'in *Sevgilerde* adlı kitaplarından birer şiir verilmiştir. Bu kitaplardan birini seçip okuyunuz. Seçtiğiniz sanatçının şiir anlayışını ve üslubunu Melih Cevdet Anday'ın *Alaturka* şiiri ve sanat anlayışıyla karşılaştırınız.

YALNIZLIK CAMLARI

Açıktayız gözlerimizin ardı kapkara
Bir ayrılışta yıkılıyoruz
Bir ayrılışta bağlarımız kopuyor
Burası İstanbul

Bazı adamlar var şaşıyoruz.
Avuçlarındaki sıcağı nasıl
Düzenlerini nasıl yitirmiyorlar
Şaşıyoruz burası İstanbul

Akşam kuşlarını İstanbul'un
Damlar üzerinden bir kaldırıp
Başka damlara konduruyoruz
Bu camlar yalnızlık camları
Dışardan yukardan gözlerimizle
Bu camlara yağmur yağdırıyoruz

YORUM KORKUSU

Gitmek geçse aklımdan
Hemen yorum
Nereye, nasıl, ne zaman?
Oysa ben vazgeçtim
Uyu yorum.

Demek geçse aklımdan git
Git mi yorum
Kime, neden, ne zaman?
Oysa ben haddim mi
Uyu yorum.

Ne gitmek geçebilir aklımdan
Ne de git demek.
Ben eli kolu bağlı
Ağzı dili bağlı
Yaşa yorum
Sevin emi yorum.

Şairin Biyografisi

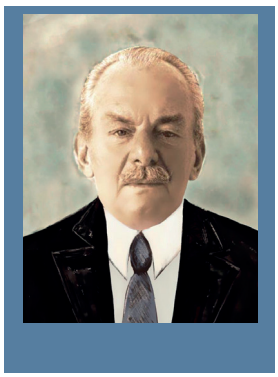

Melih Cevdet Anday (1915-2002): Çanakkale'de doğdu. Çocukluğu İstanbul'da geçti. Lise yıllarında Orhan Veli Kanık ve Oktay Rifat'la tanıştı. Edebî hayatı 1936'da *Varlık*'ta yayımlanan *Ukde* şiiri ile başlayan Anday, 1937'den itibaren Garip tarzında şiirler yazdı. Orhan Veli ile Oktay Rifat'ın şiirlerinin de yer aldığı *Garip* (1941) kitabında ilk şiirlerini yayımladı. 1948'de yayımlanan *Tohum* şiiriyle Garip tarzından ayrıldı ve toplumcu şiire yöneldi. 1989'da yayımlanan *Güneşte* kitabındaki şiirlerle, felsefenin eşlik ettiği bir "ara şiir dili" geliştirdi. Şiirlerinde, oyunlarında, romanlarında ve denemelerinde toplumsal sorunların yanı sıra ağırlıklı olarak doğa-kültür çatışmasını ve bu çatışmaların yarattığı açmazları işledi. Sanatçı; şiir, roman, oyun, deneme, anı, söyleşi, günlük, gezi yazısı, hikâye, mektup türlerinde eserler verdi.

Sanatçının *Garip, Rahatı Kaçan Ağaç, Telgrafhane, Kolları Bağlı Odysseus, Güneşte, Yağmurun Altında* şiir; *Aylaklar, Gizli Emir* roman; *İçerdekiler, Mikado'nun Çöpleri* tiyatro; *Doğu- Batı, Konuşarak* deneme; *Akan Zaman Duran Zaman* anı türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Garip akımının şairleri günlük yaşamın sıradan insanlarıyla sıradan konularını eserlerinde işlemişlerdir. Bu şairler bugün yaşıyor olsalardı sizce hangi konuları "sıradan" kabul edip işlerlerdi? Niçin?

İKİNCİ YENİ ŞİİRİ

Hazırlık

1. Yandaki görseli, yazacağınız bir şiirde kullanmak isteseniz şiirinizi hangi temada yazarsınız? Niçin?
2. Sizce bir şiirde yazım ve noktalama kurallarının göz ardı edilmesi o şiirin okunurluğunu veya anlaşılırlığını etkiler mi? Düşüncelerinizi sözlü olarak açıklayınız.

1 | ŞİİR

Bilgi Kutusu

Turgut Uyar, 1950 sonrası Türk şiirini biçim ve öz bakımından yenileştiren önemli şairlerdendir.

Çok Üşümek

Bir Kalır uzun resimlerde anısı sakallarımızın
Urban içinde Üşüyüp Üşüyüp kaldığımızın

Bir Kalır yanık yağlar kokusu şehirlerde
Uzun nehirlere binip uzaklaşmadıkça

Bir Kalır yabancı yataklarda o oteller
Meydanlar heykeller sizin olmadığınız o her yer

O çok yalınç gerçekli gelip gitmeler

Bir Kalır uzun duvarlar ve onların dipleri
Bir Kalır Yılgın Adamların hep "Evet" dedikleri

Çok üşürdük hep üşürdük üşümekti bütün yaşadığımız
Üşürdü ellerimiz aşkımız sonsuz uzun sakallarımız

Tükenir dağınık diriliği kaşıntımızın bir gün
Bir Kalır uzun kitaplarda anısı çok Üşüdüğümüzün

Turgut Uyar, *Büyük Saat-Bütün Şiirleri*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

urba: Giysi.

yalınç: Karışık olmayan, basit.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Çok Üşümek şiiri İkinci Yeni'nin önemli isimlerinden biri olan Turgut Uyar'a aittir. Şair, bu şiirinde büyükşehrin kalabalığında kaybolup giden yalnız insanı anlatmıştır. Bunu anlaşılması güç, sembollerle yüklü, çok anlamlı okumalara açık bir dil kullanarak yapmıştır.

Turgut Uyar, İkinci Yeni'nin bir özelliği olarak dilde birtakım sapmalara gitmiş, özel isim olmadığı hâlde dize içindeki kelimelerin pek çoğunu büyük harfle başlatmıştır. Okuduğunuz şiirde de divan şiirine özgü beyit birimini ve mesnevi tipi kafiyeyi kullanmıştır. Ancak bu özellik, şiirin tamamına hâkim olacak şekilde değildir. Turgut Uyar, diğer İkinci Yeni şairleri gibi gelenekten yenilikçi bir yaklaşımla yararlanmıştır.

1955-1965 yılları arasında adından söz ettiren İkinci Yeni, 1956'dan itibaren *Pazar Postası* dergisinde bir araya gelen sanatçıların oluşturduğu bir akımdır. İkinci Yeni sanatçılarını bu akımda buluşturan unsur; bu sanatçıların daima yeninin peşinde olmaları, dünyaya bakış açıları ve yetişme şartlarıdır. Bu anlayışı benimseyen şairlerin bazıları daha sonra Cemal Süreya'nın çıkardığı *Papirüs* dergisi etrafında birleşmiştir. *Papirüs* dergisi etrafında toplanan İkinci Yeni sanatçıları arasında Cemal Süreya, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Sezai Karakoç, Ece Ayhan ve Ülkü Tamer sayılabilir.

İkinci Yeni, birtakım şairlerin Garip akımına gösterdiği bireysel tepkiler sonucu doğmuştur. Garip akımının basitlik, sıradanlık, sembollerden uzaklaşma, günlük konuşma dilini kullanma eğilimi İkinci Yeni'de görülmez. İkinci Yeni sanatçıları bunun yerine çağrışımlarla yüklü semboller kullanıp günlük konuşma dilinden uzaklaşmış ve anlaşılması güç bir şiir dili oluşturmuşlardır. Hatta bu amaçla yabancı dilden alıntılar yapmışlar, kelimelerin yapısını bozmuşlar, yeni kelime bile uydurmuşlardır. Bu durum İkinci Yeni şiirini okunması ve anlaşılması güç bir şiir hâline getirmiştir. Ayrıca bu şiir anlayışında genel olarak halk kültüründen kopma, ölçü ve kafiyeden tamamen uzaklaşma, bazen mensur şiir tarzında şiirler yazma, karışık cümle yapısı kullanma gibi özellikler de görülmektedir.

İkinci Yeni şiir anlayışında yer yer Dadaizm ve sürrealizm akımlarının yansımaları görülmüştür. En önemli temsilcisinin Tristan Tzara (Tristan Zara) olduğu Dadaizm, Birinci Dünya Savaşı'nın bitmeyecekmiş gibi görünen karmaşık ortamında düşüncenin ve dilin kaynaklarını sorgulayan bir akımdır. Şiir dilinin değiştirilmesi gerektiği iddiasındaki akım kısa ömürlü olmuştur. Ardından ortaya çıkan sürrealizm akımından etkilenen sanatçılar eserlerini toplumsal kuralların baskısını hissetmeden, aklın denetimi olmadan ve çağrışımın gücüne yaslanarak meydana getirmişlerdir. Başlıca temsilcileri André Breton (Andre Breto), Louis Aragon (Luiz Eragon), Paul Éluard (Pol Elua) olan sürrealistlerin amacı düşüncenin gerçek işleyişini aktarmak, düşüncenin ürününü katıksız bir biçimde vermektir. İkinci Yeni'nin bu akımla ilgisi yalnızca şiir dili ve imge kullanımı ile sınırlı kalmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde geçen "Bir Kalır yanık yağlar kokusu şehirlerde / Uzun nehirlere binip uzaklaşmadıkça" dizelerinin sizde uyandırdığı çağrışımları söyleyiniz.
2. İkinci Yeni'nin belirgin özelliklerinden biri olan anlam kapalılığını okuduğunuz şiirde örnekleyebilecek kullanımları belirleyip bunların altını çiziniz.
3. *Çok Üşümek* adlı şiirde tekrarlanan ifadeler, şiirin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?
4. Okuduğunuz şiirde söyleyicinin hitap ettiği kişi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
5. *Çok Üşümek* şiirinin sizde bıraktığı etkiyi sözlü olarak ifade ediniz. Sizce şair, duygularını okuyucuya yansıtmakta başarılı olmuş mudur? Niçin?

6. Şiirdeki açık ve örtük iletilere ikişer örnek söyleyiniz.

7. Okuduğunuz şiirden alınan "Bir Kalır uzun resimlerde anısı sakallarımızın / Urban içinde Üşüyüp Üşüyüp kaldığımızın" beytinde altı çizili kelimelerin büyük harfle başlaması şaire özgüdür. Sizce bu tip kullanımların şiire nasıl bir etkisi vardır? Düşüncelerinizi sözlü olarak açıklayınız.

8. *Çok Üşümek* adlı şiirden hareketle Turgut Uyar'ın şiir anlayışı ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

9.

> Yeni şiirimizi, şiirimizde belirip gelişen yenileşme üstünde konuştuğum bazı kimseler, "anlamıyoruz" dediler. "Kelimelerin durup dururken yerinden uğratılmasını, dile, acayip bozuk bir düzen verilmesinin nedenlerini, bir bakıma isteyerek varılan bu anlamsızlık düşkünlüğünü anlamıyoruz. Örneğin, *'İşte uzunlardan ayak, işte beyazlardan beyazından kalabalığı – Bakmalar görüyorum durmadan göz alan bakmalar.'* veya, *'Güzel bir Erzurumlu yanından geçen minarelerin – Daracık ıslığına buyur etmiş bütün mavilikleri.'* Bu mısraları işte, anlamıyoruz." *Türkçe Sözlük*, beş altı yükünü sayıyor "anlamak"ın. Bir şeyin ne demek olduğunu kavramak, sorup öğrenmek, doğru ve yerinde bulmak, birinin duygularını, isteklerini sezebilmek, bir şey üzerinde bilgisi bulunmak, bir deyim olarak da, (olumsuz şekilde) hoşlanmamak, ilgilenmemek. Bu şiiri anlamıyoruz diyenlerin çoğu, "anlamak"ı, dildeki, düşüncedeki bu karşılıklarından, en çok, "bir şeyin ne demek olduğunu kavramak" karşılığında kullanıyorlar. Hiçbir küçümseme, hiçbir horlama yok sözlerinde, iyi niyetlerinden anlıyorum bunu. Hani o anlamayı kendi bilgisine, kendi ekinine, kendi beğenisine, kendi erdemine vergi bir üstünlük sayan, bütün bu değerlerine inanmış kişilerin vurdumduymaz rahatlığı yok onlarda.

Yukarıdaki parça, Turgut Uyar'ın *Korkulu Ustalık* adlı eserinin *Anlamak mı?* başlıklı yazısından alınmıştır. Bu parçayı ve *Çok Üşümek* adlı şiiri göz önünde bulundurduğunuzda Turgut Uyar'ın bahsettiği okuyucu kitlesinin okuduğunuz şiirle ilgili düşüncelerinin neler olabileceğini aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

Şairin Biyografisi

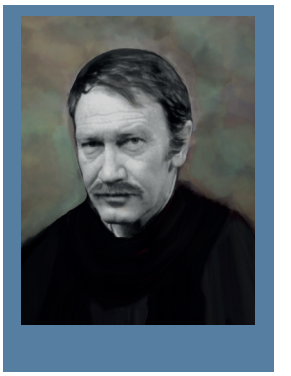

Turgut Uyar (1927-1985): Ankara'da doğdu. Bir süre orduda subay olarak görev aldı. Çeşitli devlet memurluklarında bulundu. İlk şiiri *Yedigün* dergisinde çıktı; daha sonra çeşitli dergilerde şiir, deneme ve eleştirileri yayımlandı. İlk şiirlerinde kendi izlenimlerinden yola çıkarak Anadolu'daki insanın durumunu, yurt ve halk sevgisi temalarını hece ölçüsüyle ve uyaklı bir şiir biçimiyle dile getirdi. Daha sonraki yıllarda İkinci Yeni anlayışını yansıtan simgeci bir anlatım kullanarak yoğun imgelerle bireyin toplumla ilişkisini ve yaşadığı çatışmaları işledi. İnsan duygularındaki karmaşıklığı ve bireysel özgürlüğü yansıtan, izlenimci, gerçeküstücü şiirleri ile tanındı. Halk ve divan şiiri geleneğinden de yararlanan şair, eserlerinde bireysel duyarlılıklarını işlerken öznel bir bakışla da olsa toplumsal konulara yer verdi.

Sanatçının *Yâd, Arz-ı Hal, Türkiyem, Dünyanın En Güzel Arabistanı, Tütünler Islak, Her Pazartesi, Divan, Toplandılar, Kayayı Delen İncir* şiir türündeki eserleridir. Şiir üzerine yazılarını ise *Bir Şiirden* adlı kitapta topladı.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metin ve İkinci Yeni şiiri hakkında edindiğiniz bilgiler, sizde bu anlayıştaki şairleri okuma isteği uyandırdı mı? Niçin?

Hazırlık

1. T. S. Eliot'ın (T. S. Elyıt) "Anlam şiirden çok düzyazıya vergidir." sözü ile ilgili neler düşünüyorsunuz?

2. **a)** Aşağıdaki numaralanmış görsellerden hangileri doğrudan bir anlam taşıma kaygısı bulunmayan eserler olarak nitelendirilebilir? Belirleyiniz.

I

II

III

IV

b) Belirlediğiniz görselleri beğendiniz mi? Niçin?

2 | ŞİİR

SU

Yaz dağda. Açmış kanatlarını gök
Suyu denetliyor. Kımıltısız uzanmış

Su. Göğü seyrediyor. Gerip derisini
Yavaşça ve duruk. Yazarak yazısını

Bir ayraç açıp, bir elma gibi örneğin.
Uyur böcek, habersiz ondan. Birbaşına.

Yaz ölür. Geçmişle gelecek gibi.
Uyur gök. Çünkü koşmuştur sabah nehirlerini

Terli ve hırçın bir at gibi geliyordur.
Durur onun için su. Anısız ve kocaman.

İlhan Berk, *Toplu Şiirler*

Bilgi Kutusu

İlhan Berk, "ne söylediği"nden çok "nasıl söylediği" ile ilgilenen bir şairdir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

duruk: Hareketi olmayan, belirli bir süre değişmeyen, statik, dinamik karşıtı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, İkinci Yeni şiirinin önde gelen temsilcilerinden biri olan İlhan Berk'e aittir. İlhan Berk, şiirlerinde yaşamı bir hareketlilik içinde görselleştirirken yaşamın içinde varlığını hissettirmeye yönelir. Nitekim okuduğunuz şiirde de yaşamın kaynağı olan "su"yu tabiatın durmayan akışı içinde bilinçli bir varlık gibi değişik niteliklerle dile getirmiştir. Hayale dönük, imgelere yaslanan, edebî sanatları özgürce kullanan, geleneğe göndermeler yapan şiirde; basitliğe sırt çeviren, aklın disiplininden uzaklaşan bir anlayışın yansımaları dikkat çekmektedir. Şair, şiirinde divan şiiri geleneğinin etkisiyle beyit nazım birimini ve lirizm yönü güçlü olan gazel nazım şeklini kullanmıştır. Ancak şiirde belirli bir ölçü, kafiye düzeni ve çeşidi kullanılmamıştır.

İlhan Berk'le birlikte İkinci Yeni sanatçıları, hikâye anlatan şiire karşı olduklarından ilk okunuşta anlaşılan, önceden düşünülerek kurulmuş şiirden uzak dururlar. Soyut bir şiir dilini hatta konuşma diline karşı bir dil anlayışını ilke olarak benimserken anlamı şiirden dışlayıp görüntüye bağlı kalırlar.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirde söyleyici, tabiattaki unsurlardan hangilerinin kendisinde oluşturduğu çağrışımları dile getirmektedir?

2. Şiir boyunca hareketliliği sağlayan kelimelere örnekler veriniz.

3. Aşağıda verilen edebî sanatlara okuduğunuz şiirden örnek olabilecek dizeleri tabloya yazınız.

Edebî Sanatlar	Şiirden Örnek Dizeler
İstiare	
Teşhis	
Hüsnütalil	
Teşbih	
Tezat	

4.

Su. Göğü seyrediyor. Gerip derisini
Yavaşça ve duruk. Yazarak yazısını

Bir ayraç açıp, bir elma gibi örneğin.
Uyur böcek, habersiz ondan. Birbaşına.

Su adlı şiirden alınan altı çizili ifadelerde şair, anlamsal olarak birbiri ile ilgisiz kelimeler arasında bağlantı kurmuştur. Siz de benzer iki örnek oluşturarak bunları aşağıya yazınız.

- .....
- .....

5. Şiirdeki dilsel farklılıkların (yazım, noktalama işaretlerinin kullanımı, dil bilgisi açısından) neler olduğunu sözlü olarak belirtiniz. Bu farklılıkların nedenleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
6. Bu şiiri okuduktan sonra okuyucunun şiiri anlamak için çaba göstermesi gerektiğini mi yoksa şairin şiirle okuyucu arasındaki uzaklığı kapatması gerektiğini mi düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
7. Behçet Necatigil, İlhan Berk'i anlatırken ondan "şiirimizin uç beyi" diyerek bahsetmiştir. Okuduğunuz şiir, şair hakkındaki bu tanımı örnekleyebilir mi? Niçin?
8. *Su* şiirinin şairi İlhan Berk aşağıdaki şiiri okuduğunda ve kendi şiir anlayışıyla karşılaştırdığında bu şiirle ilgili sizce nasıl bir eleştiride bulunurdu?

ROBENSON

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Zavallı Robenson'u ıssız adadan
Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
Ve birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliver'in
Devler memleketinde
Çektiklerine.

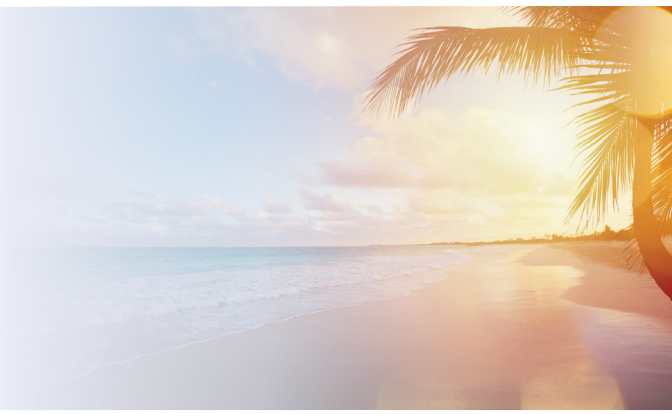

Şairin Biyografisi

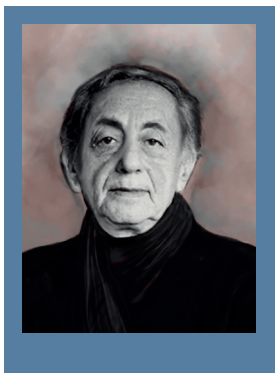

İlhan Berk (1918-2008): Manisa'da doğdu. Balıkesir Necatibey İlköğretmen Okulunu ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünü bitirdi. Öğretmenlik ve çevirmenlik yaptı. İlk şiirlerindeki Nâzım Hikmet etkisi sonraki şiirlerinde görülmedi. *İstanbul, Günaydın Yeryüzü, Türkiye Şarkısı* kitaplarındaki şiirlerinde geleceğe dönük toplumsal özlemlerini dile getirdi. Düşünsel ve yapısal anlamda modern bir tavır sergilerken toplumcu, eleştirel, anlaşılır, çok sesli bir dil ve anlatım kullandı. 1950'lerden sonra İkinci Yeni şiirinin önemli bir ismi oldu. Bu dönemde şiirinden konuyu, hikâyeyi ve kolay anlamayı uzaklaştırdı. Anlamın düzyazıya özgü olduğunu savundu. Anlam ve anlamsızlık, şiirde konusuzluk, soyut dil çerçevesinde denemeler yazdı. *Köroğlu, Galile Denizi, Mısırkalyoniğne, Çivi Yazısı* adlı şiir kitaplarında bütünüyle İkinci Yeni şiirinin anlayışını aktardı. Günceleri ve söyleşileriyle bu hareketin poetikasını ortaya koydu.

Sanatçının *Âşıkane, Şenlikname, Taşbaskısı, Galata, Pera* şiir; *Uzun Bir Adam* otobiyografi; *El Yazılarına Vuruyor Güneş* günlük; *Şairin Toprağı, Poetika* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Su, yaşamın devamı için vazgeçilmezdir. Toplumların "su"yun bilinçli kullanımı konusunda farkındalık kazanmalarında edebî eserlerin nasıl bir rol üstlenebileceğini düşünüyorsunuz?

DİNÎ DEĞERLERİ, GELENEĞE DUYARLIĞI VE METAFİZİK ANLAYIŞI ÖNE ÇIKARAN MODERN ŞİİR

Hazırlık

1. Aşağıdaki metinleri okuyunuz. Bu metinleri duygu ve düşüncelerin ifadesindeki rolleri açısından karşılaştırınız.

KISA
Hayat kısa,
Kuşlar uçuyor.
Cemal Süreya

Hayat ya da yaşam, canlılık özelliği gösteren varlıkların hepsinin yaşadıkları zaman içerisinde kazandıkları tecrübeler ve yaşayışlarının bütünüdür.

2. İnsanlar niçin bir şiiri tekrar tekrar okuma ihtiyacı duyarlar? Düşüncelerinizi belirtiniz.

1 | ŞİİR

ÇEŞMELER

II.

Eski zamanın kartvizitleri
Gibi birden uzanan önüme
Birden en ummadığım bir anda
Ve hiç beklemediğim bir zamanda
Birden beliren bir köşede
Birden karşıma çıkıveren
Terkedilmiş unutulmuş
Eski zaman çeşmeleri
Ruhumun hiyeroğlifleri
Gönlümün çözülmez şifreleri
Ölümsüz bir uygarlığın
– Ah, ne çelişki –
Ölümsüz kitâbeleri
Sonsuzluğun mezartaşları
Çeşmeler

Şimdi anlıyorum niçin
Eski şairler onların
Yapımına
Tarih düşerlerdi
Kendisine benzediğini
Bilirdi şair bir çeşmenin
Onun doğumunu kutlardı
Böylece şiirlerle

Bilirlerdi çeşmelerin de
Kendileri gibi
Toplumun ortasında
Çağıldayıp durduğunu şairler

O insanların susuzluğunu giderir
Arıtır ellerini ayaklarını
Şair de giderir ruh susayışını
Yıkar çirkefe batmış insan ruhunu

Ama ikisinin de alınyazısı en son
Unutulmak terkedilmek
Sırrolmak
Ait sayılmak eski uygarlıklara

Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*

Bilgi Kutusu

Sezai Karakoç üslup bakımından İkinci Yeni'ye dâhil olsa da işlediği temalar, dinî duyarlılık ve idealleri ile bu anlayıştan ayrılır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

arıtmak : Temizlemek.
hiyeroğlif (hiyeroglif): Resim yazı.
kartvizit : Kart.
kitâbe : Yazıt.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Çeşmeler, Sezai Karakoç'un toplu şiirlerinin yer aldığı *Gün Doğmadan* isimli kitabından alınmıştır. Bu şiir belirli bir kafiye düzeni bulunmayan, serbest ölçü ile yazılmış bir şiirdir. Okuduğunuz şiir, dokuz bölümden oluşan *Çeşmeler* şiirinin ikinci bölümüdür. Sezai Karakoç, şiirlerinde imgeler aracılığı ile bütün bir İslam uygarlığını estetik, mimari ve kültürel boyutları ile yaşatmak ve yansıtmak istemiştir. Bu şiirinde de "çeşme" imgesi, birçok benzerlik ilişkisinin yanında temelde İslam uygarlığını sembolize etmektedir. Metinde ayrı yazılması gereken "terkedilmek, alınyazısı" kelimelerinin bitişik yazılması şiirin yazıldığı döneme özgü kullanımlardır.

20. yüzyıl Türk şiirinde Mehmet Âkif Ersoy'un, sonraları Necip Fazıl Kısakürek'in eserlerinde dinî değerler, geleneğe duyarlık ve metafizik unsurlar yer almıştır. 1960'lardan sonra Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Nurullah Genç gibi sanatçılar bu anlayış doğrultusunda eserler veren önemli isimlerdendir. Aynı sanat anlayışı dâhilinde Sezai Karakoç; dinî değerleri, geleneksel duyarlığı ve ideal bir dünya düzenine duyduğu özlemi ifade eden eserler vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Söyleyici "eski zamanın kartvizitleri" sözüyle neyi anlatmak istemiştir?

2. Okuduğunuz şiirde şairler, çeşmeleri niçin kendilerine benzetmektedir?

3. Sezai Karakoç'un okuduğunuz şiirinde şairlere yüklediği toplumsal rol ile ilgili görüşlerinizi söyleyiniz. Şairin bu görüşlerine katılıyor musunuz? Niçin?

4. *Çeşmeler* şiirinde Sezai Karakoç'un nelerden yakındığını söyleyiniz.

5. Okuduğunuz şiirde vurgulanan çeşme gibi yapılar, kültüre renk veren, özel anlamı olan eserlerdendir. Türk toplumu için "çeşmeler gibi" anlam taşıyan başka hangi yapılardan bahsedebilirsiniz?

6. Okuduğunuz şiiri sanatçı-eser ilişkisi bağlamında ele aldığınızda *Çeşmeler* şiirinin Sezai Karakoç'un kişiliğini yansıttığını söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle belirtiniz.

7. Sezai Karakoç'un dünya görüşünü dikkate alarak "çeşme" imgesini niçin seçmiş olabileceği ile ilgili düşüncelerinizi dile getiriniz.

8. Sezai Karakoç, şiirde çeşme imgesine farklı anlamlar yüklemiştir. Şair, Anadolu Türk İslam medeniyetinin köklü kültürel zenginliğini yansıtmak için başka hangi kültürel ögeleri, imge, figür veya sembolleri kullanabilirdi? Niçin?

9. Sezai Karakoç okuduğunuz şiirde, gelecekte şiir söylemenin eski uygarlıklara ait bir sanat olarak kalacağına dair inancını dile getirmiştir. Şairin bu düşüncesine katılıyor musunuz? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere gerekçelerinizle yazınız.

.....

.....

.....

.....

10. Sezai Karakoç'un, doğduğu uygarlığı "ölümsüz bir uygarlık" olarak nitelendirirken "ah" ifadesini kullanma nedeni ne olabilir?

11. *Çeşmeler* şiiri size hangi değerlere sahip çıkan medeniyetlerin ayakta kalabileceğini düşündürmektedir?

12. *Çeşmeler* şiirinden alınan aşağıdaki dizelerden hareketle sadece şairlerin değil bütün sanatçıların eserlerini oluşturma nedenleriyle ilgili düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

Kendisine benzediğini
Bilirdi şair bir çeşmenin
Onun doğumunu kutlardı
Böylece şiirlerle

.....
.....
.....
.....

13. Aşağıdaki şiirleri, okuduğunuz *Çeşmeler* şiiri ile imgelerin kullanımı yönünden karşılaştırınız. *Çeşmeler* şiirine en yakın şiir anlayışıyla yazıldığını düşündüğünüz şiiri işaretleyiniz. Bu şiiri seçme nedeninizi sözlü olarak açıklayınız.

O MAVİLİK DERDİ

Beni uykudan uyandırır uyandırmaz
Dünyanın bütün huyları yüzünde
Ben bunlardan birini seviyorum en çok
Sana bir nar kesip uzatıyor ya doğa
Tutsam tanelerini
Sevincin gözyaşları derdim buna.

Bir süre bakışıyoruz karşılıklı
Ben uykudan uyanır uyanmaz
Benimle şiir gibidir bu
Tam karşımda ama yazılmamış
Durmadan bileniyor aklımda.
(...)
Özlenirsin, alabildiğine varsın da
Daha da var oluyorsun gün günden
Olgun bir meyva gibi güleceksin zamanla
Bir kadın da değilsin, bir kişi de değilsin
Bir kuş olsa mavilik derdi buna.

Edip Cansever
(Kısaltılmıştır.)

NE TUHAF

Ne tuhaf ömrümün sonuna kadar
Kelimelerle yaşamam

Ağaçtan çok ağaç sözünü
Denizden çok deniz sözünü sevmem

Halbuki bir sabah erken uyanınca
Balkona çıkmak da güzel

Sabahattin Kudret Aksal

HAN DUVARLARI

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...
Gidiyordum, gurbeti gönlümle duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya.
(...)

Faruk Nafiz Çamlıbel
(Kısaltılmıştır.)

Şairin Biyografisi

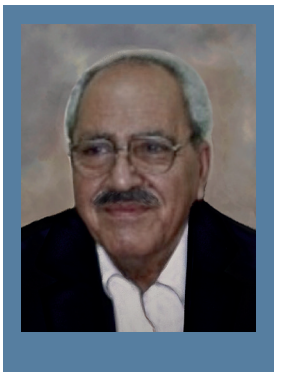

Sezai Karakoç (1933-2021): Ergani'de doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Maliye Müfettiş Yardımcılığı yaptı, daha sonra Maliye Bakanlığında çalıştı. *Diriliş* adlı dergiyi aralıklarla çıkaran Sezai Karakoç Fransızcadan tercümeler de yaptı. Şiirlerinde olduğu gibi fıkralarında ve diğer yazılarında İslami ve millî bir dünya görüşünü dile getirdi. Sezai Karakoç; İkinci Yeni şiir anlayışı doğrultusunda ve dinî duyarlığı yansıtan eserler verdi, imgeler aracılığı ile özgün bir söyleyiş geliştirdi.

Sanatçının *Körfez, Şahdamar, Hızırla Kırk Saat, Sesler, Taha'nın Kitabı, Zamana Adanmış Sözler, Leyla ile Mecnun, Şiirler* şiir; *Yazılar, Makamda, Edebiyat Yazıları I-II* deneme; *Meydan Ortaya Çıktığında, Portreler* hikâye; *Yunus Emre, Mehmet Akif* inceleme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- *Çeşmeler* şiiri ile ilgili yaptığınız çalışmalar sonunda şairlerin eserlerinde kendi dünya görüşlerine yer vermelerinin sanat eserinin estetik değerini nasıl etkileyebileceğini düşünürsünüz?

Hazırlık

1. Bir sanat eserinin kalıcı olabilmesinde o eserin, içinde doğduğu toplumun geleneklerine dayanmasının etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Günlük yaşamda kullanılan "şiir gibi" ifadesi şiire yüklenen anlam ve değerlerle ilgili size neler düşündürmektedir?

2 | ŞİİR

Arzıhal

Çiledin mi
Dünya tutar inilemen
Ne saltanatı dünya pahada
Ne kalbi altın mezarı şöhret
Yer şahit
Şahit bizler kardeşlerin
Alevli hüzünlerdin mevla için

Ne altın yıllar verdin hep
Dirilsin diyordun ve yöneliyordu binlerle
Kapkara parlak ışıklı ve ışıtan göz
Kıvırcık utangaç ve uçurumlardan güvenlere götüren
Ve yalın
Henüz gelmiş gibi kınından
Ne altın yıllar verdiğin hep
Ve ağır ağır çeviriyordun
O dalgın ve ağır yüzünü devrin
Yuya yuya o güzel Elçiye

Ne altın yıllar verdiğin hep
Biriki bronz kişi konabilseydi önüne
Ve ne altın yıllar daha çiledin
Artık yalnız değil adımların
Şimdi daha iri doğuyor sabahları
Horantası bir hayli arttı güneşin

Kişinin güzelliği ağa ustalarına göredir

senin köylün olayım
o uzak iklimleri erişilmez beldeye
bakabilemezdik senin götürmen olmasa

şu küçücük kalpte
(yaman halimiz helal ettiremezsek)
nice hakkın yüklü.

Cahit Zarifoğlu, *Şiirler*

Bilgi Kutusu

Şiirde kendine özgü bir sesi olan Cahit Zarifoğlu; alışılmadık söz dizimine, imgelere ve bütünlüğe önem vermiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

arzıhal (arzuhâl): Dilekçe.
çilemek : Bülbül şakımak.
horanta : Aile halkı.
kın : Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabı.
yumak: Yıkamak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Arzıhal, Cahit Zarifoğlu'nun dinî duyarlığını ifade eden bir şiirdir. Şair, serbest biçimde yazdığı bu şiirde duygu yoğunluğunu ve özellikle anlatmak istediği kişileri, kavramları kendine has çağrışımlarla halk dilinde yaşayan kelimeleri kullanarak dile getirmiştir.

Cahit Zarifoğlu; biçim olarak İkinci Yeni şiirinin kapalı üslubunu benimseyen, kaynak ve içerik bakımından İslami değerlerden beslenen bir şairdir. Sanatçıyı toplumun aynası olarak gören şair; eserlerinde kültür ve medeniyetten, toplumun değerlerinden, örf ve âdetlerden yararlanmıştır. Cahit Zarifoğlu, okuduğunuz şiirde de olduğu gibi toplumun manevi değerlerini bol çağrışımlı bir dil ve zengin imgelerle yansıtmıştır. Bununla birlikte şair, anlatımda ayrıntıları yansıtan niteleyici kelimelere yer vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Şiirde "altın yıllar" kelime grubu ile ifade edilmek istenen nedir?
2. Okuduğunuz şiirde söyleyici kimlere seslenmektedir?
3. Şiirde söyleyici seslendiği kişileri hangi özellikleriyle anlatmıştır?
4. Şiirde söyleyicinin geleceğe yönelik umutlarının ortaya çıktığı dizeleri gösteriniz.
5. Söyleyici "Elçi"ye olan minnetini hangi dizelerde dile getirmiştir?
6. Okuduğunuz şiirden alınan "Kişinin güzelliği ağa ustalarına göredir" dizesinde anlatılmak istenenle ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.
7. Şiirin temasını belirleyiniz.
8. Şiirde noktalama işareti kullanılmamasının şiiri okuma ve anlamlandırmaya nasıl bir etkisi olabilir?
9. Şiirde bazı dizelerin küçük harfle başlamasının nedeni sizce nedir?
10. Aşağıdaki tabloda yer alan dizelerdeki edebî sanatları tabloda boş bırakılan yerlere yazınız.

Şiirden Alınan Dizeler	Edebî Sanatlar
Dünya tutar inilemen	
Yer şahit	
Ne altın yıllar verdiğin hep	

11. Cahit Zarifoğlu, sanatı "İnsanın sesidir. Bu sesin ebediliğe perçinlenmesidir. Sanatçı ise bu işin ustası. O kendi sesini duyurmuş olmuyor, bütün insanlığa özellikle kendi toplumuna da sözcülük etmiş oluyor." biçiminde ifade etmiştir. Bu anlayışın okuduğunuz şiirdeki yansımalarını şiirden vereceğiniz örneklerle açıklayınız.

12. Halk dilinin kullanımına şiirden örnekler göstererek bu kullanımların şiirin içeriğine katkısını belirtiniz.

13. Şiirde hangi manevi değerlerin ön plana çıktığını söyleyiniz.

14. Aşağıda Erdem Bayazıt'ın bir şiiri verilmiştir. Bu şiiri *Arzıhal* şiiri ile tema, dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.

SOLUYAN DENİZ
Bir çığlık düştü karanlıklardan
Issız denize

Ses beton gibi buz tutuyordu
Birtakım gölgeler gidip geliyordu
Ay ışıkları gidip geliyordu
Deniz yaralı bir tay gibi soluyordu.

Kim bizi çeken ayaklarımızdan
Suyun yumuşaklığına
Yerin katılığına
Göğün karanlığına.

Bir göz bizi denetliyor —bu muhakkak
Bir çığlık boğuluyor denizde —bunu iyi duyuyoruz
Bir ışık kesiyor karanlığı bir ustura ağzında
Bilmediğimizi anlıyoruz
Görmediğimizi seziyoruz

Yeni bir çağa çıkıyoruz saçlarımızdan.

Yenikapı, 1960

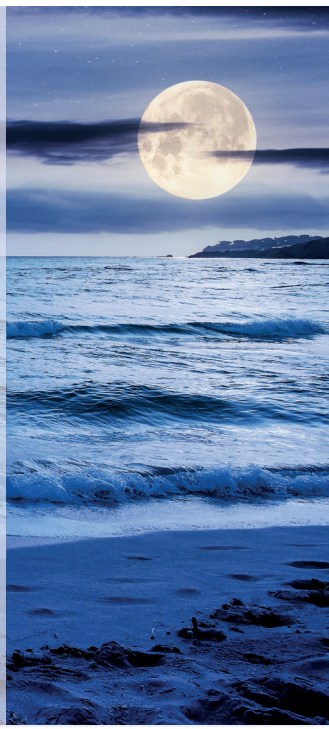

Şairin Biyografisi

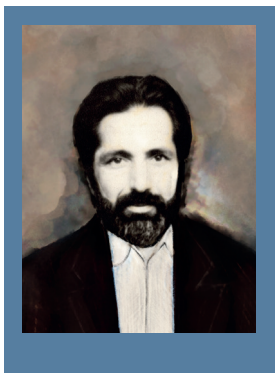

Cahit Zarifoğlu (1940-1987): Ankara'da doğdu. Anadolu'da yetişen şair, Anadolu'nun şartlarını ve insanlarını yakından tanıdı. İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. TRT'de farklı kademelerde görev aldı. Cahit Zarifoğlu; Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un işlediği temaları kendine özgü bir üslupla ele aldı. Eserlerinde bireyin duyarlılıklarını ön planda tutarak kültürel değişimlerin ve yabancılaşmanın üzerinde durdu, bunlara millî kültürün ışığında çözümler sundu. Allah ve Peygamber sevgisini dile getirdi. İmge zenginliğiyle dolu şiirlerinde temalarını somuttan soyuta giden bir akış içinde işledi.

Sanatçının *İşaret Çocukları, Yedi Güzel Adam, Korku ve Yakarış, Menziller* şiir; *İns, Serçekuş, Yürekdede ile Padişah, Motorlu Kuş* hikâye, *Yaşamak* günlük; *Bir Değirmendir Bu Dünya, Zengin Hayaller Peşinde* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Dünden bugüne bireyin sevgi, merhamet, inanç, adalet vb. duygu ve değerleri içselleştirmesinde şiirin üstlendiği rolle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

1960 SONRASI TOPLUMCU EĞİLİMLERİ YANSITAN ŞİİR

Hazırlık

1. Toplumların gelişmesinde şiirin nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz? Niçin?
2. Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Yaşar Kemal gibi kalemi güçlü sanatçılar ilk edebî ürünlerini şiir türünde vermişlerdir. Buna göre iyi bir roman ya da hikâye yazabilmenin ilk koşulunun şiir yazmak olduğunu söyleyebilir misiniz? Niçin?

1 | ŞİİR

ACINI

Işığı kına çiçeklerinde konaklayan
bir avuç gökyüzü olmak isterdim dedi bulut
yurdun ve dünyanın herhangi bir yerinde

Barışın annesi, sevinci emeğin
dindirmeye mahpus acını nereye
– Al aydınlığımla büyüttüğüm gecelere

Adımlarımın gür gölgesinde uçuşan
bir avuç toprak olmak isterdim dedi güneş
yurtluğumdan çok uzaklara düşsem de

Dün ve bugün belki, gelecekte asla
onarmaya sürgün acını nereye
– Gül yaprağından ördüğüm sevgilere

Yeni bir gün doğarken yeni günlere
bir avuç su olmak isterdim dedi rüzgâr
kirpiğinin ucu dahil ıslatmak için

Özgürlüğün has adı, özlemi kardeşliğin
söndürmeye ölüm acını nereye
– Boranı eksilmez ülkemin tarihine

Refik Durbaş, *Toplu Şiirler I Çırak Aranıyor*

Bilgi Kutusu

Refik Durbaş'ın çocuklar için yazdığı masal şiirleri de vardır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

boran: Rüzgâr, şimşek ve gök gürültüsü ile ortaya çıkan sağanak yağışlı hava olayı.

has : Katışıksız, en iyi cinsten, saf.

kına çiçeği: Kına çiçeğigillerden, çiçekleri tüylü renkte olan, bir veya çok yıllık otsu bitki.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan ve şiirlerde farklı söyleyiş biçimleri ile dikkat çeken şairlerden Refik Durbaş'a aittir. Refik Durbaş; *Acını* şiirinde barış, sevgi, özgürlük, kardeşlik gibi tüm insanlar için önemli olan evrensel değerlere vurgu yapmıştır. Kelimelere yüklediği anlamların oluşturduğu çağrışımlarla zengin bir şiir dili meydana getirmiştir.

1960 kuşağı şiirinin toplumcu bir bakış açısıyla yazılmasında dönemin siyasi ve sosyal koşullarının etkisi olmuştur. Böylelikle siyaset ile edebiyatın birlikte yürüdüğü bir süreç ortaya çıkmış, bu süreçte şiir ile güncel olaylar arasındaki mesafe daha da yakınlaşmıştır. Bu anlayıştaki şairler, 1960'lardan sonra çıkarılan çeşitli dergilerin etrafında bir araya gelmişlerdir. 1960 sonrası toplumcu şairlerin yazdığı şiirlerde İkinci Yeni şiirinin etkilerine rastlanmış, bazılarında Garip akımının izleri bile görülmüş, zaman içinde şiirlerde toplumcu eğilimler ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki şairler topluma karşı hissettikleri sorumluluk bilinciyle hareket etmişler, duygu ve düşüncelerini eserlerine bu doğrultuda yansıtmışlardır. Toplumcu şairler 1960 sonrasında şehir yaşamını ve oradaki insanları şiirlerinde işlemişlerdir. Özgürlük, umut, bilinç, sokak, sosyal yaşam, güncel politika gibi konular şiirde yer almıştır. Toplumcu şiir anlayışında yerleşik düzene eleştiri, şehirleşme ve sorunları, sınıf anlayışı gibi temalar yer alır.

İsmet Özel, Süreyya Berfe, Refik Durbaş, Ahmed Arif, Özkan Mert, Nihat Behram, Gülten Akın, Egemen Berköz 1960 kuşağı şairlerinden bazılarıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde yer alan "Işığı kına çiçeklerinde konaklayan" dizesindeki "konaklamak" kelimesinin yüklendiği anlamı söyleyiniz.
2. Şiirde geçen "– *Al aydınlığımla büyüttüğüm gecelere*" dizesiyle şair ne anlatmak istemiş olabilir? Şiirin bütününü göz önünde bulundurarak açıklayınız.
3. Okuduğunuz şiirin toplumcu bir anlayışla yazıldığını gösteren ifadelerin altını çiziniz.
4. *Acını* şiirinde söyleyicinin, isteklerini tabiattaki varlıklar yoluyla anlatmasının şiirin sizde uyandırdığı duygulara etkisi nedir?
5. Şiirden söyleyicinin ruh hâli ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.
6. Aşağıdaki dizeler okuduğunuz şiirden alınmıştır. Bu dizelerde yer alan edebî sanatları bulup yandaki kutucuğa yazınız.

Adımlarımın gür gölgesinde uçuşan
bir avuç toprak olmak isterdim dedi güneş
yurtluğumdan çok uzaklara düşsem de

Edebî Sanatlar

7. Şiirde açık ve örtük iletilere birer örnek bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Açık İleti

Örtük İleti

8. Okuduğunuz şiirde hangi ahenk unsurlarından yararlanılmıştır?

9. Aşağıda verilen şiiri *Acını* şiiri ile şiir anlayışı, tema, dil ve anlatım yönünden karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

GÜZ

Kurudu artık otlar
Bitmiyor tazeleri
Birikinti sularda
Yaprak cenazeleri.

Döndü yayladakiler
Erdi dağlara batı
Ovalar daha geniş
Kayalar daha katı.

Başım avuçlarımda
Bir ağır külçe hüzün
Düşüyor gözlerime
Çiğ taneleri güzün.

Kemalettin Kamu

10. Refik Durbaş okuduğunuz şiiri saf şiir anlayışı ile yazan bir şair olsaydı 1960 sonrası toplumcu eğilimle ilgili söylediği "Şiirimi hayatın kozmik alanı dışında hiçbir zaman düşünmedim. Yazdığım her şiirde, yaşadığımdan, yaşadığımızdan, yaşanılandan bir parça olsun istedim, bir iz olsun, bir virgül hatta..." sözünde nasıl bir değişiklik olurdu? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Şairin Biyografisi

Refik Durbaş (1944-2018): Erzurum'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İzmir'de tamamladı. 1967'de gazeteciliğe başladı. Hikâye ile başladığı yazı hayatına şiir ile devam etti. İlk şiiri *Velvele* adıyla yayımlandı. *Soyut, Papirüs, Şiir Sanatı* dergilerinde yayımlanan şiirleriyle dikkat çekti. İlk şiir kitabı *Kuş Tufanı* 1971'de yayımlandı. İkinci Yeni akımının imgeci etkisi ile yazdığı ilk şiirlerinde bireysel konuları işledi. Bireysel temalardan toplumsal temalara geçiş yaptığı sonraki şiirlerinde de sağlam bir dil yapısı ve imgelerle dolu bir anlatım kullandı. Sosyal gerçeklere yönelip işçileri, çarşıdaki ve pazardaki insanları günlük konuşma diliyle şiirlerinde işledi.

Sanatçının *Kuş Tufanı, Çırak Aranıyor, Çaylar Şirketten, Nereye Uçar Gökyüzü, Şiirler, Bir Umuttan Bir Sevinçten* şiir türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Toplumsal içerikli bir film çekmek isteseydiniz okuduğunuz şiiri filmin neresinde ve nasıl kullanırdınız?

1980 SONRASI TÜRK ŞİİRİ

Hazırlık

1. Aşağıdaki numaralandırılmış görselleri inceleyiniz. Buna göre

I

II 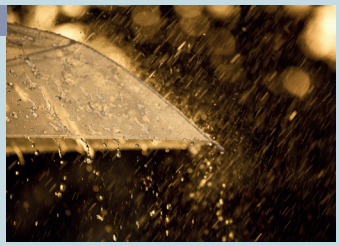

III

a) Bu görseller sizde hangi çağrışımları uyandırdı?

b) Bir şiir yazacak olsanız bu görsellerin sizde uyandırdığı duygulardan hangisini şiirinizde bir imge olarak kullanmak istersiniz? Sebepleriyle açıklayınız.

2. İmgeli anlatımı olan şiirleri mi açık anlatımlı şiirleri mi okumaktan hoşlanırsınız? Niçin?

1 | ŞİİR

SİS

İki şehri var gecenin, biri gözümde
tütüyor, birinin dumanı üstünde yağmur
gibi çöken siste, bana bu uykusuz
şehri niye bıraktın, göze alamadığım
bir şehrin yerine bütün şehirlerdesin
gece değil istediğin hayli karanlık
bakışlı bir şehrin gözleriyle çarpışmak
hevesindesin! Gözlerini anlıyorum henüz
bağışlayabileceği gözleriyle çarpışmadı kimsenin;
gözlerimizi uzaklıklar değil ki yalnız
göze alamadığımız yakınlıklar da acıtır,
ve gözleri ancak gözler bağışlayabilir,
öyle acıyor ki gözlerim kim bağışlayacak,
sis değil, uykusuzluk değil, iki uzak
şehir gibi ayrılıktan kavuşmuyor gözlerim:
Biri hepimizle göz göze gibi hâlâ uykusuz,
biri sis içinde kirpiklerine kadar açık,
bu sessizliği kim bıraktıysa, göremiyorum
konuşkan gözlerinde tek sözcük bile,
gözlerimiz birbirine değmiyor gecenin iki şehrinde

Kimsenin kimseye gözü değmiyorsa, şiir niye?

Haydar Ergülen, *40 Şiir ve Bir*

Bilgi Kutusu

Haydar Ergülen, şiirlerinde imgeler aracılığıyla bir anlam derinliği oluşturur.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

gözünde tütmek: Çok özlemek.

heves: İstek, eğilim, arzu, şevk.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, 1980 sonrası Türk şiirinin önemli isimlerinden biri olan Haydar Ergülen'e aittir. Haydar Ergülen; şiirlerinde sade, coşkun ve etkili duygularla insanın dünyayla ilişkisini sorgular. Okuduğunuz şiirde de olduğu gibi farklı anlam derinliği olan imgelere yer verir. Bu şiirde şair, yaşadıklarını sorgulamış ve bireyselliği kendine özgü bir bakış açısı ile ifade etmiştir. Aynı zamanda kelimeleri kullanma şekliyle belli bir çağrışım zenginliği ortaya çıkarmış, alışılagelmişin dışında benzetmelerle şiirde anlamsal bir derinlik oluşturmuştur.

1980 sonrası Türk şiirinde şehirli kimliği öne çıkar. Özellikle büyükşehirlerde yaşayan kişilerin yaşadığı yere ve topluma yabancılaşması, gelenek ile teknoloji arasında gelgitler yaşaması, kültürel farklılıklar bu dönem şiirinin temalarıdır. İmge bu dönem şiirinin en önemli özelliğidir. Şiirde dilin her imkânı kullanılır.

Modern yaşamla birlikte Türk şiirinde çoğulcu bakış açısı ortaya çıkmıştır. 1980 sonrası şairleri, geleneksel şiirin önemini vurgulamış; Türk şiirinin her döneminde ortaya çıkan önemli eserlerin dikkate alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun yanında 1980 dönemindeki şairler, şiir anlayışları farklı olmasına rağmen şiirde estetik, gelenek gibi unsurları benimsedikleri için *Üç Çiçek, Şiir Atı, Fanatik, Poetika, Broy, Sombahar* gibi dergilerde şiirlerini yayımlamışlardır.

Haydar Ergülen'in yanı sıra Tuğrul Tanyol, Hüseyin Atlansoy, Salih Bolat gibi sanatçılar da 1980 sonrası Türk şiirinin önemli isimlerindendir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirin "İki şehri var gecenin, biri gözümde / tütüyor, birinin dumanı üstünde yağmur" dizelerinde geçen "gözümde tüten gecenin şehri" ile söyleyicinin anlatmak istediği nedir? Şiirin bağlamından yola çıkarak sözlü olarak açıklayınız.
2. Şiirde söyleyici hitap ettiği kişiye niçin sitem etmektedir?
3. Okuduğunuz şiirde yer alan "öyle acıyor ki gözlerim kim bağışlayacak," dizesinden hareketle
   a) Şiirde "göz" kelimesine yüklenen anlamı şiirin bütününden yola çıkarak açıklayınız.
   b) Bu dizeden hareketle şairin ruh hâli hakkında çıkarımlarda bulununuz.
4. Şiirde "Kimsenin kimseye gözü değmiyorsa, şiir niye?" ifadesi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
5. Şiirde "sis, gece, şehir" gibi imgelerin kullanılması sizde hangi duygu ve çağrışımları uyandırdı?
6. Şiirde şairin "kişisel imla tercihi"ne örnek olabilecek kullanımları bulunuz.
7. Şiirin temasını bularak temanın dil ve anlatıma etkisini açıklayınız.
8. Şiirden açık ve örtük iletilere ikişer örnek bulup bu örnekleri aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

- .....
- .....

9. Okuduğunuz şiirden alınan bu dizelerde görülen edebî sanatları bularak aşağıdaki kutucuğa yazınız.

şehir gibi ayrılıktan kavuşmuyor gözlerim:
Biri hepimizle göz göze gibi hâlâ uykusuz,
biri sis içinde kirpiklerine kadar açık,

Edebî Sanatlar

10. *Sis* şiirinde hangi dize veya dizeler sizi en fazla etkiledi? Sebepleriyle belirtiniz.

11. *Sis* şiirinde anlatılanları edebiyat dışında hangi sanat dalında ifade ederdiniz? Niçin?

12. Aşağıdaki şiiri okuduğunuz şiir ile tema, nazım şekli, dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.

LAVİNİA
Sana gitme demeyeceğim.
Üşüyorsun ceketimi al.
Günün en güzel saatleri bunlar.
Yanımda kal.

Sana gitme demeyeceğim.
Gene de sen bilirsin.
Yalanlar isteyorsan yalanlar söyleyeyim,
İncinirsin.

Sana gitme demeyeceğim,
Ama gitme, Lavinia.
Adını gizleyeceğim
Sen de bilme, Lavinia.

Özdemir Asaf

Şairin Biyografisi

Haydar Ergülen (1956-...): Eskişehir'de doğdu. Ankara Aydınlıkevler Lisesinden sonra Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulunda asistanlık yaptı. *Felsefe Dergisi, Somut, Yusufçuk, Türk Dili, Gösteri, Varlık, Yazko-Edebiyat, Şiir-lik, Kum* gibi dergilerde şiirleri ve yazıları yer aldı. Haydar Ergülen; şiirlerinde yalnızlık, yabancı, otel, ruh, ölüm, ev, heves, siyah, arkadaş imgelerini sıklıkla kullandı. Bu imgeler yan anlamlar kazanarak daha da zenginleşti. Şiirlerinin kaynağını ölüm, yalnızlık, yabancılaşma, yaşamın akışına duyduğu saygı oluşturdu.

Sanatçının *Karşılığını Bulmamış Sorular, Sokak Prensesi, Sırat Şiirleri, Eskiden Terzi, Kabareden Emekli Bir Kızkardeş, 40 Şiir ve Bir, Nar, Zarf, Keder Gibi Ödünç* şiir; *Haziran, Tekrar* ve *Üvey Sokak* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- 1980 sonrası şiir anlayışında güçlü bir yer tutan imge ve çağrışımlar, şiirlerin sizde oluşturduğu etkiye nasıl bir katkı sağlamıştır?

Hazırlık

1. Yaşanan yerin bireylerin hayatını hangi yönlerden etkileyeceğini düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. "Gerçeğin imgelerle anlatılması ve her okuyanı farklı bir şekilde etkilemesi şiiri diğer türlerden ayıran önemli farklardandır." düşüncesine katılıyor musunuz? Niçin?

2 | ŞİİR

METROPOL İNSANLARI

Siz
sürekli nisan yağmurlarıyla hatırlanan
kuşların kanatlarındaki beyazlığa ilk adım
Siz geç kalınmış bir dönemin çocukları
yağmurda bile ıslanmayan mahmur dünyalılar

Siz
hatırlar sürekli eski güzel güneşleri
sararmış hallerinizle iğreti gülümsersiniz
Nedense öfkelenirsiniz denizlere
unutulunca yağmur takma dişler ve şemsiye

Siz
bilirsiniz gökyüzünün gölgemsi mavisini
denizin toprağın ve anıların depremini
Yağmuru farketmezsiniz vursa da köpüğü iskeleye
ihtiyar çoğaltılan gecelerde kaybolursunuz sessizce

/Denizin üstünde yağmurun yükselen müziği
kanat sesleri ve sis/

Hüseyin Atlansoy, *Yüzümdeki Eşik*

Bilgi Kutusu

Hüseyin Atlansoy, 1980 kuşağında mistik, metafizik anlayışla şiir yazan şairlerden biridir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

iğreti (eğreti): İyi yerleşmemiş, yerini bulmamış olan.

metropol: Ana kent.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Metropol İnsanları adlı şiir, 1980 sonrası şiir anlayışı doğrultusunda eserler veren şairlerden Hüseyin Atlansoy'a aittir. Metropol yaşamı içerisindeki insanı, gerçekçi bir bakış açısıyla eleştiren şair; bu şiirde duygularını imgelerle, kendine has dize kullanımıyla, sade bir dille aktarmıştır.

Hüseyin Atlansoy; 1980 kuşağı şairleri içerisinde gelenekten yararlanan, metafizik alana yönelen şairlerden biridir. Şiirlerinde modernizmin etkisiyle bireyin gelenek ve değerler algısında ortaya çıkan değişikliklere yer vermiştir. Bu şiirinde de geleneksel şehir anlayışından ve doğadan kopan, metropol hayatı karşısında değişen insanı ele almıştır. Şair yağmuru fark etmeyen, denizlere öfkelenen insanları bu şiirde eleştirmiştir. Ona göre insan, doğa olaylarından biri olan yağmurdan bile habersiz olacak kadar doğadan ve kendinden uzaklaşmıştır. Şehrin kalabalıkları arasında yok olan bu insan, içinde bulunduğu durumun farkında değildir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde söyleyici, her bölümün başında "siz" diyerek kimlere hitap etmektedir? Şiirin bağlamından hareketle açıklayınız.

2. Şiirde "metropol" kavramı ile insanların hangi özellikleri özdeşleştirilmiştir?

3. Söyleyici bu şiirde neye karşı çıkmaktadır? Niçin?

4. /Denizin üstünde yağmurun yükselen müziği

Kanat sesleri ve sis/

Okuduğunuz şiirden alınan yukarıdaki dizeleri şiirin genelini dikkate alarak yorumlayınız. Sizce şair neden şiirini bu dizelerle bitirmiş olabilir?

5. Aşağıda boş bırakılan yere şiirin bütününü göz önünde bulundurarak bir dize yazınız.

.....

6. Okuduğunuz şiirde yer alan imgeleri bulunuz. Buna göre

a) Tespit ettiğiniz imgeleri kullanarak aşağıda boş bırakılan yere bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

b) İmgeli söyleyişin şiirin anlamına katkısını belirtiniz.

7. Hüseyin Atlansoy, şiirlerinde kısa ve uzun dizeleri art arda kullanır. Buna göre

a) Yukarıda verilen bilgi ile okuduğunuz şiirin örtüştüğünü düşünüyor musunuz? Niçin?

b) Şairin dâhil olduğu şiir anlayışını da göz önünde bulundurarak üslubu hakkındaki çıkarımlarınızı aşağıda boş bırakılan yere kısaca yazınız.

.....

.....

.....

8. Aşağıdaki şiiri *Metropol İnsanları* şiiri ile işledikleri tema ve ait oldukları şiir anlayışları açısından karşılaştırınız.

Tohum

Dedim ki ırgada
-Harman et toprağı ayıkla, kar.
Zaman dar
Bana yumuk bir tarla hazırla
eller görmeden

Gerdi ırgat yarma kollarını
Derdi boyundan büyüktü mızgandı

-Kararsam iş uzar,
Uzarsa hava bozar
Bozunca sürçer akıl
Köstekler ayağımı
taş diken çakıl

-Aldırma iş uzamaz
Başla hava bozmaz
Kaş göz arasında
Irgat sıvandı
Taş çakıl ayaklandı
Atıldı toprağa verimli tohum
Fışkırıp yeşerdi yemyeşil hayat

Azat var -azat yok- ırgata azat...
Pişiyor tohumda beklenen doğum.

Ercüment Behzat Lav

Şairin Biyografisi

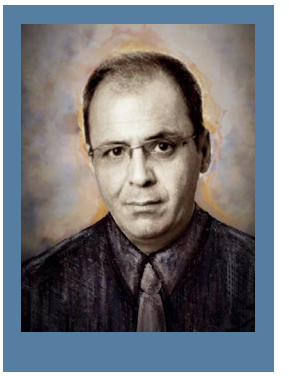

Hüseyin Atlansoy (1962-...): Eskişehir'de doğan Hüseyin Atlansoy, ilk ve ortaöğrenimini bu şehirde tamamladı. Boğaziçi Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesinde bir süre okudu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Kimi zaman derin bir lirizmin kimi zamansa sürprizlerle dolu bir ironinin kendini gösterdiği şiirleriyle modernist bir çizgide yer aldı. Şiirlerinde İkinci Yeni şiirinde olduğu gibi imgeli ve kapalı bir anlatım kullandı; aşk, çocuk, medeniyet, ölüm, şehir gibi temalara yer verdi. Şiirlerini 1982'den itibaren *Yedi İklim, Yönelişler, Albatros, Dergâh, Bürde* ve *Hece* gibi dergilerde yayımladı. 1990 yılında *Şehir Konuşmaları* isimli eseriyle Türkiye Yazarlar Birliği tarafından yılın şairi seçildi.

Sanatçının *Balkan Çıkmazında Efendilik Tarihi, Şehir Konuşmaları, İlk Sözler, Kaçak Yolcu, Su Burcu* şiir türündeki eserlerindendir.

METİN BİTERKEN...

- Şair *Metropol İnsanları* şiirini bugün yazsaydı şehir hayatına ait hangi unsurları eserine yansıtırdı?

CUMHURİYET SONRASI HALK ŞİİRİ

Hazırlık

1. Bir şiirde kelimelerin halkın konuştuğu şekilde yer alması, o şiirin sanatsal yönünü sizce nasıl etkiler? Düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.
2. İnsanların barış içinde, kardeşçe, eşit koşullarda yaşayabilmesi için toplumda hangi değerlerin ön plana çıkarılması gerektiğini düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

1 | ŞİİR

İÇİNDE

Sen seni yokla efendim!
Zaman var, zaman içinde.
Hakikate yor fikrini,
Her şey var insan içinde.

Emeğini verme zaya,
Günlerini saya saya,
Şöyle bak köhne dünyaya,
Define viran içinde.

Âşığın hiddeti olmaz,
Kem sözün lezzeti olmaz,
Her sandığın kötü olmaz,
Yahşi var, yaman içinde.

Gideyim hangi pazara,
Bulunmaz derdime çare,
ŞEREF'in her yanı yara,
Çiban var, derman içinde.

Âşık Şeref Taşlıova , *Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri*

Bilgi Kutusu

Âşık Şeref Taşlıova, şairliğinin yanı sıra halk hikâyesi, efsane, masal ve meddah hikâyesi anlatıcısıdır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

çiban (çıban): Vücudun herhangi bir yerinde oluşan ve çoğu, deride veya deri altında şişkinlik, kızartı, ağrı ve ateş ile kendini gösteren irin birikimi.
derman : Çıkar yol, çare.
hiddet : Öfke, kızgınlık.
kem : Kötü, fena (göz, söz vb.).
viran : Yıkık, harap.
yahşi : İyi, güzel, çok güzel.
zay (zayi): İşe yaramayan, yararsız, boş.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, Cumhuriyet sonrası halk şiirinin önemli isimlerinden Âşık Şeref Taşlıova'ya aittir. Şair, bu şiirinde kendi duygu dünyasını yansıtmasının yanında insana ve hayata ait çeşitli fikirlerini sade ve etkili dille ifade etmiştir. Şair, bağlı bulunduğu halk şiiri geleneğinin bir sonucu olarak halk dilinde yaşayan çiban, zay (günümüzde çıban, zayi) kelimelerini şiirde kullanmıştır.

Cumhuriyet sonrasında diğer şiir anlayışları gibi halk şiiri geleneği de devam etmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ses kayıt ve dinleme cihazlarının evlere girmeye başlaması, âşıkların, şiirlerini daha geniş kitlelere tanıtmalarında bir araç olmuştur. Âşıklar; radyo, plak, kaset ve televizyon aracılığı ile memleketin en ücra köşelerine bile ulaşma imkânı bulmuşlardır. Bu dönemde halk şiirinde âşıklar; aşk, sevgi, ölüm, yalnızlık, gurbet gibi bireysel temaların yanı sıra toplum sorunlarını da dile getirmişlerdir. Önceki yüzyıllarda varlık gösteren halk şiiri geleneğini bazı küçük değişikliklerle devam ettirmişler, geleneğin imkânlarından başarılı bir şekilde yararlanıp saz eşliğinde şiirlerini söylemeyi sürdürmüşlerdir.

Cumhuriyet sonrası halk şiirinin önemli isimleri arasında Âşık Veysel Şatıroğlu, Ali İzzet Özkan, Davut Sulari, Abdurrahim Karakoç, Şeref Taşlıova, Âşık Daimi, Murat Çobanoğlu, Feymani gibi isimler yer almaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirden alınan "Hakikate yor fikrini / Şöyle bak köhne dünyaya," dizelerindeki altı çizili kelime grubu ve kelimenin anlamını şiirin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.

2. Söyleyicinin "efendim" diyerek seslendiği kimdir? Düşüncelerinizi şiirden hareketle gerekçelendirerek açıklayınız.

3. Söyleyici "Çiban var, derman içinde." dizesi ile ne anlatmak istemiştir?

4. Okuduğunuz şiirde "hakikat" kavramına değinen dizeler de vardır. Buna göre

a) Söyleyici şiirde hakikatle ilgili neler söylemiştir?

b) Hakikat kavramına siz nasıl yaklaşıyorsunuz? Sizin görüşlerinizle söyleyicinin görüşleri uyuşmakta mıdır? Niçin?

5. Şiirde geçen "Kem sözün lezzeti olmaz" dizesinden hareketle, söylenen sözlerin insanlar arasındaki ve toplumsal yaşamdaki rolü ile ilgili düşüncelerinizi dile getiriniz.

6. İnsanların ön yargılarının yanıltıcı olabileceğini anlatan dizeleri şiirden belirleyiniz.

7. Şiirin hangi dizelerinde dönemin sosyal yaşamı ile ilgili unsurlara yer verildiğini söyleyiniz.

8. Okuduğunuz şiirde ahengin hangi unsurlarla sağlandığını aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

9. Aşağıdaki tabloda verilen edebî sanatlara okuduğunuz şiirden birer örnek dize bulunuz. Bulduğunuz dizeleri tabloya yazınız.

Edebî Sanatlar	Şiirden Örnek Dize
Nida	
Tezat	
Tenasüp	
İstiare	

10. Aşağıda Cumhuriyet Dönemi halk şairlerinden biri olan Âşık Veysel Şatıroğlu'nun hayatı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu bilgileri okuyunuz.

Pek çok saz şairini etkisi altına alan Âşık Veysel, çocukluk yıllarını Sivas'ın Şarkışla'ya bağlı Sivrialan köyünde geçirdi. Bir gözünü çiçek hastalığı, diğer gözünü bir kaza nedeniyle kaybetti. Gönül gözünün verdiği ilhamla şiirler söyleyen ve bunları saz eşliğinde icra eden şairin şiirlerinde zengin bir konu çeşitliliği yer alır. Âşık Veysel'in gözlerinin görmemesi, onun 20. yüzyıl halk şiirine damga vurmasına ve unutulmaz dizelerinin hafızalarımızda yer etmesine mâni olamamıştır. Âşık Veysel örneğinde olduğu gibi bedensel engeller, bireylerin sanatta, sporda veya hayatın herhangi bir alanında başarı öykülerine imza atmalarına engel değildir.

Bu parçadan ve yandaki görselden hareketle *İçinde* şiirinin biçim özelliklerine uygun bir dörtlük yazınız.

.....

.....

.....

.....

11. 17. yüzyıl saz şairlerinden biri olan Karacaoğlan'ın aşağıdaki şiiri ile Cumhuriyet sonrası halk şairlerinden Âşık Şeref Taşlıova'nın şiirini biçim ve içerik açısından karşılaştırdığınızda hangi sonuçlara ulaşabilirsiniz?

Yaz gelip de beş'ayları doğunca
Selleri gördüm de bulandım bugün
Lâlesi yetmiş de sümbülü taze
Gülleri gördüm de bulandım bugün

Eli göçmüş ıssız kalmış yurtları
Söyleyelim başa gelen derdleri
Kolu tor şahanlı yağız atları
Elleri gördüm de bulandım bugün

Kocaman ardıçlı soğuk pınarlı
Konup göçtükleri yayla baharlı
Elleri mızraklı kolu sıvalı
Erleri gördüm de bulandım bugün

Hey der **Karac'Oğlan** sığma sayalı
Hiç aklımdan çıkmaz yârin hayalı
Başları ardıçlı yalçın kayalı
Dağları gördüm de bulandım bugün

Şairin Biyografisi

Âşık Şeref Taşlıova (1938-2014): Halk ozanı Âşık Şeref Taşlıova Kars'ta doğdu. Küçük yaşta türkülerle tanıştı, ilkokul yıllarında türkü söylemeye başladı. "Şen Söyler" ilk mahlası iken sonraları mahlas yerine ismini kullanmayı tercih etti. Şiirlerinde toplumsal sorunlara, aşk, sevgi, kardeşlik gibi evrensel temalara yer veren şair, aynı zamanda bir folklor araştırmacısıydı. 20. yüzyıl halk edebiyatı şairleri arasında geniş bir halk hikayesi hafızasına sahip olan Âşık Şeref Taşlıova, halk hikâyesi anlatmada usta bir isimdi.

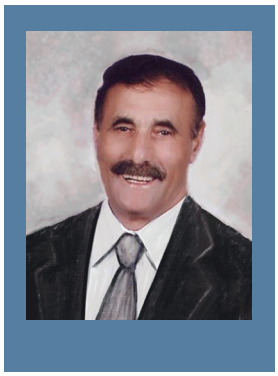

Sanatçının *Gönül Bahçesi* şiir; *Emir Han ile Sümbül Hanım Hikâyesi, Gülistan ile Süleyman* halk hikâyesi; *Çıldır Gölü Efsanesi, Çobanlık Gelenekleri, Kahramanlık Destanları* araştırma türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Halk şairlerinin ürettiği pek çok eser, günümüzde bazı sanatçılar tarafından çeşitli tarzlarda yorumlanmakta ve seslendirilmektedir. Sizce bu durum, halk şiirini nasıl etkilemektedir?

Hazırlık

1. Bedri Rahmi Eyüboğlu, yandaki dizelerde türkülerin birtakım özelliklerini dile getirmiştir. Sizce bu özellikler türkülerin geniş kitlelerce kabul görmesinin nedeni olabilir mi? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

Ah bu türküler
Türkülerimiz
Ana südü gibi candan
Ana südü gibi temiz
Türkülerde tüter dağ dağ, yayla yayla
Köyümüz, köylümüz, memleketimiz.

2. Halk şairlerinin saz eşliğinde şiir söylemeleri halk şiiri geleneği ile ilgili size neler düşündürmektedir?

2 | ŞİİR

Bilgi Kutusu

Abdurrahim Karakoç "Aşk kâğıda yazılmıyor Mihriban" dizesinin de yer aldığı *Mihriban* şiirinin şairidir.

CAN KURBAN

Bizim kapı dost kapısı
Girene canımız kurban
Selam: muhabbet tapusu
Verene canımız kurban.

Nefisten soyunduk tül tül
Gitti beden, kaldı gönül
Özümüz bağ, sözümüz gül
Derene canımız kurban.

Uzadıkça hasret demi
Şefkat atı çiğner gem'i
Yaramıza sabır em'i
Sürene canımız kurban.

Hayat kilim, çile nakış
Dokuyoruz iniş, yokuş
Marifet mânâya bakış
Görene canımız kurban.

Kin marazdır, sevgi sanat
Yürekte kaynar her saat
Kimsesizlere kol, kanat
Gerene canımız kurban.

Abdurrahim Karakoç, *Suları Islatamadım*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dem : Zaman, çağ.
dermek : Bir araya getirmek, derlemek, toplamak, devşirmek.
em : İlaç, merhem.
gem : Atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç.
maraz : Hastalık.
muhabbet : Dostça konuşma, yârenlik.
nefis : Öz varlık, kişilik.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Can Kurban şiiri Abdurrahim Karakoç'un *Suları Islatamadım* isimli şiir kitabından alınmıştır. Eserlerini halk şiiri geleneği doğrultusunda oluşturan sanatçı, hem şair hem de aydın bir kişi olarak Anadolu insanının sesi olmuştur. Bunu yaparken "kilim" ve "nakış" kelimeleriyle halk kültürüne ait unsurlara da yer vermiştir. Şair, halk dilinden alınmış kelime ve deyimlerle de söyleyişine anlatım zenginliği katmıştır. Diğer şiirlerinde olduğu gibi bu şiirinde de açık ve anlaşılır bir dil kullanmış, ahenk unsurlarına yer vermiştir.

Abdurrahim Karakoç birçok şiirinde olduğu gibi *Can Kurban*'da da düşüncelerini şiir aracılığı ile dile getirmekte ustalık göstermiştir. Halk şiirinin söyleyiş güzelliğinden faydalanan sanatçı okuduğunuz şiirinde barış ve sevgiye verdiği önemi vurgulamıştır. Sahip çıkılması gereken değerleri bireysel ve toplumsal bir duyarlılıkla sıralamıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz şiirde, Türkçede eve gelenleri "Tanrı misafiri" şeklinde ifade ederek sevgiyle ve korumacı yaklaşımla karşılayan bir anlayışa yer verilmiştir. Şiirde Anadolu kültürüne ait başka hangi ögelerden söz edildiğini söyleyiniz.

2. *Can Kurban* şiirinde "gönül" kavramıyla ne anlatılmak istenmektedir?

3. Söyleyicinin, nefsi terbiye etmek ile ilgili fikirlerine katılıyor musunuz? Niçin?

4. Okuduğunuz şiirden yola çıkarak iradenin insana neler kazandıracağını düşünürsünüz?

5. Şaire göre üçüncü dörtlükteki sıkıntılarla mücadele etmeyi kolaylaştıran unsurlar nelerdir?

6. Okuduğunuz şiirde aşağıdaki kutucuklarda adı geçen değerlerle ilgili birer örnek dize bulunuz. Bulduğunuz örnekleri ilgili kutucuklara yazınız.

- Sevgi: .....
- Yardımlaşma: .....
- Merhamet: .....
- Sabır: .....

7. Şiirde geçen "can kurban" ifadesine benzer şekilde halkın kullandığı yakınlık, iyi niyet ve dostluk belirten kalıplaşmış ifadelere örnek veriniz.

8. Şiirde Anadolu medeniyetlerinde önemli bir yeri olan "kilim, nakış, dokumak" gibi kelimeleri şair hangi anlamlara gelecek şekilde kullanmıştır?

9. Okuduğunuz şiirden alınan "Kin marazdır, sevgi sanat / Yürekte kaynar her saat" dizelerinde şairin sözünü ettiği güzel duyguların yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması için insanların nasıl bir tutum sergilemesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

10. Şiirin son dizelerinde şairin hayal ettiği "yardımlaşma" kültürünü yaşatmak amacıyla bir çalışma yürütmeniz istenseydi ne üzerine, nasıl bir çalışma başlatırdınız; ayrıntılarını şemalaştırınız.

11. "Özümüz bağ, sözümüz gül / Derene canımız kurban." dizeleri size şairlerle -genel olarak sanatçılarla- ilgili neler düşündürmektedir?

12. *Can Kurban* şiiri sizce yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtmakta mıdır? Niçin?

13.

CAN ERİĞİ

Bir kelime buldum çın çın öter;
Adı candır.
Bir erik kopardım can dalından;
İçi can dolu,
Adı can, yaprağı can, lezzeti candır.
Bir gölge düştü önüme dedi ki:
Bir yüküm var benden ağır
Bir yüküm var beni taşır
Adı candır.

Toprak dedi ki:
Can Allahın yongasıdır
Fakat ben bir deri bir kemik kaldım.
Bir de misafirim var adı candır.

Işık dedi ki:
Renklerden, kokulardan,
Seslerden önce koşup geldim
İnsanoğluna nur topu gibi
Bir müjde getirdim,
Adı candır.

a) *Can Kurban* şiirini Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun yukarıda verilen *Can Eriği* şiiri ile tabloda verilen unsurlar bakımından karşılaştırarak tabloyu doldurunuz.

	Can Kurban	***Can Eriği***
Ölçü		
Nazım Birimi		
Kafiye Düzeni		
Nazım Şekli		
Dil ve Anlatım		

b) Yaptığınız karşılaştırmadan hareketle *Can Eriği* ve *Can Kurban* şiirlerinin aynı şiir anlayışına dâhil olduğunu söyleyebilir misiniz? Niçin?

Şairin Biyografisi

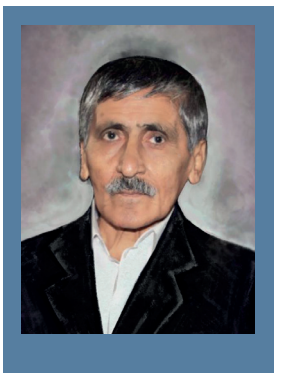

Abdurrahim Karakoç (1932-2012): Kahramanmaraş'ta doğdu. İlkokulu köyünde bitiren Abdurrahim Karakoç, sonrasında öğrenimini sürdürme olanağı bulamadı. Şiirlerinde halk söyleyişlerini kullanarak köylünün, kasabalının duygu ve düşüncelerini yansıtmayı amaçladı. Gazete ve dergilerde eleştirileri, fıkraları yayımlandı. Bu yazılarında hicivlere ve mizahi ögelere yer verdi. Halkın sorunlarını hicivlerinde dile getirdi. Eserlerinde dinî ve millî unsurları sıkça kullandı. Genellikle dörtlüklerle ve hece ölçüsü ile yazan şair, halk şiiri geleneğine bağlıdır.

Sanatçının *Hasan'a Mektuplar, Hatay Bülteni, El Kulakta, Bütün Şiirleri, Vur Emri, Kan Yazısı, Şiirler, Suları Islatamadım, Dosta Doğru, Gökçekimi* eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- *Can Kurban* şiiri millî, manevi ve evrensel değerlerin yaşatılmasında halk şiirlerinin rolü üzerine size neler düşündürdü?

Dil Bilgisi

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

1. *Metropol İnsanları* adlı şiirden alınan "kuşların kanatlarındaki beyazlığa ilk adım / siz geç kalınmış bir dönemin çocukları" dizelerinde geçen aşağıdaki kelimelerle kelime grubunu mecaz anlama gelecek biçimde birer cümle içinde kullanınız.

kanat: .....

adım: .....

geç kalmak: .....

2. *Arzıhal* adlı şiirden alınan "Ne saltanatı dünya pahada / Ne kalbi altın mezarı şöhret" dizelerinde ne... ne... bağlacının cümleye kattığı anlamı açıklayınız.

3. *Su* adlı şiirden alınan "Yaz dağda. Açmış kanatlarını gök / Suyu denetliyor. Kımıltısız uzanmış" dizelerindeki altı çizili ifadede kuşa ait bir özellik, göğe aktarılarak deyim aktarması yapılmıştır. Siz de aşağıdaki tabloya deyim aktarmasının oluş biçimlerini örnekleyecek birer cümle yazınız.

Deyim Aktarması	Cümle Örnekleri
İnsandan doğaya aktarım	
Doğadan insana aktarım	
Duyular arası aktarım	

4. Aşağıdaki dizeler *Sis* şiirinden alınmıştır. Bu dizelerdeki altı çizili kelimelerde görülen anlam olaylarını tespit edip bunları kutucuklarda boş bırakılan yere yazınız.

konuşkan gözlerinde tek sözcük bile,

.....

ve gözleri ancak gözler bağışlayabilir,

.....

5. *Mavi, Maviydi Gökyüzü* şiirindeki "Bir türkü ki gamlı, uzun" dizesinde olduğu gibi "ki" bağlacı ayrı yazılır. Belki, çünkü, hâlbuki, mademki, oysaki, meğerki, sanki kelimelerinde ise kalıplaşmış olduğu için "ki" bağlacı bitişik yazılır. Buna göre aşağıda boş bırakılan yere "ki" bağlacının yer aldığı iki cümle örneği yazınız.

- .....
- .....

6.

Siz
hatırlar sürekli eski güzel güneşleri
sararmış hallerinizle iğreti gülümsersiniz
Nedense öfkelenirsiniz denizlere
unutulunca yağmur takma dişler ve şemsiye

Metropol İnsanları adlı şiirde şair noktalama işaretlerini kullanmamayı tercih etmiştir. Şiirden alınan yukarıdaki dizelere uygun noktalama işaretlerini yerleştiriniz.

7. *Şu Bizim Gerçeğimiz* adlı şiirden alınan "Hâlâ dilsizliğin tuzağındayım." dizesindeki altı çizili kelimenin düzeltme işareti kullanılarak ve kullanılmadan yazımındaki anlam ve söyleyiş farkını açıklayınız.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir duyguların, düşüncelerin dizelerle dile getirildiği, söze dayalı bir anlam sanatıdır. Şiirin estetiği dilden başlar. Şiirde kelimeler, günlük dildeki kullanımlarından ve alışılmış düzeninden farklıdır. Şair; duygu, düşünce ve hayallerini aktarırken dilin tüm imkânlarını kullanıp kelimelere şiirsel anlamlar yükler. Şiirde düzyazıdan ayrılan bir zeminde imgeler, mecazlar, söz sanatları veya şairin kendine özgü dil kullanımıyla etkili ve seçkin bir söyleyişe ulaşılır.

b) Uygulama

- Şiir ünitesinde incelediğiniz şiirlerden birinin tarzını örnek alarak bir şiir yazınız. Şiirinizi yazarken aşağıda verilen bilgilerden yararlanınız.

  - Yazacağınız şiirin türüne göre bir tema belirleyiniz.
  - Yazacağınız şiir ile ilgili hazırlık yapınız.
  - Şiirinize uygun bir başlık kullanınız.
  - Şiirinizi yazarken ahenk unsurlarını, imge ve söz sanatlarını kullanınız.
  - Şiirinizin türüne göre resim, fotoğraf vb. unsurları şiiri destekleyecek şekilde kullanınız.
  - Şiirinizin içeriğini, dil ve anlatımını, tür özelliklerini gözden geçiriniz.
  - Ürettiğiniz ve paylaşacağınız metnin sorumluluğunu üstleniniz.

- Yazdığınız şiirleri sınıfta biçim ve üslup açısından değerlendiriniz.
- Yazdığınız şiirleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) paylaşınız. Paylaşımınızda eleştirilere açık olunuz, gerekirse metin çerçevesinde eleştirileri cevaplayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir; duygu, çağrışım ve izlenimlerin dizeler hâlinde dile getirildiği türdür. Bu edebî tür; ruha seslenir, hayallere renk katar, hayatı dizelerde yaşatır. Her şiirin okunuş ve yorumlanış tarzı birbirinden farklıdır. Etkili şiir okuma işi, öncelikle okunacak şiiri hissetmeye ve anlamaya bağlıdır. Şiiri türüne ve içeriğine uygun okumak, şiirin taşıdığı duygunun dinleyiciye daha etkili ulaşmasını sağlar.

b) Uygulama

- Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlayınız ve dinletinizi sunma çalışması yapınız.
- Şiir dinletisini hazırlarken, sunarken ve dinlerken aşağıdaki şemada verilen bilgilerden yararlanınız.

Sunum Öncesinde

- Okunacak şiirleri belirleyiniz.
- Dinletinin sunucusunu ve şiirleri okuyacak öğrencileri kararlaştırınız.
- Şiirler için uygun fon müzikleri ve görseller seçiniz.
- Dinletinizin yapılacağı zamanı ve mekânı belirleyiniz.
- Dinletinin yapılacağı yeri, kullanılacak araçları ve dinleti süresini kontrol ediniz.
- Prova yapınız.

Sunum Sırasında

- Dinleyicilerin ilgisini canlı tutmak için tonlama ve duraklamaya, jest ve mimiklere, vurgulara dikkat ediniz.
- Slaytların, seçilen müziklerin ve okunan şiirlerin eş zamanlı olmasına özen gösteriniz.

Sunum Sonrasında

- Dinlediğiniz şiirlerin açık ve örtük iletilerini belirleyiniz.
- Dinlediğiniz şiirlerde ayrıntıları belirleyiniz.
- Dinlediğiniz şiirlerin konusunu tespit ediniz.

ŞİİR ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki parçada boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelimelerden uygun olanlarını yazınız.

Ülkü Tamer	zaman	*Kaldırımlar*	Nâzım Hikmet	Ece Ayhan
yalnızlık ve mekân	Behçet Kemal Çağlar		Arif Nihat Asya	saf şiir
Cahit Sıtkı Tarancı	yurt ve memleket sevgisi		Ömer Bedrettin Uşaklı	
Ahmet Muhip Dıranas	ben ile iç benin çatışması		Garip	rüya

1. Cumhuriyet Dönemi'nde edebî faaliyetlerine başlayan şairleri, kesin gruplar altında birleştirmek oldukça zordur. Ancak bazı adlandırmalar yapılabilir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren bireysel konuları ve duygu yoğunluğunu anlatan şairler arasında Ahmet Hamdi Tanpınar, ..., Necip Fazıl Kısakürek, ..., Sedat Umran sayılabilir. Tanpınar şiirlerinde ..... ve ..... kavramları üzerinde durur. Heceyi ustalıkla kullanan, madde ve ruh problemleri üzerinde duran Necip Fazıl ..... şairi olarak tanınır. Cumhuriyet'in ilanından sonra, 1930'dan itibaren Türk şiiri yeni temalar, arayışlar peşine düşer. Bunların başında Ercümend Behzad Lav, ... gibi toplumu esas alan, insan problemine eğilen şairler vardır. Ahmet Kutsi Tecer, ... Kemalettin Kamu, ... gibi pek çok sanatçının Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ..... temalarını işlemeleri dikkat çeker. *Onuncu Yıl Marşı* şairlerinden biri olan ....., şiirlerinde halk edebiyatı şekillerinden yararlanır. 1940 yılından itibaren Türk şiiri önemli değişiklikler gösterir. Birinci Yeni, İkinci Yeni, Mavi gibi şiir hareketleri Cumhuriyet sonrası Türk şiirine farklı bakış ve yorumlar getiren anlayışlar olmuştur.

Aşağıda rakamlarla verilen sanatçıları harfler ile verilen eserlerle eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Sanatçılar	Eserler
( ) I. Refik Durbaş	**a)** *Memleketimden İnsan Manzaraları*
( ) II. Turgut Uyar	**b)** *Çile*
( ) III. Necip Fazıl Kısakürek	**c)** *Vazgeçemediğim*
( ) IV. Nâzım Hikmet Ran	**ç)** *Çırak Aranıyor*
( ) V. Orhan Veli Kanık	**d)** *Kayayı Delen İncir*
	e) *İşaret Çocukları*

Aşağıdaki sorunun cevabını boş bırakılan yere yazınız.

3.

- Şiir, sözcüklerle güzel biçimler kurmak sanatıdır... (Cahit Sıtkı Tarancı)
- Ozanlar bilmese de şiirler, koca gökyüzünden bir ateş parçasının geçmesidir. (Fazıl Hüsnü Dağlarca)
- Şiir, kelimelerin bir araya gelmesinden hasıl olan büyük bir kelimeden başka bir şey değildir. (Âsaf Hâlet Çelebi)
- Şiir, bir sorun, bir durum üzerinde ölçülü konuşan, susunca da bizim düşünmemizi bekleyen bir olgunluktur, bir kıvamını bulmadır. (Behçet Necatigil)

Yukarıda bazı şairlerin yaptıkları şiir tanımları verilmiştir. Siz de ünite boyunca edindiğiniz bilgilerden ve yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak kendi şiir tanımınızı yazınız.

.....

.....

Aşağıdaki şiirle ilgili verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız. Çıkışta sadece bir rakamı işaretleyebileceğinizi unutmayınız.

4.

Kar

Kardır yağan üstümüze geceden,
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dörtnala, dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümüze, inceden.

Sesin nerde kaldı, her günkü sesin,
Unutulmuş güzel şarkılar için
Bu kar gecesinde uzaktan, yoldan.
Rüzgâr gibi tâ eski Anadolu'dan
Sesin nerde kaldı? Kar içindesin!

Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam!
Uyandırmayın beni, uyanamam.
Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına,
Allah aşkına, gök, deniz aşkına
Yağsın kar üstümüze buram buram...

Buğulandıkça yüzü her aynanın
Beyaz dokusunda bu saf rüyanın
Göğe uzanır —tek, tenha— bir kamış
Sırf unutmak için, unutmak ey kış!
Büyük yalnızlığını dünyanın.

Ahmet Muhip Dıranas

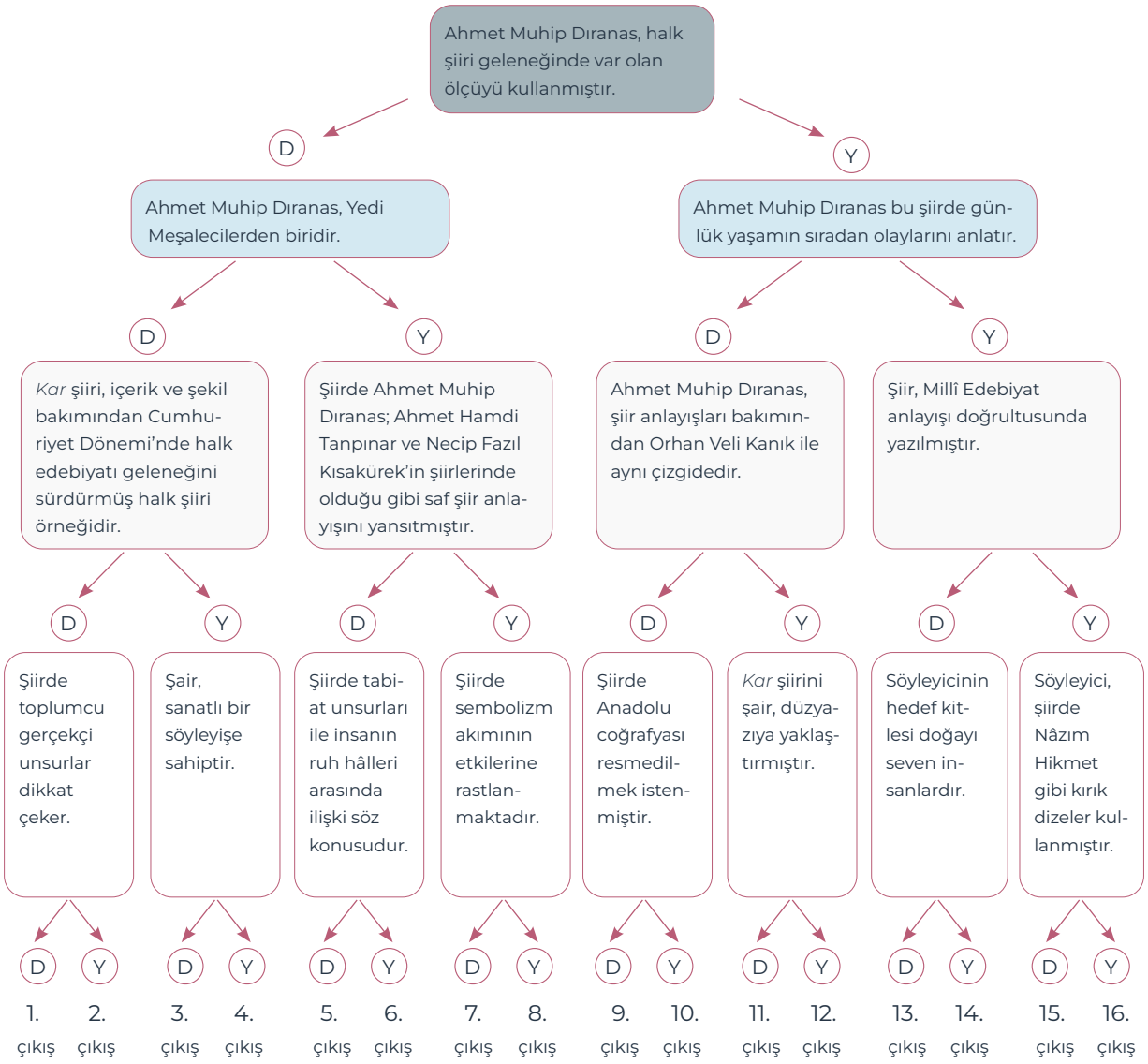

5-9. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yerlere yazınız.

DÖRT YAPRAKLI ÇİÇEK

Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse.
Oynamamız bundandır
Kara toprakla binlerce yıl.

Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse.
Kardeşliğimiz bundandır
Mavi sularla binlerce yıl.

Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse.
Bundandır sevmemiz
Kiraz ağaçlarını.

Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse.
Bundandır inanmamamız
Kocaman bombalara.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

5. Şiirin başlığının tema ile bağlantısı konusunda neler düşünüyorsunuz?

.....

6. Şiirde söyleyici aracılığıyla hangi evrensel değerlerin dile getirildiğini söyleyebilirsiniz?

.....

7. Siz de şiirin biçim, dil ve üslup özelliklerine bağlı kalarak şiirin sonuna iki dörtlük ekleyiniz. Ekleyeceğiniz dörtlüklerin birinde telmih sanatını örnekleyebilecek ifadeler kullanınız.

.....

.....

.....

.....

8. Bu şiirin yanında bir görsel kullanmak isteseydiniz aşağıdaki görsellerden hangisini tercih ederdiniz? Niçin?

I

II

III

IV

.....

ŞİİR SANATI

Musiki, her şeyden önce musiki;
Onun için tekli mısradan şaşma.
Kıvrak olur, erir havada sanki,
Ağır aksak söyleyişe yanaşma.

Kelime seçerken de meydan senin;
Bile bile bir nebze aldanmalı.
Dumanlısı güzeldir türkülerin;
Öyle hem seçik olsun, hem kapalı.

Güzel gözler tül ardında görünsün,
Gün ışığı titremeli şiirinde.
Ak yıldızlar maviliğe bürünsün
Ilgıt ılgıt sonbahar göklerinde.

Ara-rengin peşindeyiz çünkü biz;
Rengin değil, ara-rengin sadece
Ancak öyle sarmaş dolaş ederiz
Kavalı boruyla, rüyayı düşle.
(...)

Paul Verlaine (çev.: S. Eyüboğlu-M. C. Anday)
(Kısaltılmıştır.)

9. *Dört Yapraklı Çiçek* adlı şiir, *Şiir Sanatı* adlı şiirde bahsedilen şiir anlayışıyla örtüşmektedir. Bu açıklamayla ilgili, şiirden üç dayanak noktası bulunuz.

- .....
- .....
- .....

10. Aşağıdaki şiirleri tabloda verilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı tablodaki ilgili yerlere yazınız.

I. Şiir

UZUN YAĞMURLARDAN SONRA

Sen yağmurlu günlere yakışırsın
Yollar çeker uzak dağlar çeker uzak evler
Islanan yapraklar gibi yüzün ışır
Işırsa beni unutma

Alır yürür sıcak mavisi gökyüzünün
Kuşlar döner uzun yağmurlardan sonra bir gün
Bir yer sızlar yanar içinde büsbütün
Her şeye rağmen ellerin üşür
Üşürse beni unutma

Yeni dostlar yeni rüzgârlar gelir geçer
Yosun muydum kaya mıydım nasıl unuttular
Kahredersin başın önüne düşer
Düşerse beni unutma

Gülten Akın

II. Şiir

İNSANLAR HAKKINDA

İnsanlar hakkında budur kararım,
Güzelliği hiçbir şeye değişmem
Güzelde de güzel ahlâk ararım,
Güzel huyu bu dünyaya değişmem.

Çalışkanın üstündeki çamuru,
Değmez hazırcının kürkü, samuru,
Hayat saymam saadetsiz ömürü,
Mutlu günü mutsuz aya değişmem.

Her insan Allahın öz kul amma,
Birbirinden farklı, bu bir muamma,
Halil der ki, bütün sular bir amma,
Ak pınarı kirli çaya değişmem.

Halil Karabulut

	I. Şiir	II. Şiir
Ölçü		
Nazım Birimi		
Kafiye Düzeni		
Nazım Şekli		
Dil ve Anlatım		

11. Yusuf Atılgan'ın *Bodur Minareden Öte* hikâyesinden alınmış aşağıdaki parçayı okuyunuz. Hikâyenin okuduğunuz bölümünden yola çıkarak birkaç dize oluşturup dizeleri boş bırakılan yere yazınız.

Gene vapurdaydık. Yarım iş gününün kalabalık 13.15 vapuruydu. Haftanın altı günü bu onyedi dakikalık Alsancak yolculuklarında çoğu ayakta kalırdım. Kalabalığın içinde onu aramanın, ikimizden başkasının görmediği kıldan ince köprü kurmanın, günün ilk bakışının tadını daha bir yoğunlaştırmak için az gecikir, vapura kalkacağı anda binerdim. Gene ayaktaydım. Kalın sicimden örülmüş raflardan birinin demirine tutundum. Pencerenin yanında oturuyordu. Çevremizi kuşatan bezgin kalabalığın çekildiği, başını ona eğmiş durmadan konuşan arkadaşını artık duymadığı, insanın kırılmaz camlardan sızıp gittiği bir başka evrende kurulu köprünün iki ucunda yalnızlık. Neden her seferki gibi elini saçlarından geçirip yanağına dayamıyordu? Sağ elini saçlarından geçirip yanağına dayadı. Parmaklarının ilk boğumlarından az dışa bükük olduğunu sanki yeni görüyordum.

.....

.....

.....

.....

12-20. çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

12. **I.**

ŞU SONSUZ KOŞU

Samsun'a ayak basmış kahraman bugün,
Çayır, çimen yeşermiş zafer yolunda.
Davul zurna sesinde şahlanır düğün,
Gönlüm coşup öter bir bahar dalında.

II.

İNÖNÜ DOLAYLARINDA MUSTAFA KEMAL

–Ben Samsun'da buldum, onu, bir kuşluk vakti.
Kocaman oldu günüm, geldi artık köyüm dar.
Gülümserdi denizden fazla,
Susardı deniz kadar.

Aşağıdakilerden hangisi farklı edebî anlayışların ürünü olan bu şiir parçalarının ortak özelliğidir?

A) Ölçü
B) Tema
C) Yarım kafiye
D) Nazım biçimi
E) Redif kullanımı

13. **AÇIK**

Biz hep açık konuştuk.
Gökyüzünden maviydi sözlerimiz.
Sığ bataklarda değildik, kuşlar gibiydik,
Uçarıydık. Gözlerimizde
Şavkıyan parıltılar gibiydik.

Bu şiirle ilgili aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) I. dizede "açık" kelimesi mecaz anlamda kullanılmıştır.
B) II. dizede karşılaştırmaya yer verilmiştir.
C) III. dizede virgül, sıralı cümleleri ayırmıştır.
D) IV. dizede "uçarı" kelimesi "gözü pek" anlamı ile kullanılmıştır.
E) V. dizede "parıltılar" kelimesi yansımadan türemiştir.

14. Şiirlerde edebî sanatlara, sembollere, karışık cümle yapısına sıkça yer vermek ve çok anlamlı okumalara açık bir dil kullanmak bu akımın belli başlı özellikleri idi.

Aşağıdaki eserlerden hangisi bu açıklamada verilen akıma bağlı sanatçılardan birine ait <u>olamaz</u>?

A) *Üvercinka*
B) *Yerçekimli Karanfil*
C) *Rahatı Kaçan Ağaç*
D) *Göğe Bakma Durağı*
E) *Bakışsız Bir Kedi Kara*

15. *akşamları ne düşünsem*
anlamı çiğdem ve gizem

bu yolculuk benim mülküm
öteki bütün yolculuklar gibi
üzerimde acıların çiyleri
hâlâ duruyor

ve aşkların usulca geçtiği
bir vâdi miyim?.. belki...
şimdi bir çığ koptu
k
o
p
a
c
a
k
benden güle doğru - öyle ki
yazın çığlığı kuytularda, ah
acı değil bu, ünlem...

Bu şiirde "kopacak" kelimesinin yazım biçimi ile ilgili aşağıdaki gerekçelerden hangisinin söylenmesi uygundur?

A) Şiirde anlamla biçimin her zaman birbirini desteklemediğini göstermek için düzenlenmiştir.
B) Okuyucunun şaşırması amacıyla kelime harf harf ayrılarak yazılmıştır.
C) Şiirde oluşabilecek anlam kapalılığını önlemek için kelime bu biçimde kullanılmıştır.
D) Şiirin anlamsal boyutunu göz ardı etmek için harfler alt alta getirilmiştir.
E) Harflerin kelimenin anlamına uygun biçimde dizilmesiyle anlatıma görsel bir güç kazandırılmıştır.

16. **TREN SESİ**

Garîbim;
Ne bir güzel var avutacak gönlümü,
Bu şehirde,
Ne de bir tanıdık çehre;
Bir tren sesi duymayagöreyim,
İki gözüm,
İki çeşme.

Bu şiir için aşağıdakilerin hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Hayal kırıklığı söz konusudur.
B) Ölçü ve kafiye unsurları göz ardı edilmiştir.
C) Lirizm, kısa ve yalın anlatımla kaynaşmıştır.
D) Duyulara yönelik ayrıntılardan yararlanılmıştır.
E) Abartma anlamı veren bir deyimle duygu yoğunluğu artırılmıştır.

17. Aşağıda verilen şiir parçalarından hangisinin teması ile yay ayraç içinde verilen açıklama örtüşmemektedir?

A) Deli gibiyim,
Şu masmavi göğün altında.
Ne yapacağımı şaşırdım,
Öylesine güzel ki dünya... (Yaşama sevinci)

B) ben sana mecburum bilemezsin
adını mıh gibi aklımda tutuyorum
büyüdükçe büyüyor gözlerin
ben sana mecburum bilemezsin
içimi seninle ısıtıyorum (Özlem)

C) Ah bu ayak sesleri, ah bu ayak sesleri,
Dolaşıyor dışarda akşam üstünden beri.
Bu sesler dokunuyor en ağrıyan yerime
Bir eski yara gibi işliyor içerime. (Korku)

D) Her çehreyi yadırgıyor şimdi gözlerim,
Sanki eşya siyah bir tül altında gizli!
Bir yabancı bozuk ahenk aldı sözlerim;
Sesim kısık, nefesim dar, gözlerim sisli! (Hayal kırıklığı)

E) Bizdik o hücumun bütün aşkıyle kanatlı;
Bizdik o sabah ilk atılan safta yüz atlı.
Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle,
Canlandı o meşhur ova at kişnemesiyle! (Kahramanlık)

18. Şiir, sözden çok müziğe yakın olan ve ahenk unsurları sayesinde duyguları harekete geçiren bir türdür. Şiirde anlam aramak boşunadır. Yapılması gereken, temel amacı sadece "şiir" olan şiirler yazmaktır. Şiirde ancak bireyin iç dünyasını yansıtan ölüm korkusu, aşk, maneviyat gibi sorunlar işlenmelidir. Bu anlayışla yazan sanatçılar mitlerden, masallardan ve rüyalardan yararlanırlar.

Parçadaki "Bu anlayış" **sözüyle kastedilen şiir anlayışı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Saf şiir
B) Halk şiiri
C) Millî Edebiyat anlayışındaki şiir
D) Garip akımı
E) Yedi Meşaleciler

19.
Dipsiz kuyularda analarının kahrı
azalmış galata'da iki deli çocuk
bacakları uzamış rıhtımda

Enlemlerle boylamların denizleri geçişi
iki deli çocuğun uyuduğu saatlere rastladığı için
onları hiç görmeyecekler işte.

Bağlı Bulunduğu Anlayış	Şair
I	II

Verilen şiirin özellikleri göz önüne alındığında tabloda numaralanmış yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

	I	II
A)	Garip akımı	Oktay Rıfat
B)	İkinci Yeni	Ece Ayhan
C)	Halk şiiri	Murat Çobanoğlu
D)	İkinci Yeni	Behçet Necatigil
E)	Garip akımı	Edip Cansever

20.

Şiirin Deniz Kıyısındaki Sesi

Denize atılmış şiirdir bence
Yurtsayan, yurdu bilinmeyen bir yıldız

Şiirin deniz kıyısındaki sesine bırakılmış ölümdür
yanacak sarayların kestiği bir, yarım ay.

Bu şiirle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İkinci Yeni şiir anlayışı doğrultusunda oluşturulmuştur.
B) Anlaşılır ifadelerle toplum sorunları dile getirilmektedir.
C) Geleneksel edebiyatın dışında yeni bir biçime sahiptir.
D) Her okurda farklı duygu veya çağrışımları uyandırmaktadır.
E) Çağrışım gücünü harekete geçirebilecek ifadelere yer verilmiştir.

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

Etkileşimli soruları çözmek için karekodu okutunuz.

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

4. ÜNİTE
ROMAN

Roman, hayatın aynasıdır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

ANAHTAR KELİMELER

Roman, bilinç akışı, iç konuşma, postmodernizm, üst kurmaca

ROMAN ÜNİTESİNDE NELERİ ÖĞRENECEKSİNİZ?

Okuma Bölümünde

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında 1923-1950 ve 1950-1980 arası romanın, 1980 sonrası Türk romanının, Türk dünyası edebiyatında romanın ve dünya edebiyatında romanın özelliklerini öğreneceksiniz.

- Dil bilgisi bölümünde metinler üzerinden paragrafta anlam, imla ve noktalama ile ilgili çalışmalar yapacaksınız.
  - Sayfa 163'te verilen eserlerden birini okumak için hazırlık yapınız.

Yazma Bölümünde

Ünitede incelenen romanlardan biri üzerine tanıtma-değerlendirme yazısı yazmayı öğreneceksiniz.

Sözlü İletişim Bölümünde

Okuyup beğendiğiniz bir roman hakkındaki düşüncelerinizi hazırlıksız konuşma biçiminde sunmayı öğreneceksiniz.

* *Sanatçının edebî kişiliğini, varlığını ortaya koyan özgün ifadeleri veya döneme özgü imla ve noktalama kurallarını olduğu gibi yansıtmak amacıyla ünite boyunca işleyeceğiniz tüm metinlerin aslına sadık kalınmıştır.*

Roman ünitesinin sonunda

Okuma Bölümünde

- Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında roman türünde işlenen konular nelerdir?
- Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında roman türünde etkili olan akım ve anlayışlar hangileridir?
- Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında roman türünde eser veren sanatçılar kimlerdir?
- Türk dünyası edebiyatında roman türünde hangi konular işlenmiştir? Bu edebiyatın belli başlı temsilcileri kimlerdir?
- 20. yüzyıl dünya edebiyatında roman türünde hangi konular işlenmiştir? Bu edebiyatın belli başlı temsilcileri kimlerdir?

Yazma Bölümünde

- İncelediğiniz bir roman üzerine tanıtma-değerlendirme yazısı yazarken nelere dikkat edersiniz?

Sözlü İletişim Bölümünde

- Hazırlıksız konuşmalar niçin önemlidir? Hazırlıksız konuşma yaparken nelere dikkat etmek gerekir?

sorularını cevaplama yeterliliği kazanacaksınız.

OKUMA

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA (1923-1950 ARASI) ROMAN

Hazırlık

1. Aşağıda verilen görsellerdeki yerlerden birinde yaşamak isteseniz hangisini seçersiniz? Niçin?

I

II

III

2. "Hayat ve o hayatı renklendiren insan, roman sanatının ta kendisidir." sözüyle ilgili düşüncelerinizi açıklayınız.

Bilgi Kutusu

Abdülhak Şinasi Hisar, biyografi ve anılarında roman türünün, romanlarında ise anı türünün olanaklarından yararlanmıştır.

ÇAMLICA'DAKİ ENİŞTEMİZ

Romanın başkahramanı Hacı Vamık Bey, anlatıcının halası ile evlidir. Ailesi ve çalışanlarıyla birlikte Çamlıca'da bir köşkte yaşamaktadır. Huysuz, dağınık, bilgiç, çocuk ruhlu, yemek yemeye aşırı derecede düşkün ve korkuları olan Hacı Vamık Bey; eşiyle pek geçinememektedir. Hacı Vamık Bey, babası sayesinde belli bir mevkiye gelen, yüksek dereceli bir Osmanlı memurudur, Arabistan'ın çeşitli şehirlerindeki memuriyetlerde görev almakta ancak yaptığı hatalar nedeniyle sürekli yer değiştirmektedir. Onun en çok önem verdiği yer Çamlıca'daki köşküdür. Görevdeyken köşkle ilgili planlar yapmakta ve döndüğünde bu planları uygulamaktadır.

Aşağıda anlatıcının Hacı Vamık Bey ve ailesinin içinde yaşadığı Çamlıca Köşkü'yle ilgili izlenimlerini yansıttığı bölümü okuyacaksınız.

(...) Bahçe duvarındaki demir parmaklıklı kapı gıcırdayarak açılırken öyle gönlünden geliyormuş gibi duygulu bir ses çıkarırdı ki bununla bize gûya "Safa geldiniz!" dediğini işitirdik. Bu bakımsız bahçenin ortasındaki havuzda kuvvetli musluğu hâlâ mükemmel işleyen, eskiden kalma bir fıskıye, eğer açık bırakırsanız, yükselen ve dökülen suların neşesini yayar ve bizim o zamanki tasasız ruhlarımıza serperdi. Bu fıskıyenin sularını yıllarca neşeden çağıldar gibi duymuştum.

(...)

Her zaman serin gönlünü duyduğum köşkün harem kapısından girince, ötesi berisi aşınmış hasır döşeli alçarak tavanlı alt kat sofası, açılmış kollara benzeyen çifte, basık merdivenlerle kolayca çıkılıveren üst katı, insana, ilk görünüşte, biraz boşluk ve yalnızlık hissi verirdi. Bu, geniş odalı sofalı ve, ilk katından itibaren, yüksek tavanlı, bütün kapıları ikişer kanatlı ve billûr topuzlu ve duvarları nakışlı, eski zamanın saffetli bir tarzda gösterişli evlerinden biriydi. Enişte onu eski bir halde satın almış, acele bir tamirden sonra, galiba benim doğduğum senede içine yerleşmiş ve yaptırmak istediği esaslı tamiri de daha gelmeyen bir zamana bırakmıştı.

Burada enişte, halam, değişmeyen Arap Naile Bacı ve hep değişen hizmetçiler; değişmeyen ahçıbaşı ve hep değişen ahçı yamakları, bir bahçıvan ve bir aralık türeyen bir seyis, o zamanlarda böyle evlerdeki bol ve yavaş, mütevekkil ve uysal hayat ahengiyle yaşarlardı. Bütün odaları doldurulamayan ve tekmil haya-

tının uyanması için daha kalabalığa lüzum olan bu binadan lâfazan eniştemize rağmen büyük bir sükût yayılıyor gibiydi.

(...)

Köşkte yerlerdeki hasırlara serilen halılar üstüne konmuş minderlerde oturulurdu. Ve bahçenin siyahımsı kabuklar altında kırmızımtırak gövdeli, gayet yüksek fıstık ve çam ağaçları kocaman şemsiyelerini tâ üçüncü kattaki odaların hizasında açarlardı. Öyle ki biz yerimizden başımızı çevirsek tam oturduğumuz minderin hizasında, bizi dinler gibi bakıştıklarını görür ve rüzgârla arada sırada sallandıkça başlarında daima taşıdıkları bir Çamlıca uğultusunu duyardık.

Kerevetlerin şilteleri üstünde yahut yerlerde yapılan yataklarda yatılırdı. Zaten o devirde hem çok misafirliğe gidilir, hem de yatanlar, karyolalarda, basmakalıp bir yatak bulmazlardı. Misafir gidilen evlerde, her sabah kaldırılan ve üst üste istif edilen denklerinden o gece için indirilmiş bir döşek ve iki şilte getirilir, yere üst üste serilir ve el ile yapılmış sanat eserleri gibi, başkalığını evvelce tahmin edemediğimiz ve kıvamı o geceye mahsus bir hususiyet alan bir yer yatağı yapılırdı. Bu yatakların hep temizlik, yumuşaklık, rahatlık, lâvanta çiçeği kokusu gibi, müşterek vasıfları olmakla beraber, bu vasıfların dışında da, her defasında ancak o geceye mahsus bir şivesi olurdu. Ona yatınca bir yeniliğe rastlar, o gecenin saatleri içinde hususî vücuduyla kucaklaşmış olur ve onu halimize uydurur, hemen bir yuva yapar gibi, şurasını çeker, ötesini düzeltir, berisini kabartır, kenarına bir yastık koyar, beride bir yumuşaklığını daha çok duyar, biz de ona uyarak onu kendimize alıştırırdık.

Hacı Vamık Bey aralarındaki sorunlardan dolayı anlatıcının halasından ayrılır ve içine kapanır. Bunun üzerine anılarla dolu ve çok sevdiği köşkünü satmaya karar verir. Hacı Vamık Bey, anlatıcının anne ve babasından yardım ister ancak onlar bu konuda tarafsız kalırlar. Enişte, eşinin bulunduğu aile köşküne sürekli gelerek anlatıcının halasını kendisine geri dönmesi için ikna etmeye çalışır. Anlatıcının halası Hacı Vamık Bey'in geri dönmesi için kendisini yalanlarla ikna etmeye çalıştığını düşünerek ona kapılarını kapatır. Bunun üzerine Hacı Vamık Bey, köşkünü satmaya karar verir.

Aşağıda Çamlıca'daki köşkün son hâlini ve yalnız yaşayan Hacı Vamık Bey'in ruhsal durumunu yansıtan bir bölüm okuyacaksınız.

Böylece nice mevsimler kokularını, sıcaklıklarını, rüzgârlarını, yağmurlarını ve sağanaklarını dökerek ve boşaltarak geçtiler. Nice mevsimlerin değişen günleri ve geceleri böyle ona her biri yalnızlığını bir başka cilve ile ima ederek veya şiddetle duyurarak, kimi terleterek, kimi üşüterek, ruhunu kimi bir aşk ihtiyacıyla açarak ve kimi bir geçmiş zaman azabıyla kavurarak, birer birer geçti. Güneşli, hisli, nemli, rutubetli mevsimler birer birer geçtiler. Ve böylece aradan zaman, bir hayli zaman geçti.

Bahçedeki havuzun fıskıyesi artık eskiden olduğu gibi, suların musikisini duyurmuyordu. Bazan açık bırakılmış olursa kendisiyle eğleniyormuş gibi geliyor ve sinirine dokunuyor, bazan acımış da kendine ağlıyor gibi duyuluyor ve rikkatine gidiyordu. (...) Eniştemiz bu yuvaları bozulmuş ve kokuları uçmuş muhitini çıplaklaşmış buluyor, burada, vücuduyla olduğu kadar da, ruhuyla üşümeğe başlıyordu.

O, yalnızlığını, bir de, köşkündeki adamsızlıkla duyuyordu. Bütün bu yeni devir, adamsızlıkla başlamıştı ve devam ediyordu. Naile Bacı ölmüştü. Selâmlıkta, eskilerden ancak bir, gittikçe daha somurtan, ahçıbaşı kalmıştı. Lâzım gelen adamları, hizmetçileri bulmak gittikçe zorlaşıyor, hattâ imkânsız oluyordu. Umumî harp başlamıştı. Vesikalı bir yoksulluk devri hüküm sürüyordu. Aranan hiçbir şeyi bulmak mümkün olmuyor ve bulunan şeylere de istenen parayı yetiştirmek imkânı kalmıyordu. Düşman donanmalarının Çanakkale Boğazı'ndan geçerek ve düşman askerlerinin de geçidi karadan zapt ederek İstanbul'a girmelerinden korkuluyordu. İstanbul ve limanı kaç kere de, tayyare ve denizaltı hücumlarına

uğramıştı. Bütün bu hâdiseler ve felâketler silsilesi tabiî onun hayatında da birçok teessürlere ve korkulara sebep oluyordu.

Yirmi beş yıl kadar önce, eski olarak satın aldığı zaman yaptırdığı şeylerden beri ciddî bir tâmir görmemiş olan köşk daha beter ihtiyarlamış, gûya bunamış ve her yanından bakıma muhtaç kalmıştı. Hele eski kiremitleri küçük aktartmalarla iktifa edilmeyecek kadar harap olmuştu. (...)

Yağan yağmurlar köşkte gülünç bir facia halini alıyordu. Biraz sürünce üst katın hemen bütün tavanları birçok yerlerinden akıyor, bütün delikler damlamaya başladığı zaman köşk gûya birçok gözlerle ağlıyor gibi oluyordu. Üst katın büyük sofasında ve odalarında damlayan yağmur sularını toplamak ve keçelerle hasırların, döşemelerle eşyaların ıslanmasına mâni olmak için, eski ve bin çeşit eşyalarla dolu Türk evlerinde bulunan biraz su alabilecek kap namına ne varsa, yani gaz tenekeleri, çamaşır ve hamur tekneleri, küpler, taslar, güğümler, kazanlar, kâseler, kovalar, lengerler, bakraçlar, leğenler, sahanlar, testiler, saksılar, şişeler, çömlekler, ibrikler, maşrapalar, binlikler, kavanozlar, tencereler, damacanalar, renkli veya buzlu sırça veya billûr, büyük ve küçük sürâhiler, üstlerindeki hasırları aşınmış ve çıkarılmış ve camları meydanda kalmış karlıklar, hülâsa, her çeşit ve her cinsten kapları boy boy, irili ufaklı ve renk renk, kimisi yepyeni ve parlak, kimisi kenarlarından kırık ve çatlak, birbirlerine yakın ve uzak, hepsi de sıra sıra kiremitlerden sızan ve tavanlardan damlayan seyrek veya sık, ince veya kalın yağmur sızıntı veya akıntılarının ehemmiyetlerine ve kendi hacimlerine göre, onların hizalarına isabet eden yerlerde hasırlar, keçler veya minderler, şilteler üstüne dizilmiş oldukları görülürdü. Ve bu manzara hayli hüzünlüydü. Zira bütün bu dökülen yağmur damlaları gözyaşlarına benziyor ve onları toplamak için dizilen bütün bu kaplar da eski zamanlarda gözyaşlarını toplamak için mezarlara konulan sebuları hatırlatıyordu.

Fakat eğer maddî köşk böyle harap ve tamire muhtaç bir halde kalıyor, kullanılması da maddeten gittikçe güçleşiyorsa, idaresi büsbütün imkânsızlaşan mânevî köşk ne kadar daha haraptı! Ötekinin belki zahmetle mümkün olacak tamiri bunun için artık mümkün değil, tamamen imkânsız görünüyordu.

Çamlıca'daki enîştemiz maddî köşkünün vücudu içinde eski ruhunu arıyor, fakat artık bulamıyordu. Köşk maddeten yine mevcuddu, amma şimdi varlığı ancak hâfızasında kalan bir hâtıraya dönüyordu. Bütün maneviyatı sanki sallanan aralıklı pencerelerinden ve kapılarından sızarak, boşalarak, akarak dağılıyor, manevî köşk, şimdi, her tarafından havalanarak gûya zerre zerre savruluyor, dumanlara inkılâp ediyordu. Enîştemiz artık onun havalanmış, uçmuş olanlarından arta kalan mânalarını toplayamıyor ve anlayamıyordu. Köşkün vaktiyle kendisini tâ kapısının önünden hanımellerinin şefkatli kokuları ve demir parmaklığının gönüllü gıcırtısıyla istikbal eden ruhu uçmuş, gitmişti. Bütün o eski varlıklar esirî birtakım kokular gibi geçip dağılınca o da kendisini köksüz bulmuş; burada, bir uçurum kenarında gibi, başı dönmüştü. Köşkün böyle temellerinden bozulması onun eski kanaatlerinin sarsılması ve bütün maneviyatının hastalanması ve çürümesi demekti. Eski zengin mânalarından boşalan köşküne muhabbeti, bağlılığı azalmış, gevşemiş ve nihayet göçmüştü. Artık onu kendine, kendini ona yabancı buluyordu. Köşkünü artık kendisi için lüzumundan fazla büyük, nafile yere yorucu, gidip gelmesi zahmetli, bakılıp idaresi masraflı ve isteğini tedarik edecek çarşı bakımından yoksul buluyor, onda eski kolaylıkları, rahatlıkları artık bulamadığı gibi, hattâ bunlar evvelce nasıl temin edilirdi, iyice hatırlayıp bilemiyor, artık, eski cüzî maaşlı hizmetçilerin yerine yenilerini tedarik edemiyor, eskiden alıştığı yenecek şeylerin şimdi el altından kaça satıldığına şaşıyor, istediğini bulamıyor, bulsa da alamıyor ve "Bu koca berhanede bir başıma ne yapacağım?" diye bunalarak köşkünden adamakıllı soğuyor, bıkıyor, artık onu satmak istiyordu.

Köşkünde çalışanlarıyla yaşamaya başlayan Hacı Vamık Bey'in sonunda çalışanları, özellikle bir türlü geçinemediği aşçısı da yanından ayrılır. Kaygılarla dolu yaşantısı, korkuları, yürek üzüntüleri ve kalp çarpıntılarının da etkisiyle zayıf düşen Hacı Vamık Bey hastalanarak yatağa düşer. Bir müddet sonra yalnız bir şekilde hayata gözlerini kapar.

Abdülhak Şinasi Hisar, *Çamlıca'daki Enîştemiz*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

berhane : Yıkık dökük, kullanışsız ve büyük (ev).
billûr (billur): Bazı cisimlerin aldıkları geometrik biçim.
cüzî (cüzi) : Az, azıcık, pek az.
denk : Yatak, yorgan, kumaş vb. eşyanın sarılıp bağlanmış biçimi, balya.
hülasa : Özet, fezleke.
iktifa : Yetinme.
kanaat : Kanış, kanı, inanç, düşünce.
lenger : Yayvan ve kenarları geniş, büyük bakır kap.
muhabbet : Sevgi.
mütevekkil: Her işini Tanrı'ya veya oluruna bırakmış, kadere boyun eğmiş.
nafile : Boşuna, boş yere.
rikkat : İncelik, naziklik.
saffetli : Temiz, arı.
sebu : Testi.
silsile : Birbirine bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi, sıra.
tedarik : Araştırıp bulma, sağlama, elde etme.
teessür : Üzüntü.
tekmil : Bütün, tüm.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı yazarlarından Abdülhak Şinasi Hisar'ın bireyin iç dünyasını yansıtan *Çamlıca'daki Eniştemiz* romanından alınmıştır. Yazar; romanda Çamlıca'daki köşkünde yaşayan ve anlatıcının eniştesi olan Hacı Vamık Bey'in yaşadıklarını, ruh hâlini, çevresi ve akrabalarıyla olan ilişkilerini anlatmıştır. Eniştenin davranışları eserde ayrıntılarıyla verilmiş ve anlatıcı ona herkesten farklı olarak bir yakınlık hissetmiştir. Köşkte yaşanan birçok durum, karakterleri uzaktan veya yakından ilgilendirmektedir. Yazarın, yakın çevresinden seçtiği bu karakterler ve geçmişe duyduğu özlem romanda bir çocuğun gözünden anlatılmıştır.

Çamlıca'daki Eniştemiz romanında yazarın, olayları roman kahramanlarından birine anlattırması, romanda geriye dönüşler aracılığıyla yapılmıştır. Yazarın tanık olduğu olaylar, metinde anlatıcının kendi içinde yaptığı yorumlarla aktarılmış ve anlatıcı, anlattığı karakterlerle birlikte olgunlaşmıştır.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın eserlerindeki karakterler gözlemlediği ya da yakından tanıdığı kişilerdir. Okuduğunuz metinde de görüldüğü gibi kişilerin ayrıntılı betimlemeleri ve yazarın kişilere duyduğu sempatiyi yansıtması inandırıcılığı artıran bir özelliktir. İstanbul'u mekân olarak kullanan yazar bu şehri hem romanlarında hem anılarında uzun uzadıya anlatır. Metinde geçmiş zamana duyulan bir özlem söz konusudur. Bu duygusal durum eserde kişilerin iç dünyalarının verildiği bölümlerde görülür.

Toplumsal değişimlerden beslenen ve esas malzemesi insan olan roman; içinde bulunduğu toplumun zamanla değişen sosyal yapısını, dünya görüşlerini, zevklerini ve eğilimlerini yansıtır. Roman, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da her alanda ortaya çıkan köklü değişimleri halka ileten bir iletişim aracı olarak görülmüştür. Cumhuriyet Dönemi Türk romanı, Cumhuriyet'in getirdiği değerler etrafında şekillenir. Cumhuriyet öncesinde roman yazarları; Batılılaşma, kaybolan değerlerle ilgili temalar çevresinde çalışmalarını gerçekleştirirken Cumhuriyet Dönemi roman yazarları Cumhuriyet'in yükselen değerleri olan milliyetçilik, uygarlaşma, ulus olma bilincinin harekete geçirilmesi, vb. temaları kullanırlar. Cumhuriyet Dönemi'ndeki bu gelişmelerle birlikte eğitim alanındaki faaliyetlerin yaygınlaşması ve dildeki sadeleşme çalışmaları, yayın faaliyetlerinin artmasına yol açar. Ayrıca radyonun ve diğer iletişim araçlarının gelişmesi ile tiyatro, sinema gibi sanat faaliyetleri bilginin ve yeni değerlerin geniş kitlelere yayılmasını sağlar. Bu dönemde Tanzimat'tan beri devam eden Batılılaşma, eski-yeni çatışması gibi konular, yerini daha güncel ve Cumhuriyet anlayışına uyan yeni değerlere, bakış açılarına ve temalara bırakır.

Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa, Mithat Cemal Kuntay, Abdülhak Şinasi Hisar, Aka Gündüz 1923-1950 Cumhuriyet Dönemi romancıları arasında yer alır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan "Eniştemiz bu yuvaları bozulmuş ve kokuları uçmuş muhitini çıplaklaşmış buluyor, burada, vücuduyla olduğu kadar da, ruhuyla da üşümeye başlıyordu." cümlesinde geçen altı çizili kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.

2. Çamlıca'daki köşkte kimler yaşamaktadır?

3. *Çamlıca'daki Eniştemiz* romanından alınan metinde hangi kültürel unsurlara yer verilmiştir? Metinden vereceğiniz örneklerle açıklayınız.

4. Çamlıca'daki köşk ile Hacı Vamık Bey arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?

5. Okuduğunuz metinde yer alan "Bu fıskıyenin sularını yıllarca neşeden çağıldar gibi duymuştum." ve "Bahçedeki havuzun fıskıyesi artık eskiden olduğu gibi, suların musikisini duyurmuyordu." cümlelerinde anlatıcının fıskiye ile ilgili düşüncelerinin değişmesinin sebepleri ile ilgili iki gerekçeyi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

6. Roman türünün ögelerinden biri de zamandır. Buna göre

a) Metinde yaşanan olayların geçtiği zamanı belirtiniz.

b) Metinde olayların geçtiği bu zamanın Hacı Vamık Bey'in ruh durumu üzerine etkilerini söyleyiniz.

7. *Çamlıca'daki Eniştemiz* romanından alınan metinde kullanılan anlatım biçimleri ve tekniklerini aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Anlatım Teknikleri

8. Anlatmaya bağlı edebî eserlerde içeriği anlatan kişi, "anlatıcı"dır. Buna göre

a) Okuduğunuz metindeki anlatıcıyı belirleyiniz.

b) Söz konusu anlatıcının temaya katkısı nedir?

c) Romanda anlatıcı değişseydi ne gibi farklılıklar olurdu?

9. Okuduğunuz metinde geçen "üşümeğe, ahçıbaşı" gibi kelimeler döneme özgüdür. Günümüzde ise bu kelimeler, "üşümeye, aşçıbaşı" şeklindedir. Bu tip kullanımlar, size dil ile ilgili hangi farkındalıkları kazandırmaktadır?

10. "Romancı, yaşantılarından aldığı izlenimleri yapıtına yerleştirir. Olaylar belli bir zaman içerisinde geçerken, insanın dıştan görünmeyen yanları, ayrıntılı bir biçimde ortaya konulur. Çevremizdeki insanları biz dıştan görürüz. Romanda ise iç görünüş önemlidir."

Seyit Kemal Karaalioğlu'nun yukarıdaki sözlerinden hareketle, okuduğunuz metindeki karakterlerin iç dünyalarının ortaya konulması okuyucuya neler kazandırır? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

11. Romanlarında uzun cümleler kurmasıyla bilinen yazarın bu özelliğine metinden örnek cümleler söyleyiniz.

12. Aşağıdaki şiirleri, okuduğunuz *Çamlıca'daki Eniştemiz* romanıyla içerik, dil ve anlatım özellikleri bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sınıfta sözlü olarak ifade ediniz.

SEN NERDESİN?

Caddeden sokaklara doğru sesler elendi,
Pencereler kapandı, kapılar sürmelendi.
Bir kömür dumanıyla tütsülendi akşamlar,
Gurbete düşmüşlerin başına çöktü damlar...
Son yolcunun gömüldü yolda son adımları,
Bekçi sert bir vuruşla kırdı kaldırımları.
Mezarda ölü gibi yalnız kaldım odamda:
Yanan alnım duvarda, sönen gözlerim camda,
Yuvamı çiçekledim, sen bir meleksin diye,
Yollarını bekledim görüneceksin diye.
Senin için kandiller tutuştu kendisinden,
Resmine sürme çektim kandillerin isinden.
Saksıda incilendi yapraklar senin için,
Söylendi gelmez diye uzaklar senin için...
Saatler saatleri vurdu çelik sesiyle,
Saatler son gecemin geçti cenazesiyle,
Nihayet ben ağlarken toprağın yüzü güldü,
Sokaklardan caddeye doğru sesler döküldü...

Faruk Nafiz Çamlıbel

HANGİ EŞİKTE

Hangi eşikte, hangi akşamda
Ayrıldı yan yana yürüyen gölgelerimiz,
Hangi aydınlık yuttu seni
Nasıl taş taş ördüm ben
Bu yalnızlığı dört bir yanımda...

Gül toprağın gecesine yaslanır
Oradan güler güneşe,
Bütün sazlar
Kendi akşamını hazırlar,
Bir şüphe damlar geceye
Sabah raksına başlar.

Sen sesini yıldızlara verdin
Büyük rüzgârların uğultusunda
Arayıp bulsun diye beni...

Ahmet Hamdi Tanpınar

Yazarın Biyografisi

Abdülhak Şinasi Hisar (1887-1963): İstanbul'da doğdu. Çocukluk yıllarını Rumelihisarı, Büyükada ve Çamlıca'da geçiren yazar, 1898'de başladığı Galatasaray Lisesindeki eğitiminden sonra Paris'te Siyasal Bilgiler Okulunda yüksek eğitimini tamamladı. İstanbul'a döndükten sonra bir süre yabancı şirketlerde çalıştı. 1931'den sonra Ankara'ya geldi ve Dışişleri Bakanlığında görev yaptı. Edebî hayatının ilk zamanlarında heceyle şiirler yazan sanatçı, eleştirilerini ve farklı konulardaki makalelerini *Dergâh*, *Yarın*, *Varlık*, *İleri* gibi gazete ve dergilerde yayımladı. Eserlerinde anılara, betimlemelere ve kültürel unsurlara sıkça yer veren Abdülhak Şinasi Hisar'ın romanlarında Marcel Proust'tan (Marsel Purust) gelen ve yaşadığı zamanın getirdikleriyle uzlaşamamaktan kaynaklanan "geçmişe kaçış" düşüncesi hâkim oldu. Abdülhak Şinasi Hisar'ın eserlerinde çocukluk hatıraları, geçmişe özlem ve millî duygular ağır bastı.

Sanatçının *Fahim Bey ve Biz*, *Çamlıca'daki Eniştemiz* roman; *Boğaziçi Mehtapları*, *Boğaziçi Yalıları* anı-deneme; *İstanbul ve Pierre Loti*, *Yahya Kemal'e Veda* monografi türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metin Cumhuriyet'in ilanından sonraki yaşam biçimiyle ilgili sizde nasıl bir farkındalık oluşturdu? Açıklayınız.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA (1950-1980 ARASI) ROMAN

Hazırlık

1. Ernest Hemingway'in (Örnist Hemingvey) "Yazarlıkta ne başarı elde ettiysem bildiğim şeyleri yazarak elde ettim." sözü edebiyat ile gerçekçilik arasındaki ilişki hakkında size neler düşündürmektedir?
2. Romalı şair Horatius'un (Horatyus) "Korku içinde yaşayan adam, asla özgür değildir." sözünü açıklayınız.

1 | YER DEMİR GÖK BAKIR

Yalak köylüleri Çukurova'da pamuk toplamaya gitmişler, fazla para kazanamadan köylerine dönmüşlerdir. Oğlu Uzunca Ali, gelini Elif ve torunları ile Çukurova'ya inerken atı ölen Meryemce; atının ölümünden oğlunu sorumlu tutar. Duyduğu büyük üzüntüden dolayı başta oğlu olmak üzere hiç kimseyle konuşmamaya yemin eder.

Aşağıda Uzunca Ali'nin Meryemce'yi konuşturmak için uğraştığı bölümü okuyacaksınız.

Ocağın başındaydılar. Meryemce belini duvara vermiş, başını göğsüne eğmişti. Kıpırdamadan öylecene duruyordu. Karşısındaki Ali ikide bir başını kaldırıp anasının bu durgun, bu taş gibi haline bakıyordu. Meryemce gittikçe düzeliyor, kendine geliyordu ama ağzını da bıçaklar açmıyordu. Atın ölümünden önce Meryemce öylesine konuşur, öylesine evin içini şenlikle doldururdu ki, zaman nasıl geçer kimse farkına varmazdı. Kış geceleri öylesine çok şey anlatırdı ki, bitmezdi. Bu kadar anlatacak güzel hikayeyi nasıl bulurdu? Bu dertli günlerde de eskisi gibi olsa... Bir olsa... Şimdi taş gibi, duvar gibi.

Akşam ezanını geçeli ne kadar oldu, ne kadar oldu?.. Kimse konuşmuyor. Çocuklar kendilerine gömülmüşler, durgun, ölü gibi. Elifi dersen, bazı açılıyor, evin içini iki sözde şeneltiyor, ama sonra her şey sönüyor. Ali ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyor.

Dışarda, bozkırdan uğultular geliyordu. Bu uğultular deli ediyordu Aliyi. Eskiden olsa, Meryemce bu uğultular, bozkırdan gelen kurt ulumaları üstüne ne hikayeler anlatmazdı.

Dünyanın düzeni bozuldu da gitti. Köyde de bir tat kalmadı. Herkes kızgın demir üstünde oturuyormuş gibi. Bu yıl kar iyi yağdı. Ürün bol olacak. Gelecek ama...

Ali son bir gayretle:

"Ana," dedi, "dışarda kurt ulumaları..."

Meryemce duymadı bile.

"Ana," dedi Ali sesini yumuşatarak, "şimdi şu soğukta dünya donmuşken, tam buza kesmişken, şu kurtlar ne yer, ne içerler?"

Biliyordu ki Meryemce kurt sözüne dayanamaz, kurtlar üstüne konuşur da konuşur. Ali bir kurnazlık yapıyordu. Meryemceyi can evinden vurmağa çalışıyordu. Meryemce konuşsun da varsın şu ocaktaki ateşe, harlayıp giden yalımlara, şu bacaya konuşsun. Konuşsun da neye isterse ona konuşsun.

Bilgi Kutusu

Yaşar Kemal'in anlattığı "Çukurova dünyası"nda insan kadar önemli bir yer tutan doğa, her şeyden önce insanın yaşadığı çevre olarak vardır.

Meryemce kurt sözünden de tınmadı.

Muhtar Sefer, köylüyü verimsiz bir pamuk tarlasına götürmüştür. Bu nedenle para kazanamayan köylüler, kasabada bakkallık yapan Adil Efendi'ye olan borçlarını ödeyemez. Çocuğundan yaşlısına herkes bu borç meselesinin nasıl çözümleneceği konusunda tedirgindir. Zalaca'nın, Adil Efendi'nin geleceğine dair gördüğü rüyaları gerçekmiş gibi her yerde anlatması insanların tedirginliğini artırır. Köylüler, Adil Efendi'nin her an gelip, ellerindeki bütün erzakı alıp onları açlığa terk edeceğini düşünmektedir.

Aşağıda köylünün Muhtar Sefer'den bu duruma bir çözüm bulmasını bekledikleri bölümü okuyacaksınız.

Adil Efendi geliyordu. Ha geldi, ha gelecek. Başı aşağıdaki kayalığın ardından gözüktü gözükecek. Hakkı değil miydi? Mal vermişti. Üstelik, para da vermişti. Bu kadar iyiliğe karşı, sen de pamuk dönüşü onun hakkını vermezsen...

Adil Efendiye yalvarma yakarma da para etmez.

Ne olacak?

Kadınlarda bir kıpırdanma oldu. Yönlerini bozkırdan yana döndüler. Uzaktan, bozkırın oradan, köyün ucundan değneğine çöke çöke Meryemce geliyordu. İçlerinde bir umut ışığı açıldı. Meryemceyi görünce umutlanmalarının sebebi neydi? Meryemcenin elinden ne gelirdi ki? Hiçbir işin gelmeyeceğini, Adil Efendiye güç yetirilemeyeceğini herkes biliyordu. Biliyordu ama Meryemcenin gelişine gene de sevinmişler, ona umut bağlamışlardı.

Meryemce yanlarına gelinceye kadar öyle durdular baktılar. Ne kımıldadılar, ne bir ses çıkardılar. Gözlerini ondan ayırmadılar.

Meryemce geldi karşılarında durdu. Yüzü donmuş gibiydi. Gözleri yumuk gibiydi.

Meryemce gelince kalabalık ikiye ayrıldı. Meryemce ortalarında durdu, gözlerini yere dikti. Herkes Meryemcenin konuşmayacağını biliyordu. Öldürseler ağzını açmayacağını, öylece ölü gibi duracağını biliyorlardı. Öyleyse, o gelince içlerine doğan bu umut, bu sevinç nedendi?

Hiç kimsenin yüzüne bakmadı. Soğuktu. Yalın ayakları donmuş karın üstündeydi. Kar çatırdıyordu. Öyle bir sessizlik çökmüştü ki köyün üstüne, ayaklarının altındaki karın çıtırtısından başka ses yoktu.

Meryemcenin dört bir yanına sıkıştılar. Ondan bir çare bekler gibiydiler. İstiyorlardı ki bir kere daha, "Geldik ya, indik ya," desin. Meryemce gözlerinde bir güçtü.

Dört bir yanına kümelendiler. Ona değmek, ondan bir soluk almak, tüm dertlerine derman olacaktı.

Meryemce bir iki adım attı Muhtarın evinden yöne doğru. Kadınlar da öyle yaptılar. Meryemce çenesini değneğine dayadı, gözlerini Muhtarın evine giren erkeklere dikti. Son erkek de Muhtarın evine girince karın üstünde oturup değneğini yanına koydu. Kadınlar da onun gibi yaptılar. Bir şey, Muhtarın evinden bir umut ışığı bekliyorlardı.

Bir süre böyle sessiz beklediler. Meryemce ayağa kalkınca, hep birden ötekiler de ayağa kalktılar. Meryemce Muhtarın evine doğru yürüdü. Kadınlar da arkasınca yürüdüler.

(...)

Sonra Muhtar dışarı çıktı. Yüzü soluktu. Gözlerini kaldırıp da kimsenin yüzüne bakamıyordu.

"Bundan kurtulursak, bu yaz arayıp tarayıp iyi bir tarla bulacağız. Ve de size söz veriyorum. Bu iş inada bindi. Biz kötülüğü elimizle yaptık. Biz kendi kendimize yaptık. Birlik olmadık. Her birimiz ayrı baş çektik. Biribirimize düştük."

"Biribirimize düştük," diye sesler yükseldi.

(...)

Onlar gözden yitince Meryemce kalabalığı yara yara oradan ayrıldı. Onunla birlikte bir umut, bir güç gidiyordu. Şimdi kadınların içinden acı bir ağıt geçiyordu. Bir utanç, bir yılgınlık geçiyordu. Bir şey ölmüştü sanki, bir zelzelede tüm köy yıkılmış, açıkta kalmışlardı.

Çiçekler bu bahar çağrışarak açacak. Tekeç dağının üstünden gelen bulutlar kapkara olacak. Kar ışıltısını yitirecek. Bu bahar yeşil olmayacak. Kuzular melemeyecek, dağlar nennilenmeyecek. Uzun Ali düdük çalamayacak. Bu yıl döngeleler gelmeyecek. Bu yıl bozkır göğermeyecek. Ekinler de yanacak.

(...)

Birden bütün kadınlar aşağı yola döndüler. Önce bir mırıltı koptu. Bir kımıldama. Sonra dondular kaldılar. Muhtar, köylüler hep birden dışarı fırladılar.

Aşağıdan ağır ağır, kara yamçısına sarılmış birisi geliyordu.

Muhtar, ölürcesine, kesik kesik:

"Geliyor," dedi. "Adil Efendidir. Olan oldu. Yanında candarma yok, ama daha daha kötü."

Hemen içeri girdi, kapısını kapattı.

Kadınlar, erkekler, çocuklar çıt çıkarmadan evlerine dağıldılar. Evlerine girip kapılarını bir iyice sürmelediler.

Köy ıpıssız kalmıştı. Korku, yılgınlık köyün taşına, ağacına bile sinmişti. Dışarda hiçbir yaratık kalmamıştı. Ne kedi, ne köpek, ne tavuk. Sanki bu köyü bin yıl önce boşaltmışlar. Evlerin bacalarından bile duman çıkmıyor.

Köye giren kişi Adil Efendi değil, oradan geçen bir yolcudur. Gelen kişinin Adil Efendi olmadığını gören köylü rahatlar. Bundan sonraki günlerde köylüler, Adil Efendi'nin gelip mallarını alacağı korkusuyla zor günler geçirirler. Muhtar Sefer köylünün para kazanmadan köye dönmesine sebep olduğu için Muhtar'a duyulan öfke günden güne artmaktadır. Öfke, korku ve çaresizlik içindeki köylüler, umutlarını kendilerini bu kötü durumdan kurtaracağına inandıkları Taşbaş Memet'e bağlarlar. Taşbaş Memet'in kendi yerini alacağını düşünen muhtar bir düzen kurarak Taşbaş'ın tutuklanmasını sağlar. Taşbaş kasabaya inerken verdikleri bir molada jandarmaların elinden kurtulup izini kaybettirir. Roman boyunca köylülerin yaşadığı korku ve tedirginlik bitmez. Bahar geldiğinde köylüdeki Adil Efendi korkusuna unun, bulgurun bitmesi de eklenir. Bahar gelmiştir ama Adil Efendi gelmemiştir.

Yaşar Kemal, *Yer Demir Gök Bakır*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

çağrışmak: Hep birden bağırarak yaygara etmek.
döngele : Güzün kökünden kopup bozkırda uçuşan bir bitki, insan başı kadar bir diken.
harlamak : Ateş için kuvvetlenmek, harlı bir biçimde yanmak.
nennilenmek: Bir ezgi gibi yayılmak, ninni gibi duyulmak.
tınmak : Önemsemek, önem vermek, dikkate almak.
yalım : Alev.
yamçı : Bir yüzü uzun tüylü, kalın yünden dokunarak yapılmış yağmurluk.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Türk edebiyatında şiirden romana kadar pek çok türde eser veren Yaşar Kemal'e aittir. Bu roman, yazarın *Dağın Öte Yüzü* adlı üçlemesinin ikinci kitabıdır. Eser, Çukurova'da para kazanamayan Yalak köylülerinin köyde geçirdikleri kış mevsiminde yaşananları anlatır. Yazarın okuduğunuz metne yansıyan gerçekçilik anlayışı, köylü psikolojisini sağlam bir gözlem ile anlatması hemen hemen bütün eserlerinde bulunan özelliklerdir.

Yaşar Kemal Cumhuriyet Dönemi'nin toplumcu gerçekçi yazarlarından biridir. Yazar, olay örgüsü içindeki kahramanların çiziminde Meryemce kişisinde de görüldüğü gibi oldukça başarılıdır. Yaşadıklarını, tanık olduklarını, gözlemlerini; toprakla bütünleşmiş insanların korkularını, özlemlerini, mevsimlere ve doğa koşullarına bağımlılığını halk edebiyatının birikimlerinden yararlanarak anlatır. Ayrıca, okuduğunuz metinde geçen "Bir şey ölmüştü sanki, bir zelzelede tüm köy yıkılmış, açıkta kalmışlardı.", "Korku, yılgınlık köyün taşına, ağacına bile sinmişti." gibi ifadelerde görüldüğü gibi yer yer abartıya ve destansı bir anlatıma başvurur.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından birçok edebî eserde toplumsal konuların arttığı ve geliştiği görülür. Özellikle köy ve köylünün sorunlarına eğilen birçok yazar, edebiyata yeni bir anlayış getirip hem insan hem de toplum gerçeğine yönelik bakış açısının değişmesini sağlarlar. Samim Kocagöz, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Kemal Bilbaşar, Talip Apaydın gibi isimler topluma yönelik gerçekçi bir bakış açısıyla köy, kasaba ya da büyükşehirde geçen konuları, yaşadıkları ve gözlemledikleri olaylar üzerinden anlatırlar. 1960'lı yıllardan itibaren romanda ele alınan konularda görülen çeşitlilikle birlikte roman tekniğinde de bir gelişme ve değişme göze çarpar. Köy ve kasaba yaşamı yanında emekçi ve işçi sorunları, bireyin iç dünyası, ev ve aile içi ortam, Almanya'ya işçi olarak giden insanlar, kadının toplumdaki yeri, siyasal, toplumsal ve ekonomik değişmeler ile bunların sonuçları roman yazma tekniklerinde yapılan birtakım değişikliklerle ele alınmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metindeki "nennilenmek" ve "döngele" kelimelerinin anlamları Ali Püsküllüoğlu'nun Yaşar Kemal'in eserlerinde kullandığı yerel kelimeleri belirleyerek hazırladığı *Yaşar Kemal Sözlüğü*'nden alınmıştır. Böyle bir sözlüğün hazırlanmasını gerektirecek sebeplerin neler olduğunu ve bu tür sözlüklerin Türk diline sağlayacağı katkılarla ilgili düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Meryemce'nin konuşmamaya karar vermesiyle ev halkında ne gibi değişimler olur?

3. Uzunca Ali annesini konuşturmak için neler yapmıştır?

4. Meryemce'nin kişiliği ve köydeki konumu ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

5. Muhtarın köy halkını güç durumda bıraktığı hâlde köylüye hitaben yaptığı konuşmanın amacı nedir?

6. Meryemce'nin köylü bilgeliği ile kadınların korkularını yok edip onlara ümit vermek amacıyla bir konuşma yaptığını düşününüz. Bu konuşmayı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

7. "Yer demir gök bakır" deyiminin anlamı nedir? Deyimin bu anlamından hareketle eserin ismi ile içeriği arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?

8. Yaşar Kemal, eserlerinde insan ve doğayı bir bütün olarak alır; insana ait duyguları tabiata yansıtarak anlatır. Metinde doğa-insan ilişkisinin nasıl yansıtıldığını metinden vereceğiniz örneklerle açıklayınız.

9. Yaşar Kemal, millî kültürden beslenip evrensele ulaşma ile ilgili şu sözleri dile getirmiştir: "Benim bir ayağım Anadolu'daysa bir ayağım da dünyada. Kültürler birbirini besler. Dünya kültüründen beslenmek şart, ama kendi kaynaklarını da bilmeli. Kendi kaynaklarımızı bilip dünyaya açılmaktan başka çaremiz yok." Buna göre

a) Okuduğunuz metinde Yaşar Kemal'in millî unsurlardan ne şekilde yararlandığını söyleyiniz.

b) Türk kültürünü dünyaya tanıtırken ön plana çıkarılabilecek özgünlüklerin neler olabileceğini söyleyiniz.

10.

> "Bana gelince... Ben çocukluğumda halk şairiydim. 'Aşık Kemal' derlerdi. (...) Bir yandan da ünlü bir 'Köroğlu anlatıcısı'ydım. O zaman destan anlatıcıları var, köy köy dolaşıp destan anlatıyorlar. Aynı destanı her biri başka başka anlatıyor. Ben de Köroğlu anlatıyorum. (...) Destanı anlattıktan sonra, cebimdeki sarı defteri çıkarırım. Ağıt topluyorum derim. Analar, bacılar başıma üşüşür bana ağıt yazdırırlar. Herkes yarışırdı bana ağıt vermek için."
>
> **Zeynep Oral,** *Sözden Söze*

Yukarıda Yaşar Kemal'in bir röportajında sanat anlayışı ile ilgili sözlerine yer verilmiştir. Buna göre

a) Yaşar Kemal'in yukarıda da belirttiği gibi folklorik ögeleri çok iyi bilmesinin okuduğunuz metnin konu ve üslubuna yansımaları ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

b) Yukarıdaki ifadeler sözlü halk kültürünün yazıya geçirilmesi konusunda size Türk edebiyatı tarihi için önemi büyük olan hangi çalışmayı hatırlatmaktadır?

c) Meryemce'nin konuştuğunu düşünseniz sizce o gece oğlu, gelini ve torunlarına halk geleneğinde yer alan hangi türlerle ilgili birikimlerini aktaracağını düşünürsünüz? Okuduğunuz metni de göz önünde bulundurarak açıklayınız.

Yazarın Biyografisi

Yaşar Kemal (1923-2015): Asıl adı Kemal Sadık Göğceli'dir. Adana'da doğdu. Adana'da başladığı ortaöğrenimini yarıda bıraktı. Saz şairliğinin, yaptığı folklor araştırmalarının, çeşitli işlerde çalışmasının ve yaşadığı çevreleri yakından tanımasının etkileri eserlerine yansıdı. Eserlerindeki kişileri çoğunlukla Toros köylerinde ve Çukurova'da toprakla uğraşan, uzun yıllar birlikte yaşadığı insanlar arasından seçti. Köyün ekonomik ve sosyal gerçekliğini, köylülerin yaşama ve çalışma şartlarını şiirsel bir dille ve gerçekçi bir yaklaşımla anlattı. Toplum ve insan gerçeğini yansıttığı eserleri kırka yakın dile çevrildi.

Sanatçının *İnce Memed, Teneke, Orta Direk, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu, Al Gözüm Seyreyle Salih, Tek Kanatlı Bir Kuş* roman; *Sarı Sıcak* hikâye; *Peri Bacaları, Bu Diyar Baştan Başa, Bir Bulut Kaynıyor* röportaj türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Günümüzde toplumcu gerçekçi bir bakışla köylüyü ve köy yaşamını anlatan romanların yazılması mümkün müdür? Niçin?

Hazırlık

1. Edebî eserlerde farklı tekniklerin denenmesi konusunda neler düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak sınıfta paylaşınız.
2. "Sakınılan göze çöp batar." atasözü ile ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.

2 | FİKRİMİN İNCE GÜLÜ

Bilgi Kutusu

Adalet Ağaoğlu, eserlerinde genellikle toplumdaki değişimlerden ve kişilerin sınıf değiştirmesinden söz etmiştir.

Küçük yaşta yetim kalan Bayram, amcası tarafından büyütülür. Bayram, seçim zamanı köye oy istemeye gelen siyasetçilere köylülerin gösterdiği saygıdan çok etkilenir ve onlar gibi karşılanmak ister. Bu amaçla bir araba sahibi olmaya karar verir. Kendisini büyüten amcasını ve sevdiği kız olan Kezban'ın aşkını görmezden gelerek köyünü terk eder. Polatlı ve Ankara'da çeşitli işlerde çalışır. Kezban uzun zaman onu bekler, ardından Ankara'ya gelir, ağabeyinin yanında yaşayıp Bayram'ı görmeye devam eder. İşçi olmak için Almanya'ya başvuran Bayram, arkadaşı İbrahim'e ihanet ederek onun sırasını alır. Almanya'ya gider ve orada işçi olarak çalışır. Sonunda bal rengi bir otomobil alır ve aracına Balkız adını verir. Artık köye dönecek ve Kezban'la evlenecektir.

Memleketine gidiş yolunda, Kezban'ın ona hediye ettiği plaktaki "Fikrimin İnce Gülü" şarkısını dinler. Yolculuk boyunca geçmişini hatırlar. Hayalini kurduğu otomobille üç yıl sonra öz güveni yüksek bir şekilde memleketine döner. Sahip olduğu otomobil nedeniyle herkesten ilgi, saygı görmeyi bekler. Bayram, Balkız'ına gereksiz yük olmasın diye kimseye hediye getirmez; yolda karşılaştığı arkadaşı Veli, televizyonu götürmesini rica ettiğinde bu ricayı da geri çevirir. Bu arada kara yolunda Veli'nin arabasını savrulmuş görür ama durup ona yardım etmez. Bayram'ın çıktığı yolculuk hiç de hayal ettiği gibi gitmez. Otomobiline karşı büyük bir tutkusu olan, sürekli durup arabasının tozunu alan Bayram, otomobiliyle ilgili sorunlar yaşar. Bu sorunlar kimsenin göremediği ufak bir göçük ile başlar ve giderek ciddi bir boyuta ulaşır. En sonunda bir biçerdöverin altında kalmamak için şarampole yuvarlanan Bayram, iyice hasar gören aracı ile mutsuz bir şekilde Ballıhisar'a doğru devam eder.

Aşağıda Bayram'ın Ballıhisar'a doğru gidişi sırasında yaşadıklarını anlatan bir bölüm okuyacaksınız.

"Fikrimin ince gülü / Kalbimin şen bülbülü
Fikrimin ince gülü / Kalbimin şen bülbülü
O gün ki gördüm seni / Yaktın ah yaktın beni..."

Bayram, önce içinden, sonra usuldan, sıra "O gün ki gördüm seni"ye gelince de, bütün sesini koyvererek şarkıya katılıyor. Özel deri geçirilmiş direksiyon, ellerinin altında seviliyor. Bayram, direksiyonu sağa büküyor, okşayarak. Sola büküyor, okşayarak. Ağzında şarkı, önde pırıldayan yıldıza, derken, güzel bir eğimle ön camın dibine doğru uzanıp gelen motor kapağının süzülmüş balrengine bakıyor. Sonra bir kaçamak yapıyor. Yolun her yanına dikkat kesilmeyi bir an için boşlayıp, gözlerini arabanın iç kaplamalarında, koltuk kılıflarında, parlak direksiyon tablosunda gezdiriyor. Teybin geri düğmesine basıp aynı şarkıyı, daha bitmeden bir kez daha başlatıyor.

Trakya Ovası, gittikçe yükselen güneşin altında dingin; ara ara çiçekleri dökülmüş günebakanlar, nerdeyse biçilmeye hazır ekinler, başları püskül vermiş mısırlarıyla, bağrını delip geçen karayolu üstündeki akışı seyrediyor.

(...)

Ah Kezban, ah. Ne diye sanki, bekleyip sabır etmeden hadi bakalım abinin ardından Ankara'ya?.. Şimci, bin dereden su getireceğiz de köyde, ağız arayacağız. Reva mı? Ne vardı oturup durmadın köyümüzde? A, gelirim elbet Ankara'ya! Niye, gelmeyecekmişim? Ankara bi senin malın mı? Ballıhisar'da bakanım, edenim mi kaldı a Bayram? Sen mi sahap çıktın yoksam bana? İyi, ben sahip çıkmayacağım da, Beyşehir'in balıkçısı mı sahip çıkacak? Hadi be! Ne balıkçısıymış? Başkentin göbeğinde balıkçı mı olurmuş? İçim hep, yalandır, düzendir, diyor. Bekledi bekledi de tam döneceğim zamanı mı buldu? Onu söyler, onu bilirim: Beni kışkırtmak için bu haber... Elimi çabuk tutuym diye...

Şimdi Kezban'ın içine doğmuş olsa. Doğar onun içine, bilirim. Şimdi, koyup Ankara'yı, Ballıhisar'a koşmuş olsa. Abisinin İstiklalbağı ile Ballıhisar arasında iki dönümlük bir yeri vardı. Bunlar, şimdi mevsim yaz değil mi, biraz bulgur etmek, biraz tarhana karmak için Ballıhisar'a gelmiş olsalar mesela deyim. Mesela, Kezban da ardıcın altında duruyor olsa. Uzaktan benim Balkız'ı tozutarak geldiğimi görüverse... İçinde ben olacağım mümkünü yok aklına düşmez ilkin. Daha iyi ya. Önden kestirememesi daha iyi. Ben ardıcın yanından geçerken... Üle beee... Ne olur kimbilir? Ne olurum kimbilir? İlkin biz ikimiz karşılaşmışız mesela... Mesela biz öyle, ardıcın altında bakışakalmışız...

(...)

Dur oğlum, kendine gel. Toparlan bakalım. Biz Ballıhisar'a gireceğiz. Kezban balıkçıya gitmemiş olacak. Tam saatinde gelip ardıcın altında duracak. Bizi herkesten önce o tanıyacak. Herkesten önce onun gözleri gözlerimize değecek. Kezban da, aynı eskisi gibi kara kirpikli çakır gözlerini yüreğimizin köküne daldırıverecek... Nerde gördün sen böyle herbir şeyin üstüste denk düştüğünü?

Köye girmeden önce bir çeşmenin kenarında durup kıyafetlerini değiştiren Bayram, burada genç bir çobanla konuşur. Çocuk kendisinin kim olduğunu bilmese de ona Bayram'ın Almanya'ya giderken başkalarının hayatını altüst ettiğini, amcasının öldüğünü, Kezban'ın evlendiğini, köyde kazı çalışmalarının başladığını söyler. İbrahim'in Bayram tarafından kandırıldıktan sonra köyde bu durumu herkese duyurduğunu anlatır. Köyde onu seven ve bekleyen hiç kimse yoktur. Hurdaya dönmüş aracıyla bir dört yol ağzında kendini ispatlayamamış olmanın ezikliği içinde nereye gideceğini bilemez durumda kalır. Yolculuk sırasında kurduğu bütün hayalleri yıkılan Bayram, köyde de amacına ulaşamayacağını böylece anlamış olur. Hüzünlü çocukluk hatıraları eşliğinde ve yıpranmış otomobiliyle Ballıhisar'ı turlar.

Aşağıda Bayram'ın Ballıhisar'da dolaştığı bölümü okuyacaksınız.

Batan günden artakalan son kıvılcımlar söndü.

Köyün üstüne külünü serpti akşam.

Geniş bir ahırla bir depo arasında duran iki traktör, bir biçerdöver bütün bu külrengini örtüp iyice belirginleşti. Bayram'ın gözüne daldı. Şimdi artık, bunların dışında hemen hiçbir şey seçilemiyor aşağıda. Artık "MÜZE" yazısı bile okunamıyor.

Bayram, derin sessizlikten ürküyor. Kravatını gevşetiyor. Teybin düğmesine basıyor. Hemen "Fikrimin ince gülü / Kalbimin şen bülbülü..." diye başlayacağını umuyor bir kadın sesinin. Bu sesin, kendisini üç yüz metre daha ileri gitmekten alakoyan çekingenliğinden, caymışlığından sıyıracağını umuyor. Ama teypte şarkı yerine uzun bir cızırtı duyuluyor. Ağır ağır sönmekte olan ses, bir ara "O gün ki gördüm seni / Yaktın..." deyip temelli susuyor. Teypte yine uzun bir cızırtı. Bayram, boncuk boncuk terleyerek teybin cilalı kapağını yumrukluyor. Düğmesini kurcalıyor. Bir ara, iyimser bir delikanlı sesi "Yarınlar bizim!" diye bağırır gibi oluyor. Sonra bir cızırtı.

Ne teyp, ne radyo çalışıyor. Bayram, onları çalıştırmak için derin bir istek duymadığını anlıyor. Cızırtıyı dinleyip kalıyor. Terliyor. Durmadan terliyor Bayram.

Arabayı şarampolden uçurduktan sonra yalnızca onu yürütebilmeyi düşünmüştü. Bütün gücünü buna vermişti. Bir an önce buraya gelmek. İstediği saatte şurdan aşağı inmek. Köy kahvesinin önünde durmak. Radyosunda, teybinde bir bozukluk var mı, bir gevşeme, bir tükenme, bir silinme?.. Kafasına o kadar çok düşünce üstüste düşmüştü ki, bunu düşünmeye sıra gelmemişti. "Fikrimin İnce Gülü"nü çalamayacağını da hiç ummamıştı zaten. Şimdi bir gerçek bu. "Fikrimin İnce Gülü" yok. Çalmıyor. Ses vermiyor şarkısı. Ve bu onu hiç etkilemiyor. Artık, o şarkılar, türkülerle hangi köye gireceğini, sesini kime duyurup, arabasını ve kendini kime göstereceğini, kişiliğini herkesten çok da Kezban'ın gözünde yüceltmeye yarayacak bir "aferin"i kimden, kimin için alacağını bilmiyor. Eli direksiyonda, aşağıdaki müzenin heykelleri gibi kaskatı duruyor.

Bir tapınağın arkasında kalmış ilkokulun bahçesinde Bayram'ın kirli yüzlü arkadaşları halka olmuş, bağırışıyorlar:

"İncegül Bayram! İncegül Bayram!"

Biri, bir taş atıyor sırtına. Bir kız, çakır gözlerini ovuşturarak ağlıyor. Kezban. Taşı kendi sırtına yemişçesine ağlıyor. Bayram, kaçıyor ordan. "Ben gösteririm size!.." Dokuz yaşında.

Arkadaşlarına kendini göstermek. Onları yenmek, Kezban'ın önünde sırtına yediği taşın acısını çıkarmak için uzun ve ağır çalışıyor Bayram. Başını kaldırmadan. Sağında solunda nelerin olup bittiğine bakmadan: (...) Görür onlar! Beni koyun sandılar. (...) Sözde, kurbanlık sayıp... Görürler onlar! Koşuyor. Yeniden okulda... Yazık ki ders saati çoktan bitmiş. Okul kapanmış.

Böyle bir şey olmuş muydu? Anımsamıyor. Ancak şimdi, durduğu yerde irkiliyor, sıçrıyor. Yüzünü kime gösterecek? Remzi Abisine? Ayıp kaçmaz mı? O hiç eğlenmedi benimle...

Müze olmuş bir köye bekçilik eden Remzi Abisinin önünde Balkız'ıyla duramayacağını, kendini ona da gösteremeyeceğini anlıyor. Bunu anlamasıyla korkunç evecenleşiyor:

Ya beni bir gören olursa şimci buralarda?

Yeniden, ama bu kez yepyeni bir şeyden kaçmaya hazırlanıyor. Ulaşmak istediği yerden. Ya biri tanıyıverirse şuralarda beni? Teypte cızırtı sürüyor. Bayram, kasedi yuvasından çekiyor, fırlatıp atıyor camdan. Bu arabadan kimselere duyuramayacağı, tekil özlemlerle dolu şarkılar zinciri, bir şerit halinde dağılıyor; yayılıp gidiyor kireçli toprak üstünde.

(...)

Adalet Ağaoğlu, *Fikrimin İnce Gülü*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

biçerdöver : Ekin biçen, döven, taneleri ayıran, samanı deste veya balya durumuna getiren makine.
dönüm : 1000 m² 'lik bir alan ölçüsü.
evecen : Aceleci.
günebakan : Ayçiçeği.
külrengi (kül rengi): Odunun yanmasıyla oluşan, külün akla kara arasındaki rengi, gri.
reva : Yakışır, yerinde, uygun.
şarampol : Kara yollarının kenarında yol düzeyinden aşağıda kalan bölüm.
usuldan : Yavaşça, sessizce.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Fikrimin İnce Gülü adlı roman Cumhuriyet Dönemi'nin modernist yazarlarından Adalet Ağaoğlu'na aittir. Türk edebiyatının ilk "yol romanı" olan eserde yazar, Almanya'ya çalışmaya giden işçilerin dramını Bayram'ın kişiliğinde anlatmıştır. Eserde Almanya'da bir Türk işçisi olan Bayram'ın, Kapıkule sınır kapısından Eskişehir'in Ballıhisar köyüne kadar olan yolculuğu anlatılır. Bu eserde yazar; toplum içinde yalnızlaşan bireyin toplumda kendini ispat etme, yer edinme ve önemsenme çabasını işlemiştir. Eserlerinde yeni yollar ve anlatım teknikleri deneyen Adalet Ağaoğlu, özellikle bilinç akışı ve geriye dönüş tekniklerini başarıyla kullanmıştır. Okuduğunuz metinde de yazar; geriye dönüş ve bilinç akışı teknikleri ile Bayram'ın iç çatışmalarına, hesaplaşmalarına ve geçmiş travmalarına yer vermiştir.

20. yüzyıl başında bilim, felsefe ve sanatta meydana gelen gelişmeler roman türünde de birçok değişime neden olmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan edebiyat anlayışlarından biri olan modernizm, geleneğe ve gelenekçiliğe karşı olan bir sanat akımıdır. Modernist roman; modernizmin yarattığı koşulların insan psikolojisinde oluşturduğu karamsarlığı, yalnızlığı ve iletişimsizliği ele alır. Bu anlayış modernleşme sürecinde meydana gelen bilimsel, teknolojik gelişmeler ve bunların topluma yansıması ile ilişkilidir. Modernist yazarlar geleneksel roman anlayışı ölçütlerine ve yazım tekniğine karşı çıkmışlardır. Bu anlayıştaki yazar; bireyin yalnızlığını, yabancılaşmasını, parçalanan bilincini ve bilinçaltını anlatabilmek için bilinç akışı, iç monolog, montaj gibi teknikler kullanmış; kimi zaman aynı metinde birden çok anlatıcı kullanma yoluna da gitmiştir.

Türk edebiyatında modernist anlayışla eser veren sanatçılar arasında Oğuz Atay, Vüs'at O. Bener, Ferit Edgü, Demir Özlü gibi isimler sayılabilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metin, *Fikrimin İnce Gülü* adlı romandan alınmıştır. Buna göre

a) Okuduğunuz metne bu ismin verilmesinin nedenini metinden hareketle belirtiniz.

b) Siz olsanız bu eser için hangi ismi tercih edersiniz? Niçin?

2. Bayram amacına ulaşmak için nelerden vazgeçmiş ve yola nasıl bir ruh hâliyle çıkmıştır?

3. Bayram karakterinin yaşadığı hayat ile kurduğu hayalleri uyuşmakta mıdır? Niçin?

4. Metnin son cümlesi olan "Bu arabadan kimselere duyuramayacağı, tekil özlemlerle dolu şarkılar zinciri, bir şerit halinde dağılıyor; yayılıp gidiyor kireçli toprak üstünde." cümlesini metnin tamamını göz önünde bulundurarak yorumlayınız.

5. Okuduğunuz metinde ortaya konan problemler nelerdir? Bu problemlerin bugün de geçerliliğini koruduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.

6. Metinde Bayram'ın kişiliği çerçevesinde ortaya konan insan profili evrensel kabul edilebilir mi? Niçin?

7. Türkçede "şimdi, bir, tutayım, sahip" şeklinde yazılan kelimeler, okuduğunuz metinde "şimci, bi, tutuym, sahap" şekliyle kullanılmıştır. Yazarın bu seçimleri sizce metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?

8. Metinden hareketle temel çatışmayı söyleyiniz.

9. Dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel gerçekliğini yansıtan unsurları metinden örneklerle açıklayınız.

10. Montaj tekniği, bir eserde başkasına ait olan bir eserin tümünün veya bir kısmının kullanılmasıdır. Buna göre okuduğunuz metinde montaj tekniğine örnek olabilecek kullanımı belirtiniz.

11. Aşağıda verilen anlatım tekniklerine okuduğunuz metinden örnek olabilecek cümleleri tabloya yazınız.

Anlatım Teknikleri	Metinden Örnekler
Geriye Dönüş	
İç Konuşma	
Bilinç Akışı	

12.

> "Belki de böyle yaşamanın kendine göre bir güzelliği vardır," dedi profesör; "Belki de bir gün insana ödül verirler bilime hizmet ettiği için." Genç adama baktı: "Meselâ sana." "Efendim?" diye kendine geldi delikanlı: "Ne verirler?" "Bilim hizmet ödülü." Parmağını salladı: "Ama odana kapanıp kitaplara gömülmekle olmaz sadece, ekol de kuracaksın." "Sahi bu 'ekol kurmuş'u anlatacaktınız bana." Orta yaşlı adam oturduğu sıradan kalktı: bir süre konuşmadan yürüdüler. "Bilmem ki nasıl anlatsam. Meselâ ben şimdi sana bilim adamı olmanın yararlarını açıklamaya çalışırken, belki de küçük çapta bir 'ekol' kurmaya çalışıyorum, ne dersin? "Nasıl?" dedi delikanlı, "Biraz daha anlatın." "Çok sevinirim," diyerek genç adamın koluna girdi profesör. "Bir yere gidip oturalım, olur mu?" Bir çekingenlik geldi esmer delikanlıya; bu şehirlilerin göreneklerini bilmiyorum, sizi sonra rahatsız ederim bir gün, demeliyim herhalde. "Korkma," dedi profesör, "Rahatsız olmam, paralar da benden." "Onu demek istemedim de..." Profesör güldü: "Bir de demek isteyecek miydin? Bunu ben teklif ettim; yani seni rahatsız etmek, yani bilime karşı bir ilgi uyandırmak istiyorum sende. Bunu becerebilirsem hemen bir ödül vereceğim kendime."

Yukarıda Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Bu parça ile okuduğunuz *Fikrimin İnce Gülü* adlı eseri, modernizm anlayışının Türk romanına yansımaları açısından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

Yazarın Biyografisi

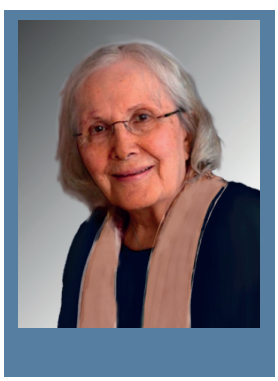

Adalet Ağaoğlu (1929-2020): Ankara'da doğdu. Ankara Kız Lisesi ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Eserlerinde toplumun çalkantılı dönemlerini ve bu dönemlerin bireylerin yaşantılarına olan etkilerini işledi. Tiyatro, hikâye ve roman türünde yazdığı eserleriyle tanındı. Toplumun çeşitli dönemlerini ve kesimlerini eleştirel bakış açısıyla ele aldı. Kendine özgü anlatım biçimleri geliştiren yazar; eserlerinde doğa, toplum ve zaman ilişkilerinin bireyin iç dünyasındaki etkilerini yansıttı.

Sanatçının *Hadi Gidelim, Sessizliğin İlk Sesi* hikâye; *Ölmeye Yatmak, Bir Düğün Gecesi, Hayır* (Bu üç eseri *Dar Zamanlar* başlığı altında bir üçleme olarak yayımlandı.), *Ruh Üşümesi, Romantik Bir Viyana Yazı* roman; *Evcilik Oyunu, Tombala* tiyatro türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- *Fikrimin İnce Gülü* adlı metinle ilgili çalışmalar, toplumsal değişimle birlikte yalnızlaşan bireyin, toplumda yeniden var olma çabası konusunda size neler düşündürdü?

1980 SONRASI TÜRK EDEBİYATINDA ROMAN

Hazırlık

1. Yandaki görselin bir romanın kapağı olduğunu düşününüz. Sizce bu romanda hangi olaylar anlatılmış olabilir?
2. René Descartes'ın (Röne Dekart) "Gerçeği arayanın yaşamında bir kez olsun tüm nesnelerden gücü yettiğince kuşku duyması gerekir." sözüne katılıyor musunuz? Niçin?

PUSLU KITALAR ATLASI

Nam salmış gemici Arap İhsan, yanında Alibaz adında bir çocukla İstanbul'a dönerek yeğeni Uzun İhsan Efendi'nin evine gider. Deniz seferindeki bir mücadele sırasında ganimet olarak alıp koynuna yerleştirdiği, kendisini yaralanmaktan korumuş ve farklı dilde yazılmış olan bir kitabın çevirisini yaptırır. Rendekâr adında Batılı bir filozofun yazdığı bu kitap "Zagon Üzerine Öttürme" adıyla çevrilir. Uzun İhsan Efendi, bu çeviriyi okur ve kitaptaki fikirlerden etkilenerek bildikleri hakkında şüpheye düşer.

Uzun İhsan, Dünya haritası çizmek isteyen, bilime meraklı biridir. Ama dünyaya açılmaya cesareti olmadığı için uyku veren yeşil bir şuruptan sık sık birkaç damla içerek uykuya dalar. Rüyalarında yaptığı yolculuklardan edindiği izlenimlerle bir Dünya haritası oluşturmaya çalışır. Uzun İhsan'ın Bünyamin adında bir oğlu vardır. Bünyamin bir gün uyku şurubundan bir bardak dolusu içer. Çok derin bir uykuya daldığı için öldüğü sanılarak defnedilir. Uyanınca Bünyamin'in ölümden döndüğünü sanan halk, bu haberi yayar. Haberi duyan ve toprak altında çalışacak işçi bulmakta zorlanan Vardapet adında bir lağımcı Bünyamin'i bulur ve ona lağımcı ocağında çalışmayı teklif eder.

Aşağıda Uzun İhsan Efendi'nin bu teklifle ilgili düşüncelerinin yer aldığı bölümü okuyacaksınız.

Vardapet, Bünyamin'in ağzından girip burnundan çıkarak onun maceracı ruhunu tutuşturur gibi olmuştu. Fakat babasına olan saygısından dolayı delikanlı kendi fikrini söylemeye çekindi. Bununla birlikte Uzun İhsan Efendi oğluna, "Buradan gitmek istediğini biliyorum oğlum" dedi, "Kendime hâkim olabilseydim belki de seni, çoktan içine girdiğin bu maceraya bırakmazdım. Sana olan sevgim biricik oğlumu tehlikeye atmama engel oluyor. Ama bilmek ve şahit olmak en büyük mutluluktur. Macera ise büyük bir ibadettir; çünkü O'nun eserini tanımanın başka bir yolu olduğunu görebilmiş değilim. Kendi payıma ben, dünyayı rüyalarımla keşfetmeye çalıştım. Bu, yeterince cesur olamadığımın bir göstergesi olabilir. Aynı hatayı senin de yapmana yolaçmak istemiyorum. Sana izin veriyorum, git. Git ve benim göremediklerimi gör, benim dokunamadıklarıma dokun, sevemediklerimi sev ve hatta, bu babanın çekmeye cesaret edemediği acıları çek. Dünyadan ve onun binbir halinden korkma".

Uzun İhsan Efendi bunları söyledikten sonra gömleğinin içinden meşin ciltli bir kitap çıkardı. Bu, dün gece tamamlayabildiği Dünya Atlası'ydı. Kitabı oğluna uzatarak "Atlasımı sana emanet ediyorum" dedi, "Daima yanında taşı ve atıldığın bu macerada yolunu kaybedecek olursan bu düş atlasının sayfalarını karıştırabilirsin. Fakat kendini sakın kaptırma. Adına Dünya dediğimiz kitabı oku".

Bilgi Kutusu

İhsan Oktay Anar; bilim, tarih, felsefe gibi çok çeşitli kaynaklardan ve anlatılardan beslenerek oluşturduğu romanlarında sürükleyici bir anlatım sunar.

Bünyamin lağımcı ocağında çalışmaya başlar. Padişahın bile bilmediği gizli bir istihbarat teşkilatının başı olan Büyük Efendi Ebrehe, teşkilatı kendi çıkarları için kullanmaktadır. Madenî, minik bir "kara para" aracılığı ile mutlak güce sahip olabileceğine inanmaktadır. Bu madenî para tesadüfen Bünyamin'in eline geçer. O sırada yaşanan çatışmada Bünyamin'in yüzü tanınmayacak hâle gelir. Ebrehe ve adamları madenî para için her yerde Bünyamin'i arar. Babasını bularak Uzun İhsan Efendi'ye zarar verirler. Hiç uyuyamayan Alibaz, babası gibi gördüğü Uzun İhsan Efendi'yi kurtarmak için Efrasiyab adıyla İstanbul'un altını üstüne getirir. Kimliğini gizleyebilen Bünyamin, Büyük Efendi Ebrehe için düzenlenen bir yemekte Ebrehe'nin hayatını kurtararak güvenini kazanır. Bir gün Ebrehe'nin evlerinden birinde Aglaya adında bir kızla tanışır ve onun yanında ağlar. İleride bir gün yeniden Aglaya'yla karşılaşmayı diler.

Büyük Efendi Ebrehe, gelecekten haber verdiğine inandığı "kehanet aynası" adında bir aynayı Bünyamin'e gösterir. Bu ayna aslında geleceği göstermemektedir, yabancı casuslar Ebrehe'ye bir oyun oynamışlardır. Bundan habersiz olan Ebrehe'nin bilgin Aristatalis'in bazı görüşlerine dayandırdığı bir teorisi vardır. Buna göre madenî para sayesinde sınırların ötesinde bir hıza ulaşabileceğine, zamanda bir yolculuk yaparak "Büyük Son" dediği kıyametten kurtulup ölümsüzlüğe bile sahip olabileceğine inanır. Bu düşüncelerini gerçekleştiremeden, bulunduğu yeri basan dilenciler tarafından hayatına son verilir. Böylece madenî para Büyük Efendi'yle birlikte ortadan kalkar. Gittiği yere yıldırım düşmesi gibi bir özelliği olan Dertli'nin gelmesiyle bulundukları yere yıldırım düşer, çıkan yangın sayesinde Bünyamin peşindekilerden kurtulur. Romanın sonunda Bünyamin başı sıkışınca faydalanması için babası Uzun İhsan Efendi'nin verdiği kitabı hatırlar. Kitabı açar ve içinde babasının kendisine hitaben yazmış olduğu mektubu bulur.

Aşağıda, bütün olayların ardından Bünyamin'in Puslu Kıtalar Atlası'nı açarak babasının kendisine yazdığı mektubu okuduğu bölümü okuyacaksınız.

"Sevgili oğlum,

Bir zamanlar yaşadığım evin, geceyarısı eve dönerken taşıdığım o fenerin, duvardaki Acem halısının ve aslında gerçek bir kent olan Galata'da gördüğüm her şeyin sadece ve sadece benim zihnimdeki düşünceler olduğu fikri kafama saplandığında muhakeme gücümün zayıfladığına hükmetmiştim. Ama şimdi görüyorum ki, asıl bunu düşündüğümde yanılmışım. Çünkü onlar gerçekten de benim düşlerimdiler.

Bu fikrimi ilk kez Mihel çıkmazındaki kıraathanede Ali Said Çelebi'ye açmıştım. Biliyorsun, bu iyi niyetli adam bana neredeyse olağanüstü bir saygı duyar ve ne söylesem hemen inanır. Ona, oturup sohbet ettiğimiz bu kıraathanenin kahvecisinin, müşterilerinin ve yaşadığımız dünyada geri kalan ne varsa hepsinin, sadece benim düşüncemde olduklarını söylediğimde, parmağıyla kendisini işaret ederek, 'Ya ben?' diye sormuştu. Malum cevabı alınca nedense bir hayli hüzünlenmiş, kafasında kimbilir neler kurmuştu. Ali Said Çelebi, böylece, benim zihnimde yaşadığına inanan tek kişi oldu. Bunun onu fazlasıyla sarstığını söyleyemem. Çünkü ertesi günü bana bir derdini açtı: Dediğine göre Sultan Ahmet Camii'nin müezzinlerinden biri olmak istiyor, ama tahsili tutmasına rağmen, koruyanı kollayanı olmadığı için bu göreve bir türlü gelemiyordu. İşte bu yüzden kendisini, sözkonusu camiin müezzini olarak düşlememi rica etmekteydi. Gerçi onun bu isteğini yerine getirmem elbette mümkündü. Ama onun bu ricasını geri çevirdim. Fakat yakamı bırakmadı. Ertesi gün, koltuğunun altında bir kaz, elinde bir sepet yumurta ve bir top tereyağıyla kapımı çaldı. Ben de onun isteğini kısmen de olsa yerine getirmek zorunda kaldım. Ali Said Çelebi, müezzin olmasa bile, şimdi Sultan Ahmet Camii'nde mutemet olarak görevini ifa ediyor. Ama yaptığım iyiliği unutmuş olmalı ki, beni uzun süreden beri arayıp sormadı.

Sana gelince sevgili oğlum, sen de benim kim olduğumu, yemeden içmeden günlerce nasıl yaşadığımı, hayatımızı idame ettirdiğimiz paranın nereden geldiğini bana sormaya bir türlü cesaret edemezdin. Paranın geldiği yeri, inanmayacağını bile bile sana söylüyorum: Cebimde yüz akçe olması için zihnimde yüz akçe düşlemem yetiyordu. Seni artık şaşırtmak istemediğim için her şeyi söylemek istemiyorum. Ama gördüğün ve işittiğin ne varsa, hepsinin, şu zavallı babanın zihnindeki düşlerden ibaret olduğuna inan! Yine de birkaç şey bunun dışında tabii. Büyük dayın Arap İhsan, o muhteşem külhani, boşluğu ve karanlığı okuyan benim gibi bir korkağın, adım bile atmaya çekindiği gerçek dünyanın haritalarını çizen biriydi. Yıllar önce

öldü, ama kahkahası hâlâ çınlıyor ve düşü zihnimde hâlâ yaşıyor. Onu neden mi düşledim? Belki de senin, biricik oğlumun onu tanımasını istedim, o kadar.

Çünkü her baba oğluna bir şeyler öğretmek, ona doğru ve gerçek olanı göstermek ister. Oysa benim sana, düşlerimden başka verebilecek bir şeyim yoktu. O yüzden sana, şimdi elinde tuttuğun garip kitabı verdim. Ama ne yazık ki Dünya'yı gösteremedim. Sana aslında Kâtip Çelebi'nin *Cihannüma* adıyla tercüme edip bana bir nüshasını hediye ettiği *Atlas Minor* gibi bir eser bırakmak isterdim. Oysa dünyaya sırt çeviren benim gibi birinin zihninde Boşluktan başka ne olabilir ki? Kendisinden düşler yarattığım Boşluğun atlasını, *Atlas Vacui*'yi bu yüzden yazdım: Sen okuyasın diye değil, yaşayasın diye.

Zihnimde bir düş olan sevgili oğlum, işte böylece zavallı babanın yaşayamadıklarını yaşadın ve dokunamadıklarına dokundun. Bir babanın kendi oğlundan bekleyeceği şekilde kahraman değildin. Son derece silik ve mütevaziydin. Bununla birlikte, arada bir senin kulağına, karakterinle bağdaşmayacak sözler fısıldamadan edemedim. Çünkü düşler görmektense, boşluğun kendisine tapan insanlar karşısında küçük düşmeni istemedim. Sonunda, senin için düşlediğim macerayı yaşadın ve böylece senin için yazdığım atlası okumuş oldun. Artık benden öğreneceğin nihai şeyi öğrenmiş oluyorsun.

Ne var ki ben, kendimle ilgili bazı meseleleri hâlâ çözebilmiş değilim. Rendekâr düşünüyor olmasından varolduğu sonucunu çıkarıyor. Ben de düşünüyorum, dolayısıyla varım, ama kimim? Galata'da, Yelkenci Hanı bitişiğinde ikamet eden Uzun İhsan Efendi mi, yoksa bugünden tam üç yüz sekiz yıl sonra, sözgelimi İzmir'de oturan mahzun ve şaşkın adam mı? Hangimiz düş ve hangimiz gerçek? Düşünüyorum, o halde ben varım. Düşünen bir adamı düşünüyorum ve onun, kendisinin düşündüğünü bildiğini düşlüyorum. Bu adam düşünüyor olmasından varolduğu sonucunu çıkarıyor. Ve ben, onun çıkarımının doğru olduğunu biliyorum. Çünkü o, benim düşüm. Varolduğunu böylece haklı olarak ileri süren bu adamın beni düşlediğini düşünüyorum. Öyleyse, gerçek olan biri beni düşlüyor. O gerçek, ben ise bir düş oluyorum.

Senin için gerçek bir baba olmayı, saçlarını okşamayı, seni öpmeyi çok isterdim. Ama düşlere dokunmak mümkün olabilir mi? Sana bu yüzden hem çok yakın, hem de çok uzağım. Veda etmek benim için son derece zor. O yüzden, her ne kadar uzakta olsam da seni, o eski yakışıklı yüzünle, Aglaya'yla birlikte hep düşlemek istiyorum.

Hoşçakal oğlum. Hoşçakal sevgili, biricik düşüm."

Bünyamin gülümsedi. Atlası kapatıp koynuna soktu. Kendini son derece yorgun hissediyordu. Sabah ezanlarının okunmasına az kala, yattığı sedirde kaşınmaya hâlâ devam eden bekçinin yanına gitti ve adamı dürtüp uyandırmaya çalıştı. Bekçi, gördüğü düşün etkisiyle dudaklarını durmadan kıpırdatıyor, bir türlü uyanmak bilmiyordu. Fakat delikanlı onu adamakıllı sarsınca gözlerini açtı. Sabah olmuştu. Sanki yüzyıllık bir uykudan uyanan bekçi, yerinden doğrulup çevresine bakınca kendisini uyandıran kişiyi göremedi. Çünkü her taraf karanlıktı. Zaten görülen ve görülmeyen bütün düşler, bu karanlığın ta kendisi değil miydi?

14 Eylül 1992

Karşıyaka

İhsan Oktay Anar, *Puslu Kıtalar Atlası*

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

idame ettirmek: Sürdürmek, devam etmesini sağlamak.
ifa etmek : Yapmak, yerine getirmek.
ikamet etmek : Bir yerde oturmak, eğleşmek.
külhani : Külhanbeyi, kabadayı.
mahzun : Üzgün.
meşin : İşlenmiş koyun derisinden yapılan.
mutemet: Dairelerde, iş yerlerinde bazı para işlerine bakan görevli.
müezzin : Namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan din görevlisi.
nihai : İşi sona erdiren, işi kesen, son, sonuncu.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Puslu Kıtalar Atlası İhsan Oktay Anar'ın ilk romanıdır. Okuduğunuz metinde de olduğu gibi bu roman fantastik, felsefi ve tarihsel özellikler taşımaktadır. Yazar, René Descartes'ın *Yöntem Üzerine Konuşma* adlı eserinden yola çıkarak romanını kişilerin düşsel yolculukları üzerine kurgulamıştır. Düş-gerçek, ölüm-ölümsüzlük, bilim-hurafe, iyilik-kötülük, uyku-uyanıklık, varlık-yokluk gibi kavramlar gerçeküstü unsurlar eşliğinde sunulur. Rendekâr'ın yazdığı kitabın *Zagon Üzerine Öttürme* adıyla çevrilmesi gibi yer yer mizahi ögelere yer veren İhsan Oktay Anar, romanında okuru 17. yüzyıl İstanbul'una götürür. Yazar bu eserinde oldukça zengin bir kişi kadrosuna, farklı mekânlara, uluslara, dinlere, kültürlere yer verir. Romanda iç içe geçmiş birçok hikâye vardır. Yazar; Uzun İhsan, Ebrehe, Vardapet, Arap İhsan, Alibaz, Bünyamin gibi kişilerin birbirinden bağımsız gibi duran hikâyelerini temelde tek bir hikâyede ustaca buluşturur. Bu durum postmodernizmin çoğulculuk ilkesini de yansıtan bir özelliktir.

Okuduğunuz roman postmodernizmin özelliklerinin görüldüğü bir romandır. Postmodernizm, modernizme tepki olarak doğan bir anlayıştır. Okuduğunuz metinde olduğu gibi postmodern romanda gerçekçi olmak gibi bir hedef yoktur. Bu romanlarda geleneksel sanat anlayışının kuralları dışında ürünler ortaya konur. *Puslu Kıtalar Atlası* romanının son bölümünden alınan okuduğunuz metinde olduğu gibi yazar, kitabın kurmaca olduğunu okura hissettirir. *Puslu Kıtalar Atlası*'nda Descartes'ın eserinden yola çıkılması gibi postmodern romanlarda yazar, geçmişte oluşturulmuş eserleri veya kültür tarihinde yerini alan akla gelebilecek her unsuru kendi hayal süzgecinden geçirerek eserine katabilir. Bunun dışında, ironiye (söze zıt bir anlam yükleyerek yapılan ince alay) yer verme, farklı edebî türlerin ve gerçekle kurmacanın iç içe olması gibi özellikler postmodern anlayışla yazılan romanlarda öne çıkar.

Puslu Kıtalar Atlası, Türk edebiyatının 1980 sonrası dönemine aittir. Bu dönemin eserlerinde toplumsal konular ele alınmış ancak yaşanan siyasi ve toplumsal olaylar bireyin kendi iç dünyasına çekilmesine neden olmuştur. Köyden kente göç, bireyin kendine ve topluma yabancılaşması, kadının toplumdaki yeri gibi konular eserlerde sıkça işlenmiştir. Postmodern eğilimlerin de görüldüğü 1980 sonrası dönemde Türk edebiyatında roman türünde eser veren önemli isimlerden bazıları Adalet Ağaoğlu, Orhan Pamuk, Latife Tekin, Bilge Karasu, İhsan Oktay Anar'dır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Uzun İhsan Efendi dünyayı hangi yolla keşfetmeye çalışmaktadır? Niçin?

2. Bünyamin'in babası, Bünyamin'in Vardapet'le gitmesini niçin istemiştir?

3. *Puslu Kıtalar Atlası* romanından alınan okuduğunuz metinde Uzun İhsan Efendi ile Ali Sait Çelebi arasında geçen hikâyenin olay örgüsünü olayların gerçekleşme sırasına göre numaralandırınız.

- Uzun İhsan Efendi'nin zihninde yaşadığına inanan ilk kişinin Ali Sait Çelebi olması
- Ali Sait Çelebi'nin dünyadaki her şeyin Uzun İhsan Efendi'nin kendi düşüncesinde olduğunu öğrenmesi
- Uzun İhsan Efendi'nin Ali Sait Çelebi'nin ricasını geri çevirmesi
- Ali Sait Çelebi'nin Uzun İhsan Efendi'den kendisini Sultan Ahmet Camii'nin müezzini olarak düşlemesini rica etmesi

4. Uzun İhsan Efendi yazdığı mektupla oğluna aslında neyi açıklamıştır?

5. Okuduğunuz metinde geçen "bilmek ve şahit olmak en büyük mutluluktur", "dünya dediğimiz kitabı oku" ifadeleri ile ilgili düşüncelerinizi dile getiriniz.

6. Yazarın romanın sonunda dile getirdiği, Descartes'ın "Düşünüyorum, öyleyse varım." önermesi üzerine düşüncelerinizi dile getiriniz.

7. İhsan Oktay Anar'ın; *Puslu Kıtalar Atlası*'nda Rendekâr adıyla Descartes'a ve görüşlerine yer vermesi, bilgin Aristoteles'ten (Aristoteles) esinlenmesi, Firdevsî'nin *Şehname* isimli eserinde geçen Efrasiyab ismini Alibaz için kullanması vb. durumlar yazarın edebî kişiliği ile ilgili size neler düşündürmektedir?

8. Postmodern romanların öne çıkan özelliklerinden "üst kurmaca" ve "metinler arasılık"la ilgili aşağıda verilen bilgileri okuyunuz.

> Postmodern anlayışa göre her metin daha önce yazılmış veya söylenmiş metinlerden izler taşır. Bu nedenle metinler arasılık; yazarın başka eserlerden, geçmişteki yazılı ve sözlü anlatılardan alıntılar yapması, başka bir sanatçının eserinden alınmış metin parçalarını romanın içeriğine katması şeklinde kendini gösterir. Bunun dışında metinler arasılık; pastiş yoluyla bir başka yazarın eserini üslup bakımından taklit etme, diğer sanatçıdan farklı düşündüğünü göstermek için bir eseri veya içeriğini gülünçleştirerek parodi yapma, farklı türlere ait metinleri kolaj oluşturacak şekilde birleştirme gibi yollarla da eserlere yansıtılır.

> Üst kurmaca tekniğinde yazar, romanı yazdığını roman içerisinde belli eder; okura bir kurmacanın içinde olduğunu göstermekten çekinmez. Kimi zaman yazar ve eser kişileri birbiriyle veya okurlarla diyaloğa girer. Üst kurmaca yapmanın bir diğer yolu da hikâye içinde hikâyelere yer vermektir.

Bu bilgilerden yola çıkarak, *Puslu Kıtalar Atlası* romanından alınan aşağıdaki örnekleri tablodaki açıklamalarıyla inceleyiniz. Bu örneklerde "metinler arasılık veya üst kurmaca" tekniklerinden hangisinin yer aldığını tabloda işaretleyiniz.

Bilgi	***Puslu Kıtalar Atlası* Romanından Alıntı**	Üst Kurmaca	Metinler Arasılık
Romanın yazarı İhsan Oktay Anar, uzun boylu biridir ve İzmir'de yaşamaktadır.	Ben de düşünüyorum, dolayısıyla varım, ama kimim? Galata'da, Yelkenci Hanı bitişiğinde ikamet eden Uzun İhsan Efendi mi, yoksa bugünden tam üç yüz sekiz yıl sonra, söz gelimi İzmir'de oturan mahzun ve şaşkın adam mı?		
Cihannüma: Kâtip Çelebi'nin yazdığı coğrafya ve ilmî araştırma kitabıdır. Türkçeye çevirdiği *Atlas Minor*, Kâtip Çelebi'ye kaynaklık eden Batılı bir eserdir.	Sana aslında Kâtip Çelebi'nin *Cihannüma* adıyla tercüme edip bana bir nüshasını hediye ettiği *Atlas Minor* gibi bir eser bırakmak isterdim.		
Aglaya, Dostoyevski'nin *Budala* isimli romanında geçen kişilerden biridir.	O yüzden, her ne kadar uzakta olsam da seni, o eski yakışıklı yüzünle, Aglaya'yla birlikte hep düşlemek istiyorum.		

9. *Puslu Kıtalar Atlası*, Bünyamin'in zaman zaman başvurduğu, ona yol gösteren bir kaynak durumundadır. Kitapların insanların yaşam yolculuğundaki yeriyle ilgili neler düşünmektesiniz?

10. Karikatürist İlban Ertem, *Puslu Kıtalar Atlası* romanını uzun ve titiz çalışmalar sonunda "çizgi roman" hâline getirmiştir. Bu romanın çizgi roman hâline getirilmesi eserin hangi özellikleri ile ilgili olabilir?

11. Bir sinema filminde veya bir romanda kişilerin seyirciyle ya da okurla söyleşmesi üst kurmaca tekniğinin bir örneğidir. Okuduğunuz metindeki kişilerden biri olan Bünyamin'in, romanın bir bölümünde okurla söyleşmeye başladığını hayal ediniz. Aşağıda boş bırakılan yere bu söyleşmenin yer aldığı kısa bir bölüm yazarak bir üst kurmaca oluşturunuz.

.....

.....

.....

.....

12. Aşağıda Cengiz Aytmatov'un *Toprak Ana* ve Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* adlı romanlarından birer parça verilmiştir. Bu romanlardan birini seçip okuyunuz. Seçtiğiniz eser ile İhsan Oktay Anar'ın *Puslu Kıtalar Atlası*'nı tema, dil ve anlatım özellikleri yönünden karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

TOPRAK ANA

– Toprak Ana! Toprak Ana! Söyle bana, Suvankul gibi, Kasım gibi evlatlarına kıyarlar da dağlar niçin göçüp yerin dibine batmaz? O iki can, baba-oğul, bu toprağın öz çocukları, soylu çocuklarıydı. Bilinmeyen eski çağlardan beri bu toprakları yoğuran, işleyen insanlardı. Dünyayı besleyen, sulayan onlardır. Savaş çıkınca bu toprakları savunmak için asker olup ön safta çarpışan onlardır. Savaş olmasaydı, Suvankul ve Kasım neler neler yapacaktı bir düşün. Onların emeklerinin ürünü olan nimetlerden nice nice insan yararlanacaktı. Nice tarlalar ekilecek, nice nice buğday üretilecekti. Onlar da başkalarının çalışmasından, üretmesinden ödüllerini bin kat olarak alacaklar, yaşamanın sevincini, mutluluğunu tadacaklardı. Söyle bana Toprak Ana, gerçeği söyle: İnsanlar savaşmadan yaşayamazlar mı?

SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM

Dirmit o günden sonra hep sözcüklerden bir yorgana sarındı. Sözcüklerden bir yatağın üstünde uyudu. Sözcüklerden yapılma bir sandalyenin üstünde oturdu. Atiye günleri sayılı binlerce sözcük oldu. Huvat sözcük dolu şişelere baktı. Nuğber sözcük bekledi. Zekiye sözcük ağladı. Seyit bembeyaz takma sözcükten dişleriyle güldü. Mahmut dilini dişlerinin ardına dayayıp sözcük çaldı. Halit sözcükleri duvarlara vurdu. Dirmit ne yana bakacağını, hangi birini yazacağını şaşırdı. O şaşkın şaşkın dolanıp gezinirken bulutlardan sözcük yağdı. Musluklardan sözcük aktı. Akan sözcük, yağan sözcük, bakan sözcük, susup oturan sözcük, ağız üstü divana kapaklanan sözcük Dirmit'in kafasının içinde bir toplu kargaşaya dönüştü. Ama bir türlü şiire dönüşemedi. Dirmit günlerce onca sözcükten ne kadar uğraştıysa bir ikinci şiir yazamadı. Hırsından deliye döndü. Kendine cezalar verdi.

Yazarın Biyografisi

İhsan Oktay Anar (1960-...): Yozgat'ta doğdu. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirdi. Aynı üniversitede yüksek lisans ve doktorasını tamamladı, aynı bölümde öğretim üyeliği yaptı. Çeşitli dergilerde hikâye ve yazıları yayımlandı. Masal ve mitoloji ögelerinden, dinî metinlerden, bilim, felsefe tarihi gibi çok zengin kaynaklardan beslenen yazar, eserlerinde zengin bir kişi kadrosuna yer verdi. Ayrıca İhsan Oktay Anar; felsefi, bilimsel ve kültürel unsurları bir arada yoğurduğu eserlerinde mekânlar, konuşulan diller ve kişilerin bağlı bulundukları ulusal kimlikler bakımından da okura oldukça zengin bir içerik sunmuştur.

Sanatçının *Puslu Kıtalar Atlası, Kitab-ül Hiyel, Efrasiyâb'ın Hikâyeleri, Amat, Suskunlar, Yedinci Gün, Galiz Kahraman, Tiamat* roman türündeki eserleridir.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz romanda iç içelik, çeşitlilik, farklılıkları kaynaştırma gibi postmodernizme yönelik özellikler görülmektedir. Postmodernizme özgü bu özelliklerin sinema, mimari, dekorasyon, giyim, yeme içme kültürü gibi günlük yaşam unsurlarına ne şekilde yansıdığını örneklerle açıklayınız.

TÜRK DÜNYASI EDEBİYATI ROMANI

Hazırlık

1. "Hayatımı yazsam roman olur." sözünden hareketle insanların "roman" türüne yükledikleri anlamlarla ilgili neler söyleyebilirsiniz?
2. Edebî eserlerde dönemin tarihinin ve sosyal yaşantısının konu edilmesi o esere nasıl bir katkı sağlar?

ÜŞÜYEN SOKAK

Bilgi Kutusu

Cengiz Dağcı "Türkçe bana anamın konuştuğu dil" diyerek Türk diline olan bağlılığını dile getirmiştir.

Olayın başkahramanı Haluk, yirmi yaşında bir enstitü öğrencisidir. Yazdığı hikâyeler kendi özeli olduğundan bu hikâyelerin kimsenin eline geçmemesi için onları bir küpte saklamaktadır.

II. Dünya Savaşı'nın çıkması ve Almanların, Kırım'ı işgal etmesi üzerine enstitü kapatılır ve Haluk, cebindeki son parasıyla kendini ne yapacağını bilemez bir hâlde bulur. Bir gün sokaklarda amaçsızca dolaşırken Almira adlı bir kadın yanına gelir ve onu Fontannaya Caddesi'ndeki Galina Şubert Apartmanı'na getirir. Almira, dairenin sahibi olan arkadaşlarının siyasi nedenlerle sürüldüklerini, o yüzden dairenin boş olduğunu belirtir. Bunun üzerine Haluk, Almira'nın burada kalması için yaptığı teklifi kabul eder. Duygusal açıdan zayıf biri olan Haluk, Kırım'da yaşanan savaşın ağır şartları karşısında maddi ve manevi olarak kendini bitmiş hissetmekte, âdeta psikolojik bir savaş vermektedir. Haluk apartmanda kaldığı üç gün boyunca yalnızlık korkusu içinde Almira'dan bir dakika bile ayrı kalmak istemez. Onun yokluğunda buhranlar geçirir, her seferinde daireyi terk etmek ister ancak şehri bombalayan Alman uçakları yüzünden bu düşüncesinden vazgeçer. Almira, Haluk'u ikna ettikten bir gün sonra apartmana geleceğini söyler. Fakat gelmez.

Aşağıda Almira'nın kendisini terk ettiğini sanan Haluk'un yaşadığı psikolojik karmaşayı anlatan bölümü okuyacaksınız.

Kanepenin üstüne uzandım. Uzun bir süre sırtüstü yatıp tavana baktım. Başımı çevirip koridora açılan kapıya bakmak istemiyorum. Bakmama bir gereksinme yoktu. Biliyordum: Çıkıp gitmişti Almira.

Ama odada Almira'dan canlı bir şey kalmıştı. Beni okşayan bir şey; beni kaygılardan uzak tutmak isteyen bir şey; beni besleyen, hattâ hayatı bana sevdiren bir şey. Tavandan ayırmıyordum gözlerimi. Başımı çevirip Almira'nın gerisinde kaybolduğu kapıya bakacak olursam Almira'dan kalmış o şeyin gözlerim önünde öleceğini ve ben bu kanepe üstünde yatarak bütün ömrüm boyunca yas tutacağımı hisseder gibi oluyordum.

Neden sonra tavandan sarkık ince kablonun ucundaki çıplak ampul ilişti gözüme ve doğrularak bakışlarımı odada gezdirdim. Elektrik ışığında eşyalar mat – çok yıllar önce donuk bir zamana teslim olmuşlardı. Gözlerimi pencereye yönelttiğim anda içimden garip bir ürperti geçti. Birden ayağa fırladım. Kara battaniye ile örtülü pencerinin camları gerisinde gece miydi, yoksa gündüz mü? Geceyse...

Yalnızlık korkusuyla gözlerimde gene de herşey kararıyor. Sonra karanlıklar içinde bana yaklaşan, ama büsbütün yaklaşıp pembe elleriyle yüzümü okşayamayan annemi görür gibi oluyordum.

Az yatışınca kanepenin ucuna iliştim.

"Yok, gece değildi. Olamazdı. Tramvaya bindiğim andan bu yana kaç saat geçmişti ki gece olsundu? Tramvayda biletçiyle kısa bir konuşma ve kısa bir yolculuk. Sonra Almira'yla Avrupa konukevi gerisindeki dehlizden Fontannaya dek bir yürüyüş... Fontannaya'dan geçen cenaze alayı. Ve onüç numaralı evin avlu kapısı; taşlık; apartman merdiveni... Bu kadar. Gerçekten bu kadar! Gündüz henüz... Güneş gökyüzünde ışıl ışıl belki. Gidip pencere camlarını örten kara battaniyeyi indirirsem gün ışığıyle aydınlanıverir oda. Pencereden eğilip aşağıya bakarsam Almira'yı görürüm belki. Arkasından, 'dön!.. geri dön!' diye bağırırsam... Ama niçin? Neyine gerek Almira?

(...)

Yatışıyorum yavaş yavaş.

Burası sandığım kadar tecrid edilmiş bir yer değil. Almira beni bırakıp gitti diye yakınmıyorum. Biraz memnunum bile. Kendimi özgür hissediyorum. Canım istediği anda bu odadan çıkıp gidebilirim. Kimse önleyemez bunu. Şimdi, şu anda ayağa kalkar...

Bakışlarımı kapıya yöneltiyorum: Anahtar kapı deliğinde. Gülüyorum. Anahtara bakarken özgürlük irademin öncesinden çok daha sağlam olduğunu hissediyorum. Pencereye gidip sokağa bakasım geliyor gene. Sokakta Almira'yı görürüm belki. Arkasından seslenirim. Ama Almira beni bu odada bırakıp gitmedi ki! Almira kapı arasında. Almira mı o kadın? Almira elbet. Kuşkulanmam neden? Kuşkulanmamalıyım. Almira'dan başka kimse girmez bu odaya. Galina Şubert bu apartmanı Almira'ya emanet etti. Kimse gelip uzun saçlarımı okşamaz bu odada; ama Almira...

Sağ elinde ak fanila, sol eliyle mantosunun yakasını çenesi altına sımsıkı kavramış, gözleri hüzünlü, kapı arasında Almira duruyor. Çıt çıkmıyor. Odaya barış çökmüş. Sükûn ve barış kapsıyor evi. Sokakları, şehri, yurdu, dünyayı kapsıyor barış. Yitiriyor savaş anlamını. Barış içinde insanlar şaşkın, birbirlerine bakıyorlar. Sonra yavaş yavaş insan olduklarını hatırlıyorlar. Ve barış! diye bağırıyorlar. Barış! Barış! Barış! Kumaşlardan üniforma değil, kızlar için çeyizlik dikilecek; meşe ağacı gövdelerinden dipçik değil, oklava ve hamur teknesi, çapa ve kürek sapı yontulacak; tunçtan ve demirden savaşçılar onuruna heykeller değil, tırpan ve tırmık döğülecek. Biliyorum – dünya güzel, yaşamak hoş. Almira da biliyor bunu. Ama gözleri içindeki gülümsemesi hâlâ hüzünlü; yavaş yavaş kanepeye yaklaşıyor. Yanıma oturacağını sanıyorum – oturmuyor. Ama Almira benden ayrı bir varlık değil. Olamaz. Ben Almira'nın tözüyüm. Almira bensiz yaşıyamaz.

Üzerime eğiliyor; elini şakağıma değdiriyor. Benim mi ona, onun mu bana daha çok ihtiyacı var? Bilmiyorum. Ama biz bir bütünüz galiba. Bütünüz. Kuşkulanmam iyi değil.

Eli hâlâ şakağım üstünde:

– Hava hayli soğudu, diyor Almira.

Başımı kaldırıp yüzüne bakıyorum. Yüzünde hüzün ve umut.

Fısıltılı seslerle konuşuyoruz:

– Geceyi burada mı geçireceksin?

– Yok.

– Ya?

– Gitmem gerek. Ama sen burada kal. Sokağa çıkıyordum, taşlıkta sen geldin aklıma.

– Ne düşündün?

– Üşüyeceksin diye düşündüm.

– Üşümüyorum.

– Ama hava soğudu; geceleyin daha da soğuyacak.

– Burada kal öyleyse.

– Kalamam. Gitmem gerek.

(...)

Gözlerimi açtım. Oda boş. Yağmur yağıyordu hâlâ kara battaniye ile örtülü pencere camları arkasında. Yağmurun şırıltısı demincek Almira'nın kulağıma fısıldadığı kelimeleri tekrarlıyordu sanki. Yalnızdım. Ama korkmuyordum. Üşümüyordum da.

Sonunda Haluk dayanamayıp dışarı çıkar. Gördükleri karşısında büyük bir şaşkınlık yaşar. Çünkü Almanlar her tarafı işgal etmiş ve Kırım'da büyük bir zulme başlamışlardır. Haluk apartmana dönmek ister ama apartmanın bıraktığı gibi olmadığını, Almanlar tarafından binaya el konulduğunu görür. Ayrıca döndüğünde Almira'nın, kendisini getirdiği apartmanın aslında Almira'ya ait olduğunu, onun bir ayakkabıcı olan Aron Hofman'ın kızı olduğunu ve diğer pek çok kişi gibi Almira'nın da Almanlar tarafından götürüldüğünü öğrenir. Büyük bir şaşkınlık yaşayan Haluk, hikâyelerin bulunduğu küpü alıp Fontannaya'dan ayrılır. Çünkü Fontannaya insanların olmadığı, savaşın ortasında kalmış, üşüyen bir sokaktır.

Cengiz Dağcı, *Üşüyen Sokak*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

çapa : Tarlalarda toprağı işlemek için kullanılan ağaç veya demir saplı kazı aracı.
dehliz: Üstü kapalı, dar ve uzun geçit.
şakak: Göz, alın ve yanak arasında, elmacık kemiğinin üstünde bulunan çukurumsu bölge.
taşlık : Taşla döşenmiş avlu, sofa, merdiven altı vb.
tecrid (tecrit): Ayırma, ayrı bir tarafta tutma.
tırpan : Uzun bir sapın ucuna tutturulan, ot, ekin vb.ni biçmeye yarayan, hafifçe kıvrık, uzun çelik bıçak.
töz : Kök, asıl, cevher.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Kırım'ın bir dönemine tanık olan, Kırım edebiyatının tanınmış yazarlarından Cengiz Dağcı'nın *Üşüyen Sokak* adlı romanından alınmıştır. Yazar, eserinde II. Dünya Savaşı yıllarında Almanların Kırım'ı işgal etmesini, bu işgalin insanlarda ve şehirde yarattığı yıkımı anlatmıştır. Yazarın bu eserinde Haluk gençlik çağındadır. Cengiz Dağcı, *Üşüyen Sokak* adlı eserinde diğer romanlarından farklı teknikler denemiş ve böylece yeninin peşinde olduğunu göstermiştir. Yazar, romanın kahramanı Haluk'un sürgün ve baskılarla sıkıştırılan Kırım toplumu içinde kendini tanımasını ve yaşadığı içsel çatışmayı anlatmıştır. Bu çatışmayı işgalci askerler tarafından kuşatılmış bir caddedeki apartman dairesinin penceresinden yansıtır.

Türkiye dışında yaşayan Kazak, Azerbaycan, Türkmen, Özbek, Tatar, Kırgız, Kırım gibi tüm Türk halklarını içine alan edebiyat, Türk dünyası edebiyatı olarak adlandırılmaktadır. Bu boylar, uzun bir süre Sovyetler Birliği hâkimiyetinde varlık göstermişler; bu durumdayken bile dil ve anlatım yönünden sağlam eserler vermeyi başarmışlardır. Ancak eserlerinde Rus edebiyatından etkiler de görülmektedir. Sözü edilen Türk cumhuriyetlerinin pek çoğu, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını ilan etmişler ve bu bağımsızlık anlayışı eserlerine de yansımıştır.

Türk dünyası edebiyatında şiir, hikâye, roman, tiyatro gibi çeşitli edebî türlerde yazılmış eserler bulunmaktadır. Bu eserlerin ortaya çıkışında halk kültürünün etkisi büyüktür. Çünkü eserlere bakıldığında halkın sözlü ürünlerinden olan efsanelerin, halk hikâyelerinin, destanların vb. etkilerine rast-

lanmaktadır. Ayrıca Türk dünyası edebiyatında Rus edebiyatının yanı sıra Batı edebiyatındaki bazı yazarların da etkileri görülmektedir.

Türk dünyası edebiyatının önemli hikâye ve roman yazarları arasında Cengiz Dağcı, Gaspıralı İsmail (Kırım edebiyatı); Cengiz Aytmatov, Ali Tokombaev (Kırgız edebiyatı); Neriman Nerimanov, İsa Hüseynov, Seyid Hüseyin, Sabir Ehmedov (Azerbaycan edebiyatı); Muhammed Zahir Bigi, Musa Akyiğit (Tatar edebiyatı); Şerhan Murtaza (Kazak edebiyatı) gibi isimler sayılabilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinden alınan "Neden sonra tavandan sarkık ince kablonun ucundaki çıplak ampul ilişti gözüme ve doğrularak bakışlarımı odada gezdirdim." ve "Odaya barış çökmüş." cümlelerinde altı çizili kelime grubunun ve kelimenin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.

2. Metinde geçen "Kimse gelip uzun saçlarımı okşamaz bu odada; ama Almira..." cümlesinde "ama" bağlacından önce noktalı virgül kullanılması döneme özgüdür. Bu tip kullanımlar, dil ile ilgili size neler düşündürmektedir?

3. Eserin başkahramanı Haluk'un kişilik özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

4. Okuduğunuz metinde olayların geçtiği zaman ve mekânı söyleyiniz. Sizce zaman ve mekân unsuru, Haluk'un psikolojisi üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir? Açıklayınız.

5. Olayda zaman unsurunun değişmesi eserde nasıl bir değişiklik oluşturur? Düşüncelerinizi metinden örnek vererek söyleyiniz.

6. "Anlatmaya bağlı metinlerin her birinde olayları okuyucuya aktaran bir anlatıcı vardır." Bu bilgiyi göz önünde bulundurarak

a) Okuduğunuz metinde hangi anlatıcı ve bakış açısının kullanıldığını bulup aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Anlatıcı	Bakış Açısı

b) Sizce metinde kullanılan bakış açısı anlatımı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

7. *Üşüyen Sokak* adlı metinde kullanılan anlatım biçim ve tekniklerini aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Anlatım Teknikleri

8. Okuduğunuz metnin temasını oluşturan temel çatışmayı bulmak için nasıl bir yol izlediğinizi şemalaştırınız.

Çatışma →

9. "Sevgi, barış, umut, yaşama sevinci, özgürlük" kavramlarına *Üşüyen Sokak* adlı metinden örnek cümleler bulup bu cümleleri aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

Sevgi	.....
Barış	.....
Umut	.....
Yaşama Sevinci	.....
Özgürlük	.....

10. Okuduğunuz metinde dönemin gerçekliğini yansıtan hangi unsurlara ulaşabilirsiniz?

11. Cengiz Dağcı, hatıralarında "Ben yalnızca Kırım'ın yazarı değilim ama Kırım'ın faciasını bütün gerçeği ve içtenliğiyle yalnız ben yazabilirdim." demiştir. Yazarın bu açıklamasından ve okuduğunuz metinden hareketle yazar ve metin arasında nasıl bir ilişki kurulabileceğini açıklayınız.

12. Okuduğunuz metinde geçen "Kumaşlardan üniforma değil, kızlar için çeyizlik dikilecek; meşe ağacı gövdelerinden dipçik değil, oklava ve hamur teknesi, çapa ve kürek sapı yontulacak; tunçtan ve demirden savaşçılar onuruna heykeller değil, tırpan ve tırmık döğülecek." cümlesini metnin bütününü göz önünde bulundurarak yorumlayınız.

13. "Ben her okuduğum romanla asıl kendime yaklaştığıma inanıyorum. Her biri, çok yanlı gerçekliğimizi belli bir yandan açar bana. Neden söz ederse etsin bana beni, başkalarını, yaşamayı tanıtır. Romancılar var oluşumun nedense benden gizli örtülerini bir bir kaldırır bana."

Yazar Nermi Uygur'un roman türü ile ilgili bu sözlerini göz önünde bulundurduğunuzda okuduğunuz metnin, insan gerçeklerini yansıttığını söyleyebilir misiniz? Niçin?

Yazarın Biyografisi

Cengiz Dağcı (1919-2011): Kırım'da doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Akmescit'te bitirdi. Kırım Pedagoji Enstitüsünde öğrenci iken II. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine öğrenim hayatı yarıda kaldı. 1941'de Ukrayna cephesinde Almanlara esir düştü. Almanların kaybetmesi üzerine esir kampından kurtulup müttefik devletlerin yanında yer aldı. 1946'da Londra'ya yerleşti. Yazarın Türkiye Türkçesi ile yazdığı ilk eseri *Korkunç Yıllar* adını taşımaktadır. Eserlerinde Kırım Türklerinin yaşadıkları acıları, sürgünleri, sürgün sonrasında tekrar vatanlarına dönüşlerini sade, akıcı ve etkili bir dille anlattı. Kırım'la olan bağını hiçbir zaman koparmayan yazar, Londra'da vefat etti.

Sanatçının *Onlar da İnsandı, Korkunç Yıllar, Yurdunu Kaybeden Adam, İhtiyar Savaşçı, Dönüş, O Topraklar Bizimdi* roman; *Bay Markus'un Köpeği, Rüyalarda: Ana ve Küçük Alimcan* hikâye; *Ben ve İçimdeki Ben, Yansılar (1-2-3-4)* deneme; *Hatıralarda Cengiz Dağcı* anı türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- İnsanların barışçıl tutum sergilemelerinde, yaşama sevinci kazanmalarında ve aile bağlarının güçlenmesinde edebî eserlerin nasıl bir rolünün olduğunu düşünüyorsunuz?

DÜNYA EDEBİYATI ROMANI

Hazırlık

1. Stendhal'ın (Sitendal) "Roman büyük bir yolun üstünde gezdirilen bir aynadır." sözünün roman türüyle ilgili size düşündürdüklerini söyleyiniz.
2. Dünya edebiyatından okuduğunuz ve etkilendiğiniz eserlerde çevirinin ne kadar etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Niçin?

GAZAP ÜZÜMLERİ

Gazap Üzümleri romanında Joad (Yoad) ailesi, toz fırtınalarının tarladaki mahsulü mahvetmesi ve Büyük Buhran'da bankaların topraklara el koyması nedeniyle Kaliforniya'ya göç etmek zorunda kalan pek çok aileden biridir. Joad ailesi bu zorunlu yolculukta acılarını, açlıklarını, düşlerini ve öfkelerini de peşlerinden sürükler. Topraklarını terk etmek zorunda kalan bu aile, binbir güçlükle bir otomobili kamyona dönüştürerek batıya doğru yola çıkar.

Aşağıdaki bölümde Joad ailesinin, topraklarını terk etmek üzere eşyalarını toplamaya çalışırken içinde bulundukları sıkıntılı ruh hâllerini okuyacaksınız.

Küçük evlerde ortakçılar, eşyalarını birer birer elden geçirdiler: Babalarının eşyalarını, büyükbabalarının eşyalarını... Hepsini topladılar, batı yolculuğuna çıkıyorlardı. Erkekler birer canavar kesilmişlerdi; çünkü, geçmişleri yıkılmıştı. Kadınlar ise, geçmişin gelecek günlerde içlerinde yaşayıp haykıracağını biliyorlardı. Erkekler samanlıkların ve çardakların içlerine daldılar.

Şu pulluk... Şu tırmık... Hatırında mı? Savaşta hardal ekmiştik? Adamın biri, *guayule* dediği şu kauçuk bitkisini bize ektirmek istemişti? "Zengin olursunuz," diyordu. Çıkar şu takımları... Satıp birkaç dolar alırız. Şu pulluğa on sekiz dolar vermiştim, yol parasını da ben ödemiştim... (...)

Koşum takımları, el arabaları, tohum makineleri, küçük çapa demetleri... Çıkar hepsini. Yığ şuraya. Koy arabaya. Götür şehre. Kaça satabilirsen sat. Atları da, arabayı da sat. Artık hiçbirinin yararı yok.

Elli sent yepyeni bir pulluk için nedir ki? Bu tohum makinesini otuz sekiz dolara almıştım. İki dolar çok az. Geriye götüremem ya... Peki, al bakalım. Onunla birlikte bir ah da alıyorsun. Kuyu tulumbasını, koşum takımlarını da al. Dizginleri, göğüslükleri, hamutları, kayışları da al. Şu camdan yapılmış küçük boncukları da almayı unutma. Altında kırmızı gül resimleri var. Doru atlara karşılık şunu al. Rahvan yürüdüğü zaman nasıl da ayaklarını kaldırırdı...

Hurdalar bahçede yığılı...

Kara sabana kim para verir artık? Haydi, yalnız demirinin fiyatını elli sent vereyim. Diskler, traktörler... Şimdi bunlar kullanılıyor.

Eh... Peki, ne yapalım, hepsini al da bana beş dolar ver. Sen yalnız hurda satın almıyorsun, hurdalaşmış yaşantıları da satın alıyorsun. Bundan başka.. Göreceksin ya... Onlarla birlikte ah da satın alıyorsun.

(...)

Belki yeniden işe başlarız; yeni, zengin topraklarda, Kaliforniya'da... Orada meyve yetişiyormuş, yeniden başlarız!

Bilgi Kutusu

John Steinbeck (Con Sitaynbek); okurları üzerinde derin izler bırakan, zamanla değeri kaybolmayacak evrensel bir sanatçıdır.

Ama nasıl başlarsın... Yalnız bir bebek başlayabilir. Sana bana gelince... Biz geçmişte kaldık. Bir öfke, binlerce düş; bütün bunlar biziz... Bu toprak, bu kızıl toprak biziz; sel yılları, toz yılları, kuraklık yılları, hepsi de bizleriz. Biz yeniden başlayamayız. Eskiciye dertlerimizi, ahlarımızı sattık. Hepsini satın aldı, ama daha içimizde duruyor; toprak sahipleri bizi kovdukları zaman, bu kovulan insanlar bizdik. Traktör evi yıkmadı, bizi yıktı... Yaşadığımız süre yıkık kalacağız. Ne Kaliforniya'ya ne de başka bir yere... Her birimiz acılarımızla birlikte yürüyen, acılardan oluşmuş bir geçit töreninin başında giden davuluz...

(...)

Bir de su şişesi... Bu kadar yeter. Römork tepeleme doldu; çocuklar da römorkta oturabilir, Büyükana da şiltenin üzerine çıkar. Avadanlıklar, bir kürek, bir testere, mengene ve kıskaç. Bir de balta... Bu balta kırk yıllıktır. Bak ne kadar eskimiş. Ya ipler, elbette... Ötekiler? Bırak kalsın; ya da yak gitsin.

Ve çocuklar geldiler.

Eğer Mary, oyuncak bebeğini, o pis eski püskü bebeğini alırsa ben de Kızılderili okumu alırım! Alırım ya! Ve şu yuvarlak sopa-benim kadar boyu var- belki lazım olur bana. Bu sopayı ta ne zamandan beri saklıyorum... Bir ay mı, bir yıl mı oluyor. Yok, ben sopamı alırım. Şu Kaliforniya ne biçim yer acaba?

Kadınlar talihsiz eşyaların arasında oturuyorlar; eşyayı evirip çeviriyorlar, gözleri geçmişe dalıyor, yerlerine bırakıyor yeniden. Bu kitap babamındı. Çok severdi: *Hac Yolunda*... Boyuna okuyup dururdu. Üzerinde adı yazılı.

(...)

Hayatlarımız bizden ayrılınca nasıl yaşayabiliriz? Geçmişimiz olmadan kendimizi nasıl tanıyacağız? Hayır, hayır. Bırak kalsın. Yak gitsin.

Oturdular, baktılar ve eşyaları anıların içinde gömdüler. Kapımızın dışındaki toprakları bilmezsek ne yaparız? Geceleyin yatağından kalkıp da anlasan ki, anlasan ki, söğüt ağacı yerinde değil... Söğüt ağacı olmadan yaşayabilir misin? Ya, hayır, yaşayamazsın! Söğüt demek, sen demeksin. Şu döşeğin üzerindeki acılar, o korkunç acılar, işte o acılar sensin.

Ve çocuklar... Eğer Sam, Kızılderili oku ile uzun, yuvarlak sopasını alırsa ben de iki şey alırım: şu yumuşak yastığı bir. O yastık benimdir...

Birdenbire sinirlendiler. Oturduğun yerden hemen kalk. Beklenemez... Bekleyemeyiz. Ve eşyaları bahçede yığdılar, ateşe verdiler. Onlar yanarken durup baktılar, sonra çılgın gibi arabaları yüklediler, çekip gittiler; tozun içinde kayboldular. Yüklü kamyonlar gittikten sonra toz, havada uzun bir süre asılı kaldı.

Yapacakları yolculukta yanlarına alacakları eşyaları belirleyip kalanları da yaktıktan sonra eşyaları otomobilden dönüştürdükleri kamyona yüklemek için genel bir hazırlık yapmak amacıyla birkaç gün beklerler. Kaliforniya'da başlarına geleceklerden habersiz bir şekilde Kaliforniya ile ilgili güzel hayaller kurarlar.

Aşağıda Joad ailesinden Tom ve annesinin Kaliforniya'ya dair beklentilerini, umutlarını ve şüphelerini içeren konuşmalarının yer aldığı bir bölüm okuyacaksınız.

Tarım araçları, ağır takımlar, yataklar, somyalar ile satılabilecek ve taşınabilir her türlü eşya dolu kamyon gittikten sonra Tom, çevrede dolaşmaya başladı. Dalgın dalgın samanlığa, boş ahıra gitti; tarım araçlarının bulunduğu çardağa girdi, kalan süprüntüleri tekmeledi, kırık bir biçme makinesinin dişini ayağıyla çevirdi. Aklında kalan yerleri gezdi: Kırlangıçların yuva yaptıkları kırmızı saçak, domuz kümesinin oradaki söğüt ağacı... Kümeste iki genç domuz böğürdü, kafesin arkasından Tom'a doğru oynayarak yaklaştı. Güneşleyen, hayatlarından memnun iki siyah domuzdu bunlar. Tom dolaşması bittikten sonra geri döndü. Biraz önce üzerine gölge düşen eşiğe oturdu. Anası, arkasında mutfakta gidip geliyor, leğende çocukların çamaşırlarını yıkıyordu. Kuvvetli çilli kollarının dirseklerinden sabun köpükleri damlıyordu. Bir ara oturdu ve dinlendi. Uzun süre Tom'a baktı; sonra Tom, dışarıdaki kızgın güneşe döndüğü zaman, onun sırtına gözü daldı. Sonra yeniden çamaşırları çitilemeye devam etti.

(...)

Sıkılmış çamaşırları bükülmüş halatlar gibi masanın üstüne koydu. "Gideceğimiz yer buradan iki bin mil uzaktaymış diyorlar. Sen ne kadar uzaktır dersin, Tom? Ben, bir harita gördüm; kartpostal üstüne çizilmiş dağlar gibi; biz onların arasından geçecekmişiz. Ta oralara gitmek ne kadar sürer dersin, Tom?"

"Bilmem ki? Kim bilir belki iki hafta sürer. Talihimiz varsa on günde de varırız. Bana bak ana, sen böyle kendini üzüp durma. Bak sana üzüntü üzerine bir söz söyleyeceğim: Yola çıkacağın zaman, hiçbir şey düşünme. Sonra aklını kaçırırsın. Bugün, bugünü; yarın, yarını düşün... Sen benim dediğimi yap. Eski adamlar böyle yaparlardı. Yolun ne kadar süreceğini düşünen kimse kafasını boş yere yormuş olur. Bunu toy delikanlılar yapar. Oysa bu, yakışmaz sana. Sen yarını düşünmemelisin."

"İyi bir şey doğrusu söylediğin," dedi ana. Leğene sobanın üstünden sıcak su koydu, içine kirli çamaşırları attı ve çamaşırları sabunlu suyun dibinde yumruklamaya başladı. "Evet, iyi bir şey doğrusu. Ama, Kaliforniya'da geçireceğimiz günleri düşünmek benim hoşuma gidiyor. Soğuk hiç olmazmış. Her yan meyve içindeymiş; insanlar hep güzel yerlerde otururlarmış, portakal, ağaçları arasında küçük, beyaz evler varmış... Diyorum ki; yani hepimiz iş bulur da çalışırsak, o küçük evlerden bir tane biz de alabiliriz. Çocuklar bahçeye çıkıp ağaçlardan portakal toplarlar. Yaramazlar, yine rahat durmazlar, kavga ederler ya..."

Tom, anasının çalışmasını seyrediyor, gözlerinin içi gülüyordu. "İnsanın rahatlaması için bunları düşünmesi yeter. Kaliforniya'dan gelen biriyle konuştum. Oralarını hiç de senin anlattığın gibi anlatmıyor. Söylediklerini işitseydin, adamın başka bir yerden geldiğini sanırdın. Orada iş arayan insan çokmuş. Meyve toplayanlar pis kamplarda yaşıyorlar, zar zor yiyecek bulabiliyorlarmış. Gündelikler de azmış, para almak da kolay değilmiş."

Ana şaşaladı. "Amma da yaptın ha! Babanda sarı ilan kâğıdı var. Adam lazım olduğunu yazıyor orada. Yapılacak çok iş olmasa, ne diye bu ilanları basıp dağıtmaya kalksınlar? Ne diye yalan söylesinler? Yalan söylemek için para harcanır mı?"

Tom, başını salladı. "Bilmiyorum ana. Bu işe akıl erdirmek güç. Belki de..." Kızıl topraklar üzerinde parlayan güneşe baktı.

Joad ailesi, zengin Kaliforniya'ya gitmek için eski bir otomobille yola çıkar. Kaliforniya'ya varınca buradaki yaşamın hiç de umdukları ve hayal ettikleri gibi olmadığını görürler; aç kalırlar ve ağır koşullar altında türlü zorluklar yaşarlar. Sonunda çok düşük bir ücret karşılığında çiftliklerde iş bulurlar. Mevsimlere göre bir eyaletten bir eyalete sürüklenen, hayatları çok zor ve çetin olan Joad ailesi yaşadıkları tüm güçlüklere rağmen mücadeleden vazgeçmez. Roman açlıktan ölmek üzere olan bir ihtiyarın yaşama isteğinin etkileyici biçimde betimlendiği bir bölümle sona erer.

John Steinbeck, *Gazap Üzümleri*
(çev.: Rasih Güran)
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

avadanlık : Bir işi yapmak, bir aracı onarmak için kullanılan alet takımı.
canavar kesilmek : Hırçınlaşmak, canavar gibi olmak.
çitilemek : Kirini çıkarmak için çamaşırın iki yanını birbirine sürtmek.
disk : İnce ve çapı oldukça büyük teker şeklinde parça.
hamut : Araba koşumunda atların boyunlarına geçirilen ağaç veya üstüne meşin geçirilmiş çember.
koşum : Araba hayvanının kayış takımı, koşum takımı.
mengene : Onarma, işleme, düzeltme vb. işlemlerin uygulanacağı nesneyi sıkıştırıp istenildiği gibi tutturmaya yarayan bir tür alet.
pulluk : Toprağı sürmek için kullanılan tarım aracı.
rahvan : Koşarken bir yandaki iki bacağını aynı anda atan binek hayvanlarının biniciyi sarsmayan en yavaş koşma biçimi.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, realist bir anlayışla eserler veren John Steinbeck'in yazdığı ve dünya klasikleri arasında yer alan *Gazap Üzümleri* adlı eserinden alınmıştır. Eser, Amerikan edebiyatının tüm dünyayı etkileyen "Büyük Buhran" döneminde, toplumsal bir kriz sonucu topraklarını terk eden Joad ailesinin yaşam mücadelesini gerçekçi ve etkili bir anlatımla ortaya koyan başarılı örneklerindendir. John Steinbeck'in okuduğunuz metinden de anlaşılacağı gibi betimlemelerini ayrıntılı, canlı ve gerçekçi bir dille yaptığı *Gazap Üzümleri* 1940 Pulitzer Ödülü ile Ulusal Kitap Ödülü'ne layık görülmüştür. Tükenen umutların, hüzne dönüşen sevinçlerin arasında insanlığın onurunu sağlam bir üslupla anlatan ve toplumdaki çarpıklıkları eleştiren *Gazap Üzümleri*, 20. yüzyılın en önemli eserlerinden biri olmuştur.

20. yüzyılda I ve II. Dünya savaşları, savaş sonrasında yaşanan sıkıntılar, sosyal ve siyasi sorunlar, ekonomik nedenlerle yaşanan göçler, insanın iç dünyasında yaşadığı ikilem, yaşamın anlamını sorgulama gibi bireysel ve toplumsal birçok konu dünya edebiyatı romanlarına yansımıştır. Dünya edebiyatındaki bu konular; sanatçının yaşadığı coğrafya, içinde bulunduğu kültür, benimsediği edebî akım gibi unsurlara bağlı olarak çeşitli anlayış ve anlatımlarla okuyucunun karşısına çıkmıştır.

1962 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan John Steinbeck dışında Harper Lee (Harpır Li), Ernest Hemingway (Örnist Hemingvey), Stephan Zweig (Şitefan Zivayg), Jose Saramago (Hoze Saramago), J. D. Salinger (J. D. Selincır), Franz Kafka (Fıranz Kafka), Gabriel García Márquez (Gebriel Garsia Markiz), George Orwell (Corc Orvel) gibi pek çok sanatçı romanlarıyla dünya edebiyatına katkı sağlamışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Evlerini, topraklarını bırakmak zorunda kalan Joad ailesinin ruh durumunu yansıtan bölümlere metinden iki örnek veriniz. Ailenin ruh hâllerini yansıtacak birer cümle söyleyiniz.
2. Anlatıcı, metinde geçen "Eh... Peki, ne yapalım, hepsini al da bana beş dolar ver. Sen yalnız hurda satın almıyorsun, hurdalaşmış yaşantıları da satın alıyorsun. Bundan başka.. Göreceksin ya... Onlarla birlikte ah da satın alıyorsun." cümlelerinde altı çizili ifadelerle ne anlatmak istemiştir?
3. Metinde Tom'un annesine söylediği "Bugün, bugünü; yarın, yarını düşün..." sözü "Bugünün işini yarına bırakma." atasözüyle birbirini destekler niteliktedir. Siz de aşağıdaki tabloda birbirini destekleyen iki sözü bulup karşılarında yer alan boşluğa X işareti koyunuz.

Denizdeki balığın pazarlığı olmaz.	○
İki karpuz bir koltuğa sığmaz.	○
Demir tavında dövülür.	○
Dünkü güneşle bugünkü çamaşır kurutulmaz.	○

4. Metnin anlatımında varlıkların ayırt edici özelliklerinden yararlanılmıştır. Bu anlatıma metinden örnekler veriniz ve bu durumun metnin üslubuna etkisini açıklayınız.
5. Anlatıcı "Anası, arkasında mutfakta gidip geliyor, leğende çocukların çamaşırlarını yıkıyordu." cümlesinde görme ve dokunma duyularından yararlanmıştır. Okuduğunuz metinden dokunma ve işitme duyularından yararlanıldığını gösteren ifadelere örnek bularak bu ifadelerin altını çiziniz.
6. Metnin evrensel bir tema işlediğini söyleyebilir misiniz? Bu konudaki dayanak noktalarınızı metinden örnekler vererek açıklayınız.
7. Okuduğunuz metinde o dönemin sosyal yaşamına dair nelerden söz edilmiştir?
8. Okuduğunuz metinde döneme özgü imla ve noktalama kullanımına örnek olabilecek cümleleri söyleyiniz.

9. Okuduğunuz metinden alınan "Geceleyin yatağından kalkıp da anlasan ki, anlasan ki, söğüt ağacı yerinde değil. Söğüt ağacı olmadan yaşayabilir misin? Ya, hayır, yaşayamazsın! Söğüt demek, sen demeksin." cümlelerinde anlatıcı, söğüt ağacını insanların yaşamının bir parçası hâline gelen, insanların yaşadıklarıyla aralarında bağ kurdukları bir canlı olarak anlatmıştır. Buna göre

a) Siz de anlatıcının kişilerin yaşamıyla özdeşleştirdiği varlıklara metinden örnekler bularak bunları aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

b) Bu varlıklarla insanlar arasında nasıl bir ilgi kurulduğunu söyleyiniz.

10. Aşağıda verilen metni *Gazap Üzümleri* adlı metinle anlatıcı, bakış açısı ve kullanılan anlatım teknikleri bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızdan hareketle her iki yazarın da aynı anlayışta eserler verdiğini söyleyebilir misiniz? Niçin?

> Şafak vaktinin serin havası yüzünü ferahlattı. İnsan açık havada ne kadar iyi soluk alıyor, diye düşündü. Bacağındaki sancı sanki azalmıştı, ama buna şaşırmadı, birkaç kez daha yaşamıştı aynı durumu. Şimdi binanın dışındaki sahanlıktaydı, az ileride basamaklara ulaşacaktı, Asıl o kısım güç olacak, diye düşündü, merdivenden başım önde inmek zorunda kalacağım. Kolunu kaldırıp ipin hâlâ tepesinde durduğundan emin oldu ve ilerledi. Tahmin ettiği gibi, bir basamaktan diğerine geçmek kolay değildi, özellikle bacağı hiç yardımcı olmazken, bir süre sonra da korktuğu başına geldi, merdivenin ortasında, bir eli basamaklardan birinden kayınca, bütün gövdesi bir yana kaykıldı.
>
> **Jose Saramago,** *Körlük*
> *(Kısaltılmıştır.)*

11. Realizm akımının özelliklerini taşıyan okuduğunuz metin, romantizm akımı ile yazılmış olsaydı eserde değişebilecek bir özelliği nedenleri ile söyleyiniz.

Yazarın Biyografisi

John Steinbeck (1902-1968): Kaliforniya'da doğdu. Salinas Lisesinden mezun olduktan sonra Stanford (Sitenfort) Üniversitesinde İngiliz Edebiyatı Bölümünde okudu fakat mezun olmadan okuldan ayrıldı. Uzun süre işçilik yaptı, turist rehberi olarak çalıştı. İlk kitabı *Altın Kupa* 1929'da yayımlandı. Kendisine ün kazandıran kitabı ise *Yukarı Mahalle* oldu. John Steinbeck'in belirgin özelliklerinden biri çok yönlülüğüdür. İşlediği konularda, kullandığı dilde hep değişkenlik ve zenginlik dikkat çekti. Gerçekçi konuları romantik bir tutumla yansıttı. Toplum sorunlarıyla yakından ilgilendi. Eserlerinde işçi sınıfının günlük ilişkilerini, yaşam koşullarını, mücadelelerini, döneminin ve çağının en temel toplumsal sorunlarını işledi. Sanatçının birçok eseri sinemaya uyarlandı.

Sanatçının *Bitmeyen Kavga, Fareler ve İnsanlar, Sardalya Sokağı, İnci, Çılgın Dünyadan Uzak, Cennetin Doğusu, Bir Savaş Vardı* eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metinde insanlarla eşya, hayvan ve doğa arasında anlamlı bir bağ kurulmuştur. İnsanların geçmişle ilgili biriktirdikleri anılarında eşyalar, olaylar, doğa vb. unsurlar insanla birlikte anlam kazanmıştır. Hatta insanlar geçmişte yaşamış ve kendileri için değerli sayılan büyüklerinin eşyalarına da anlam yükleyip bu eşyaları saklamışlardır.

  Günümüzde böyle bir anlayışın devam ettiğini düşünüyor musunuz? Niçin?

Dil Bilgisi

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

1. Trakya Ovası, gittikçe yükselen güneşin altında dingin; ara ara çiçekleri dökülmüş günebakanlar, nerdeyse biçilmeye hazır ekinler, başları püskül vermiş mısırlarıyla, bağrını delip geçen karayolu üstündeki akışı seyrediyor.

Yukarıda *Fikrimin İnce Gülü* adlı metinden bir cümle verilmiştir. Aşağıda boş bırakılan yere bu cümlenin devamı olabilecek bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Ama bilmek ve şahit olmak en büyük mutluluktur. Macera ise büyük bir ibadettir; çünkü O'nun eserini tanımanın başka bir yolu olduğunu görebilmiş değilim. Kendi payıma ben, dünyayı rüyalarımla keşfetmeye çalıştım. Bu, yeterince cesur olamadığımın bir göstergesi olabilir. Aynı hatayı senin de yapmana yolaçmak istemiyorum. Sana izin veriyorum, git. Git ve benim göremediklerimi gör, benim dokunamadıklarıma dokun, sevemediklerimi sev ve hatta, bu babanın çekmeye cesaret edemediği acıları çek. Dünyadan ve onun binbir halinden korkma.

a) *Puslu Kıtalar Atlası* romanından alınan yukarıdaki paragrafta cevabı bulunan üç soru cümlesi yazınız.

- .....
- .....
- .....

b) Bu paragrafın ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini bulup aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Ana Düşünce	Yardımcı Düşünceler

3. *Gazap Üzümleri* adlı metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını söyleyiniz.

- Kara sabana kim para verir artık? Haydi, yalnız demirinin fiyatını elli sent vereyim. Diskler, traktörler... Şimdi bunlar kullanılıyor.
- Belki yeniden işe başlarız; yeni, zengin topraklarda, Kaliforniya'da... Orada meyve yetişiyormuş, yeniden başlarız!

4. Rendekâr düşünüyor olmasından varolduğu sonucunu çıkarıyor. Ben de düşünüyorum, dolayısıyla varım, ama kimim? Galata'da, Yelkenci Hanı bitişiğinde ikamet eden Uzun İhsan Efendi mi, yoksa bugünden tam üç yüz sekiz yıl sonra, sözgelimi İzmir'de oturan mahzun ve şaşkın adam mı? Hangimiz düş ve hangimiz gerçek? Düşünüyorum, o halde ben varım.

Puslu Kıtalar Atlası romanından alınan bu paragrafın konusunu aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

5. Ocağın başındaydılar. Meryemce belini duvara vermiş, başını göğsüne eğmişti. Kıpırdamadan öylecene duruyordu. Karşısındaki Ali ikide bir başını kaldırıp anasının bu durgun, bu taş gibi haline bakıyordu. Meryemce gittikçe düzeliyor, kendine geliyordu ama ağzını da bıçaklar açmıyordu. Atın ölümünden önce Meryemce öylesine konuşur, öylesine evin içini şenlikle doldururdu ki, zaman nasıl geçer kimse farkına varmazdı. Kış geceleri öylesine çok şey anlatırdı ki, bitmezdi. Bu kadar anlatacak güzel hikayeyi nasıl bulurdu? Bu dertli günlerde de eskisi gibi olsa... Bir olsa... Şimdi taş gibi, duvar gibi.

Yer Demir Gök Bakır adlı metinden alınan bu paragrafın anlatımında yer alan unsurları aşağıdaki tabloda işaretleyiniz.

Yöresel söyleyiş		Deyim	
Somutlaştırma		Gerçekle hayalin iç içe verilmesi	
Aşamalı durum		Geriye dönüş tekniği	
Birden çok duyuya yönelik ayrıntı		Sayıp dökme	
İlahi bakış açısı		Benzetme	
Kişileştirme		Eksiltili cümleler	

6. *Gazap Üzümleri* adlı eserden alınan aşağıdaki paragraflarda yer alan duyguları, verilen kutucuklardan seçerek işaretleyiniz.

> Hayatlarımız bizden ayrılınca nasıl yaşayabiliriz? Geçmişimiz olmadan kendimizi nasıl tanıyacağız? Hayır, hayır. Bırak kalsın. Yak gitsin.
>
> Oturdular, baktılar ve eşyaları anıların içinde gömdüler. Kapımızın dışındaki toprakları bilmesek ne yaparız? Geceleyin yatağından kalkıp da anlasan ki, anlasan ki, söğüt ağacı yerinde değil... Söğüt ağacı olmadan yaşayabilir misin? Ya, hayır, yaşayamazsın! Söğüt demek, sen demeksin. Şu döşeğin üzerindeki acılar, o korkunç acılar, işte o acılar sensin.

Çaresizlik ○ | Gerçekleşmemiş beklenti ○ | Umutsuzluk ○

Varsayım ○ | Sitem ○ | Özlem ○ | Hayıflanma ○

7. Burası sandığım kadar tecrid edilmiş bir yer değil. Almira beni bırakıp gitti diye yakınmıyorum. .....

.....

Biraz memnunum bile. Kendimi özgür hissediyorum. Canım istediği anda bu odadan çıkıp gidebilirim. Kimse önleyemez bunu. Şimdi, şu anda ayağa kalkar...

Üşüyen Sokak adlı metinden alınan yukarıdaki paragrafa düşüncenin akışını bozacak bir cümle ekleyiniz.

8. *Yer Demir Gök Bakır* adlı metinde yer alan "Köy ıpıssız kalmıştı." cümlesinde altı çizili kelime yerine aşağıdakilerden hangisi getirilirse yazım yanlışı olur?

A) kuzeydoğuda B) yüzüstü C) 1985'deki hâliyle

D) her şeye rağmen ayakta E) Muhtar Sefer'in insafına

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Tanıtma-değerlendirme yazıları sanat eserlerinin bilinirliğini artırmak veya sanatsal değerini ortaya koymak amacıyla yazılır. Bu yazılar, edebî eserlerin öne çıkan özelliklerini belirler. Bir eseri tanıtmak ve değerlendirmek amacıyla o eserle ilgili araştırma ve inceleme çalışmaları titizlikle yapılmalıdır. Tanıtma ve değerlendirme yazıları insanları, incelenen kitabı okumaya yönlendirmeli; eserin anlaşılmasına ve yorumlanmasına katkıda bulunmalıdır.

b) Uygulama

- Roman ünitesinde incelediğiniz romanlardan biri üzerine tanıtma-değerlendirme yazısı yazınız. Yazınızı yazarken aşağıdaki açıklamaları göz önünde bulundurunuz ve yazınızın yalınlık, akıcılık, duruluk, açıklık gibi özellikler taşımasına dikkat ediniz.

  - Ünitede incelediğiniz romanlardan birini tanıtma-değerlendirme yazısı yazmak amacıyla seçiniz.
  - Kitabın şekli ile ilgili (baskı kalitesi, sayfa sayısı, kapak tasarımı vs.) bilgi veriniz.
  - Kitabın konusunu ve bu yönüyle hangi roman türüne dâhil olduğunu belirleyiniz.
  - Kişiler, mekân, zaman, olay, dil, anlatım gibi unsurları romandan tespit ediniz.
  - Romandaki çarpıcı, düşündürücü, ilgi çekici bölümleri belirleyerek romandan alıntı yapınız.
  - Romanda işlenen temaları ve öne sürülen düşünceleri değerlendiriniz.
  - Yazarı kısaca tanıtınız, yazarla eser arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
  - Yazınızda farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanınız.
  - Yazınızın başlığına karar veriniz.
  - Yazınızda görsel unsurları doğru ve etkili kullanınız.

- Yazdığınız metni gözden geçirdikten sonra çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf ve okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) sergileyiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Konuşmalar; günlük hayatı devam ettirmek, insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlamak, fikir alışverişinde bulunmak, bir konu hakkında açıklama yapmak gibi çeşitli amaçlar taşır. Bu konuşma türlerinden biri de insanın hayatının her anında ihtiyaç duyduğu; okulda, çarşıda, pazarda, yolda vb. birçok yerde yapılır. Hazırlıksız konuşma olarak adlandırılan bu tür konuşmalar önceden planlanmayan, doğaçlama gelişen, hazırlık gerektirmeyen konuşmalardır.

Hazırlıksız konuşmaların en belirgin özelliği içtenlik taşımalarıdır. Bu içtenliğe sahip olan ve amacına hizmet edecek nitelikteki konuşmalar, insana toplumsal hayatta birçok fayda sağlayabilir. Güne içten bir selamlaşmayla başlamak, sevgi ve karşılıklı anlayış üzerine gerçekleştirilen konuşmalar, insanın kendini iyi hissetmesini sağlar. Grup içerisinde yapılan hazırlıksız konuşmalarda konuşan kişiyi can kulağıyla dinlemek, sürekli kendinden bahsetmemek, konuşan kişinin sözünü kesmemek gibi uyulması gereken birtakım kurallar vardır.

b) Uygulama

- Roman ünitesinde veya daha önce okuyup beğendiğiniz bir roman hakkındaki düşüncelerinizi sınıf ortamında hazırlıksız konuşma şeklinde sununuz.
- Bir konuda hazırlıksız konuşma yapılırken konuşmanın hedeflenen amaca uygun olması için aşağıdaki bilgileri göz önünde bulundurunuz.

Konuşma Sırasında

- Sesleri ve heceleri tam ve doğru çıkarmaya, kelime ve cümle vurgusuna dikkat ediniz.
- Beden dilini doğru ve etkili bir biçimde kullanınız.
- Konuşmanızın önemli noktalarını vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanınız.

Dinleme Sırasında

- Dinlediğiniz konuşmanın konusunu tespit ediniz.
- Dinlediğiniz konuşmanın konu akışını takip ediniz.
- Dinlediklerinizi ön bilgilerinizle karşılaştırınız.
- Dinlediğiniz konuşmanın tutarlılığını sorgulayınız.
- Dinlediğiniz konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulayınız.

ROMAN ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki parçada boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelimelerden uygun olanlarını yazınız.

çoklu bakış açısı	kahraman	yazar	anlatıcı	gözlemci	destan
deneme	gerçek	hikâye	kurmaca	bakış açısı	

1. Anlatıma dayalı metinlerde, metnin kurgulayıcısı durumundaki ....., kurguyu şekillendirecek ve yönlendirecek bir ..... benimser. Bu durum, metin anlatıcısının kimliğine, konumuna da etki eder. Roman ya da ..... türünde anlatıcının kim olduğu veya olayların kimin tarafından nakledildiği, kurguyu şekillendiren bir unsur olarak önem kazanır. Çünkü yazar, ... dünyaya ait bir varlık iken anlatıcı, ... dünyaya aittir. Romanın yapısal bütünlüğünü sağlayan anlatıcılar, modern romanlarda daha çok ..... anlatıcı, ... anlatıcı ve hâkim anlatıcı olmak üzere üç ana grupta değerlendirilir. Bununla birlikte özellikle postmodern romanlarda ..... ağırlıklı olarak kullanılır.

Aşağıda rakamlarla verilen metinleri harfler ile verilen anlatım teknikleriyle eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Metinler

( ) **I.** Yirmi gündür sazını mektebe getirmiyor. Sokakta, yürürken Neriman'ın rahatsız adım atışları... Bir gün mektebin kapısında Neriman bir arkadaşıyla konuşurken Şinasi'nin yaklaştığını görmüş birdenbire susmuş, ne konuştuklarını söylememişti... Hep güneşte parlayan... "Şinasi! Canım sıkılıyor!" deyip durmaları. Hep güneşte parlayan filizî...

( ) **II.** "Bu dargınlık böyle uzayıp gitse, birbirimizi aramasak ne olur?" diye düşündü; mahiyetini tayin edemediği birçok hâdiselerle dolu gördüğü istikbaline sabit gözlerle bakamıyordu. Macit, Macit'in daveti, balo gibi az çok muayyen vakaların doğuracağı mukadderatı tahminden de kaçtı.

( ) **III.** Faiz Bey de Neriman'da hâlâ tatmin olunmamış bir iştiyak seziyor ve anlamıyor, kendi kendine düşünüyordu: Ne istiyor? Baloya gitmekten başka bir arzusu mu var? Bu semtte oturmayı arzu etmiyor mu? Şinasi'den başka birine mi temayülü var? Kim olsa gerek bu? Şinasi bilir mi acaba? Ne düşünüyor o? Bana niçin bir şey söylemiyor?

( ) **IV.** Yedi sene evvel, Faiz Bey karısı öldükten sonra Kuruçeşme'deki yalıda oturmak istemedi. Maarif evrak müdürlüğünden tekaüt edilmişti. Üsküdar'daki büyük evi de yanınca, azalan varidatına göre daha sade bir yaşayış temini düşündü, Gülter'i muhafaza ederek öteki hizmetçilerin kimini savdı, kimini evlendirdi. Fatih'teki bu eve taşındılar.

Anlatım Teknikleri

a) Özetleme
b) İç çözümleme
c) Bilinç akışı
ç) İç konuşma
d) Üst kurmaca

3-4. soruların cevabını boş bırakılan yere yazınız.

3. Yazmakla bir biçimde ilgili olan herkes Türkçeyi doğru kullanmalıdır. Ama sadece yanlışsız bir Türkçe kullanıyor diye kimse yazar olmaz. Hatasız bir dille yazmak, yazılanı edebiyat yapıtı yapmaya ne yazık ki yetmiyor. İçinde hiç Türkçe yanlışı bulunmayan, buna karşın vazgeçilmez bir edebiyat eseri sayılamayacak ne kadar çok kitap var. Dili doğru kullanmak, bir yazarın "olmazsa olmaz"ıdır. Bunun üstüne ne eklediği önemli.

Bu parçadan hareketle bir metne edebiyat eseri denebilmesi için eserin taşıması gereken özelliklerin neler olabileceğini yazınız.

.....

.....

4.

I. Metin

Ta Kurtalan'dan kalkıp, yolu üzerindeki irili ufaklı istasyonlardan topladığı çeşitli yolcularla tıka basa dolu "Kuşluk treni" Haydarpaşa Garı'na çığlık çığlığa girdi. Ağırlaştı. Sonra da ıslak fısıltılarla rayların üzerine upuzun serildi kaldı.

Koşanlar, koşuşanlar.. Koşan, koşuşanlar arasında istasyon görevlilerinden başka gar hamalları, yolcularını karşılamaya gelmiş fötr şapkalılar, mantolu, tayyörlüler. İlk şaşkınlık, ilk heyecandan sonra her şey durur gibi oldu. Vagonlardan bavul, sepet, heybeleriyle inenler, öteberilerini vagon pencerelerinden hamallara uzatanlar...

"Gurbet kuşları" katarın en arka vagonlarından iniyorlardı, kara kara, kuru kuru. Ne karşılamaya gelenler vardı, ne de çoğunun bavullarıyla sepeti, hatta yorganı. Yorganı olanlar, yorganlarını birer er kaputu gibi dürmüş, kınnapla çeke çeke bağlamışlardı. Bir, beş, on değil, yirmi, otuz, kırk, elli, belki de daha çoktular. Anadolu içlerinden kopup gelen her tren, her "Kuşluk treni", her gelişinde gurbet kuşlarını toparlayıp getiriyordu İstanbul'a. Yol, yıkım, yapım üzerine çok iş vardı İstanbul'da. Karınlar doyuyor, sılaya para bile salınıyordu.

Orhan Kemal, *Gurbet Kuşları*
(Kısaltılmıştır.)

II. Metin

Kestaneler ceplerimdeydi. Beş kuruşa hepsi. Glorya Pastanesine gideceğim. Kocaman kocaman pastalar bekliyor beni. Sinemalarda en yeni filmler. Tek başıma girmeye korktuğum yerler. Bir iki saatlik bir başka dünyadır sinema. Hafif yağmur yağmış. Galatasaray dönemecinde Fatih-Harbiye tramvayı gıcırtıyla döndü. Karakolun önündeyim. Yalnızlığımın içindeyim. Beşinci sınıf öğrencisi, incecik, solgun bir çocuk. Golf pantolonlu. Babamın yazıhanesine gitmedim bugün. Muhallebici Hacı Recep'te tavuklar, tatlılar beklesin dursun. İki simit kırkar paralık. Bir de içi çikolatalı yumuşacık pasta-kestanelerin birkaçı cebimde. Dönüşte yerim onları. Daha bir saat var derse. İşte haftanın filmleri: Buster Crabe Arslan Adam, Martha Eggerth'in Kongre Eğleniyor'u, Tom Mix, Tim Mac Coy...

Oktay Akbal, *İnsan Bir Ormandır*
(Kısaltılmıştır.)

III. Metin

Ve siz, büyük yazarlar, bağışlayın beni, ekmeğinizde gözüm yok, ne de ününüzde. Gerçekte beni aranıza almanızı bile istemiyorum. Benim geldiğim yer başka. Varmak istediğim yer başka. Aranıza almayın beni. Ama hor da görmeyin, elinizden geliyorsa.

Gerçekte bu kitabın yayımlanıp yayımlanamayacağını bile bilmiyorum. Aslında yayımlanmaması daha doğal olurdu, öyle değil mi?

Çok şükür, büyük çoğunluğunuz, yazmaktan okumaya vakit bulamıyorsunuz. Dolayısıyla, yayımlansa bile size ulaşamayacak bu sözcüklerim. Ama ben, gene de, sizlere seslenmek gereğini duydum. Denizcilikte âdettir, aynı flamayı taşıyan iki tekne, çok uzaktan geçerlerken bile selâmlarlar birbirlerini.

Ferit Edgü, *Hakkâri'de Bir Mevsim*
(Kısaltılmıştır.)

Bu üç metni aşağıda verilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

	I. Metin	II. Metin	III. Metin
Tema			
Anlatım Teknikleri			
Anlatıcı			
Bakış Açısı			
Üslup			
Sanat Anlayışı			

5-9. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Bizim kentin dışındaki çayırlıkların arasında, bir ırmak boyunca bir sıra ihtiyar kavak ağacı vardır. Ta uzaklardan bile görünürler. Gerçi bir sıra halindedirler ama herkes onlara "kavaklık yol" der. Çocukluğumuzdan beri çok severdik bu kavakları. Belirsiz bir şekilde bizi kendilerine doğru çekerlerdi. Bütün gün onların dibinde oturur, çıkardıkları hışırtıyı dinlerdik. Bu kavakların dibinde, dere kıyısına oturur, ayaklarımızı ırmağın pırıl pırıl sularına doğru sarkıtırdık. Suların temiz kokusu ve rüzgârın kavak yapraklarında çıkardığı müzik bizim hayal gücümüzü kışkırtırdı.

Öyle severdik ki bu kavakları! Şimdi bile o günler aklıma geldikçe kalbim duracak gibi oluyor.

Ne tuhaf şey! Canlanan bütün anılar hep aynı nitelikte: Dinginlik... Hep sakin, sessiz sahneler canlanıyor hayâlimde. Herbiri sessiz birer hayalet sanki. Hiç konuşmadan, bakışları ve davranışlarıyla bana sesleniyorlar. Öyle çekici bu dinginlik, bu sessizlik! İnsana özgürlük vadediyor... Kendimi kaybedeceğim, varlığım bu sakin gücün içinde eriyip gidecek diye korkuyorum âdeta. (...)

Uyanan anıların hep böyle sakin, sessiz sahneler olmasının nedeni şimdiki hayatımızın sessizlikten tümüyle uzak oluşudur. Huzur öyle erişilmez bir şey ki! Cephede dinginlik denen şey yoktur. Ve cephenin zehiri o kadar derinlere işler ki cephe gerisinde bile gürültüden kurtulamazsınız. Cepheye en uzak sayılan depolarda, dinlenme yerlerinde bile bombardımanların uğultusu uzaktan uzağa duyulur. Bu uğultu çemberini hiçbir zaman yarıp geçemeyiz. Hele şu son üç, dört günkü gibi devrelere dayanmak âdeta imkânsız gibi bir şeydir.

Remarque (Römark), *Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*
(Kısaltılmıştır.)

5. Metinde geçen "eriyip gitmek" **ve** "hayal gücü" **kelime gruplarının anlamını bağlamlarını göz önünde bulundurarak açıklayınız.**

.....

.....

6. Metnin kahraman anlatıcının bakış açısıyla verilmesinin anlatıma etkisini belirtiniz. Sizce bu metinde ilahi bakış açısı kullanılsaydı neler değişirdi?

.....

.....

7. Metnin konu ve üslubunu göz önünde bulundurduğunuzda metnin alındığı eserin hangi akımın etkilerini taşıdığını belirtiniz.

.....

.....

8. Metinde çatışma oluşturabilecek cümleleri yazınız.

.....

.....

.....

9. Metinde geçen "Öyle severdik ki bu kavakları!" **ve** "Ne tuhaf şey!" **ünlem cümleleri hangi duyguları ifade etmek amacıyla kullanılmıştır?**

.....

.....

10. Aşağıdaki açıklayıcı bilgileri kullanarak toplumsal gerçekçi, bireyin iç dünyasını esas alan, modernizm, post-modernizm gibi anlayışlardan birini seçip seçtiğiniz anlayışa uygun birkaç paragraf yazınız. Buna göre

a)

- **Kişi kadrosu:** Sadık Bey, Nazlı Hanım, Hatice Ana, Orhan Ağa, Hasan Paşa kişilerinden birini veya birkaçını kişi kadronuza dâhil ediniz.
- **Mekân:** Aşağıda verilen görsellerden birini seçerek mekânı kurgulayınız.

I

II

III

- **Zaman:** 2000'li yılları veya sizin belirleyeceğiniz bir zamanı seçiniz.

Metin

b) Yazdığınız paragraf veya paragraflara göre aşağıda verilen başlıklarla ilgili açıklamaları boş bırakılan yere yazınız.

- **Konu:** .....
- **Başlık:** .....
- **Anlatım Tekniği:** .....
- **Olay Örgüsü:** .....

.....

- **Evrensel Değer:** .....

c) Paragrafınızı hangi roman anlayışına göre yazdıysanız o anlayış doğrultusunda eser vermiş üç sanatçının adını boş bırakılan yere yazınız.

.....

11-20. çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. (I) Yaşar Kemal'in okuduğum bu son romanında anlattığı insanlar tuhaf bir gösterinin insanları sanki, hayat da tuhaf bir gösteri gibi. (II) Çağdaş insanı, ilkel insanın kılığı içinde anlatıyor yazar. (III) Halk diline kulak veriyor; bölge dilinden, yerel dilden neyi ne kadar alması gerektiğini iyi biliyor. (IV) Halk dilinin ihmal edilmiş, bir köşede yazarını bekleyen kelimelerine can veriyor, onların varlıklarını duyuruyor bize. (V) Kısa cümleler kadar uzun cümleleri de seviyor yazar, bir insanın üç dört çocuğunu birden kucaklarken duyduğu hazzı duyuyorsunuz uzun cümleleri okurken.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinden itibaren yazarın üslubu ile ilgili bilgiler verilmeye başlanmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

12. Cengiz Dağcı'nın eserleri, Behçet Necatigil'in onun üzerine yaptığı çalışmalardan sonra yayımlanır. Dağcı, Necatigil'in emeğinden "Kitaplarım iyi bir ütüden geçmiş gibi oldu." diye övgüyle söz eder.

Bu parçadaki altı çizili ifadenin cümleye kattığı anlam aşağıdaki cümlelerin hangisinde vardır?

A) İki çocuğunun da üniversiteyi kazanması için büyük emek sarf etti.
B) Verilen bütün işlerin üzerinde titizlikle çalıştığını biliyorum.
C) Bütün notlarımı en kısa zamanda temize çekmem gerekiyordu.
D) Bu raporu gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra yayımlamalısınız.
E) Yayımlanan her dergide çalışmalarınızdan övgüyle söz ediliyor.

13. Bu eser, İhsan Oktay Anar'ın ilk romanıdır. Romanda fantastik, felsefi, tarihî unsurlar yer almaktadır. Roman, çizgi romana da dönüştürülmüştür. Postmodern özellikler taşıyan bu roman aşağıdakilerden hangisidir?

A) *Puslu Kıtalar Atlası*
B) *Sevgili Arsız Ölüm*
C) *Tiamat*
D) *Suskunlar*
E) *Yedinci Gün*

14. Heinrich Böll'ün (Henrih Böl) Türkçeye de çevrilen *Saat Dokuz Buçukta Bilardo* adlı romanını tesadüfen okudunuzsa bilirsiniz. Romanın kahramanı Fahmel, her sabah bir otelin bilardo salonunda otelin asansörcüsü Hugo'yla bilardo oynar, bir yandan da hayatının çeşitli dilimlerini ona anlatır. Hugo iyi bir dinleyicidir. Kahramanın içini dökmesini sağlar. Çevresinde kendine muhatap bulamayan anlatıcı işte bu bilardo saatlerinde anılarını ona, dolayısıyla bize de iletmiş olur. Sonunda örnek dinleyicisini kendine evlat ve vâris edinmesine şaşılır mı? Çünkü esasında ---- .

Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) insan duyguları hiç de yabana atılamaz
B) gerçekler düşüncelerin paylaşımıyla ortaya çıkar
C) bir insanı dinlemek ona en büyük insanlığı göstermektir
D) olumlu ya da olumsuz her davranışın geri dönüşü olacaktır
E) karşılıklı konuşmayı başarmak atılabilecek ilk önemli adımdır

15. Bütünlük taşıyan bir anlatıyı reddeder. Başı, ortası, sonu belli olan bir olay örgüsü olamaz. Sebep sonuç ilişkisi kurulamaz. Her şey rastlantısaldır, önceden kestirilemez ya da bilinemez. Bütünlük taşıyan bir algı olmadığından metindeki olaylar parçalıdır ve nedensellik ilişkisiyle birbiriyle bağlantılandırılamaz. Bu anlayış, hayatın bütünlük algısını kırmaya, yerine sürekli değişen devingen bir gerçeklik algısı yaratmaya çalışır. Günümüz dünyasının birbirinin içinden geçen mekân ve hızla devinen zaman kavramları gibi bu anlatılarda da hızlı bir anlatım yer alır.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada bahsedilen roman anlayışı ile yazılmış eserlerden biridir?

A) *Fareler ve İnsanlar*
B) *Galiz Kahraman*
C) *Dönüş*
D) *İnce Memed*
E) *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*

16. I. Tam sırasıydı, oğluna seslendi; birlikte Doru'yu ahırdan çıkardılar.

II. Hıdır Emmi, kısrağın köyden ayrılmasını köylülerin görmesini istiyordu.

III. Kısrak pırıl pırıldı, bir hafta önce otluk altına yıkılmış at değildi sanki.

IV. Atın geçeceği sokağa bir göz atınca laflaşan köylüleri gördü.

V. Boynu dik, bacakları gergin olan Doru'nun güçsüzlüğü iyiden iyiye yüreğine yerleşmişti.

VI. "İnsaniyet böyle olur." dedirtecekti aklınca köylüye.

Yukarıdaki numaralanmış cümleler anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralandığında doğru sıralama hangisi olur?

A) I – III – V – IV – II – VI
B) II – VI – IV – I – III – V
C) III – V – I – VI – II – IV
D) II – IV – I – VI – III – V
E) I – V – III – II – IV – VI

17. Emile Zola: "Artık zevk olsun diye tasvir için tasvir etmiyoruz. İnsanın, yaşadığı çevreden ayrılamayacağını; elbisesi, evi, şehri, vilayeti ile tamamlandığını kabul ediyoruz." der. Bu söz, insanın içinde olup bitenleri dışında olup bitenlere bağlamanın, içle dış arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurmanın doğal olduğunu anlatır.

Aşağıdakilerden hangisi, edebî eserde tasvire böyle bir işlev yükleyen birinin görüşü olamaz?

A) İnsan içinde yaşadığı çevre ile aydınlandığına, tamamlandığına göre bir romanda bu çevrelerin yer alması doğal ve gereklidir.
B) Romandaki bir insanın içinde yaşadığı çevreden, odasından, eşyayı düzenleyişinden iç dünyasını anlamak mümkündür.
C) Bugün artık kişinin iç dünyası ile dış dünyasını birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak görüyoruz; kurmacada da dıştan içe, içten dışa giden yollar birleşiyor.
D) Dış dünyanın, bir karakteri kişiliğinin silikliği ölçüsünde etkilemesi, karakterin dış çevre üzerindeki etkisi kadar doğal bir durumdur.
E) Gerçek bir romancı eserdeki çevreyi kahramanın bilgi düzeyi ve duyuş derecesine göre değil, kendi gözlemlerinin sonuçlarına göre tasvir eder.

18. 1958 yılının sonlarında başlıyor roman, 1959'a birlikte kutladığımız bir yılbaşı gecesiyle giriyoruz ve birlikte ilerliyoruz. Kendisinin on yaşlarında olduğu bir dönemi anlatıyor Sulhi Dölek. On yaşında bir çocuk bu kadar ayrıntılı, bu kadar açık anımsayabilir mi geçmişi? Anımsayamaz. Nereden bildiğim sorulursa yanıtım çok açık: Kendimden biliyorum. Baktığımda sonraki yıllarda bana anımsatılanları ya da çeşitli nedenlerle defalarca anlattıklarımı buluyorum geçmiş zaman belleğimde. Bu demektir ki yazar, ----

Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) sadece konusunun çekiciliğine güvenmiş.
B) olmasını istediklerini değil, olanı anlatmış.
C) hatıralarından çok hayallerinden yararlanmış.
D) gerçek tarihleri kurgu bir gerçekle birleştirmiş.
E) çok sağlam bir araştırma, bir arşiv taraması yapmış.

19. Çeşit çeşit roman var ( ) düşçü ( ) gerçekçi ( ) toplumcu ( ) Önemli olan zaten romanları çeşitlere göre birbirinden ayırmak değil ( ) önemli olan şu ( ) Roman dediğin bana benden ( ) kimliğimin kuruluşundan ( ) çepeçevre yaşama olanaklarından haber vermeli ( )

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi getirilemez?

A) (,) B) (;) C) (...) D) (.) E) (:)

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelimenin yazımı yanlıştır?

A) Kış mevsimine girilen bugünlerde her evde kuşburnu ikram edilir.
B) Giydiği gülkurusu bu gömleği ona geçen yaz annesi hediye etmişti.
C) Mağazadaki yeni eşyaların pek albenisi olmadığını söyleyip durdu.
D) Güngörmüş insanlar sıradan olaylardan bile farklı sonuçlar çıkarabilir.
E) Özellikle yeni yazarlar konusunda önyargılı olmamak gerekiyor.

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

Etkileşimli soruları çözmek için karekodu okutunuz.

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

5. ÜNİTE
TİYATRO

Bir toplumun kültür ölçüsü tiyatrosudur.
Muhsin Ertuğrul

ANAHTAR KELİMELER

Dekor, sahne, perde, çatışma, kişi, zaman, mekân

TİYATRO ÜNİTESİNDE NELER YAPACAKSINIZ?

Okuma Bölümünde

1950 sonrası dönemde farklı anlayış ve akımlarla oluşturulan Türk tiyatrosunun özelliklerini öğreneceksiniz.

- Dil bilgisi bölümünde metinler üzerinden paragrafta anlam, imla ve noktalama ile ilgili çalışmalar yapacaksınız.
  - Sayfa 199'da verilen eserlerden birini okumak için hazırlık yapınız.

Yazma Bölümünde

Bir tiyatro metninin bir bölümünü veya tamamını özelliklerine dikkat ederek radyo tiyatrosuna dönüştürmeyi öğreneceksiniz.

Sözlü İletişim Bölümünde

Yazdığınız radyo tiyatrosunu bilişim teknolojilerini kullanarak seslendirmeyi ve bu seslendirmeyi sunmayı öğreneceksiniz.

- Bu bölümde bir radyo tiyatrosu dinleyebilmek amacıyla hazırlık yapınız.

* *Sanatçının edebî kişiliğini, varlığını ortaya koyan özgün ifadeleri veya döneme özgü imla ve noktalama kurallarını olduğu gibi yansıtmak amacıyla ünite boyunca işleyeceğiniz tüm metinlerin aslına sadık kalınmıştır.*

Tiyatro ünitesinin sonunda

Okuma Bölümünde

- 1950 sonrası Türk tiyatrosunun özellikleri nelerdir?
- 1950 sonrası dönemde Türk tiyatrosunda eser veren önemli sanatçılar kimlerdir?

Yazma Bölümünde

- Bir tiyatro metninin tamamını ya da bir bölümünü, özelliklerini bozmadan radyo tiyatrosuna dönüştürürken nelere dikkat edersiniz?

Sözlü İletişim Bölümünde

- Bir radyo tiyatrosunu bilişim teknolojilerini kullanarak nasıl seslendirirsiniz?
- Bir radyo tiyatrosunun sunumu sırasında nelere dikkat etmeye özen gösterirsiniz?

sorularını cevaplama yeterliliği kazanacaksınız.

OKUMA

1950 SONRASI TÜRK TİYATROSU

Hazırlık

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli tiyatro yazarlarından biri olan Orhan Asena, tarihî konuları ele alan tiyatrolar için "Tiyatro tarihten yararlanır, tarihi kullanır, ama tarihe teslim olmaz, kendini bağlamaz." ifadelerini kullanır. Tiyatro yazarlarının sadece seyircisine karşı sorumlu olduğu anlayışını benimseyen Orhan Asena gerçeklerin başka, inandırıcılığın başka olduğunu düşünür. Tiyatro yazarları da inandırıcı olanın peşindedir. Bu nedenle belgeleri sıralamaz, o belgelerden yeni bir eser yaratır.

Tarihî konuları ele alan tiyatro oyunları ile ilgili yapılan bu açıklamalara katılıyor musunuz? Niçin?

Bilgi Kutusu

A. Turan Oflazoğlu'nun eserleri, yeni Türk edebiyatını besleyen Batılı kaynaklar ile halk ve divan edebiyatından gelen unsurların bir sentezidir.

1 | FATİH

Mehmet, babası II. Murat'tan sonra tahta geçer ancak henüz çok gençtir. O dönemde Bizans'ın başında İmparator Konstantin ve Bizans'ı savunan General Jüstinyani vardır. Mehmet henüz büyük çapta bir iş başarıp kendini gösterememiştir. Bunun için Mehmet'in ulusu ve ordusu gibi Bizanslılar da onu toy bir delikanlı saymaktadır. Bizans İmparatoru, bu durumu fırsat bilerek elinde bulunan Osmanlı Şehzadesi Orhan için Osmanlıdan aldığı akçelerin miktarını artırır. Mehmet de Bizans'ın isteklerini kabul etmiş gibi görünüp kendisinin zayıf biri olduğunu düşünmelerini ister. Mehmet'in en büyük tutkusu, kendisini zorlayan dış koşullara ve dünyaya düzen vermektir. Bunun için de Bizans'ın düşürülmesi ve İstanbul'un alınması gereklidir. Mehmet'in ordusu, yıllardır sadrazamlık yapan Çandarlı Halil Paşa'yı güçlü görmektedir. Çandarlı Halil Paşa ise Bizans'ı kuşatmayı birtakım gerekçelerle doğru bulmamaktadır. Mehmet'in yanında onu sürekli destekleyen Zağanos Paşa ve İstanbul'u alacağına inanıp onu yüreklendiren hocası Akşemsettin vardır.

Aşağıda Mehmet'in, İstanbul'un alınmasının gerekliliği konusunda hocası Akşemsettin ve Çandarlı Halil Paşa ile yaptığı görüşmenin yer aldığı bölümü okuyacaksınız.

(Boğaz'ın Rumeli yakası. Mehmet, Akşemsettin, Halil, Zağanos ve çevrede Türk askerleri.)

MEHMET:

Doğuya doğru sefere çıksam
Bizans'ı arkamda duyarım;
batıya yönelmeye kalksam
yine arkamdadır Bizans.
Bu sürekli pusuya son verip
gelişme yolunu açmalıyız.

AKŞEMSETTİN:

Ortak derinliklere dalmak gerek.
Ele geçmez inciyi bulmak gerek.

Hayatın hakkını tam vermek için
hem güvercin hem şahin olmak gerek.

HALİL:

Bizans'ı almaya kalkışırsak
bütün Avrupa birleşir bize karşı.

ZAĞANOS:

Devletimiz varlığını duyurduğundan beri
Avrupa zaten birleşik bize karşı.

AKŞEMSETTİN *(Mehmet'e doğru)*:

Baban bir ağaç dikti senden önce,
meyvesini devşirmeyecek misin?

HALİL:

Biz Bizans'ı kuşatırken hünkârım
ya güçlü bir Avrupa ordusu gelip
arkamızdan vurursa bizi? O zaman
bu devlet belini doğrultamaz bir daha.
Timur belâsını hatırlayalım.

AKŞEMSETTİN *(Mehmet'e ve bütün askerlere)*:

Ey Tanrı ordusu, kalk, atlan
zaferin ışıklı elleriyle yaz!
Tanrı buyruğuyla davrananları
dünyada hiçbir güç durduramaz.

HALİL:

Yıkıma doğru yol almasak derim
düşmanlarımız bize karşı birleşirken.

MEHMET:

Ok da ben, yay da ben
yayı geren de ben...

HALİL:

Avrupa'nın bütün orduları
tek bir ordu olacak bize karşı.

AKŞEMSETTİN *(Mehmet'e)*:

Haydi zaferin altın elleriyle yaz!
Kartal bir kez kanatlandı mı
serçeler havalanmayı göze alamaz.

MEHMET *(çevreyi inceleyerek)*:

Buraya kurulacak Rumelihisar,
Güzelcehisar'ın tam karşısına.

Mehmet, bulduğu ilk fırsatta harekete geçer ve İstanbul'u kuşatır. Bizans bu olay üzerine Avrupa'dan yardım ister. Giderek güçlenen Bizans'a karşı Mehmet'in olağanüstü bir şey yapması gerekmektedir. Bizans ise İstanbul'un fethedilmesinin neredeyse imkânsız olduğunu ancak gemiler kara-

dan yürütülürse İstanbul'un alınabileceğini dillendirir. Mehmet de imkânsızı başarıp gemileri karadan yürüterek İstanbul'u çepeçevre kuşatır ve fetheder.

Aşağıda Mehmet'in, İstanbul'u kuşatıp gemileri karadan yürüttüğü bölüm ile Bizans'ın düşürülüp İstanbul'un fethedildiği son bölümü okuyacaksınız.

(Türk ordugâhı, Otağ. Mehmet, Zağanos.)

MEHMET *(üzgün)*:

Daha bir karış çocukken Manisa'da
Bizans'ı kuşbakışı resmederdim avucuma;
silindikçe yeniden çizerdim tutkuyla.
Şimdi gitsem rahatça gezinebilirim
Bizans'ın bütün sokaklarında, alanlarında.
Öylesine bende, öylesine içimde Bizans
ama ben Bizans'ın içinde değilim daha.

ZAĞANOS:

Çoğu gitti azı kaldı padişahım.
Bizans'ın içindesiniz yakında.

HALİL *(girerek)*:

Her an gelebilir Macar ordusu,
iki ateş arasında kalmayalım hünkârım.
Alınan bir başka habere göre
hızla yaklaşır Venedik donanması da.
Bugün içimiz yanarak gördük ki
küçük teknelerden oluşan donanmamız
dengi değil o dev kadırgaların.

MEHMET:

Tedbir?

HALİL:

Biz kuşatmayı kaldırırsak
her şeyi vermeye hazır imparator.

MEHMET *(Zağanos'a)*:

Bizans'ı mı istiyoruz Zağanos Paşa,
yoksa Bizans'ın vereceklerini mi?

ZAĞANOS:

Bizans bizim oldu mu bir kez
bizim olur Bizans'ın verecekleri de.

(Akşemsettin heybetle girer. Herkes toparlanırken Mehmet heyecanlanır.)

AKŞEMSETTİN *(gezinerek)*:

Kılıçlar kınlarından çıkarken
geri gelmeyiz, dediler, hedefe yetişmeden;
oklar yaylarından uçarken
dönmeyiz, dediler, göğüslere yerleşmeden;

atlar kişneyip dolu dizgin koşarken
durmayız, dediler, zafere erişmeden.
(Heybetle çıkar. Ötekiler büyülenmişçesine izler onu.)

MEHMET *(hayran)*:

(...)
Gemiler karada yelken açmadıkça
Bizans düşmez diyor Bizanslılar.
Ya gemiler karada yelken açarsa?
Gerçek zaferlere götüren yol, Mehmet,
imkânsızın o sarp kayalıklarından aşmaz mı daima?
(Sevinçten derin derin solurken ışık azalarak yalnız onun yüzünde kalır.)
Gemilerim dağdan dağa
yelken açar çağdan çağa.
(Kös vuruşları eşliğinde ışık ve gölge oyunlarıyla gemilerin tepelerden aşırılması.)

KORO:

Buyurdu hünkâr, sefer var
denizden karaya, karadan denize.
Açılın ormanlar, düzelin dağlar taşlar!
Buyurdu hünkâr, yol olun bize!

Ha balık ha yıldız güneş
boşa salmayız ağları.
Bağrımızda yanan ateş
aydınlatır tüm çağları.

MEHMET:

Gemilerim bahar taşır
sonsuzluğa kadar taşır.
(...)
(Bizans. Saray. Mehmet'in sesi bir o yandan duyulur, bir bu yandan. Konstantin bir o yana gider, bir bu yana.)

MEHMET'İN SESİ:

İç denizine de girdim Konstantin!
Haliç'ten de yüklenebilirim

KONSTANTİN:

Keşke zinciri parçalayıp girseydi.
Yıkıcı olmazdı bu kadar.

MEHMET'İN SESİ:

Engel ancak benim gücümü artırır,
yeni yollar buldurur bana.
(...)

(Bizans. Şafak sökmekte. Top atışları ve gittikçe yükselen tekbire karşı alarm çanları. Mehmet hangi yönden "Hücum!" diye seslenirse, Konstantin'le öbür komutanlar ve askerler o yöne koşuşurlar.)

MEHMET'İN SESİ:

Hamza Bey, hücum! Zağanos Paşa, hücum!
Hücum, Karaca Bey! Hücum, Sarıca Bey!
Mahmut Paşa, İshak Paşa, Halil paşa
hücum, hücum, hücum!

(Tekbir sesleri doruğa yükselirken, çan sesleri yavaş yavaş susar.)

JÜSTİNYANİ *(bir askere dayanarak girer)*:

Size hizmetim, yazık ki, sona eriyor
çünkü ölümcül yara aldım haşmetlim.

KONSTANTİN:

Az daha sıkın dişinizi, general.
Siz savaş yerinden ayrılırsanız
hemen çöker Bizans'ın savunması.

JÜSTİNYANİ:

Çöktü bile.

(Burçta dalgalanan Osmanlı bayrağını gösterir.)

Götürün beni.

(Jüstinyani götürülür.)

I ASKER *(bağırarak gider)*:

Şehir düştü! Düştü Bizans!
(...)

MEHMET:

Bizans kurtarılmıştır. Bundan böyle
herkes özgür olacak düşüncesinde,
özgür olacak inancında herkes!

KORO:

Düşüncesinde, inancında.

MEHMET:

Herkes düzen ve güzellik içre yaşasın!

KORO:

Düzen ve güzellik içre.

MEHMET:

Açılan çağ kutlu olsun insanlığa!

KORO:

Kutlu olsun! Kutlu olsun!
(...)

A. Turan Oflazoğlu, *Fatih ve Kısa Oyunlar*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

devşirmek: Bir araya getirmek, derlemek, toplamak.
haşmetli : Hükümdarlara verilen ünvan.
kın : Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabı.
kös : Savaşlarda, alaylarda at, deve veya araba üzerinde taşınan ve işaret vermek için kullanılan büyük davul.
sarp: Dik, çıkması ve geçilmesi güç (yer), yalman.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosuna birçok başarılı eser kazandıran A. Turan Oflazoğlu'na aittir. Tarihî konusu, şiirsel dili, koro bölümlerinin olması yönüyle trajedi türünün özelliklerini taşıyan bu eser üç perdeden oluşmaktadır. *Fatih* adlı oyunun olay örgüsü perde, sahne vb. unsurlar etrafında düzenlenmiştir.

Tarihî olay ve kişileri eserlerine sıkça konu eden A. Turan Oflazoğlu, bu metinde de İstanbul'un fethi gibi şanlı bir olayı Türk dilini ustaca kullanarak anlatmıştır. Yazar, özellikle tarihî oyunlarını eski dil malzemesiyle işlemek yerine bugünün kelimeleriyle ve şiirsel bir anlatımla sunmuştur.

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında önemli bir yer tutan tiyatro, 1950'li yıllarda teknik olarak klasik olay kurgusuyla kaleme alınmış; tiyatroda yeni arayışlardan çok sebep-sonuç ilişkisi üzerinde durulmuştur. 1950 sonrası yaşanan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik gelişmeler; roman, şiir, hikâye gibi türlerde olduğu gibi tiyatroda da içerik, anlayış ve tekniklerin değişip gelişmesinde ve oyun yazarlarının artmasında etkili olmuştur. Yeni yazarlar, eserlerinde bir yandan kendilerinden öncekiler gibi toplum yaşamını etkileyen günlük sorunlara eğilirken bir yandan da aile içi ilişkilere, nesil çatışmasına yönelmişlerdir. 1960-1980 arası; siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanda yoğun değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Çeşitli alanlardaki bu gelişme ve değişimler, sanayileşmeyle beraber büyükşehirlere göç hareketinin başlamasına ve şehirlerde nüfusun artmasına yol açmıştır. Kültürel bağlamda siyasi ve sosyal olaylardan etkilenen tiyatro, bu dönemde toplumcu gerçekçi bir anlayıştan etkilenmiştir. Ayrıca şiir, roman ve hikâye türleri gibi tiyatroda da modernist anlayışın izleri görülür. Bu dönem tiyatrosu gerek tiyatro topluluklarının çoğalması gerekse oyunların tema, konu ve anlayış çeşitliliği ile olgunlaşma gösterir.

Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunda A. Turan Oflazoğlu'nun yanı sıra Orhan Asena, Nâzım Kurşunlu, Vedat Nedim Tör, Güngör Dilmen, Haldun Taner, Necati Cumalı, Turgut Özakman, Cevat Fehmi Başkut, Recep Bilginer, Sabahattin Kudret Aksal gibi sanatçılar tiyatro türünün gelişiminde rol oynayan önemli isimlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde geçen "Ortak derinliklere dalmak gerek / Ele geçmez inciyi bulmak gerek." cümlelerindeki altı çizili kelime ve kelime grubunun anlamını kullanıldığı cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Metinde İstanbul'un alınmasının gerekliliğinden söz eden Mehmet'e, Akşemsettin ve Halil Paşa'nın tepkileri ne olmuştur? Niçin?

3. Metinde "Hayatın hakkını tam vermek için / hem güvercin hem şahin olmak gerek." ve "Kartal bir kez kanatlandı mı / serçeler havalanmayı göze alamaz." sözleriyle anlatılmak istenenleri açıklayınız.

4. Metindeki temel çatışmayı belirleyiniz. Temel çatışmayı belirlemek için takip ettiğiniz aşamaları aşağıda boş bırakılan yere şemalaştırınız.

5. Metindeki kişi, zaman ve mekân unsurlarını tespit ederek bu unsurları aşağıdaki kutucuklara yazınız. Yazdığınız unsurların birbiriyle ilişkisi hakkında ne söyleyebilirsiniz?

Kişiler	Zaman	Mekân

6. Metnin tema ve konusunu belirleyiniz.

7. Metinden deyim, benzetme ve mecazlı ifade örnekleri bulunuz. Bu örneklerin metnin diline katkısını söyleyiniz.

8. Okuduğunuz metinden monolog, diyalog ve tirat örnekleri bularak bu örneklerin altını çiziniz.

9. *Fatih* metnini başarılı kılan unsurlardan biri şahısların canlandırılmasında kullanılan üsluptur. Yazar, Bizans ve Osmanlı devlet adamlarının iç dünyalarını, kaygılarını, planlarını ve kişiliklerini kullandıkları kelimelerle, kısacık konuşmalarla yansıtmayı bilmiştir. Örneğin Mehmet'in "Engel ancak benim gücümü arttırır." sözü onun kafasına koyduğu işi yapan ve azimli biri olduğunu göstermektedir. Okuduğunuz metinden hareketle siz de Mehmet'in diğer kişilik özelliklerini belirleyiniz.

10. Mehmet'in fethettiği İstanbul için "Bizans kurtarılmıştır." ifadesini kullanması o dönemdeki Bizans'ın toplumsal yaşamı ile ilgili size neler düşündürmektedir? Metinden örnekler vererek açıklayınız.

11. *Fatih* metninin dramatize edilmesi ve her yönüyle sahneye konması için yapılacak çalışmada görevlendirildiğinizi düşününüz. Buna göre

a) *Fatih* metninde sahneye konulmadan önce hazırlık gerektiren durumlar olabileceğini düşünüyor musunuz? Niçin?

b) Fatih rolünü üstlenecek kişiye rolünü canlandırırken ses tonu, vurgu, jest ve mimikleri ile ilgili nasıl bir yönlendirmede bulunursunuz? Niçin? Açıklamalarınızı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

c) Sahnenin dekorunu nasıl düzenlersiniz? Kısaca anlatınız.

ç) *Fatih* metnine bir bölüm eklemek isteseniz nasıl bir bölüm eklersiniz? Eklemek istediğiniz bölümü açıklayan kısa bir yazıyı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

12. Okuduğunuz metin tarihî bir olaya dayanmaktadır. Buna göre

a) Aşağıda yer alan metni *Fatih* metni ile üslup açısından karşılaştırarak bu metinlerin benzerlik ve farklılıklarına dair düşüncelerinizi ifade ediniz.

b) Aşağıdaki metinde geçen millî, manevi, kültürel unsurları tespit ederek bunların *Fatih* metnindeki benzer unsurlarla içerik ilişkisini ifade ediniz.

Fatih, İstanbul Üstüne Yürüyordu.
Açık alnında lâcivert ışıklar,
Fatih, daima surlara gülümserdi.
Mavi semada kanadı ateş kuşlar,
Fethin rüyasına inen türkülerdi.
Fatih, daima surlara gülümserdi.

Çadırlar gecede gümüş daireler gibi parıldar,
Göklere aksetmiş bir sipahinin gölgesi.
Bıyık vuran yeniçerilerde gizli karanlıklar...
Dağlardan dağlara uzanır ürpermesi.
Göklere aksetmiş bir sipahinin gölgesi.

Çayır, ağaç, çiçek, kuş bir yana,
Kervan yola dökülmüş nurdan bir nehir.
Öncüler gösterdi ilk ışıkları sana,
Seni bekliyor yıllar yılı bahtsız şehir.
Kervan yola dökülmüş nurdan bir nehir.
(...)

Arif Hikmet Par
(Kısaltılmıştır.)

Yazarın Biyografisi

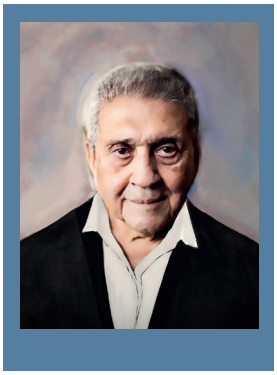

A. Turan Oflazoğlu (1932-...): Adana'da doğdu. Kayseri'nin Bünyan ilçesindeki Bünyan İlkokulundayken kendi yaptığı Karagöz tasvirleriyle kasaba halkına temsiller verdi. İstanbul'da Gedikpaşa Ortaokulu ve Vefa Lisesinde okuduktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Felsefe ve İngiliz Edebiyatı bölümlerini bitirdi. Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) giderek Washington (Vaşingtın) Üniversitesinde tiyatro dersleri aldı. Türkçeyi büyük bir ustalıkla kullanan sanatçı, Osmanlı tarihindeki önemli olay ve kişileri konu ettiği oyunlarıyla tanındı. Günlük hayatın gerçekleriyle tarihî gerçekleri, sanatın potasında eriterek yansıttı. Sağlam bir tiyatro kültürüne sahip olan sanatçı pek çok çeviri de yaptı.

Sanatçının *Keziban, Allah'ın Dediği Olur, Deli İbrahim, Sokrates Savunuyor, IV. Murat, Kösem Sultan, Sinan, Genç Osman* tiyatro; *Topkapı, Mütarekeden Büyük Taarruza* senaryo; *Sevgi Hakanı, Fetih* şiir; *Shakespeare, Molière* monografi türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metinden hareketle bazı tiyatro yazarlarının tarihî olayları ve kişileri eserlerinde kurgulayarak işlediği, dolayısıyla önemli olayların ve kişiliklerin hatırlanmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Tarihî olayların ve kişiliklerin geleceğe taşınması için başka ne gibi çalışmalar yapılabilir?

Hazırlık

1. Yandaki görsel Denizli'nin Pamukkale ilçesi yakınlarında bulunan Hierapolis Antik Kenti'ndeki tiyatroya aittir. Anadolu'da buna benzer pek çok antik tiyatro bulunmaktadır. Bu durum, Anadolu medeniyetleri ile ilgili size neler düşündürür?
2. Türk tiyatrosunun önemli isimlerinden Muhsin Ertuğrul; bir yazısında Almanların savaştan sonra şehirlerini yeniden inşa ederken üniversiteden, hastaneden, okuldan önce on beş yılda tam yüz yeni tiyatro binası yaptıklarından söz etmiştir. Bu ifadeden yola çıkarak tiyatronun toplum hayatındaki önemini açıklayınız.

2 | AYIŞIĞINDA ŞAMATA

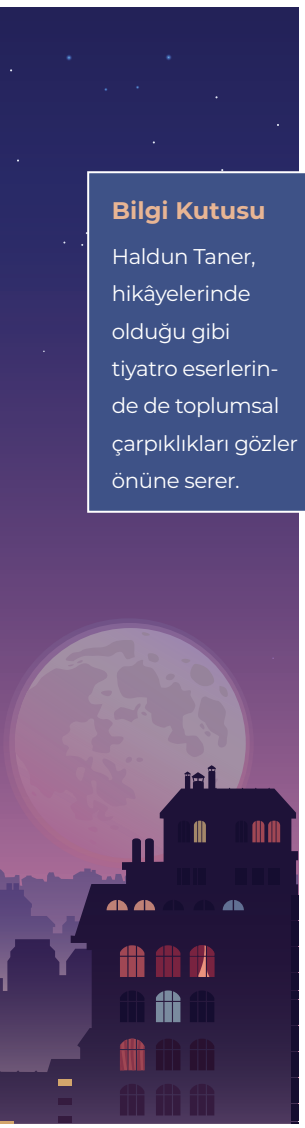

Bilgi Kutusu

Haldun Taner, hikâyelerinde olduğu gibi tiyatro eserlerinde de toplumsal çarpıklıkları gözler önüne serer.

Oyunu bir anlatıcı başlatır ve oyun boyunca aynı anlatıcı, hem kişileri tanıtır hem de yaşananları seyirciye anlatır. Oyun, İstanbul'da ay ışığıyla dolu bir gecede Moda'daki görkemli Çalışkur Apartmanı'nda ve çevresinde geçer. Mehtaplı bir gecede mahallenin bekçileri Zülfikâr ve Recep kendi aralarında konuşurlar. Recep devriye için Zülfikâr'dan ayrılır. Zülfikâr, toplumun değer yargılarıyla uyuşmayan davranışlar sergileyen biridir. Çalışkur Apartmanı'nın sahibi olan Cemil Çalışkur ve eşi, kızları Beyhan için o gece bir doğum günü partisi düzenlerler. Beyhan'ın doğum gününe katılmak için toplumun değişik kesimlerinden eve gelen kişiler, birçok konuda sohbet ederler. Partide bulunan misafirlerden ikisi, yirmi yıldır Amerika'da çalışan ve ana dili Türkçe dâhil birçok öz değerine yabancılaşmış bir çifttir. Birinci perdenin sonunda Zülfikâr adındaki bekçi, ahlaki yönden zayıf bir karakter olduğu hâlde kendi hâline bakmadan, kimseye karışmayan iki gence ahlak dersi vermeye kalkışır. Bunun ardından seyirciye tiyatro gösterisinin bittiği mesajı verilir. Seyirci rolünü üstlenmiş bazı oyuncular şaşkındır, oyunun bu şekilde bitmesinden rahatsızdırlar. Toplum içinde olumlu örnek teşkil edecek birçok birey olduğunu söyleyerek oyunda beğenmedikleri olay ve durumları dile getirirler. Bunun üzerine anlatıcı, seyirci rolündeki oyuncuların isteklerini not alır; bu istekler doğrultusunda olaylar olumlu bir bakış açısıyla yeniden kurgulanır.

Aşağıda oyunun birinci perdesinde Jale, Doktor Epkem, Hidayet, Erol, Aygen, Paşa, Pop İsmet, Ömer, Sevim, Suzan ve Beyhan arasında doğum gününde geçen konuşmalardan bir bölüm okuyacaksınız.

(Ayışığı sonatı öne geçer.)

JALE: Harika! Pastan bir harika olmuş Beyhan.

EPKEM: Bunu seyredelim diye yapmadılar herhalde, hadi kesin de tadına bakalım.

ANLATAN: Şimdi de Beyhan'ın yaş günü partisindekileri tanıtalım. Beyhan Çalışkur. Güzel olduğu kadar da zeki bir kız. Çalışkurlar'ın tek evladı olduğu için çok şımarık büyütüldü. (...) Dr. Epkem'de fıkranın bini bir para. Zemine zamana uydurur anlatır. Bir başka merakı da divan edebiyatı. Operasyon yaparken bile divan mısraları döktürür. Sözün gelişine göre işte yine bir tane yapıştırıyor.

EPKEM: Ne demiş Sebâti: "Tok olan cümle cihanı tok sanır. Aç olan âlemde ekmek yok sanır." Ben dalıyorum hanımlar beyler.

(Pastaya saldırır.)

JALE: *(Elleriyle ağzının iki kenarını tutarak ho ho ho diye güler.)* Ay çok hoş.

ANLATAN: Bu da aile dostlarından Jale Hanım. Neden mi böyle gülüyor? Ağzının kenarları buruşmasın diye.

HİDAYET: Ne oldu? Bir espri yaptı galiba. Ben yine kaçırdım.

ANLATAN: Jale Hanım'ın eşi Hidayet Bey. İntikal yeteneği biraz kıt bir zat. Esprileri hep arkasından kovalar. Eş dost sayesinde hep tuzu kuru yaşamış. Bir bankada yönetim kurulu üyesi. Hidayet Bey lafa çokluk karışmaz. Bazen de laf kıtlığında asmalar budayayım kabilinden diline pelesenk ettiği bir kalıbı tekrarlar. Mecliste çiçeği burnunda, Amerika'dan gelmiş bir çift de var. Erol Evren, Amerika'nın ünlü bir şirketinde araştırma uzmanı ve ikinci müdür. *(Erol selam verir.)* Eşi Aygen Evren'le kolejde tanışıp evlenmişler. Aygen Erol'un sağ kolu, sol kolu, bir çeşit public relation şefi gibidir. *(Aygen, "Hello" diye selam verir.)* Yirmi beş yıldır Türkiye'ye hiç uğramadıkları için Türkçelerini hayli unutmuşlar. Bağışlayın. İkisi de şimdi her şeyi yabancı gözü ile gözlemliyorlar.

EROL: *(Amerikan vurgusu ile)* I'm sorry, şu siyah meyveyi çok severim.

AYGEN: Zeytin darling.

EROL: I see. Bir tane daha alabilir miyim? Isn't it wonderful Aygen?

(...)

(Kapı çalınır. Paşa gelir.)

ANLATAN: Bu gelen emekli paşamızdır. İki numarada oturur. Otoritesinden ve organizasyon yeteneklerinden ötürü apartman yöneticiliği oybirliği ile uhdesine verilmiştir. Paşa askeri hayatında olduğu gibi özel yaşamında da her şeyin çözümünü üç heceli bir formüle indirgemiştir.

PAŞA: Di-sip-lin.

BEYHAN: Nerde kaldınız paşam? Pastamı kesmek için sizi bekliyorum.

PAŞA: *(Ciddi)* Tam dokuzda dememiş miydiniz? *(Duvar saati dokuzu vurur.)*

ÖMER: *(Saatine bakar.)* Hayret. Paşam, bir çalar saat kadar dakiksiniz.

HİDAYET: Nerede eski çalar saatler!

EPKEM: Ziya Paşa'nın çalar saat için güzel bir teşbihi vardır: "Sanma ki saat çalar. Bil başına tokmak vurur."

PAŞA: Çok doğru. Siz zamana hükmedemezseniz, zaman sizi hükmüne alır.

SUZAN: Paşam disiplininize gıpta ediyorum.

EROL: "Time is money" diyor buna Anglosaksonlar.

CEMİL: Ben o kanaatte değilim. Para yeniden kazanılır ama zaman geri kazanılamaz.

EROL: *(Aygen'e)* What did he say?

AYGEN: You can buy money, but not that time.

EROL: *(Ciddi ciddi düşünür.)* It's true.

(...)

SEVİM: Demek yirmi yıldır Amerika'dasınız?

SUZAN: Vallahi size gıpta ediyorum.

P. İSMET: Bu kadar yıllardan sonra Türkiye'yi nasıl görüyorsunuz?

EROL: Dışardan bir –nasıl derler– "observer" olarak...

ÖMER: Gözlemci olarak.

EROL: Bu yeni Türkçeyi hiç öğrenemedim. Nasıl dediniz? Gözlemeci mi?

ÖMER: Gözlemci.

P. İSMET: Eski "müşahit".

EROL: Kim bu eski mücahit?

HİDAYET: Müşahit, müşahede eden...

EROL: Oh, I see.

AYGEN: That's the same thing darling.

ÖMER: Mesela, for example, birçok sorunlarımız var. Çöp meselemiz var. Trafik sorunumuz var.

EPKEM: Bir dokun bin ah işit şu kâse-i fağfurdan.

CEMİL: Yaratıcı fikirlerle uğraşan bir araştırmacı olarak ne önerirsiniz bize?

EROL: Ömermek ne demek Ömer Bey?

ÖMER: Ömermek yalnız bana ait bir fiildir, söz konusu olan fiil önermek.

HİDAYET: Yani tavsiye etmek.

EROL: Oh, I see. (...) Afrika ülkeleri bizim risörç merkezine sık sık bu çöp işini soruyorlar. Biz onlara hep aynı şeyi ömeriyoruz, pardon öneriyoruz. Çöplerin kemikli olarak...

CEMİL: Kimyasal demek istiyorsunuz.

EROL: Kimyasal olarak yok edilmesini.

ÖMER: Salık veriyorsunuz.

EROL: Evet öneriyoruz.

P. İSMET: Peki trafik sorununu nasıl çözümlüyorsunuz?

EROL: Metro, asma caddeler ve helikopter dolmuşları ile.

SUZAN: Size gıpta ediyorum.

BEYHAN: Enerji kısıtlamasını nasıl çözdünüz?

EROL: Kısıtlamıyoruz.

BEYHAN: Siz değil tabii buna mecbur olan ülkelere ne...

ÖMER: Tavsiye ediyorsunuz?

EROL: Güneş enerjisini muhafaza edip onu matris enerjisi haline getiren bir projede geliştirdik.

SEVİM: Peki su kesintisine karşı?

EROL: Tuzlu suyu tuzsuz su haline getiren bir projede geliştirdik.

CEMİL: Bunları biz de duyuyoruz ama biraz tuzlu imiş.

EROL: Hayır hiç tuz kalmıyor.

JALE: Ho ho ho. Çok hoşsunuz.

ÖMER: Şaka olarak yapmadı ki.

JALE: Ho ho ho. Siz de çok hoşsunuz.

HİDAYET: Ben yine kaçırdım galiba.

CEMİL: *(Erol'a)* Yanlış anladınız, astarı yüzünden pahalıya mal oluyormuş demek istedim.

(...)

PAŞA: Güç sorunları çözmenin basit bir yolu vardır.

SEVİM: Nedir o ya?

PAŞA: Güç sorun dediğiniz şey, bir sürü küçük sorunun toplamından oluşur.

SEVİM: Çok doğru.

PAŞA: O küçük sorunlar birer birer çözülünce, güç sorun bir kördüğüm gibi kendiliğinden çözülüverir.

ÖMER: Örneğin trafik sorununu nasıl çözerdiniz paşam?

PAŞA: Çok basit: Ayın tek günleri tek numaralı arabaları, çift günleri çift numaralı arabaları seferden men ederim. Yollar yarı yarıya boşalır. Yola park edenlerden de 100'er lira toplasam, ertesi gün ortada park etmiş araba kalmaz.

İkinci perdede olaylar -seyircilerin talebi üzerine- birinci perdede olumsuz davranışlarda bulunan pek çok kişinin örnek, doğru ve güzel davranışlar sergileyecekleri şekilde yeniden canlandırılır. Söz gelimi Cemil duyarlı, sorumluluklarını bilen ve özverili bir patron; eşi Suzan olgun, düşünceli bir eş; Beyhan tutarlı bir genç kız olur. Bekçi Zülfikâr ise Beethoven (Beythofin) dinleyip Sartre (Sart) okuyan duygusal birine dönüşür.

Haldun Taner, *Ayışığında Şamata*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Anglosakson: Ana dili İngilizce olan kimse.
diline pelesenk etmek: Diline dolamak.
intikal : Bir yerden başka bir yere geçme, geçiş.
i see : Anlıyorum.
isn't it wonderful: Harika değil mi?
it's true : Bu doğru.
kase-i fağfur (kaseifağfur): Çin porseleninden yapılmış çanak.
matris : Dizey, hesap ve kumanda işlerini gerçekleştirmeye yarayan elektronik devre.
müşahit : Gözlemci.
public relation : Halkla ilişkiler.
risörç : Araştırma.
that's the same thing darling: Bu aynı şey canım.
time is money : Vakit nakittir.
uhde : Sorumluluk.
what did he say: Ne dedi?
you can buy money, but not that time: Parayı satın alabilirsin, ama zamanı değil.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ayışığında Şamata isimli oyun Haldun Taner'in *Ayışığında Çalışkur* isimli hikâyesini tiyatroya doğrudan uyarladığı iki perdelik bir komedidir. İki perdeden oluşan bu eserde olaylar ve kişiler, iki ayrı bakış açısıyla verilir. Söz gelimi birinci perdede apartman yöneticisi olan "disiplin" tutkunu paşa, ikinci perdede problemlerin çözümünü "diyalog"la arayan biridir.

Ayışığında Şamata oyunundan alınan okuduğunuz metinde olduğu gibi olaylar Cemil Çalışkur etrafında dönse de hikâye onun hikâyesi değil, eserin kaleme alındığı dönem olan 1970'li yıllardaki toplum yapısının âdeta bir fotoğrafıdır. Haldun Taner'in sanatının önemli bir yönü, toplumun değişik tabakalarından seçtiği insanları en belirgin özellikleriyle yansıtmış olmasıdır. *Ayışığında Şamata* oyununda ve eserlerinin genelinde yazar toplumsal ve ahlaki eleştiriler yapar.

Komedi türünde yazılan oyunlarda insanların ve olayların gülünç tarafları sergilenir. Haldun Taner de okuduğunuz metinde ve diğer tiyatro oyunlarında mizahi unsurlara yer vermiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metinde kişilerin ne zaman ve niçin toplandıklarını söyleyiniz.
2. *Ayışığında Şamata* metninden alınan parçada kişiler hangi konular üzerine sohbet etmektedirler?
3. Paşa'nın güç sorunların çözümüyle ilgili görüşlerini söyleyiniz.
4. Metinde geçen "Tok olan cümle cihanı tok sanır." sözü paylaşma kültürünün gelişmesi bakımından bireylerin üstüne düşenlerle ilgili size neler düşündürmektedir?
5. Paşa'nın "Siz zamana hükmedemezseniz, zaman sizi hükmüne alır." sözü zamanın kullanımıyla ilgili size neler düşündürmektedir?
6. *Ayışığında Şamata* metninde geleneksel Türk tiyatrosunun yansımalarının olduğu bölümlerin altını çiziniz.
7. Okuduğunuz metnin, eseri diğer yazınsal metinlerden ayıran en belirgin özelliği sizce nedir?
8. Anlatıcı, *Ayışığında Şamata*'da yer alan, iki perde arasındaki "Ara Oyun" bölümünde bu oyunun "tam bir hayat kesiti" olduğunu söylemiştir. Okuduğunuz metnin, anlatıcının bu cümlesini destekler nitelikte olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?
9. *Ayışığında Şamata* oyununun birinci perdesinin sonunda seyirci rolündeki oyuncular birinci perdedeki olaylar ve kişilerle ilgili bazı eleştirilerde bulunurlar. Seyirciye göre oyun abartılıdır, olumlu örnekleri yeterince sunmamaktadır. İkinci perde olumlu örneklerle yeniden kurgulanır.

   Bu bilgiden hareketle okuduğunuz metinde yer alan, uzun yıllar ABD'de bulunmuş Erol ve Aygen çiftini ikinci perdede konuşturduğunuz kısa bir diyalog oluşturunuz.

   .....

   .....

   .....

   .....

10. Okuduğunuz metnin tiyatro dışında sanatın hangi disiplinleriyle ilişkilendirilebileceğini düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi nedenleriyle dile getiriniz.
11. Metinde geçen güldürü unsurlarından ikisini yazınız.

    - .....
    - .....

12. Haldun Taner, oyunlarına gelecek seyircilere yönelik "Sanki şakacı bir komşunuza gitmiş gibi, bize geleceksiniz, biz size günün olaylarının eleştirilerini, güldürü cilâsı içinde sunacağız" ifadesini kullanmıştır. Okuduğunuz metinde komedinin bu çeşit bir işlevi olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?
13. Metindeki ABD'den gelen çiftin dil konusundaki tutumlarını dikkate alarak kültürün taşıyıcısı olan dilin doğru kullanımı ile ilgili düşüncelerinizi ifade eden kısa bir metin yazınız. Yazdığınız metni sınıf panosunda paylaşınız.
14. *Ayışığında Şamata* 1970'li yıllarda yazılmış bir oyundur. Okuduğunuz metinde temiz ve sağlıklı suya ulaşma yollarından söz edilmiştir. Yandaki görselde az suyla çok verim elde etmek amacıyla modern sulama tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Doğal kaynakların verimli kullanımı ile ilgili sorunların geçmişten günümüze devam ettiği düşünülürse bu kaynakların korunması ve doğru kullanımı için nasıl bir proje başlatırsınız? Kısaca açıklayınız.

15. Aşağıda bir bölümü verilen eserlerden birini okuyunuz. Okuduğunuz eseri *Ayışığında Şamata* adlı eserle insani ve evrensel değerlere sahip çıkma bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

MİDAS'IN ALTINLARI

VEZİR
Bu yıkımı olur ülkenin.

MİDAS
Hay benim şaşkın vezirim,
altın dağıtmak mı yıkımı
oluyor ülkenin.
İkide bir tepeme dikilip
'Hazine tamtakır,' diyen sen değil miydin?
Şimdi çakıl taşları doldur hazineye
hepsini altın edeyim.
Eskiden halktan topluyorduk
Şimdi halka dağıtıyoruz.

VEZİR
İşte felaket de bundan kopacak ya,
anlamıyor musun?

MİDAS
Altın altın... Kişisel tutkuma
toplumsal bir giysi giydirebilirim.
Çığırtkanlar salın ülkenin dört yanına,
Midas altın dağıtıyor Gordium sokaklarında.

Güngör Dilmen

ŞU ÇILGIN TÜRKLER

2. Anlatıcı – Bu çoban ateşlerini birleştirip büyük bir yangına çevirecek bir başa gerek vardı.
1. Kız – Tarih ve talih bu başı bu sırada yola çıkardı.
1. Anlatıcı – Ünü Çanakkale savaşlarında parlamış genç bir komutan, M. Kemal Paşa, Doğuda bozulduğu iddia edilen asayişi düzeltmek göreviyle 3. Ordu Komutanlığına atanmıştı.
2. Anlatıcı – 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a ayak bastı.
1. Anlatıcı – Zaten İstanbul'dan Anadolu'ya geçmek ve Millî Mücadele'yi başlatmak için imkân aramaktaydı.
1. Kız – Bu görev aradığı imkânı sağlamıştı.
1. Anlatıcı – Milleti işgale tepki göstermeye, sonra da zulme ve haksızlığa karşı direnmeye çağırdı.
1. Kız – Programı herkesin anlayacağı kadar sadeydi:
3. Erkek – (*M. Kemal Paşa'yı temsil ediyor. Çok sade bir oyunla oynar bu rolü. Bağırmadan, vekarla*)
Ya istiklal ya ölüm!

Turgut Özakman

Yazarın Biyografisi

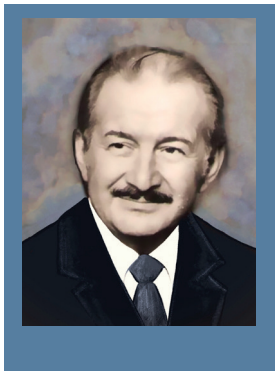

Haldun Taner (1915-1986): İstanbul Çemberlitaş'ta dünyaya geldi. Galatasaray Lisesinde okudu. Yurt dışında siyasal bilimler alanındaki öğrenimini yarıda bırakıp İstanbul'a döndü. İstanbul Üniversitesi Alman Filolojisini bitirdi. Haldun Taner'in *Keşanlı Ali Destanı* isimli oyunu Türkiye'de epik tiyatronun ilk örneği kabul edildi. Eserlerinde sosyal ve politik yergilere yer veren yazar, güldürü ögelerinden ve ironiden yararlanarak toplumsal aksaklıkları ve farklı düşünce biçimlerinin çatışmalarını dile getirdi. Haldun Taner; oyunlarında orta oyunu, meddah, Karagöz gibi geleneksel Türk tiyatrosuna ait ögeleri çağdaş unsurlarla birleştirdi.

Sanatçının *On İkiye Bir Var, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu* hikâye; *Keşanlı Ali Destanı, Fazilet Eczanesi, Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Ayışığında Şamata* tiyatro; *Haldun Taner'in Timsahı* radyo oyunu; *Devekuşuna Mektuplar I-II* düzyazı türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Haldun Taner, okuduğunuz metinde güldürü unsurlarına yer vermiştir. Sizce mizah, bir eserin insanlar üzerinde bırakacağı etkiyi artırır mı? Niçin?

Hazırlık

1. Kültürel değerlerin sonraki nesillere aktarılmasında tiyatronun nasıl bir işlevi olabileceğini düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi gerekçeleri ile açıklayınız.
2. Molière'in (Molyer) "Güçlükler, başarının değerini artıran süslerdir." sözünü açıklayınız.

3 | KUYU

Eserin başkahramanı Ceyhan, askerlikten sonra Almanya'ya gider, orada beş yıl çalışır. Annesi Hadiye Hanım hastalanınca Kuruoba köyüne döner. Annesinin vefatından sonra da kuraklıkla mücadele eden köyünde kalarak, kuyu açıp evini dolayısıyla bütün köyü annesinin hayrına suya kavuşturmayı amaçlar. Bu konuda dayısının hanımı Zühre, çocukluk arkadaşı Kadir ile onun hanımı Selime, sevdiği kız Sevdican ve on üç yaşlarındaki Sait, Ceyhan'a destek olurlar. Sevdican'ı oğluna almak isteyen ve Ceyhan'ın köyde bulunmasından memnun olmayan muhtar, Ceyhan'ın köyden ayrılması için kuyu açma konusunda önüne sürekli engeller çıkarmaya çalışır ancak Ceyhan'ın kararlılığı karşısında başarılı olamaz.

Aşağıda Ceyhan'ın kuyu açma düşüncesini dostları ile paylaştığı ve sonrasında gösterdiği çabayı anlatan bölümü okuyacaksınız.

Ceyhan – *(Zühre'ye)* Sana da su getirdim... *(Kadir'in sundurmanın önüne bıraktığı bidonu işaret eder)*

Zühre – Su yerinde kalsın hele. Yolculukta acelen yok ya?

Ceyhan – *(İskemleyi çevirir)* Şöyle otur... *(Selime yine duvarın gerisinde görünür)*

Kadir – *(Zühre'ye)* Yok!

Selime – Annesinin kırkını dolduracak!

Sait – Köye su getirecek!

Sevdican – *(Sevinçle)* Hadi!

Zühre – Nasıl? Böyle motoruyla şoseye gide gele taşıyarak mı?

Kadir – Kuyu açarak!

Sevdican – *(Ceyhan'a)* Yaşşa sen!

Zehra – *(Ceyhan'a)* Kendin desene?

Ceyhan – Niyetim o!

Zühre – Su çıkar mı dersin?

Ceyhan – Deneyeceğim!

Sevdican – Denemen bile yeter!

Zühre – Şu dört yana bak bir! Toprak değil ölü yüzü! Aşağıda ova, karşı bayırlar, kış yaz yeşil, bizim burada ne yana yürüsen tek yeşil yaprak tek ot yok! Bahara hasret kaldık. Yıllar var köye tek yağmur bulutu uğramıyor...

Sevdican – Niye uğrasın? Tek ağaç yetiştiren yok!

Selime – Ağaç su ister!

Sevdican – Yağmur çeker suyunu bulur!

Zühre – Doğru! *(Ceyhan'a)* Suyu hayal etmek bile güzel! Umudun içimi ısıttı! Gerçekten umudun var mı?

Bilgi Kutusu

Türk edebiyatında tiyatro türünün öncü sanatçılarından Necati Cumalı'nın hareket noktası, insan ve gerçekleriyle sadece "Anadolu"dur.

Ceyhan – Var!

Zühre – İyicene, şuranda? *(Elini göğsüne götürür)* Sesleniyor mu?

Ceyhan – Sürekli! Hiç durmadan!

Zühre – Öyleyse yılma! Çıkarırsın!.. *(Eliyle göğsünü dinler)* Benim de sesleniyor! Umut senden bana geçti!

Sait – *(Eliyle göğsünü dinler)* Benim de!

(...)

Sait – Ceyhan Ağbi su çıkacak derse çıkar!

Zühre – Çocuk o! Bütün umutları yüreğinde, sağ! Tek umudunun acısını tatmamış daha! Gençler, yaşlılara sorup iş göreyim derlerse niyetlendikleriyle kalır! Çocuğun dediğini dinle sen!

Ceyhan – *(Harımın ortasında, sağ ayak tabanıyla, bastığı yere bir iki kez ayak vurur)* Su burada! Ayağımla vurduğum yerde! Kuyuyu açmaya buradan başlayacağız, su çıkıncaya kadar ineceğiz!

(...)

Sevdican – Yine vur! *(Ceyhan ayağını vurur. Sevdican kulak kesilmiştir. Coşkuyla)* Haklısın! Orda! Ayağını vurduğun yerde!

Zühre – Ne bildin?

Sevdican – Sesini duydum! Sanki çıktığını, yayıldığını gördüm!..

Zühre – İnşallah!

Sevdican – *(İyice coşkulu)* İnandım, iyice inandım! Su orada! Pırıl pırıl!..

Selime – Hem de pırıl pırıl! Su olsun da varsın bulanık olsun!

Sevdican – Hatırladım!

Zühre – Neyi?

Sevdican – Şimdi hatırladım! Ben bu suyun rüyasını gördüm!

Zühre – Hayırdır inşallah! Hangi gün, nasıl?

Sevdican – Epeyi oluyor! Rahmetli Hadiye Abla'ya da anlattım!

(...)

Sevdican – Ceyhan'dan mektup gelmiş, Hadiye Abla kapıdan beni çağırdı, okuttu...

Zühre – Ceyhan'dan gelen her mektubu sana okuturdu, karşılıklarını da sen yazardın!

Selime – Hadiye Abla'nın dediğini mi yazardı, yoksa kendi diyeceklerini mi, artık orasını Allah bilir! *(Gülüşmeler)* Açıkçası ikisi mektuplaşırlardı...

Zühre – Orası gençliklerinin hakkı! Her neyse...

Ceyhan – Neler yazdığım hatırında mı?

Sevdican – Motosiklet aldığını...

Ceyhan – Sekiz ay oldu!

Sevdican – O kadar olmalı! O mektubu okuduğum gece bir rüya gördüm. Kocaman bir motosiklet, tıpkı bunun gibi, şimdi bunun durduğu yerde duruyor! Ben yoldan geçerken, Hadiye Abla, ayağında nalınlar evden çıktı, harımın ortasına yürüdü, şimdi tam Ceyhan'ın ayak bastığı yerde, önünde bir çeşme bitiverdi! Hadiye Abla yüzünü ayaklarını yıkarken baktım ki iki sıra kavak, hendekler diz boyu yeşil ot! Hadiye Abla'ya motosikleti gösterdim: "Hayrola, bu ne?" dedim. Parmağını dudağına götürdü: "Ceyhan"ın dedi. "Mektubunu bu sabah okuduk?" dedim. "Sus, dedi, ses etme! Ben de şaştım! Dün gece çıktı geldi! Şimdi yukarı odada yorgun uyuyor!" O rüyadan uyanışımı hiç unutmam! Yatağımdan kalkıp gelsem, o gür akan çeşmeyi, göğe uzanan kavakları görecek gibiydim!

(...)

Zühre – Ben, her ne olacaksa, yüreği temiz olanların önceden içine doğduğuna inanırım!

Ceyhan – Galiba haklısın yenge!

Zühre – Ben sizler kadar da okul görmedim! Ama ömrüm hep gördüğümü, duyduğumu düşünmekle geçti. Bu köy yerinde bol bol düşünecek vaktim oldu. Sonunda şuna inandım ki, bugün insanların, doktorların, bilginlerin çözemedikleri daha bir yığın giz var!

Selime – Sözü neye bağlıyorsun?

Zühre – Sevdican'ın rüyasına! Burada hepimizin içine doğanlara! İnsanlar yalnız gözüyle görmez, yürekleriyle de görür!

(...)

Ceyhan beş aydır kuyu açma çalışmalarına devam etmektedir. Yaptığı bakımla evin çehresi değişmiştir. Kadir hem geçim derdi yaşadığından hem de su bulma konusunda umutsuzluğa kapılmasından dolayı kendi işine döner. Muhtarın bütün hilelerini bozan Zühre başta olmak üzere bütün kadınlar Ceyhan'a destek olmaya devam ederler.

Ceyhan – Burgu getirteceğim. Burgu ile suyu bulduktan sonra toprağa kazacağım...

Zühre – Her ne denersen ben seninleyim...

Ceyhan – Senin varlığın bana yeter!

Zühre – Şu dört yana bir bak! Şu gördüğün köy yeri ölü toprağı serpilmiş gibiydi üstüne! Ben bildim bileli uykudaydı. Duvardan bir taş düşse alıp yerine koyanı görmedim bu yaşıma kadar. Sen can getirdin bu köye! Kanını değiştirdin! Yaptığın işin ne büyük iş olduğundan haberin var mı senin? Şunu iyi belle, o su çıksa da çıkmasa da Kuruoba eski Kuruoba kalmaz artık! Silkinir... *(Yeniden avluda dolaşmaya başlar.)* Şuraya bak! *(Kuyunun başında durur.)* Kalaslar, iskele, çıkrık, yedi kulaca inmiş kuyu, ip merdiven, dört bir yanda çapalar, kürekler, çimento torbaları, el arabası... *(Avludan sundurmanın altına geçer, motosikleti okşar.)* Sundurmanın altında yatan şu koça bak! Sayende bunu da gördü bu köy! Neydi burası? *(Avluya döner.)* İki keçi ile tüyü dökük bir iki merkebin, burunları yerde, dolanıp dolanıp dişleyecek bir tutam ot bulamadığı kupkuru bir harım! Bak ne oldu senin elinin değmesiyle? Sanırsın ki fabrika, yapı yeri! Can geldi buraya, kente döndü buralar!.. *(Fidanların, çiçeklerin, dikili olduğu tenekelere yaklaşır.)* Tâ aşağılardan su taşıdın yetiştirdin bunları! Selviler, çamlar, sardunya, fesleğen, ortanca...

(...)

Aradan üç ay geçer. Ceyhan ile Sevdican evlenir. Ceyhan'ın Almanya'da çalışarak yaptığı birikimleri yavaş yavaş tükenmektedir. Zaman zaman yorulduğunu düşünse de Sevdican'ın ve dostlarının desteğiyle en önemli amacı olan kuyudan su çıkarma çalışmalarını sürdürür. Nihayet bir gün kuyudan su çıkar.

Aşağıda kuyudan su çıkmasının ardından yaşananların anlatıldığı son bölümü okuyacaksınız.

Kadir – *(Ceyhan'a)* Gözünaydın!

Selime – *(Sevdican'la kucaklaşır)* Gözünüz aydın! Kadir az önce geldi, daha kapıdan girerken haberi duyduk! Dünyalar bizim oldu!.. *(Ceyhan kovayı kuyunun ağzından alırken)*

Ceyhan – *(Kadir'e)* Kovayı elimden bırakayım, kavuşuruz!

Zühre – *(Kuyuya yaklaşır)* Koy şöyle önüme! *(Ceyhan, kovayı Zühre'nin önüne bırakır, döner Kadir'le kucaklaşır)*

Ceyhan – Hoşgeldin!

Kadir – Bütün köy bayram ediyor, dinle!.. *(Uzaktan bağrışmalar, gürültülü koşuşmalar, hurralar arasında "Su! Su!" sesleri duyulur. Bir davul önce tek tek vurmaya başlar, sonra hızlanır, bir zurnanın eşliğiyle bir oyun havası tutturur. Şenlik sesleri yaklaşmaya başlar.)*

Zühre – *(Suyu tadar)* Canıma değdi! Buz gibi, kireçsiz, içimi hafif! *(Kovayı elinden kuyunun taşına bırakır. Avuçlar, yüzüne çarpar.)* Su! *(Ellerini göğe açar)* Canlara can katan, kıraçlara çöllere derman olan su! Şükür hasretimiz dindi, şükür sana kavuştuk! *(Döner, Ceyhan'la Sevdican'a açar)* Gelin, yaklaşın, ikinizi de kucaklayayım! *(Ceyhan ile Sevdican yaklaşırlarken)* Annen nurlar içinde yatsın oğlum! Durağı cennet olsun! Senin gibi bir evlât bıraktı bize! Sayende köyümde suyu gördüm! Hayratından ilk suyu ben içtim! *(Bir koluyla Ceyhan'ı, öbürüyle Sevdican'ı sarar, Ceyhan'ı alnından öptükten sonra, Sevdican'a döner.)* Yaşadıkça yüzünüz hep gülsün! Tanrı sizi birbirinizden ayırmasın! Aranıza çalı diken girmesin! *(Sevdican'ı öper.)*

Necati Cumalı, *Kuyu*

(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bayır : Küçük yokuş, belen, kıran, şev.
burgu: Yerin orta ve derin katmanlarına inebilmeyi sağlayan delici alet.
çıkrık : Kuyudan kovayı çekmeye yarayan ve el ile çevrilen araç.
harım: Sebze ve meyve bahçesi.
nalın : Takunya.
sundurma: Yağmurdan, güneşten korunmak için yapılan ve arkası bir duvara verilen çatı.
şose : Genellikle taş kırıkları üzerine kum döşenip silindir geçirilerek yapılan yol.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kuyu adlı eser, Cumhuriyet Dönemi'nin farklı türlerde eserler vermiş önemli sanatçılarından Necati Cumalı'ya aittir. İki bölümden oluşan oyunda, evine ve köyüne su getirmek isteyen yirmi beş yaşındaki Ceyhan'ın bu işi gerçekleştirmek için verdiği mücadele anlatılmıştır. Okuduğunuz metinde "Ceyhan Ağbi su çıkacak derse çıkar!" cümlesindeki "Ağbi" kelimesinde standart dilden farklı kullanım görülmektedir. Ayrıca konuşma dilinin işlek ve zengin yapısı kullanılarak insan, tabiat ve memleket sevgisi iç içe işlenmiştir. Oyunda kısıtlı imkânlarla bir işi başarmanın güçlüğü ve bu güçlüğü aşmak için başkahramanın gösterdiği kararlılık vurgulanmıştır.

Okuduğunuz metinde hem insan hem toplum adına öz eleştiri sayılabilecek bir bakış açısı ile güncel bir gerçek dile getirilmektedir. Gözlemci ve gerçekçi bir yaklaşımla yazılan, Anadolu'yu ve köy yaşamını gösteren oyunda insanın temel ihtiyaçlarından biri olan suya ulaşma çabası anlatılmıştır. Anadolu insanının hayata bakışı, duygu ve düşünce dünyası gerçek yaşam sahneleri ile yansıtılarak oyuna derinlik kazandırılmıştır. Ceyhan ve Ceyhan'ı sevip ona destek olan sevdiği insanlar suyu buluncaya kadar geçen süre içinde ortaya çıkan engellere karşı birlikte yoğun bir çaba göstermişlerdir. Bu çaba, okuyucu ya da izleyicideki ilgi ve merakın oyunun sonuna kadar devam etmesini sağlayan temel unsur olarak dikkat çekmektedir. Günlük yaşamda insanların başına gelebilecek gerçek sorunlardan birinin anlatılması, kişilerin halkın içinden insanlar olması ve tek boyutlu olarak işlenmemesi metindeki dramatik yapıyı gözler önüne sermektedir. Kahramanların çatışma unsurlarına zemin hazırlayacak farklı karakterlere sahip olması okuduğunuz metnin dram özellikleri taşıdığını göstermektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen "Böyle motoruyla şoseye gide gele taşıyarak mı?", "Umudun içimi ısıttı!" cümlelerindeki altı çizili kelime gruplarının anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Ceyhan'ın ve Sevdican'ın suyun muhakkak çıkacağına olan inançlarını vurgulayan bölümlerin altını çiziniz.
3. Ceyhan'ın yaptığı iş için Sevdican "Denemen bile yeter!" ve Zühre "Şunu iyi belle, o su çıksa da çıkmasa da Kuruoba eski Kuruoba kalmaz artık! Silkinir..." sözlerini söylemiştir. Bu sözler, Ceyhan'ın başına geçtiği işin taşıdığı anlam bakımından size neler düşündürmektedir?
4. Zühre'nin "Çocuk o! Bütün umutları yüreğinde, sağ! Tek umudunun acısını tatmamış daha! Gençler, yaşlılara sorup iş göreyim derlerse niyetlendikleriyle kalır! Çocuğun dediğini dinle sen!" sözlerini göz önünde bulundurduğunuzda aynı olaya farklı açılardan bakmanın sonuca ulaşmadaki etkisi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
5. Zühre'nin "İnsanlar yalnız gözüyle görmez, yürekleriyle de görür!" sözüne katılıyor musunuz? Niçin?
6. "Ceyhan'ın zor koşullara göğüs gerip çaba sarf etmesi 'Yazın başı ..... .' atasözünde de vurgulandığı gibi başarıya ulaşmasını sağlamıştır." cümlesinde boş bırakılan yeri uygun bir ifade ile tamamlayınız.
7. Ceyhan, etrafındaki insanların desteği olmasa da amacına ulaşabilir miydi? Sizce bir insanın belirlediği hedefi gerçekleştirmesinde çevrenin etkisi nedir?
8. Metindeki olayların akışına göre aşağıdaki dramatik örgüde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

Ceyhan'ın köyde kalıp su bulmaya karar vermesi	▶		▶	Sevdican'ın gördüğü rüyayı suyun mutlaka bulunacağına yorması	▶		▶	Ceyhan'ın yaptığı çalışmaların Zühre tarafından beğeni ve takdirle anlatılması	▶	

9. Ceyhan'ın su bulmak ve yaşadığı çevreyi güzelleştirmek amacıyla gösterdiği çabayı göz önünde bulundurduğunuzda oyunun akışı içinde başlangıçtan sona kadar dekordaki değişiklikle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
10. *Kuyu* metninde yay ayraç içinde yer alan ifadelerin okuyucu, yönetmen ve oyuncular için anlam ve önemini açıklayınız.
11. Okuduğunuz metindeki temel çatışma aşağıdaki kutucukta verilmiştir. Temel çatışmaya bağlı diğer çatışma örneklerini metinden hareketle diğer kutucuklara yazınız.

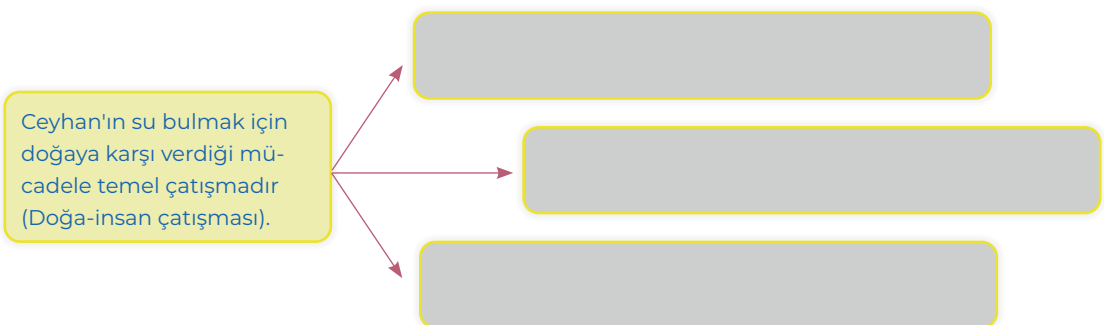

12. Aşağıdaki metni, *Kuyu* adlı metin ile konu, dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı tabloya yazınız.

YAZAR – Çok ilginç.
PATRON – Nasıl?
YAZAR – Tuhaf yâni?
PATRON – Niçin?
YAZAR – Siz hep millet için, memleket için çalıştığınızı söylersiniz.
PATRON – Tam öyle değil. Ne ise. Evet?
YAZAR – Böyle bir çalışmada, üstün başarı insanı kendiliğinden millî kahraman yapar. Yani, öyle çalışanların başarı istemeleri millî kahraman olmak isteyişleri demek değil midir?
PATRON – (*Gülerek kalkıverdi*:) Ne mantık! Ama özür dilemenizi istemeyeceğim.
YAZAR – Özür dilemek mi? Niçin?
PATRON – Çünkü mantığınızın önlenemez arkası şudur: Hem millet ve memleket için çalıştığını, hem de millî kahraman olmak istemediğini söyleyen kişi yutturmacının biridir.
YAZAR – Şimdi de ben diyeceğim: Ne mantık! (*Ender başkaldırılarından biri*:) Sayın Yüncü, ben sizinle konuşmayı size yağ çekip gözünüze girmek için istemedim.
PATRON – Rica ederim.
YAZAR – Ama size karşı, beni özür dilemek zorunda bırakacak densizlikler yapmak için de bulunmuyorum burada.

Tarık Buğra, *Patron*
(Kısaltılmıştır.)

	Konu	Dil ve Anlatım
Kuyu		
Patron		

Yazarın Biyografisi

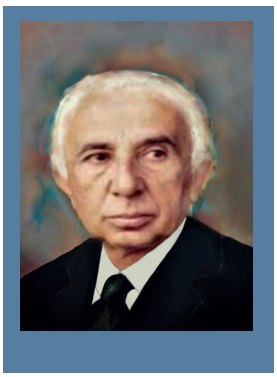

Necati Cumalı (1921-2001): Yunanistan'ın Florina şehrinde doğdu. İlk ve ortaokulu Urla'da, liseyi İzmir'de bitirdi. Yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde yaptı. Paris Ataşeliğinde memur, İstanbul Radyosunda redaktör olarak çalıştı. Ayrıca avukatlık yaptı. Şiir, roman, hikâye, oyun, deneme ve eleştiri gibi edebiyatın değişik türlerinde elliden fazla eseriyle Türk edebiyatının üreten yazarlarından biri oldu ve eserlerinde konu çeşitliliğine önem verdi. Kasaba kültürünü ve bu kültürün içinde yakından tanıdığı insanları anlattı. Roman, hikâye ve oyunlarında gözlemlediği olayları, toplumsal sorunları dile getirdi. Sanatçının, su sorunu üzerine kurulu on iki bölümlük *Susuz Yaz* adlı büyük hikâyesinden yola çıkarak oluşturduğu aynı adlı oyunu daha sonra filme de alındı. Necati Cumalı'nın eserlerinin öne çıkan özelliği yaşamayı, yaşama sevincini karamsar ya da umutsuz bir ortamda bile savunması ve bunlara sahip çıkmasıdır.

Sanatçının *Kızılçullu Yolu, İmbatla Gelen* şiir; *Ay Büyürken Uyuyamam, Kente İnen Kaplanlar* hikâye; *Tütün Zamanı, Acı Tütün* roman; *Boş Beşik, Nalınlar, Susuz Yaz, Devetabanı* oyun; *Etiler Mektupları* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Tiyatro kültürünün yerleştiği bir toplumun özellikleri konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Dil Bilgisi

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

1. Aşağıda boş bırakılan yere okuduğunuz *Fatih* adlı metinden alınan "Engel ancak benim gücümü artırır, yeni yollar buldurur bana." ifadesiyle aynı doğrultuda olabilecek bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Aşağıda *Fatih* adlı metinden alınan bazı cümlelerdeki birleşik kelimelerin altı çizilmiştir. Bu kelimelerin bitişik yazılma sebebini tabloda boş bırakılan yerlere yazınız.

Göklere aksetmiş bir sipahinin gölgesi	
Buraya kurulacak Rumelihisar	
Bizans'ı kuşbakışı resmederdim avucuma	
Haliç'ten de yüklenebilirim	
Bugün içimiz yanarak gördük ki	

3. Doktor Epkem'de fıkranın bini bir para. Zemine zamana uydurur anlatır. Bir başka merakı da divan edebiyatı. Operasyon yaparken bile divan mısraları döktürür. Sözün gelişine göre işte yine bir tane yapıştırıyor.

EPKEM: Ne demiş Sebâti: "Tok olan cümle cihanı tok sanır. Aç olan âlemde ekmek yok sanır." Ben dalıyorum hanımlar beyler.

(Pastaya saldırır.)

Yukarıdaki parça, Haldun Taner'in *Ayışığında Şamata* oyunundan alınmıştır. Bu parçayı kişilerin vurguladıkları düşünceleri dikkate alarak paragrafa dönüştürünüz. Bu paragrafı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. JALE: *(Elleriyle ağzının iki kenarını tutarak ho ho ho diye güler.)* Ay çok hoş.

ANLATAN: Bu da aile dostlarından Jale Hanım. Neden mi böyle gülüyor? Ağzının kenarları buruşmasın diye.

Haldun Taner'in *Ayışığında Şamata* oyunundan alınan yukarıdaki bölümden yola çıkarak Jale isimli kişiyi betimleyen bir paragrafı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. *Kuyu* metnine ait aşağıdaki cümlede yer alan noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını verilen şemalara yazınız.

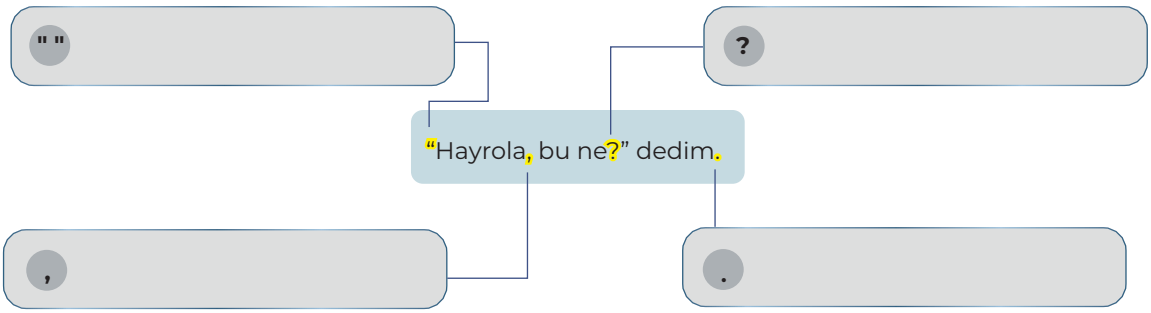

6. *Kuyu* adlı metinden alınan "Sanırsın ki fabrika, yapı yeri!" cümlesinde altı çizili ifade yerine aşağıdakilerin hangisi getirilirse yazım yanlışı olur?

A) Demek B) Duydum C) Neyse D) Oysa E) Sanma

7.

Sait – Köye su getirecek!
Sevdican – *(Sevinçle)* Hadi!
Zühre – Nasıl? Böyle motoruyla şoseye gide gele taşıyarak mı?
Kadir – Kuyu açarak!
Sevdican – *(Ceyhan'a)* Yaşşa sen!

Bu diyalog *Kuyu* adlı tiyatro metninden alınmıştır. Diyalogda köyün suya kavuşma ihtimali sevinçle karşılanmaktadır. Diyalog aşağıdaki ifadelerden hangisi ile devam ettirilirse kişilerin düşüncelerindeki uyum aynı şekilde ilerlemiş olur?

A) Bu işi tek başına başarabileceğini mi düşünüyorsun?

B) Böyle bir işe gözü kapalı girişmen ne büyük düşüncesizlik!

C) Planlarını gözden geçirip biraz daha düşünmende fayda var.

D) Ne kadar maliyetli bir işin içine gireceğinden haberin var mı?

E) Bu köyün bir insanının başka türlü davranması düşünülebilir mi?

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Radyo tiyatrosu, tek anlatım aracı ses olan, fonetik bir sanattır. Radyo tiyatrosunda olaylar, duygu durumları, zaman, mekân ve çeşitli kişilikler ses aracılığı ile verilir. Dinleyenler; oyundaki kişilerin jestlerini, mimiklerini, aralarındaki mesafeyi, çevreyi ve tüm sahneleri sesler aracılığı ile hayallerinde canlandırır.

Türkiye'de İstanbul ve Ankara radyolarında öncelikle radyo için yazılan oyunlar ile Türk ve dünya edebiyatının radyo oyununa aktarılan seçkin eserleri tiyatro sanatçıları tarafından seslendirilir. Radyo tiyatroları bireyin gelişimine, kültür ve sanat hayatına katkı sağlayan bir tür olması yönüyle de Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

b) Uygulama

- Ünite boyunca okuduğunuz tiyatro metinlerinden bir bölümünü ya da beğendiğiniz başka bir tiyatro metnini radyo tiyatrosuna dönüştürünüz. Metni radyo tiyatrosuna dönüştürürken aşağıdaki unsurları göz önünde bulundurunuz.

  - Yazacağınız metnin konu, tema, amaç ve hedef kitlesini belirleyiniz.
  - Yazacağınız metni planlayınız.
  - Radyo oyununda görsel anlatım araçları kullanılamadığı için bazı ayrıntıları söze dönüştürünüz.
  - İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat ederek yazınız.
  - Oyuncuların sözleri dışındaki açıklamaları yay ayraç içine alınız.
  - Metninize müzik ve efekt (gök gürültüsü, vapur sesi vb.) kullanımı ile ilgili ayrıntılar ekleyiniz, bunların nerede başlayıp biteceğini belirleyiniz.
  - Yazdığınız metni gözden geçiriniz.
  - Metninizi sınıf ve okul panolarında, dijital ortamda paylaşınız.
  - Ürettiğiniz ve paylaştığınız metnin sorumluluğunu üstleniniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

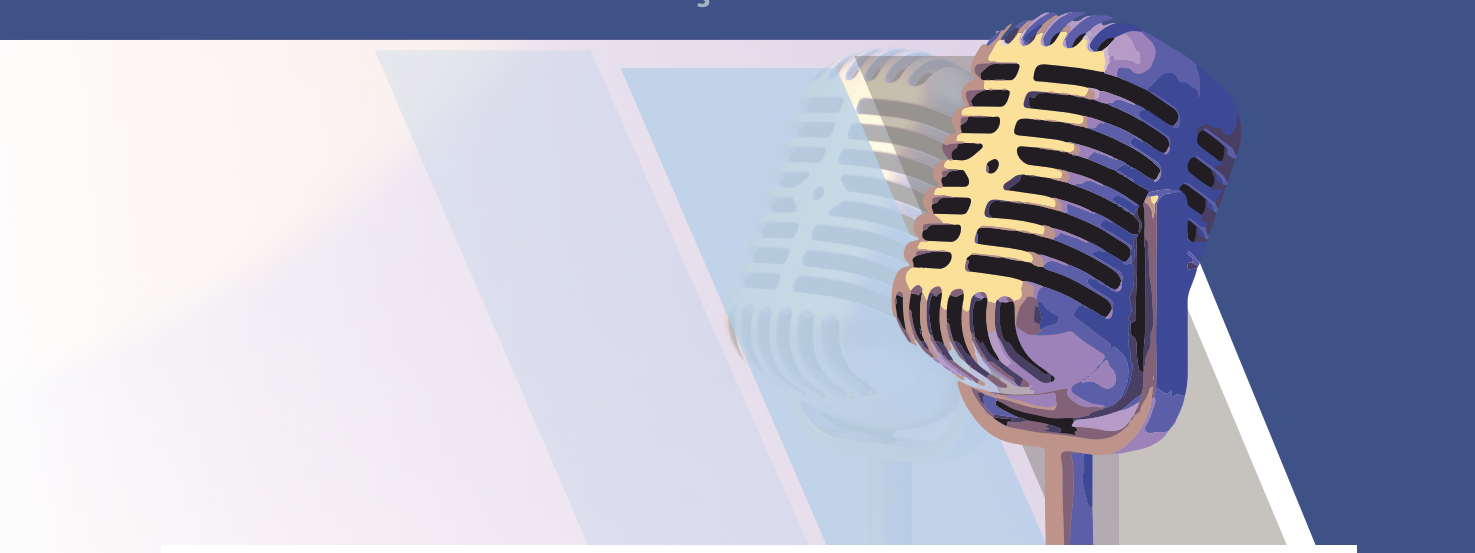

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Radyo tiyatrosu, edebiyattan ve tiyatro sanatından beslenen, kendine özgü sanatsal bir anlatı formudur. Radyo oyunlarında amaç, sanat ve kültürün çağdaş bir görüşle yurt düzeyine yayılmasına yardımcı olmaktır. Bu oyunlar insanı ve toplumu çok yanlı eleştiren, insanın ve toplumun niteliklerini yansıtan, sese dayalı oyunlardır.

b) Uygulama

- Bir radyo tiyatrosu dinleyiniz. Dinleme sırasında aşağıdaki uyarıları göz önünde bulundurunuz.
  - Amacınıza uygun dinleme tekniklerini (not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme vb.) kullanınız.
  - Dinlediğiniz radyo oyununun konu ve ana düşüncesini tespit ediniz.
  - Dinlediğiniz radyo oyunundaki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
  - Dinlediğiniz radyo oyununu özetleyiniz.

- Yazma bölümünde oluşturduğunuz tiyatro metnini bilişim teknolojileri yardımıyla seslendiriniz. Oluşturduğunuz radyo tiyatrosunu sınıfta sununuz. Seslendirmeden önce ve seslendirme sırasında aşağıdaki bilgileri göz önünde bulundurunuz.

Seslendirmeden Önce

- Yönetmeni ve efektlerden sorumlu kişileri belirleyerek görev dağılımı yapınız.
- Rol dağılımı yapınız.
- Aynı tonda iki sese radyo oyununuzda rol vermeyiniz.
- Seslendirmeden önce prova yapıp oyununuzu metinden okuyarak kaydediniz.

Seslendirme Sırasında

- Sesinizi rolünüzün niteliğini yansıtacak şekilde etkili kullanınız.
- Bilişim teknolojilerinden yararlanınız.
- Müzik ve efektler kullanınız.
- Duygusal, düşündürücü, çarpıcı sahnelerden sonra müziği uzun tutunuz.

TİYATRO ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki parçada boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelimelerden uygun olanlarını yazınız.

yaşanabilir	göstermeye	anlatıcı	kurgulayarak	coşku ve heyecana		
yaşanması mümkün olmayan	dramatize etmek	anlatmaya	dinleyici			

1. Tiyatro; hikâye, roman gibi anlatmaya değil, bütünüyle ..... dayanır. Yani yazar ele aldığı konuyu, doğrudan doğruya ve bütünüyle ..... zorundadır. Daha açık bir söyleyişle yaşanmış, ... veya bütünüyle hayalî bir hayatı; bu hayatın insanları, olayları ve mekânlarını kendi tercihi içinde yeniden ..... sahneler. Onda "anlatma" ve ..... yoktur. Söz konusu temel özellik tiyatroyu, gerek roman ve hikâyeden gerekse diğer ..... bağlı eserlerden ayırır.

Aşağıda rakamlarla verilen eser isimlerini harfler ile verilen yazar isimleriyle eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Eserler	Yazarlar
( ) I. *Keşanlı Ali Destanı*	**a)** Turgut Özakman
( ) II. *Nalınlar*	**b)** A. Turan Oflazoğlu
( ) III. *Sokrates Savunuyor*	**c)** Necati Cumalı
( ) IV. *Patron*	**ç)** Tarık Buğra
( ) V. *Şu Çılgın Türkler*	**d)** Haldun Taner
	e) Güngör Dilmen

3-5. soruların cevabını boş bırakılan yere yazınız.

3. Tiyatronun koşullarını hesaba katmayan bir yazarın eserinin sahnede oynanmasının olanağı yoktur.

Yukarıdaki cümlede altı çizili sözle ifade edilmek istenen düşüncelerden ikisini yazınız.

- .....
- .....

4.

> Tiyatro sanatı, belli bir "sözlü" dönemden sonra, adım adım "yazılı" döneme geçmiş ve bir "metin"e kavuşmuştur. Artık söz, yazının zabt ü rabtı altına girmiş ve "metin" denilen söz bütünlüğüne kavuşmuştur. Daha da önemlisi bu metin, doğrudan doğruya bir edebiyat sanatkârı olan yazarın kaleminde hayat bulmuştur. Böylece modern tiyatro sanatının olmazsa olmaz temel unsurlarından biri, "metin" olmuştur. Çünkü rejisör veya oyuncular, herhangi bir yazar tarafından kaleme alınmış tiyatro eserini sahneleyerek tiyatro sanatına hayat verirler.
>
> **İsmail Çetişli,** *Metin Tahlilllerine Giriş 2*

Bu parçada vurgulanan düşünceden yararlanarak "oyun yazan bir edebiyat insanının varlığı"nın tiyatro sanatına yaptığı katkılardan üçünü yazınız.

- .....
- .....
- .....

5. Bu görseldeki sahnede yer alan oyuncu, dekor, kostüm ve ışık unsurlarını göz önünde bulundurarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yerlere yazınız.

a) Sahnedeki kişi kimi canlandırıyor olabilir?

.....

b) Oyuncunun söz konusu kişiyi canlandırmak için dış görünüş bakımından yaptığı ön çalışmalar neler olabilir?

.....

.....

.....

c) Oyuncunun canlandırdığı kişiye uygun bir monoloğu aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ç) Tek kişilik bir oyunda oyuncunun, seyircinin ilgisini çekebilmesi ve oyunu zenginleştirebilmesi için neler yapması gerekir?

.....

.....

d) İlginizi çeken tanınmış kişilerin biyografisini okumayı mı yoksa sahnede yaşamlarının belirli bazı kesitlerini izlemeyi mi tercih edersiniz? Niçin?

.....

.....

e) Bir tiyatro çalışmasında yer alacak olsanız sanat, spor gibi alanlarda tanınmış isimler arasından kimi canlandırmak istersiniz? Niçin?

.....

.....

6-11. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

(REDİFE, sevinçle ellerini çırpar. SADIK EFENDİ ayağa kalkar, REDİFE'nin elinden tutar. Akasya ağacına yaklaşırlar.)

SADIK EFENDİ : Adı Hamarat Akasya'dır ağacımızın.
Kışın yapraklarını döker
Bizler gibi bekler
Sıcak güneşli günler
Eğer densizin biri kendini bilmeyen
Her şeyi horlayıp bunu işi belleyen
Hırpalarsa gövdesini
Özsuyu, iliği incecik sızar kanar.
(...)
Hele sokağımızda Redife kız
Dayanışma, dostluk, şaka,
Ağacımızın çabasına duyulan sevgi
Bizlerle yaşar gider Hamarat Akasya.

REDİFE : İyi, bir dahaya sizin ağaca bizim ordan selam getireyim.

SADIK EFENDİ : Ooo, bakıyorum zenginsiniz ağaç yönünden.
(REDİFE utanarak başını "evet" anlamında sallar.)

SADIK EFENDİ : Arada sırada kaçamak yapan yok mu?
Sizin oralarda...
Ak bir duttan,
Eteklerini yok mu dolduran?
Parlak yeşil erikten
Babadan, ağabeyden artık pantolonunda
İki sıskacık bacağın üstünde
Ağaca tırmanan haylaz bir oğlan.

REDİFE : Bazen... dayanamayıp...

Füruzan, *Redife'ye Güzelleme*
(Kısaltılmıştır.)

6. Metindeki "kendini bilmemek" **ve** "kaçamak yapmak" **deyimlerinin anlamını açıklayınız.**

.....

.....

7. Mahalleli tarafından ağaca isim verilmesi, mahallelinin ona bakışı ile ilgili size neler düşündürmektedir?

.....

8. Metindeki temel çatışmanın ne olduğunu belirtiniz.

.....

9. Sadık Efendi'yi sahnede canlandıran oyuncunun ses tonu ve mimiklerinin nasıl olmasını beklersiniz? Düşüncelerinizi metinden vereceğiniz örneklerle açıklayınız.

.....

.....

10. Metindeki düşünce akışı ile dil ve anlatımı göz önünde bulundurarak Redife'nin konuşmasını kendi cümlelerinizle devam ettiriniz.

.....

.....

11. Metinden alınan "İyi, bir dahaya sizin ağaca bizim ordan selam getireyim." **ve** "Bazen... dayanamayıp..." **cümlelerinde geçen aşağıdaki noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını yazınız.**

Virgül: .....

Üç Nokta: .....

12. Aşağıdaki tiyatro metni ile ilgili tanılayıcı dallanmış ağaçtaki bilgilerden bazısı doğru, bazısı yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp cevap oklarını takip ederek doğru çıkışa ulaşınız. Çıkışta sadece bir tek rakamı işaretleyebileceğinizi unutmayınız.

MARTI

TRİGORİN: Evet. Yazmak hoşuma gidiyor. Düzeltmeleri okumaktan da hoşlanıyorum... Ama kitap basılıp çıktığı anda, içim içimi yemeye başlar, bu tam olmamış, şurası yanlış, keşke hiç yazmasaydım diye üzülür hayıflanırım. (Güler.) Okuyanlar da; "İyi, güzel olmuş... Güzel, ama Tolstoy kadar değil, Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar*'ı daha iyi," der. İşte böyle, ölünceye kadar, iyi, güzel, iyi-güzelden başka bir şey olmayacak. Ölümümden sonra mezarıma gelen tanıdıklar "Trigorin burada yatıyor. İyi bir yazardı, ama Turgenyev kadar iyi yazamazdı," diyecekler.

NİNA: Kusura bakmayın, ama sizi anlamak istemiyorum. Bence başarılı olmak şımartmış sizi.

TRİGORİN: Ne başarısı? Kendimden hiç hoşnut olmadım. Yazar olarak da beğenmem kendimi. İşin kötü yanı, kafam sanki bir sis perdesi içindeymiş gibi, ne yazdığımı da pek anlamıyorum... Bu gölü, ağaçları, gökyüzünü çok seviyorum. Doğa beni duygulandırıyor, karşı konulmaz bir yazma isteği uyandırıyor. Ne var ki ben bir doğa ressamı değil, aynı zamanda bir vatandaşım. Ülkesini, halkını seven bir yazarsam eğer, halkımdan, onun çektiği sıkıntılardan, onun geleceğinden, bilimden ve insan hakları gibi birçok şeyden söz etmek zorundayım, diye düşünüyorum. Bunlardan söz ederken acele ediyorum. Çünkü beni dört bir yandan kovalayan, bana hep kızan birilerinden kurtulmak için, köpeklerin kovaladığı bir tilki gibi kendimi dört bir tarafa atıyorum. (...) Sonuçta bir doğa betimlemecisinden öte bir şey olmadığımı, yazdıklarımın da tepeden tırnağa yalan yanlış olduğunu düşünüyorum.

NİNA: Çalışmaktan yorgun düşmüşsünüz siz. Kendinizi değerlendirmeye isteğiniz de zamanınız da kalmamış. Kendinizi beğenmeseniz bile çok büyük ve çok iyi bir yazarsınız. Böyle bir yazar olsaydım tüm yaşamımı halkıma adar, onların mutluluğunun tek yolunun benim düzeyime ulaşmak olduğunu kabul ederdim... Halk da beni bir zafer arabasında taşırdı.

TRİGORİN: Hem de bir zafer arabası... Ben Agamemnon muyum, neyim?

Anton Çehov (Anton Çehof)
(Kısaltılmıştır.)

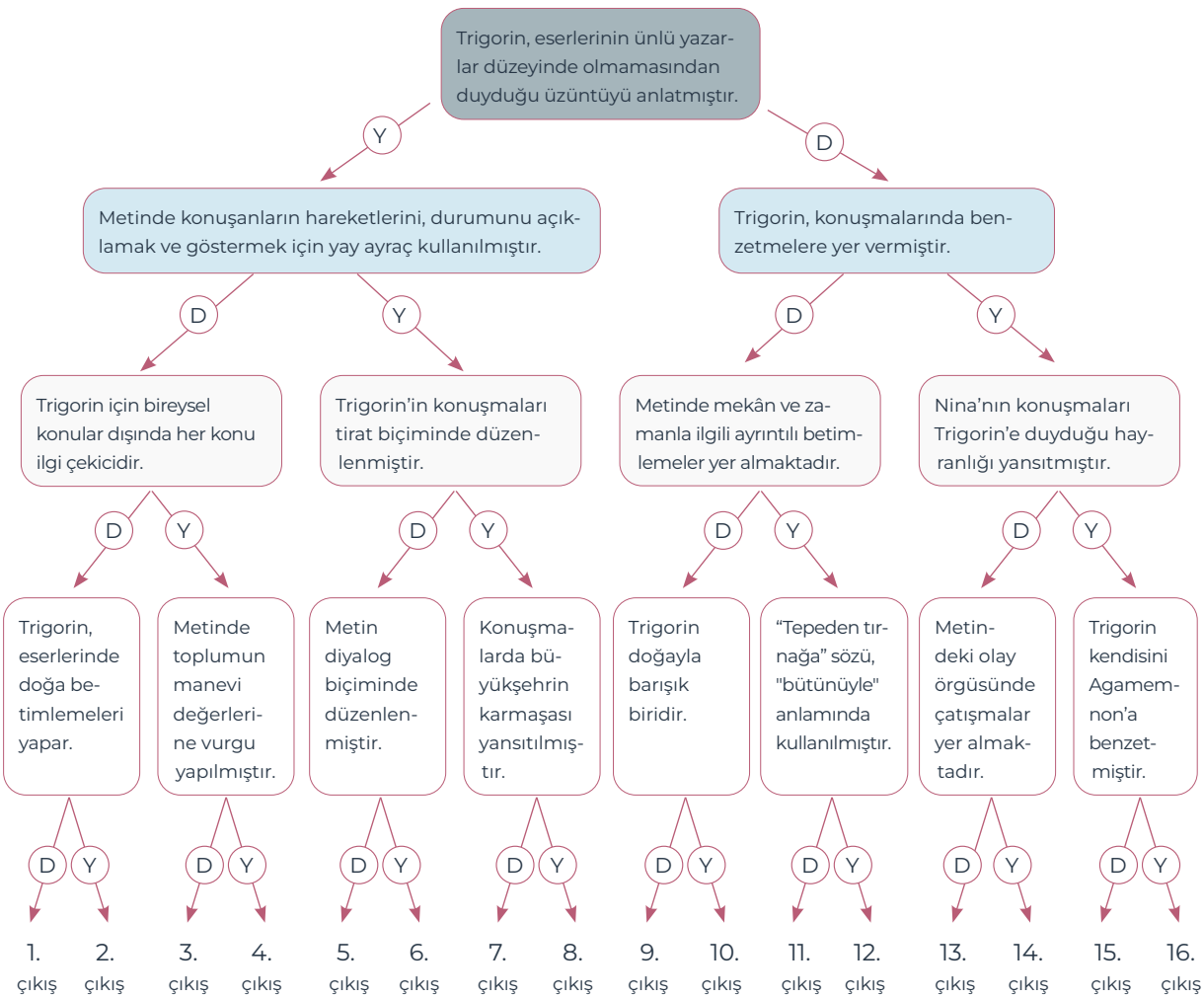

13-22. çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

13. Şadi Bey – *(Havaya bakar.)* Hay mendebur hava! Bozmasa olmaz, illâ bozacak. *(Dizlerini oğuşturur.)* Tatlı tatlı konuşuyorduk şurda. *(Gök gürlemesi ve şimşek. Ürperme.)* Biz de yarın devam ederiz konuşmamıza. Kim bilir ne çok anlatacak şeyimiz vardır birbirimize?

Meserret Hanım – Henüz birbirimizi tanımıyoruz ki..

Şadi Bey – Konuşa konuşa tanışırız. Bütün kış evde kapanıp kalacağız nasıl olsa.

Bu metin ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) İkilemelere yer verilmiştir.
B) Metin diyalog tekniği ile oluşturulmuştur.
C) Metin göstermeye bağlı olarak şekillenmiştir.
D) Zaman ve mekân unsurları ayrıntılı işlenmiştir.
E) Jest, mimik ve hareketler ara cümlelerle verilmiştir.

14. Günlük hayatta yüz kiloluk bir çuvalı taşıyan kişinin yükü taşırken vücudunda zorlanma ve terleme, adımlarında yavaşlama gibi pek çok belirti ortaya çıkar. Bu belirtiler kişinin yüz ifadelerine de yansır. Aynı taşıma eylemini sahnede içi gazete kâğıdı dolu çuval taşıyan oyuncu da yapmalı, taşıdığının yüz kiloluk bir çuval olduğuna kendisi inanmalı, seyirciyi de inandırmalıdır. Bunun için de oyuncu, ---- .

Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

A) jest, mimik ve ses tonu ile ilgili çalışmalar yaparak inandırıcılığını artırmalıdır
B) rolüne günlük hayattaki gerçeklere uygun birtakım ayrıntılar katmak zorundadır
C) gerçeği görmek ve seyirciye göstermek konusunda peşin hükümlü davranmalıdır
D) sürekli olarak kendisini denetleyip kendi eylemlerini duraksamadan yapmaya çalışmalıdır
E) gerçek olmadığını bildiği olayları sahnede gerçekmiş gibi gösterme çabasına girmelidir

15. (I) Tiyatroda her biri ayrı bir ruha sahip olan insanlar konuşarak duygu, düşünce, özlem, sıkıntı ve acılarını kırgınlık, kızgınlık ve tutkularını dile getirirler. (II) Tiyatronun ruhu konuşmadır. (III) Tıpatıp gerçeğe uysun diye doğal bir ortamda konuşulanlar gizlice teybe alınıp sahnede aktörlere oynatılsa bir tiyatro eseri meydana getirilmiş olmaz. (IV) Günlük konuşmaların büyük bir kısmı sohbet biçiminde rastgele konuşmalardır. (V) Bu konuşma, günlük hayattaki konuşmaya benzemekle beraber içeriği, anlamı ve etkisi bakımından ondan farklıdır.

Bu parçanın anlam akışındaki bozukluğu giderebilmek için numaralanmış cümlelerden hangilerinin birbiriyle yer değiştirmesi gerekir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve V
D) III ve IV E) III ve V

16. (I) Bazı okurlar okudukları bir kitabın sinemaya aktarılmış hâlini izlediklerinde hayal kırıklığına uğradıklarını belirtiyorlar. (II) Bir film elbette romanın aynısı olamaz, olması da beklenemez. (III) Her sanat eserinin kendine has ifade özellikleri vardır. (IV) Ama benzer konulardaki her filmin de aynı özellikleri taşıması gerekmez. (V) Hele o filmin arkasında başarılı bir roman varsa, romanın iyi anlaşılması, filmi çok daha zengin çizgilere kavuşturur.

Bu paragrafta numaralanmış cümlelerden hangisi paragrafın ana düşüncesini vurgulamaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

17. Türkçeyi büyük bir ustalıkla kullanan Turan Oflazoğlu, günlük hayatın gerçeklikleriyle tarihî gerçeklikleri edebiyat dünyasının kurgusal yapısıyla birleştirdi. Oldukça iyi bir tiyatro kültürüne sahip olan sanatçı özellikle ---- gibi tarihsel oyunlarıyla tanındı.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdaki eserlerden hangisi getirilemez?

A) *Sokrates Savunuyor*
B) *Genç Osman*
C) *IV. Murat*
D) *Cem Sultan*
E) *Hurrem Sultan*

18. Tarih bilmek, günümüzü anlamak ve yarınımızı hazırlamak bakımından çok önemlidir. Sonsuzun içinde bir faninin hayatı ile sınırlandırılamayan millet hayatını tarih bize tanıtır, sanat ise fert ile toplumu daha derinden sezdirir. Tarihî kahramanlar ile günümüzdekiler arasında insan olmak, ortak tutku ve davranışlara sahip olmak arasında bir fark yoktur. Büyük sanat eserleri insanı hem kendi mazisine hem de insan gerçeğine götürür. Kendi kendimizle hesaplaşma, geçmişimize ve geleceğimize borcumuzu hatırlama biraz da bu eserler sayesinde olur. Bunun için de bir milletin tarihi, sanatçıları tarafından işlenir.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerin hangisine ulaşılamaz?

A) Tarih ile sanat birey, toplum ve millete farklı açılardan bakmaktadır.
B) İnsanı insan yapan değerlerde dünden bugüne bir farklılık meydana gelmemiştir.
C) İnsana insanın geçmişini ve gerçeğini yansıtabilen eserler ancak büyük sanat eserleridir.
D) Tarih, bir sanat eserinin büyüklüğünü ancak sınır konulamayacak bir zamanın içinde tespit edebilir.
E) Bugününü bilmek ve yarınını şekillendirmek için tarih biliminin katkısı küçümsenemez.

19. "Oyunun böylesine başarılı olmasını sağlayan etmenlerden biri de ---- ." **cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerin hangisinin getirilmesi uygun olmaz?**

A) kalabalık kişi kadrosuna sahip olmasıdır
B) sahneleme alanının gelişmiş olanaklarıdır
C) oyuncuların rolleri ile bütünleşmiş olmalarıdır
D) dekorun oyunun içeriğiyle dikkat çekici uyumudur
E) yönetmenin oyunun ruhunu sahneye yansıtabilmesidir

20. "Metnin demek istediği ile yönetmenin demek istediğinin örtüşebilmesi için metnin iyice anlaşılması gerekir." **cümlesindeki altı çizili kelime yerine aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?**

A) uyumlu olması
B) yorumlanabilmesi
C) anlaşılır olması
D) dikkat çekmesi
E) belirlenebilmesi

21. Tiyatro sanatı, temel malzemelerinden birini ve dolayısıyla gücünün önemli bir kısmını doğrudan doğruya edebiyat sanatından alır. Bu anlamda edebiyat, tiyatro sanatına giden yolda ilk ve temel basamak durumundaki tiyatro metnini hazırlayıp sunar. Bu nedenle Batı tiyatrosu Molière, Shakespeare, Corneille (Korneyil), Racine (Rasin) gibi sanatçılar ile eserlerine; Modern Türk tiyatrosu da Şinasi, Namık Kemal, Musahipzâde Celâl, Reşat Nuri Güntekin, Necip Fazıl Kısakürek, Turan Oflazoğlu, Orhan Asena, Haldun Taner gibi sanatçılar ile eserlerine çok şey borçludur.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçadaki düşünceyi destekler niteliktedir?

A) Tiyatro ve edebiyat, insanlık tarihi kadar köklü ve yaygın iki farklı sanat dalıdır.
B) Edebî bir metin olan tiyatro metninin yazarı, sanatçı kişiliği ile metnin niteliğini artırır.
C) Tiyatro sanatının ilk örneklerinden itibaren ihtiyaç duyduğu temel unsur tasvir ve tahlildir.
D) Tiyatronun bir edebî metinden oluşması onun edebiyat sanatı sınırları içine girmesini sağlar.
E) Tiyatro metninin anlatma esasına uygun şekilde hazırlanması sahnelenmesinin önündeki temel engeldir.

22. Tiyatro metnini daha iyi anlayabilmek için eserle ilgili bilimsel araştırmanın ve dramaturji çözümlemesinin iyi yapılması yerinde ve gerekliliktir. (I) Kuramsal zemine oturtulmadan pratik çalışmaya geçmek, zor ve yanıltıcı olabilir. (II) Yapılan işin bilincinde olmak, bilimsel zeminini ve sistematiğini doğru oturtmak, işin yükünü hafifletir. (III) Eserin yazarı, çağdaşları, oyunun konusunun geçtiği dönem, yazarın yaşadığı dönem vb. metnin hem tekniğini hem de ruhunu ortaya çıkaran, anlamamıza yardım eden detaylardır. (IV) Metnin her bölümünün, sahnenin, sahne işlevinin saptanması ve verilmek istenilenin bulunması gerekir. (V) Bu aşamada oyunun baştan sona nasıl sahneleneceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinden sonra "Eserde olayların geçtiği dönemin ekonomisini, giyim tarzını, yaşam ve felsefe anlayışını bilmek, önemli olduğu kadar gereklidir de." **cümlesi getirilebilir?**

A) I B) II C) III D) IV E) V

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz. EBA

Etkileşimli soruları çözmek için karekodu okutunuz. EBA

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

6. ÜNİTE
DENEME

Denemeler'in konusu bütün hayattır, hayat tecrübeleridir.

Suut Kemal Yetkin

ANAHTAR KELİMELER

Deneme, öğretici metin, öznellik, nesnellik, açıklayıcı anlatım

DENEME ÜNİTESİNDE NELER YAPACAKSINIZ?

Okuma Bölümünde

Dünya edebiyatında deneme türünün ve Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında 1923-1960 arası ile 1960 sonrası deneme türünün özelliklerini öğreneceksiniz.

- Dil bilgisi bölümünde metinler üzerinden paragrafta anlam, imla ve noktalama ile ilgili çalışmalar yapacaksınız.
  - Sayfa 224'te verilen eserlerden birini okumak için hazırlık yapınız.

Yazma Bölümünde

İstediğiniz bir konuda deneme yazmayı öğreneceksiniz.

Sözlü İletişim Bölümünde

Yazdığınız denemeleri sınıf ortamında sunmayı öğreneceksiniz.

* *Sanatçının edebî kişiliğini, varlığını ortaya koyan özgün ifadeleri veya döneme özgü imla ve noktalama kurallarını olduğu gibi yansıtmak amacıyla ünite boyunca işleyeceğiniz tüm metinlerin aslına sadık kalınmıştır.*

Deneme ünitesinin sonunda

Okuma Bölümünde

- Dünya edebiyatında deneme türünün özellikleri nelerdir ve önemli temsilcileri kimlerdir?
- Cumhuriyet Dönemi 1923-1960 arası deneme türünün özellikleri nelerdir ve önemli temsilcileri kimlerdir?
- Cumhuriyet Dönemi 1960 sonrası deneme türünün özellikleri nelerdir ve önemli temsilcileri kimlerdir?

Yazma Bölümünde

- Deneme yazarken hangi aşamaları takip edersiniz?
- Denemelerinizi genel ağ aracılığı ile paylaşırken nelere dikkat etmelisiniz?

Sözlü İletişim Bölümünde

- Yazdığınız denemeleri sınıfta sunarken nelere dikkat etmelisiniz?
- Bir sunumu dinlerken nelere özen gösterirsiniz?

sorularını cevaplama yeterliliği kazanacaksınız.

OKUMA

DÜNYA EDEBİYATINDA DENEME

Hazırlık

1. Sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için günlük hayatınızda nelere dikkat ediyorsunuz?

2. Nurullah Ataç'ın "Deneme, ben'in ülkesidir." sözü ile ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

SAĞLIĞIN KORUNMASI ÜSTÜNE

Bu konuda hekimlik kurallarının ötesinde bir bilgelik, insanın kendi deneyleriyle, kendisine neyin yararlı neyin zararlı olduğunu, sağlığını koruyabilmesinde hangi ilacın en iyi geldiğini öğrenmesidir. Ama "şu bana yaramıyor, onun için kullanmayacağım artık," demek, "şunun bana bir zararı dokunmadı, kullanabilirim," demekten daha sağlam bir yoldur, çünkü gençlikteki düşüncesizliklerin acısı yaşlılıkta bir bir çıkar. Yılların geçmekte olduğunu unutma, hep gençliğin aşırılıkları içinde yaşayıp gideceğini de sanma, çünkü yaşlanmak kaçınılmaz bir şeydir. Yaşayışının önemli bir yönünde apansız bir değişiklik yapmaktan sakın, böyle bir değişiklik zorunluysa, yaşayışının geri kalan yönlerini de ona uydur. İnsan yaradılışının da, devlet yapısının da gizlerinden biri, çok şeyi değiştirmenin tek şeyi değiştirmekten daha sağlam bir yol olduğudur. Beslenme, uyku, beden eğitimi, giyim gibi alışkanlıklarını gözden geçir, sana zararlı olduğunu düşündüğün şeylerden yavaş yavaş vazgeçmeye çalış; ama değişikliğin sana aykırı gelmesi durumunda gene eski yoluna dönebileceğin bir biçimde yap bunu, çünkü herkesin sağlığına genellikle iyi geldiği düşünülen şeylerden, senin sağlığına iyi gelen şeyi ayırt edebilmek güç bir iştir. Yemek, uyku, iş zamanlarında her tasadan uzak, neşeli olabilmek uzun yaşamanın en etkili yollarından biridir. Tutkularla, ruhsal etkinliklere gelince, çekememezlikten, kuşkulu korkulardan, için için yiyen öfkeden, ince eleyip sık dokumaktan, aşırı sevinç ile coşkunluktan, içe atılan üzüntüden sakın. Umutlar edin, sevinçten çok neşeye yakın ol. Her türlü kıvancı tatmaya bak, ama hiç birinde işi taşkınlığa vardırma, yenilikler karşısında hayranlık, şaşkınlık duy, kafayı göz kamaştırıcı zenginlikte örneklerle besleyecek tarih, masal, doğa gözlemleri gibi şeyler oku. Sağlıklı günlerinde ilaçlardan büsbütün kaçınacak olursan, gerektiği zaman da bedenin ilaca karşı kor sonra; çok da alışırsan, hastalığında alacağın ilaçlar göze çarpar bir yarar sağlayamaz. Ben, alışkanlık bir yana, çok ilaç kullanmaktansa, beslenmenin mevsimlere göre düzenlenmesini salık veririm, çünkü bu yol gövdede daha büyük bir değişiklik sağlayabilir, ilaçtan da daha az zarar verir. Sağlığında başgösteren yeni aksaklıkları önemsememezlik etme, hemen hekime danış. Hastalıkta sağlığına, sağlığında da bedenini işletmeye gereken önemi ver. Sağlığında bedenini güçlüklere alıştırmış kimse, ağır olmayan hastalıkların çoğunu yalnız perhizle, iyi bir bakımla atlatır. Celsus aynı zamanda bir bilge kişi olmasaydı, hekim olarak, hem sağlığın hem de uzun yaşamanın en önemli koşullarından biri diye, karşıt şeyleri birbiriyle sürekli değiştirmeyi, ama bunu yaparken daha kolay olan aşırı uçlara yönelmeyi öğütlemezdi. Başka deyim-

Bilgi Kutusu

Francis Bacon'ın (Frensis Beykın) *Denemeler* adlı eserinin önemli bir özelliği, yazarın birer özdeyiş veya atasözü niteliği taşıyan öğütlere eserinde yer vermesidir.

le: hem aç kal hem de doyuncaya dek ye, ama doymayı yeğ tut; hem uyanık kal hem uyu, ama uyumayı yeğ tut; hem otur hem kımılda, ama kımıldamayı yeğ tut, demek istiyordu. Böylece insan bedeni hem bakım görür hem de kendini dizginlemeyi öğrenir.

(...)

Bacon, *Denemeler*
(çev. Akşit Göktürk)
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kıvanç : Sevinç.
salık vermek: Tavsiye etmek.
yeğ tutmak: Bir şeyi öbürüne göre daha iyi, üstün veya önemli saymak, yeğlemek, tercih etmek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, dünya edebiyatında deneme türünün önde gelen isimlerinden olan ve 16. yüzyılda yaşamış Francis Bacon'ın *Denemeler* adlı eserinden alınmıştır. Yazar, *Sağlığın Korunması Üstüne* adlı denemesinde insanın uzun ve sağlıklı bir yaşam için neler yapması gerektiği üzerinde durmuştur. Bunun için hayattan zevk almanın gerekliliği, sağlıklı beslenmenin önemi, insanın kendi kendisinin doktoru olabileceği gibi konulara değinmiştir. Metinde "İnsanın kendisini tanıması gereklidir." düşüncesi vurgulanmıştır. Bacon *Denemeler* adlı eserinde mutluluk, sevgi, yaşamak, aile, evlilik, dostluk, sağlık gibi insanı yakından ilgilendiren konulara yer vermiş; sade, anlaşılır, akıcı ve içten bir dil kullanmıştır.

Deneme, insanı ve toplumu ilgilendiren her konuda yazarın kanıtlama amacı gütmeden kendi kişisel düşüncelerini dile getirdiği yazı türüdür. Denemeler okur tarafından rahat anlaşılmaları ve düşünsel derinliğe sahip olmaları bakımından önemlidir. Deneme türünde amaç, ele alınan konuyu açıklamak değil konu ile ilgili kişisel düşünceleri gözlem ve deneyimler ile birleştirerek ortaya koymaktır. Denemeyi ilk kez bir tür olarak ortaya koyan, Fransız yazar Montaigne'dir (Monteyn). Deneme türünün ilk örneklerinin eleştiri, anı, sohbet gibi türlerle ortak özellikler göstermesi dikkat çeker. Zaman içerisinde sınırları çizilerek bağımsız bir tür hâline gelen deneme, günümüzde başlı başına bir tür olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Denemelerde kişiyi ve toplumu yakından ilgilendiren aşk, sanat, ölüm, gelenek, kültür, inanç, din, ahlâk, bilim, felsefe gibi konular işlenir.

Francis Bacon ve Montaigne dışında Montesquie (Monteskiyö), Voltaire (Volter), Andre Gide (Andre Jid), Emerson (Emirsın), Henry Miller (Henri Milır), T. S. Eliot (T. S. Elyıt), Albert Camus (Albert Kamu) gibi isimler dünya edebiyatında denemeleri ile de tanınmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde yazar, okura sağlıklı ve uzun yaşama hakkında hangi önerilerde bulunmaktadır?
2. Yazarın "Ben, alışkanlık bir yana, çok ilaç kullanmaktansa, beslenmenin mevsimlere göre düzenlenmesini salık veririm, çünkü bu yol gövdede daha büyük bir değişiklik sağlayabilir, ilaçtan da daha az zarar verir." sözüne katılıyor musunuz? Niçin?
3. Metnin yazılış amacını belirleyerek hedef kitlesinin kimler olabileceğini söyleyiniz.
4. Okuduğunuz metinden alınan "Celsus aynı zamanda bir bilge kişi olmasaydı, hekim olarak, hem sağlığın hem de uzun yaşamanın en önemli koşullarından biri diye, karşıt şeyleri birbiriyle sürekli değiştirmeyi, ama bunu yaparken daha kolay olan aşırı uçlara yönelmeyi öğütlemezdi." cümlesinde "ama" bağlacından önce döneme özgü olarak virgül kullanılmıştır. Siz de metinden döneme özgü olabilecek benzer kullanımların altını çiziniz.

5. Metinden alınan "Sağlığında başgösteren yeni aksaklıkları önemsememezlik etme, hemen hekime danış." cümlesinden hareketle

a) Yazarın bu düşüncesine katılıp katılmadığınızı nedenleriyle açıklayınız.

b) Tüm sağlık çalışanlarının canla başla çalıştıkları gerçeğini göz önünde bulundurarak koruyucu hekimlik çalışmalarının önemi ile ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

6. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyerek bunları aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Ana Düşünce	Yardımcı Düşünceler

7. Metinde yazarın taraf tutup tutmadığı ya da yönlendirme yapıp yapmadığı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

8. Metinde yazarın emir kipiyle çekimlenmiş fiilleri kullanması metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?

9. Çevrenizdeki insanlara sağlıklı ve uzun yaşama ile ilgili öneride bulunmak isteseniz neler söylersiniz?

10. Aşağıda Montaigne'nin *Denemeler* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Bu parçayı, *Sağlığın Korunması Üstüne* adlı metinle tema, dil ve anlatım özellikleri bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

> Üçüncü alışveriş, kitaplarla kurduğumuz ilişkidir ki daha sağlam ve daha çok bizimdir. Ötekilerin başka üstünlükleri vardır, ama bu üçüncüsü daha sürekli ve daha kolayca yararlıdır. Ömür boyu yanı başımda, her yerde elimin altındadır. Kitaplar yaşlılığımda ve yalnızlığımda avuturlar beni. Sıkıntılı bir avareliğin baskısından kurtarır, hoşlanmadığım kişilerin havasından dilediğim zaman ayırıverirler beni. Fazla ağır basmadıkları, gücümü aşmadıkları zaman acılarımı törpülerler. Rahatımı kaçıran bir saplantıyı başımdan atmak için kitaplara başvurmaktan iyisi yoktur; hemen beni kendilerine çeker, içimdekinden uzaklaştırırlar. Öyleyken, onları yalnız daha gerçek, daha canlı, daha doğal rahatlıklar bulamadığım zaman aramama hiç de kızmaz, her zaman aynı yüzle karşılarlar beni.

Yazarın Biyografisi

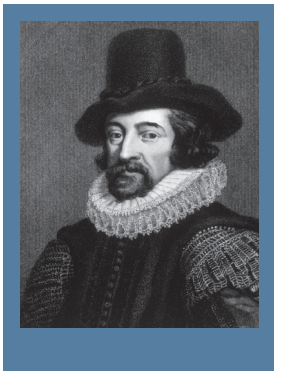

Francis Bacon (1561-1626): İngiltere'de doğdu. Babasının görevi dolayısıyla sarayla bağlantılı bir hayatı oldu. Cambridge (Kembiriç) Üniversitesinde eğitim gördü. Daha sonra Londra'da hukuk eğitimi aldı. Doğa, insan ve bilim konularında çalışmalar yaptı. İlk denemelerini 1597'de yayımladı. Bu yazılara "deneme" adını Fransız yazar Montaigne'nin *Denemeler* adlı eserinden hareketle verdi. Yazılarında günlük hayatta önemli yeri olan şöhret, sağlık, güzellik, sevgi, ana babalarla çocuklar, huy güzelliği gibi pek çok konuya değindi. Ele aldığı konuları zıtlıklarıyla birlikte okuyucuya sundu ve son kararı okuyucuya bıraktı. Hayatın gerçeklerini sunarken herhangi bir iddiasını ispatlama amacı gütmeden gözlemlerindeki incelikleri ön plana çıkardı. Yazarın *Denemeler*'i bilinen eseridir.

METİN BİTERKEN...

- Sağlığın önemine dikkat çekmek isteseniz karikatür, söz, slogan, fotoğraf, kısa hikâye, kısa film gibi unsurlardan hangisini kullanırsınız? Niçin?

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1960 ARASI) DENEME

Hazırlık

1. "Samimiyet" kelimesinden ne anlıyorsunuz? Hangi özellikteki insanlar için "samimi" nitelemesini kullanırsınız?

2. Okuduğunuz bir denemedeki düşünceler, yaşadığınız olaylara bakış açınızı etkiler mi? Niçin?

SAMİMİLİK

Samimilik demiyorlar mı, büyük bir söz ettiklerini, her işi ta kökünden çözümleyiverdiklerini sanıyorlar. Samimi olmak kolaymış gibi. Öyle ya, aklınıza geleni, daha doğrusu ağzınıza geleni söyleyi söyleyiverirsiniz, olur biter. İçinizden öyle doğmuş. Ya sizin içinizden saçmasapan şeyler doğuyorsa, karşınızdakinin onurunu kıracak sözler söylemek doğuyorsa, samimidir diye onları da mı beğenecek, onları da mı alkışlıyacağız?

(...)

Toplum hayatında kişiler biribirlerinden samimilik beklemezler, terbiye beklerler, nezaket beklerler, birtakım kurallara uyulmasını isterler. Mürailik edeceksiniz, düşünmediğinizi, inanmadığınızı söyliyeceksiniz demiyorum, ama aklınıza geleni şöyle iyice bir tartmadan söylemeğe hakkınız yoktur. Yeryüzünde bir başınıza değilsiniz, başkalarının zevkini, hatırını da gözetmeniz gerekir.

(...) Samimilik arkasından koşanlardan değilim ben, kendimce önemli bulduğum birtakım işler üzerinde düşünürüm, düşündüklerimi de karşımdakilere açıkça anlatmağa özenirim. Doğruyu bulabilir miyim? Ne demek istediğimi anlatabilir miyim? Bilmem orasını, bilemediğim için, içime bir güven gelmediği için de üzülürüm. Böyle konuşma diliyle yazmağa çalışmam samimilik için değildir, düşündüklerimizi karşımızdakilere bildirmek için Türkçede en iyi yolun bu olduğuna inanırım da onun için böyle yazarım. İnsan işini, sevdiği, saydığı işini içinden doğana bırakır mı? Ben de işim üzerine, yâni yazarlık üzerine haylı düşündüm, türlü yolları denedim, büğünkü deyişimi uğraşarak kurdum. Bunu övünmek için de söylemiyorum, yalnız kendimi yaradılışıma bırakmadığımın, yazarlığı küçümseyip onun gereklerine uymağa çalıştığımın bilinmesini isterim.

Samimiliği yermeğe, kötülemeğe mi kalkıyorum? Hayır, bilirim onun büyük bir değer olduğunu. Ama nedir samimilik? uluorta konuşmak mıdır? Değildir. Samimilik bence bir insanın bir iş üzerine iyice düşündükten sonra, canı pahasına da olsa savunmağı göze alarak ortaya çıkardığı kanısıdır. Değme babayiğidin harcı değildir bu. Doğruyu arıyacaksınız, menfaatlerinizi, hattâ duygularınızı aşacaksınız, toplumun size aşıladığı önyargılardan silkineceksiniz, şu şöyle dermiş, bu böyle dermiş, aldırmayacaksınız, doğruyu bulduğunuza da içinize güven gelecek, o zaman söyliyeceksiniz. Ancak en büyüklerin erebildikleri bir haldir bu. (...)

(...) Samimilik lâübaililiğin, yarenliğin ayıp olduğunu içinize sindirdikten sonra başlar. O zaman kendinize gelirsiniz: "Yahu! çevremde adamlar var benim, ben kendimi onlara beğendirmeğe, dediklerimi onlara kabul ettirmeğe özeniyorum, demek ki doğru dürüst düşünmeğe çalışayım, yalnız beni değil, onları da ilgilen-

Bilgi Kutusu

Nurullah Ataç, Türk edebiyatında modern anlamda denemeler yazan ilk yazar olarak kabul edilir.

direcek şeylerden konuşayım, deyişime bir çekidüzen vereyim" dersiniz, içinizde gerçekten bir cevher varsa siz de birtakım hakikatler bulur, samimiliğe erersiniz.

Nurullah Ataç, *Karalama Defteri-Ararken*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ağzına geleni söylemek: Gelişigüzel, saçma sapan konuşmak.
değme : Seçkin, seçme.
kanı : İnanç, düşünce, kanaat.
müraillik : İkiyüzlülük.
uluorta (ulu orta): Herkesin içinde aleni bir biçimde, çekinmeksizin.
yarenlik : Ahbapça, dostça konuşma, söyleşme, sohbet.
yermek : Birinin veya bir şeyin kusurlarını ortaya koymak, hicvetmek, övmek karşıtı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında Türkçenin yabancı dillerden arındırılması çabalarına verdiği önemle tanınan ve deneme türünün temsilcisi kabul edilen Nurullah Ataç'a aittir. Nurullah Ataç, denemelerinde toplumda belirli kalıplarla dile getirilen düşünce ve tutumlara farklı bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. Okuduğunuz metinde de yazar, gerçek samimiyetin duygulardan ve kişisel çıkarlardan sıyrılarak doğruyu bulmak ve bunları açıkça dile getirmek olduğunu belirtmiştir. Bireylerin samimiyet adı altında gelişigüzel konuşmalarının yanlış olduğunu, kişinin aklında olanı düşünmeden söylememesi gerektiğini ve toplumun kişilerden samimiyetten önce görgü ve nezaket beklediğini ifade etmiştir.

Deneme, edebî bir tür olarak Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'nde görülse de türün gerçek anlamda nitelikli örnekleri Cumhuriyet Dönemi'nde verilmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'de sosyal ve kültürel birçok gelişme yaşanmıştır. Cumhuriyet öncesinde edebiyatın farklı alanlarında eserler veren Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Refik Halit Karay, Ziya Osman Saba, Sadri Ertem gibi sanatçıların Cumhuriyet'in ilk yıllarında deneme türünde de eserler verdiği görülmüştür. Bir cumhuriyet kültürünün oluşturulmaya çalışıldığı bu dönemde yazılan denemelerde daha çok sanat, edebiyat ve dil konuları üzerinde durulmuştur. Farklı edebî anlayışların ortaya çıktığı ve geliştiği 1950'li yıllardan itibaren sanat ilkelerini, edebî ve toplumsal konuları kaleme alan denemeler yazılmıştır. Özellikle Nurullah Ataç'ın dil, edebiyat, günlük meseleler hakkındaki kültürünü ve mizacını yansıtan denemeleri, Türk edebiyatının özgün örnekleri olarak kabul edilmiştir.

Türk edebiyatında Nurullah Ataç başta olmak üzere Sabahattin Eyüboğlu, Suut Kemal Yetkin, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal Beyatlı, Abdülhak Şinasi Hisar gibi yazarlar farklı bakış açılarıyla yazdıkları denemelerle bu türün alanını zamanla genişletmişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinden alınan "Samimilik demiyorlar mı, büyük bir söz ettiklerini, her işi ta kökünden çözümleyiverdiklerini sanıyorlar." ve "Yeryüzünde bir başınıza değilsiniz, başkalarının zevkini, hatırını da gözetmeniz gerekir." cümlelerinde altı çizili kelimeler ve kelime grubunun anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metinde toplum, insanların hangi kurallara uymalarını beklemektedir? Açıklayınız.

3. "Samimilik bence bir insanın bir iş üzerine iyice düşündükten sonra, canı pahasına da olsa savunmağı göze alarak ortaya çıkardığı kanısıdır." cümlesiyle anlatılmak istenen nedir?

4. Yazar, samimiyetini çevresindeki insanlara nasıl göstermektedir?

5. Anlatıcının kişisel düşünceleri, metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?

6. Metinden alınan "Mürailik edeceksiniz, düşünmediğinizi, inanmadığınızı söyliyeceksiniz demiyorum, ama aklınıza geleni şöyle iyice bir tartmadan söylemeğe hakkınız yoktur." cümlesinde altı çizili kelimelerin günümüzdeki kullanımından farklı yazılmasının nedeni ne olabilir?

7. Metinde yazar, kişisel düşüncelerinden yola çıkarak samimiyetle ilgili düşüncelerini dile getirmiştir. Size göre aşağıdaki görsellerden hangisi ya da hangileri samimiyeti ifade eder? Niçin?

I

II

III

8. Metinde kullanılan anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını sözlü olarak belirtiniz.

9. Nurullah Ataç'ın "Denemeci büyüklenmeyecektir, ama bir insanoğlu olduğu için, insanoğullarından biri olduğu için kendinin de bir değeri olduğuna inanacak, en geçici, en kaçıcı düşüncelerini, duygularını bildirmekten korkmayacaktır." sözü okuduğunuz metni desteklemekte midir? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

10. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Ana Düşünce	Yardımcı Düşünceler

11. Aşağıda Oktay Akbal'ın *Sözcüklerle Yolculuk* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Bu parçayı, okuduğunuz metinle tema, dil ve anlatım özellikleri bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

> Şiir yıllıkları bir çeşit gömüdür. Bir yıl içinde kitaplarda, dergilerde yer alan şiirlerden seçilmiş bir demet... Bir zamanlar Varlık Yayınları her yılbaşında bir şiir yıllığı çıkarırdı. Bu kitaplarda yepyeni, hiçbir yerde yayımlanmamış şiirlerle karşılaşırdık. Yaşar Nabi Bey'in Osmanbey'deki dairesinde Bedri Rahmi, Behçet Necatigil, Attilâ İlhan ve ben dergiye gönderilmiş, ama yayımlanma olanağı bulmamış şiirleri yüksek sesle okur, içlerinden beğendiklerimizi ayırırdık. Bu şiir yıllıkları birkaç yıl sürdürüldü, sonra herhalde fazla ilgi görmediği için arkası kesildi.
>
> Memet Fuat'ın da dergilerden seçtiği şiir, öykü, deneme yazıları her yılbaşında kitap biçiminde yayımlanırdı. Memet Fuat o yılın en başarılı ürünlerini okurlara sunardı. Nedense bu tür seçkiler de ortadan kalktı, oysa edebiyatsever okur bu seçkilerde görmek, okumak olanağı bulamadığı ürünlere toplu olarak kavuşurdu.

12. Aşağıda bir bölümü verilen eserlerden birini okuyunuz. Okuduğunuz eseri *Samimilik* adlı eserle ele aldıkları konu ve üslupları bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sınıfta sözlü olarak paylaşınız.

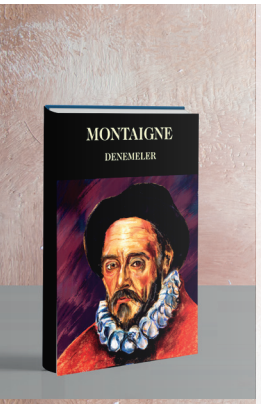

Denemeler

Gerçek dostluğun ne olduğunu bilirim; bildiğim için de dostumu kendime çekmekten çok, kendimi ona veririm. Ona iyilik etmeyi onun bana iyilik etmesinden daha çok istemekle kalmam; kendine her edeceği iyiliğin bana da iyilik olmasını isterim. Bana en büyük iyiliği kendine iyilik ettiği zaman etmiş olur. Bir yere gitmek ona hoş geliyor yahut bir işine yarıyorsa, uzakta olması bana yanımda olmasından daha tatlı gelir. Kaldı ki haberleşmek mümkün oldukça insan ayrı düşmüş de sayılmaz. Ben vaktiyle dostumdan ayrılmada fayda bile buldum. Birbirimizden uzaklaşmakla hayatımızı daha fazla doldurmuş, imkânlarımızı genişletmiş oluyorduk. Başka başka yerlerde, o benim için yaşıyor, keyfediyordu, ben de onun için. Hayatın tadını bir aradaymışız gibi çıkarıyorduk. Hatta bir aradayken birimizden biri işsiz kalıyordu. O kadar kaynaşmıştık ki, ayrı ayrı yerlerde olmakla aramızdaki gönül birliği bir kat daha zenginleşiyordu.

Montaigne

Bu Ülke

Şöhreti fethe koşan bir aydınlar ordusu. Kimi yarı yolda kalacak, kimi yol değiştirecektir bu akıncıların. Belki hiçbiri varamayacaktır hedefe. Genç düşünce, dergilerde kanat çırpar. Yasak bölge tanımayan bir tecessüs; tanımayan, daha doğrusu tanımak istemeyen. En çatık kaşlılarında bile insanı gülümseten bir "itimât-ı nefs", dünyanın kendisi ile başladığını vehmeden bir saffet var. Tomurcukların vaitkâr gururu.

Bir şehrin iç sokakları gibi mahrem ve samimidirler. Devrin çehresini makyajsız olarak onlarda bulursunuz. Müzeden çok antikacı dükkânı, mühmel ve derbeder.

Kitap, istikbale yollanan mektup... smokin giyen heyecan, mumyalanan tefekkür. Kitap ve gazete... biri zamanın dışındadır, öteki "an"ın kendisi. Kitap, beraber yaşar sizinle, beraber büyür. Gazete, okununca biter.

Cemil Meriç

Yazarın Biyografisi

Nurullah Ataç (1898-1957): İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanisinde bir süre öğrenim gören Nurullah Ataç, öğrenimini yarıda bırakıp İsviçre'ye gitti. Sonradan bir süre Edebiyat Fakültesine devam etti ancak buradaki öğrenimini de tamamlamadı. Özel çabası ile Fransızcayı öğrendi. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Meslek hayatına öğretmen olarak başlayan Nurullah Ataç, farklı şehirlerde çalıştı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde okutmanlık yaptı. Türk Dil Kurumu üyesi oldu. TDK'nin Yayın Kolu Başkanlığı'na seçildi. 1950'lerden sonra yazmaya yöneldi ve tercümeler yaptı. Nurullah Ataç, genellikle dil ve şiir konulu yazılarında günlük konuşma diline yer verdi. Söz dizimi ve kurallara bağlı kalmadan yazdı. Bu yazılarda yalın bir dil ve içten bir anlatım dikkat çekti. Kendine özgü bir kelime kadrosunun bulunduğu yazılarında genellikle devrik cümleler kullandı.

Yazarın *Günce* günlük; *Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözden Söze, Ararken, Diyelim* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Günümüzde bir denemeci, güncel bir konuda deneme yazmak istese yazılarında hangi konulara yer vermesini istersiniz? Niçin?

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1960 SONRASI) DENEME

Hazırlık

1. Mevlana'nın "Dilini terbiye etmeden yüreğini terbiye etmeli insan. Çünkü yürekte ne varsa dilden de o çıkar!" sözü ile ilgili düşüncelerinizi açıklayınız.
2. Denemelerde konu sınırlamasının olmaması ve denemelerin içten geldiği gibi yazılması sizce bu tür için olumlu mu yoksa olumsuz bir özellik midir? Niçin?

1 | GÖNÜL YÜCELİĞİ

(...)

Başka-sevgisi insanının en belirgin çizgisi, *gönül yüceliğidir*. Baştanberi derlediklerimin somut bir aşaması olarak, daha önce açık açık anmadığım bir ana çizgidir bu gönül yüceliği. Yüce gönüllü insandır başka-sevgisi insanı.

Gönlü yüce kişiyse, sahip olma insanı değildir, *verme* insanıdır. Almak, ele geçirmek, sahiplenmek, – bütün bunların, bütün bu gibi şeylerin *ötesine geçmektir* yüce gönüllülük. Yöneldiği mal değil, belli bir varolma biçimidir. Eriştiği bu varoluş en büyük ödüldür onun gözünde. Tam bir sorumlulukla, her tersliğe katlanır bu uğurda. Yüce gönüllü böyle bir gönülle özünü açtığı, özüne açtığı değerlere *paylaşma* bilinciyle adar kendini. Hiçbir hesap çıkar gütmeden, değerine inandığı herşeyi *başkalarıyla birlikte* tadan insandır o. Yüceliğine yetmezse ortalıktaki değerler, yenilerini bulup yaratmak, onun için ençok mutluluk getiren görevdir. Ülküsü: elden geldiğince çok kişiyle, elden geldiğince çok şey paylaşmaktır.

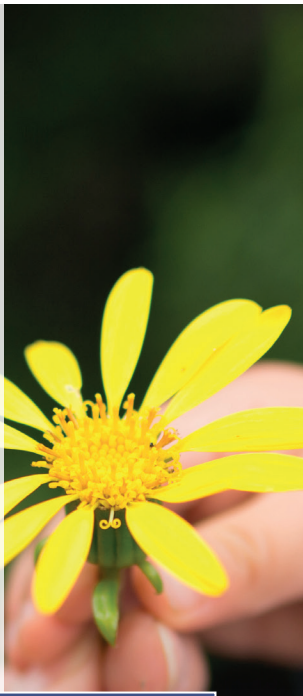

Çizdiğimiz portrenin hep "gönül"le sürüp gitmesi yanıltmasın kimseyi. Yüce gönüllü: akıl, bilgi, bilim, sanat, – her olanağı verimlendirmek ister. Çaba, düşgücü, emek herşeye başvurur amaca ulaşmak için; varır gibi olunca da amacı zedelemeden ayakta tutmak için. Hep kendini artırmaya yöneliktir gönül gücü. Bu artırımsa, olabildiğince sevilen başka'yı: *başka* insanlara, uluslara, hayvanlara, bitkilere, doğaya, evrene yaymaktır. Her yüce gönül, gücü yettiğince uzanır, uzanabilir başka'ya. Hep vermek, – olabildiğince kuşkusuz. Çünkü vermek: yaşamak, yaşatmak, *birlikte-yaşamaktır*, tat tat, coşku coşku, dingin dingin. Paylaşılan acı da olsa, gerçek bu.

İlk akla gelen acı'dır. Şaşılacak şey yok bunda; insan-dünyasının yaygın bir ögesidir acı. Ona ne kuşku, ben başkası değilim; yanan o, ben olsa olsa yanındayım onun, içteki dıştaki yangını söndürmeye yardımcı olabilirim. Öyle de, temelde, onun gibiyim ben: yazgıca ortağız, hepimiz insanız çünkü. Şimdi, *bu* acıda ben esirgenmiş olabilirim, sonra n'olacağımı kim bilebilir, peki. Varlık, sağlık, – ne denli güvencelerle pekiştirirsem pekiştireyim, öyle çok benim dışımdaki olasılıklar ki bunlar. Ne bende boralar estiren çevrenin oluşumunda etkili olabilirim, ne de genlerimden bedensel yapımın örgütlenişine dilediğimce söz geçirebilirim. Öyleyse, şimdi başkalarının acılarını dindirmeye yardım edeceğim.

Zamanı gelince onlar da bana yardım eder, kaygısıyla mı başkalarına yönelmekteyim? Düpedüz bir çıkar-"yatırımı" bu acı paylaşım. Kendiliğinden o yönü varsa da, böylesi kaygıların güdümüyle olup *bitmiyor* paylaşma. Çünkü paylaşma, bilinçle dile getirmesem de, insan-olmamızın, hepimizi içten birbirimizle aynı "yerde" birarada tutan yazgının sonucu böyle. Yazgıca bir dayanışma çekimi, – işte paylaşma'da ben'leri ateşle sürükleyip birbirine götüren.

İnsan olarak altını çizelim, ayrıcalıksız bir temel-özelliğimiz var. Şöyle demekte haklı herkes: Kendimi başkasının yerine koyabilen bir canlı varlığım ben. Böylelikle,

Bilgi Kutusu

Nermi Uygur'a göre deneme yazmak; kişisel gelişimi güçlendirmek, hayatı daha yaşanılır kılmak gibi güçlü ve verimli sonuçları olan bir eylemdir.

tümden başkası olmam, tümden başkasına dönüşmem, kendi varlığımdan çıkıp başkasının varlığında yokolup gitmem. Yaptığım: onunla *birlikte* varolmaktır; onu yalnız bırakmamaktır: onu duymak, anlamak, ona "İyi-ki-yanımda!" duygusu vermektir. Başkasına *açılmaktır* paylaşma.

(...)

Nermi Uygur, *başka-sevgisi*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

altını çizmek: Bir sözün önemini belirtmek, üzerine dikkati çekmek, vurgulamak.

güdüm: Yönetme işi, idare.

söylem: Kalıplaşmış, klişeleşmiş söz, ifade.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında denemeleri ile ön plana çıkan Nermi Uygur'un *başka-sevgisi* adlı eserinden alınmıştır. Yazar, metinde yüce gönüllü ve başka-sevgisi ile dolu insanların özelliklerinden bahsetmiş; bu özelliklere sahip kişilerin toplumdaki yeri üzerinde durmuş ve bu olumlu özellikteki kişilerin çıkar ilişkisi gütmeden kurdukları iletişimi anlatmıştır. Nermi Uygur, okuduğunuz metinde başka-sevgisine sahip, gönlü yüce insanları anlatırken bu konunun toplumsal yönüne değinmiş ve özgün bir üslup kullanmıştır.

Nermi Uygur, *başka-sevgisi* adlı eserinin merkezine "sevgi" kavramını almıştır. Bu kavramı Homeros (Homeros), Vergilius (Virjilyus), Yunus Emre, Mevlana, Fuzûlî, Montaigne, Shakespeare (Şekspir), Spinoza (Spinoza) gibi isimlerdeki "sevgi" anlayışı ekseninde işlemiştir. Yazar, deneme türündeki bir eseri kalıcı kılmak adına ciddi konulardan uzak durulmasının gerekliliğini savunmuştur.

Türk edebiyatında deneme türünün ilk örnekleri, eleştiri ve inceleme yazılarına benzemektedir. 1960 sonrası toplumda görülen siyasi ve sosyal olaylardan, bilim ve teknolojideki gelişmelerden deneme de etkilenmiş, deneme türü konu bakımından bir çeşitlilik kazanmış ve bu dönemde çok sayıda deneme yazılmıştır. Pek çok şair, yazar ve araştırmacı bu tür aracılığı ile her konuda düşüncelerini kesin sonuçlara varmadan açık ve rahat bir dille ifade etme olanağı bulmuştur. Türk edebiyatında 1960 sonrası dönemde Nermi Uygur'dan başka Cemil Meriç, Salâh Birsel, Mehmet Kaplan, Sabahattin Kudret Aksal, Oktay Akbal, Doğan Hızlan, Enis Batur gibi isimler deneme türünde eserler vermişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Başka-sevgisi" ifadesinden ne anladığınızı okuduğunuz metinden hareketle açıklayınız. Türkçede bunun zıddı olabilecek hangi ifadeleri söyleyebilirsiniz?
2. Yazar, metinde "paylaşma"yı nasıl tanımlamaktadır? Siz de bir paylaşma tanımı yaparak tanım cümlenizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

   .....

3. Metinde geçen "Gönlü yüce kişiyse, sahip olma insanı değildir, verme insanıdır." cümlesi ile aynı anlama gelen atasözü ve deyim örneği söyleyiniz.
4. Okuduğunuz metinden alınan "Başka-sevgisi insanının en belirgin çizgisi, *gönül yüceliğidir*." ve "Çünkü vermek: yaşamak, yaşatmak, birlikte-yaşamaktır, tat tat, coşku coşku, dingin dingin." cümlelerinde altı çizili kelimelerde yazara özgü kullanımlar söz konusudur. Siz de okuduğunuz metinden döneme veya yazara özgü kullanımları bularak altını çiziniz.

5. Metin için bir görsel kullanmak isteseniz aşağıdakilerden hangisini seçersiniz? Niçin?

I

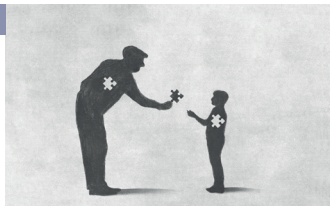

II

III

6. Deneme türünde birçok eseri olan Nermi Uygur aslında bir felsefecidir ve yazar; denemecinin bir filozof gibi çalışırsa başarıya ulaşabileceğini düşünür. Buna göre

a) Yazarın felsefeci yönünü yansıtan örnekleri metinden bulunuz.

b) Sizce bir filozofun denemeci gibi çalışması onu başarıya nasıl ulaştırır? Metni de göz önünde bulundurarak açıklayınız.

7. TDK *Türkçe Sözlük*'te "insancıllık" olarak açıklanan "hümanizm" kelimesi, felsefede "İnsanlığın 'insana yaraşır bir yaşam'a ancak insanın kendi çabasıyla, kendi aklıyla ulaşabileceğini savunan görüş." olarak tanımlanmaktadır. Bu bilgiyi göz önünde bulundurarak metnin hümanist anlayışı yansıtan özellikler taşıdığını söyleyebilir misiniz? Niçin?

8. Metinden alınan "İnsan olarak altını çizelim, ayrıcalıksız bir temel-özelliğimiz var. Şöyle demekte haklı herkes: Kendimi başkasının yerine koyabilen bir canlı varlığım ben. Böylelikle, tümden başkası olmam, tümden başkasına dönüşmem, kendi varlığımdan çıkıp başkasının varlığında yokolup gitmem. Yaptığım: onunla birlikte varolmaktır; onu yalnız bırakmamaktır: onu duymak, anlamak, ona "İyi-ki-yanımda!" duygusu vermektir." cümlelerinde empati kurabilmenin, "insan olma"nın temel özelliklerinden biri olduğu vurgulanmıştır. Bundan hareketle

a) Metinden insanı insan yapan başka hangi özelliklere ulaşabilirsiniz?

b) Empati kurabilme becerisinin toplumsal hayattaki rolü ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Yazarın Biyografisi

Nermi Uygur (1925-2005): İstanbul'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünde ve Almanya'da Köln Üniversitesinde öğrenim gördü. Yükseköğrenimini felsefe alanında tamamladı. İstanbul Üniversitesinde ve Almanya'da dil, sanat, felsefe konulu dersler verdi. Türkiye'de felsefenin kurumlaşmasında ve Türkçenin felsefe dili olarak gelişmesinde etkili oldu. Yurt içi ve yurt dışında özgün bir düşünür ve deneme yazarı olarak tanındı. Denemelerinde genellikle hayat, felsefe, kültür, dil vb. konuları kaleme aldı. Yazar, denemelerinde felsefe ve sosyoloji ile ilgili terimleri yerli yerinde kullanmaya, özgün bir anlatım oluşturmaya, ele aldığı konulara toplumsal yönüyle bakmaya ve bu konuları mantık çerçevesinde işlemeye özen gösterdi.

Yazarın *Dilin Gücü, Felsefenin Çağrısı, Yaşama Felsefesi, Kültür Kuramı, Dipten Gelen, Denemeli Denemesiz, İçimin Sesi* eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metin ve metinle ilgili yaptığınız çalışmalar; sizde yüce gönüllülük, paylaşma, empati kurma, yardımseverlik gibi değerlerin günlük hayatta insan ilişkilerine olan etkisi hakkında nasıl bir farkındalık oluşturdu? Günlük hayatınızdan örnekler vererek açıklayınız.

Hazırlık

Eserlerinin yanı sıra yazarlar, kendi yaşantılarından izler taşıyan kitap, mektup veya fotoğraf gibi özel eşyalarının sergilendiği müzeler aracılığıyla kendilerinden sonra toplumların kültürel yaşamına katkı sağlamaya devam ederler. Müzeler sayesinde sanatçılar hafızalarda yer etmeyi sürdürür.

Sevdiğiniz bir sanatçının müzesini oluşturmak isteseniz oluşturacağınız müzede yukarıdakilerin dışında o sanatçıya ait başka neleri sergilersiniz?

2 | BİR EDEBİYAT MÜZESİ

(...)

(...) Sanatçıları, özellikle bizi burada ilgilendiren edebiyatçıları dikkate alırsak, onların anıları, geride bıraktıkları eserlerdir. Bunlar yaşadıkça onlar da yaşar. Yeter ki yazdıkları yaşıyacak değerde olsun!

Böyledir ama, birçok büyük şair ve romancının – hele ölümlerinden sonra – uzun veya kısa bir süre için unutulduğu, adlarının anılmaz, yazdıklarının okunmaz olduğu da bir gerçektir. Dünyaca veya milletçe yaşanılan büyük olayların, derin toplumsal değişimlerin, bunların sebep olduğu yeni davranışların daima yenilenen kuşakları birçok gerçek yazarlardan uzaklaştırdığı da sık sık görülegelmektedir. Yapılacak şey, gerçek yazarları yılların akışı içinde yalnız bırakmamak, birbirini izliyen kuşaklara onları türlü vesilelerle hatırlatmak, yazdıklarının değerini açığa vurmak olmalıdır. Bu da eleştirmeciye düşen bir ödevdir.

(...)

Ödevimiz, aramızdan ayrılmış olan gerçek yazarların, toplum değişmeleri, yenilik kaygıları içinde unutulmamaları için, anılarını uyanık bulundurmak, değerlerini her vesile ile belirterek yeni kuşaklara ısındırmak, yani onların yeniden dünyaya doğmalarını sağlamak olmalıdır. Bir yazar için yaşama, eserlerinin yaşaması değil de nedir?

(...)

(...) Şair ve yazarlarımızdan çoğunun oturmuş oldukları evler, ya bir yangında yok olup gitmiş, ya bir depremde yeryüzünden silinmiştir.

Bu olmayınca yapılması gereken şey, başlıbaşına bir müze kurmak, burada büyük yazarlarımızın eserlerini, varsa onların müsveddelerini, mektuplarını, günlüklerini, en çok okudukları başucu kitaplarını, en çok sevdikleri eşyayı, kendilerinin, ailelerinin, arkadaşlarının resimlerini orada toplamaktır. Böyle bir edebiyat müzesini dolaşan kimse, yazarları tanımakla kalmaz, onların ruh çerçevesine de girmiş olur. Bir şairin kullandığı kalemleri, hokka takımlarını, düşünce anlarında parmakları arasında çevirdiği renk renk tesbihleri görmek, yorgunluk dakikalarında keyifle içtiği kahvenin fincanına dokunmak, uzun geceler türlü duygularla okuduğu kitapların sararmış yaprakları üzerine eğilmek, altlarını çizdiği satırları gözden geçirmek, onun yıllara göre değişen resimlerine bakıp dalmak, böylece anılar dünyasında yaşamak kadar, bir okuru bir yazara daha ne yaklaştırabilir.

Büyük şairlerimizi, büyük yazarlarımızı yaratma odalarının her şeyi ile, kuracağımız böyle bir müzede toplu olarak artık yaşatmalıyız. Bir yandan yazılacak incele-

Bilgi Kutusu

Suut Kemal Yetkin' e göre gerçek sanat eseri, biçimle içeriğin birliğine ve birbirinden ayrılmazlığına dayanır.

meler, bir yandan yer yer memleketin belli başlı yerlerinde yükselecek heykeller, bir yandan – şimdilik Ankara veya İstanbul'da – kurulacak bir edebiyat müzesi, bu memleketin sanat ve edebiyat alanında büyük işler görmüş olanlarını yeni yetişenlerimize tanıtacak, onlara bu yazarların gerçekte ölmediğini, ulusça anılmaya değer, vazgeçilmez bir varlık olduğunu anlatacaktır.

(...)

Suut Kemal Yetkin, *Denemeler*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dikkate almak: Göz önünde bulundurmak, hesaba katmak, gereğini düşünmek.
hokka : Metal, cam veya topraktan yapılmış, içine mürekkep vb. şeyler konulan küçük kap.
müsvedde: Yazı taslağı, karalama.
vesile : Sebep, bahane.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Bir Edebiyat Müzesi adlı metin, Cumhuriyet Dönemi sanatçılarından Suut Kemal Yetkin'e aittir. Yazar, ağırlıklı olarak sanat ve edebiyat üzerine denemeler yazmıştır. Suut Kemal Yetkin, bu denemesinde yazarların yaşanmışlıklarını okuruna aktararak onu geçmişle günümüz arasında bir yolculuğa çıkarmıştır. Ayrıca edebî geleneği nesilden nesile aktarıp yazarların kalıcılığını artıran edebiyat müzelerinin önemini dile getirmiştir. Suut Kemal Yetkin, öznel bir tutum ve duygusal bir içtenlikle yazar. Nitekim okuduğunuz metinde de yazar, kendisiyle konuşur gibi rahat ve içten bir anlatım sunmuştur. Öyle ki felsefi ve metafizik konularda yazdığı denemelerinde dahi dili açık ve anlaşılırdır. Ayrıca yazar, günümüzden farklı olarak, metinde "ama" bağlacından sonra virgül kullanarak ve günümüzde "izleyen" şeklinde geçen kelimeyi "izliyen" şeklinde yazarak döneme özgü kullanımlara yer vermiştir.

Suut Kemal Yetkin, insanı sanatın şekillendirdiğine inanmış ve denemelerinde de sanatın gücünü ortaya çıkarmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen "Yapılacak şey, gerçek yazarları yılların akışı içinde yalnız bırakmamak, birbirini izliyen kuşaklara onları türlü vesilelerle hatırlatmak, yazdıklarının değerini açığa vurmak olmalıdır." cümlesinde altı çizili kelime ve kelime grubunun anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.

2. Metinde yer alan "Ödevimiz, aramızdan ayrılmış olan gerçek yazarların, toplum değişmeleri, yenilik kaygıları içinde unutulmamaları için, anılarını uyanık bulundurmak, değerlerini her vesile ile belirterek yeni kuşaklara ısındırmak, yani onların yeniden dünyaya doğmalarını sağlamak olmalıdır." cümlesinde yazarın asıl söylemek istediği nedir? Açıklayınız.

3. Metinde bir edebiyat müzesinin kurulması gerektiği vurgulanmıştır. Buna göre

a) Suut Kemal Yetkin'in "sanatçıya verilen değer" ile ilgili düşünceleri nelerdir?

b) Şair ve yazarların unutulmaması amacıyla kurulan bir müzede görev alacak olsanız teknolojiden ne şekilde faydalanırsınız?

4. Metinden bilgi ve yorum içeren cümlelere örnekler veriniz.

5. Okuduğunuz metin deneme türünün hangi özelliklerini yansıtmaktadır?

6. Aşağıda verilen özelliklere okuduğunuz metinden örnekler bulunuz. Bulduğunuz bu örnekleri tabloya yazınız.

Özellikler	Metinden Örnek
Deyim	
Mecazlı İfade	
Karşıtlıklardan Yararlanma	

7. Aşağıda Sabahattin Eyüboğlu'nun *Mavi ve Kara* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Bu parça ile okuduğunuz metni, dil ve anlatım özellikleri ile ele alınan tema bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

İki insanın gerçekten dost olabildiği yerde uygarlık vardır; iki insanın bile dost olmadığı yerde ise, aklın bulabildiği en güzel düzen de kurulsa (kurulmaz ya!) uygarlık yoktur.

Son yıllarda ahbapları çoğalıp dostları azalmış olan Yahya Kemal dünyada en üstün değerin şiir, dostluğunsa şiirden de daha değerli olduğunu söylerdi. Ankara'da şöyle demiştir bir gün: "Ufuk, ufuk diyorlar: Nedir ufuk? Bir boşluk nihayet. Ne kadar bakarsan bak, görsen görsen kendini görürsün içinde. Asıl ufuk nedir bilir misiniz? Bir dostla bir masada karşı karşıya oturur, gözleri gözlerinizde konuşursunuz: İşte o dost insandır ufuk."

(...)

Dostluğa inanmayan, hiçbir dostuna güvenmeyen insanlar vardır ya? Asıl inanılmayacak, güvenilmeyecek insanlar onlardır belki de. Haklı haksız düştükleri bu acı yalnız onları ister istemez bencilliğe ve insanları küçümserliğe, sevmezliğe götürür. Dostsuzluk yükselmek için işlerine yarayabilir: Dost kırmaktan korkmayan, kendini beğenmişliğin verdiği yüzsüzlükle de yukarı katlara kestirmeden gidebilir. O zaman seyredin siz o dost kıranın nasıl insan kırdığını, kendisine bağlanan umutları nasıl yele verdiğini, görürsünüz.

Yazarın Biyografisi

Suut Kemal Yetkin (1903-1980): Urfa'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesinde tamamladıktan sonra Fransa'da felsefe öğrenimi gördü. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde akademisyenlik yaptı. Columbia (Kolombiya) ve Sorbonne (Sorbon) üniversitelerinde Türk mimarisi, Türk resim sanatı, Türk kültürü gibi alanlarda çeşitli dersler verdi. Başta şiir olmak üzere roman, hikâye, deneme gibi türlerde yazılar kaleme aldı. Suut Kemal Yetkin, çalışmalarına iki yönde ağırlık vermiştir. Bunlardan biri bilimsel araştırmaları; diğeri de sanat, felsefe ve kültür sorunları üzerine duygu, düşünce ve yorumlarını kaleme aldığı deneme ağırlıklı yazılarıdır.

Yazarın *Edebiyat Konuşmaları, Edebiyat Üzerine, Günlerin Götürdüğü, Düşün Payı, Yokuşa Doğru, Şiir Üzerine Düşünceler, Denemeler* deneme; *Sanat Felsefesi, Estetik, Ahmet Haşim ve Sembolizm, Edebî Meslekler* inceleme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metinden yola çıkarak sanata ve sanatçıya verilmesi gereken değerle ilgili bireylere ve topluma düşen görevler konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Dil Bilgisi

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

1. Aşağıda boş bırakılan yere *Sağlığın Korunması Üstüne* başlıklı bir yazıda yer alabilecek bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

2.

Samimiliği yermeğe, kötülemeğe mi kalkıyorum? Hayır, bilirim onun büyük bir değer olduğunu. Ama nedir samimilik? uluorta konuşmak mıdır? Değildir. Samimilik bence bir insanın bir iş üzerine iyice düşündükten sonra, canı pahasına da olsa savunmağı göze alarak ortaya çıkardığı kanısıdır. Değme babayiğidin harcı değildir bu. Doğruyu arıyacaksınız, menfaatlerinizi, hattâ duygularınızı aşacaksınız, toplumun size aşıladığı önyargılardan silkineceksiniz, şu şöyle dermiş, bu böyle dermiş, aldırmayacaksınız, doğruyu bulduğunuza da içinize güven gelecek, o zaman söyliyeceksiniz. Ancak en büyüklerin erebildikleri bir haldir bu.

Samimilik adlı metinden alınan yukarıdaki paragrafın içeriği ve anlatım özelliği ile ilgili birer soru yazıp cevaplayınız.

Soru: .....

Cevap: .....

Soru: .....

Cevap: .....

3.

İnsan işini, sevdiği, saydığı işini içinden doğana bırakır mı?

Yukarıdaki cümle *Samimilik* adlı metinden alınmıştır. Bu cümledeki noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını söyleyiniz.

4.

İnsan olarak altını çizelim, ayrıcalıksız bir temel-özelliğimiz var. Şöyle demekte haklı herkes: Kendimi başkasının yerine koyabilen bir canlı varlığım ben. Böylelikle, tümden başkası olmam, tümden başkasına dönüşmem, kendi varlığımdan çıkıp başkasının varlığında yokolup gitmem. .....

.....

..... Yaptığım: onunla *birlikte* varolmaktır; onu yalnız bırakmamaktır: onu duymak, anlamak, ona "İyi-ki-yanımda!" duygusu vermektir. Başkasına *açılmaktır* paylaşma.

Gönül Yüceliği adlı metinden alınan yukarıdaki paragrafta boş bırakılan yere paragrafın anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde iki cümle ekleyiniz.

5. "Bir yazar için yaşama, eserlerinin yaşaması değil de nedir?" cümlesi *Bir Edebiyat Müzesi* adlı metinden alınmıştır. Aşağıdaki boşluğa bu soru cümlesine cevap olabilecek şekilde bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Deneme, bir yazarın herhangi bir konu üzerinde görüş ve düşüncelerini kesin yargılara varmaksızın anlattığı yazıdır. Denemelerde konu sınırlaması yoktur. Önemli olan, konuların özgün bir bakış açısıyla sunulması ve asıl düşüncenin vurgulanmasıdır.

Deneme yazarı olay ve durumlarda sıradan insanların göremediği ayrıntıları, güzellikleri görebilen, hissedebilen; düşüncesi ve tecrübesiyle onları okuyucular için ilgi çekici şekilde yazıya dökebilen kişidir. Bu türde kullanılan sözler samimiyet içermelidir. Yazar, yazısını yazarken bir anlamda kendi kendisiyle diyalog hâlindedir. O, düşüncelerini şiirsel, akıcı, samimi bir üslupla sunar; ele aldığı konu üzerinde okurun düşünmesini amaçlar. Denemede inandırıcılık; kanıt gösterme, ispatlama gibi eylemlerden değil yazarın samimiyetinden gelir.

b) Uygulama

- Deneme türü ile ilgili edindiğiniz bilgileri göz önünde bulundurarak istediğiniz bir konuda deneme yazınız. Deneme yazarken aşağıda yer alan hatırlatıcı bilgilerden yararlanabilirsiniz.

  - Yazacağınız metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitlesini belirleyiniz.
  - Yazacağınız metni planlayınız.
  - Yazacağınız metinde türe özgü yapı özelliklerine uyunuz.
  - Yazacağınız metinde iyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat ediniz.
  - Yazdığınız metni imla ve noktalama bakımından gözden geçiriniz.
  - Yazdığınız metnin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunu üstleniniz.

- Yazdığınız denemeleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf ve okul panoları, dergi, gazete, sosyal medya vb.) paylaşınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

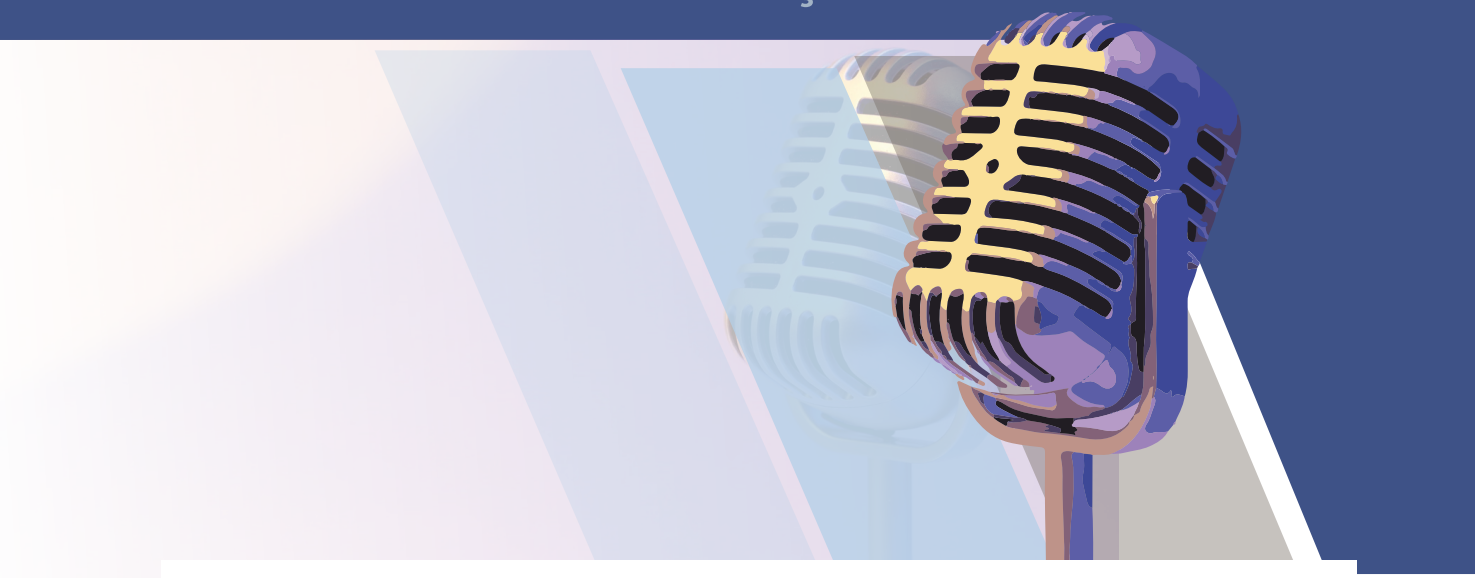

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Bir topluluğun önünde konuşma yapmak, insanlara hitap etmek, görüşleri ya da çalışmaları dinleyenlere etkili biçimde aktarabilmek önemlidir. Bir sunum düşünceleri aktarmada ne kadar etkili olursa dinleyicileri ikna etmede de o kadar başarılı olunur.

Etkili bir sunum için konuşmacının ele aldığı konu hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Konuşmaya etkili bir giriş yapmak, hedef kitleye uygun bir dil kullanmak ve konu ile güncel yaşam arasında köprü kurmak bir sunumu etkili yapan diğer unsurlardır.

b) Uygulama

- Yazdığınız denemeleri sınıf ortamında sununuz. Denemelerinizi sunarken aşağıda yer alan hatırlatıcı bilgileri göz önünde bulundurunuz.

Konuşma Öncesinde

- Konuşma metninizi içerik yönünden gözden geçiriniz.
- Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlayınız.
- Konuşmanıza uygun sunu hazırlayınız.
- Prova yapınız.

Konuşma Sırasında

- Konuşmanıza etkili bir başlangıç yapınız.
- Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşunuz.
- Konuşmanızda gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınınız.
- Konuşmanızın içeriğini deyim, atasözü, şiir vb. unsurlarla zenginleştiriniz.
- Konuşmanızda beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanınız.
- Süreyi verimli kullanınız.
- Konuşmanızı etkili bir biçimde sonlandırınız.

Dinleme Sırasında

- Amacınıza uygun dinleme tekniklerini (not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme vb.) kullanınız.
- Konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit ediniz.
- Konuşmanın konu akışını takip ediniz.
- Konuşmanın tutarlılığını sorgulayınız.
- Konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulayınız.

DENEME ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki parçada boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelimelerden uygun olanlarını yazınız.

eleştirdiği	kişisel	gözlemlediği	durum	plan
düşünce	sistematik	evrensel	düzyazı	

1. Deneme, ... düşüncenin ifade alanı ve bir ..... türüdür. Yazarın ....., yaşadığı olay, olgu, ... ve izlediği varlıklarla ya da herhangi bir kavramla ilgili izlenimlerini yansıtır. Denemeler, bir yazarın istediği her konuda tamamen ..... görüşüyle serbestçe yazıya döktüğü birkaç sayfayı geçmeyen metinlerdir.

Aşağıda rakamlarla verilen eser isimlerini harfler ile verilen yazar isimleriyle eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Eserler	Yazarlar
( ) **I.** *Mavi ve Kara*	**a)** Nurullah Ataç
( ) **II.** *Dilin Gücü*	**b)** Suut Kemal Yetkin
( ) **III.** *Sözden Söze*	**c)** Montaigne
( ) **IV.** *Edebiyat Üzerine*	**ç)** Nermi Uygur
	d) Sabahattin Eyüboğlu

3-4. soruların cevabını boş bırakılan yere yazınız.

3.

Deneme yazarı üslup bakımından da yaratıcı olmalıdır, bir başka deyişle "sanatçı" bir kişiliği olmalıdır. "Engin bir kültür ve engin gönüllülük" deneme yazarında aranan başka özelliklerdendir. Sanata, tarihe; felsefeye değgin zengin ve sindirilmiş birikimi yanı sıra, yaşamla ilgili yoğun gözlem ve deneyleri de olmalıdır; geniş kültürünü bu deney ve gözlemlerle besleyip zenginleştirmelidir.

Kemal Ateş, *Türk Dili*

a) Bu parçanın konusu ve ana düşüncesi nedir?

.....

b) Parçayı, konusu ve ana düşüncesine uygun biçimde devam ettirecek üç cümle yazınız.

- .....
- .....
- .....

4. Deneme için "civa gibi bir tür" **benzetmesi ile ilgili düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.**

.....

.....

.....

Aşağıda harfler ile sıralanan parçaları okuyarak 5-12. soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı soruların yanında verilen harflerden birini veya birkaçını kodlayarak veriniz.

A

Eskiden beri söylenegelen ünlü bir söz vardır: "Söz uçar, yazı kalır." Doğrudur... Sözün ömrü söylendiği anla sınırlıdır, gelip geçicidir; oysa yazınınki sonsuzdur. Yazıya dökülen bir düşünce, duygu, düş ve tasarım, kalıcılık kazanır; bunları geleceğe taşır yazı; daha doğrusu dünü bugüne, bugünü yarına bağlar. İnsanlığın belleğini oluşturur böylece. Düşünceyi, duyguyu besler, geliştirir, bunların kuşaktan kuşağa iletilmesini sağlar. Bu yolla yeni yeni düşüncelerin doğmasına olanaklar hazırlar. Böylesine etkin, böylesine önemli bir güçtür yazı.

Emin Özdemir, *Yazmak Sanatı*

B

1975'e güle güle diyoruz bugün... Nerden nereye? Aragon'u, Eluard'ı, sanatı, güncel siyaseti işin içine karıştırmak gerekir miydi? Evet, "Zaman sensin" demiş Aragon kırk yıldır sevdiği, övdüğü, yücelttiği, kendisine esin, yaşam kaynağı olan kadına, "yaşam sensin"... Ne mutlu "yaşam sensin" diyebilmek bir kadına, bir erkeğe, bir dosta, bir sevgiliye, böyle birine kavuşabilmek, yoldaşlık edebilmek! Yaşamı onun varlığında, duyabilmek sonuna dek, gün gün, yıl yıl...

Oktay Akbal, *Zaman Sensin*

C

Selçuklu ve Osmanlı şehirlerinin kıyıcığında her bir "Bağlar" semti var olmuştur. Şehir halkı topraktan ve tabiattan kopmamış; yaz gelince memuru, esnafı, zenaatkârı ile bağlara taşınmış; (Refik Halit "Şeftali Bahçeleri" hikayesinde yaz günleri şehirde işi olan memur, esnaf ve zenaatkârların; merkep, beygir, fayton ve araba ile tozu dumana katarak şehre gidiş, gelişlerini çok güzel anlatır). Kışlık erzakını bağlarda yetiştirdiği sebze ve meyve ile karşılamıştır.

Bugün dahi tek-tük şehrimizde "Bağlar" vardır. Bunun en güzel korunmuş ve geliştirilmiş örneği Kayseri'dir. Erciyes eteklerindeki bağlar başta Talas olmak üzere o güzelim "Bağ evleri" ile daha mamur bir şekilde durmaktadır. Talas ve civarında yapılaşmaya izin verilmemesi, apartmanların oluşmaması orijinal yapıyı muhafaza etmiştir.

Mustafa Kutlu, *Vatan yahut İnternet*

5. **Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde düşünce, gerekçesiyle verilmiştir?** (A) (B) (C)

6. **Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmıştır?** (A) (B) (C)

7. **Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde düşünceyi geliştirme yollarından örneklemeye yer verilmiştir?** (A) (B) (C)

8. **Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde yorum içeren cümlelere yer verilmiştir?** (A) (B) (C)

9. **Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde yazar ve anlatıcı aynı kişidir?** (A) (B) (C)

10. **Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde yazarın tercihi olabilecek yazımlara yer verilmiştir?** (A) (B) (C)

11. **Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde karşılaştırmaya yer verilmiştir?** (A) (B) (C)

12. **Yukarıda harf ile gösterilen parçaların hangisi veya hangilerinde tırnak işareti özel olarak vurgulanmak istenen bir sözü belirtmek amacıyla kullanılmıştır?** (A) (B) (C)

13-16. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yerlere yazınız.

Tren ile turna

Tren üzerine rivayet çoktur. Her yolcu bir trene tesadüf eder. Trene tesadüf etmeyen bir yolculuk pek kısa, pek lezzetsizdir. Çünkü tren, Borges'in 'uçmak' üzerine söylediği 'kaygı'nın yeryüzündeki karşılığıdır. Tren, insana benzer, insanın evi gibidir. İnsan yüreğine yolculuk içindir. Trenlerin taşıdığı insanı başka araçlarda zor görürsünüz. Tren bir törendir, eski medeniyet gibidir, yani medeniyet gibidir. Tren tek başına bile bir şey ifade ederse de, treni çevresiyle düşünmek daha anlamlı olacaktır. Trenin garları, bu garlarda bekleme salonları, bu salonlarda mevkisine göre yolcuları vardır. Tren beklenir, beklenmek içindir. Tren, eski dünyanın sakinliği, sessizliği, yavaşlığıdır. Bu sakinlik ve yavaşlığın trenin hızıyla da ilgisi yoktur. Treni bekleyen insanlar, çokçası kendilerini beklemeyi seçmiş gibidir. Bunu oturuşlarından, duruşlarından da anlayabilirsiniz. Uçak, 'insanoğlu kuş misali' sözünü doğrulamak için keşfedilmiş gibidir, 'hasret kavuşturan' bir yanı yoktur. Tren öyle midir oysa, hâlâ hasret ve gurbet burçları arasında rötarlı da olsa kavuşturucu olmayı sürdürmektedir. Hem rötar yapmayan, yavaşlamayan şeye tren denmez ki!

Tren, uçak gibi üstümüzden, vapur gibi kıyımızdan geçmez, tren içimizden geçer. O yüzden böyle yakındır bize. Tren insanının hâlet-i ruhiyesi de ilginçtir. Sanki trene binmekte özel bir anlam gizlidir. Borges'in balon için söylediği, trene niye uyarlanmasın? 'Oysa tren bize yaşamaya dair inancı, dost bir evde konuk olmanın sıcaklığını ve turnaların yakınlığını verir.' Trende de, geçmiş daima araya girer. Tren, geminin tersine, bir hafızadır, hafızanın saati gibi işler. İyi ki tren var şu dünyada diyesi gelir insanın.

Haydar Ergülen, *Düzyazı: 100 Yazı*
(Kısaltılmıştır.)

13. Yazar, okuduğunuz metinde tren için "ev, insan, tören, medeniyet" **gibi benzetmeler kullanmıştır. Siz tren için hangi benzetmeleri yaparsınız? Niçin?**

.....

14. Metindeki "Tren, uçak gibi üstümüzden, vapur gibi kıyımızdan geçmez, tren içimizden geçer. O yüzden böyle yakındır bize." **sözünden hareketle**

a) Yazarın bu sözle ne anlatmak istemiş olabileceğini açıklayınız.

.....

b) Yazarın trenle ilgili bu görüşlerine katılıyor musunuz? Niçin?

.....

15. Bu metni deneme yapan üç özelliği belirleyip bu özellikleri metinden gerekçelendirerek açıklayınız.

- .....
- .....
- .....

16. Okuduğunuz metin için aşağıdaki görsellerden hangisini kullanmak istersiniz? Niçin?

I

II

III

.....

17-21. çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

17. Bir edebiyat türü olarak deneme, özgürce seçilen bir konuda gelişen, genellikle orta uzunlukta yazılan bir düzyazı biçimidir. Düşünce yazıları içinde deneme, en ilgi çekici olanıdır. Gerçi kitapları koşarcasına okuyanlar ona pek yüz vermezler ama gerçek kitapseverlerin sık sık başvurdukları eserler de genellikle deneme kitaplarıdır. Okurlar, denemeyi hoşça vakit geçirmek için okurlar. Ondan beslenmeyi beklemeseler de gene de beslenirler ondan. Şiir ve aklı başında hayat hikâyeleri bir yana bırakılacak olursa yazarla en yakın ruh alışverişine giren yazı türüdür deneme.

Bu parçada deneme türü ile ilgili aşağıdakilerden hangisinden söz edilmemiştir?

A) Her konuda yazılabilmesinden
B) Hangi amaçla okunduğundan
C) Kimler tarafından tercih edildiğinden
D) Dar bir kitleye hitap ettiğinden
E) Okurla duygu etkileşimi sağladığından

18. **Montaigne'in** "Konuşurken siz sözcüklerin peşinde değil, sözcükler sizin peşinizde koşmalı." **sözünde anlatımla ilgili vurgulanmak istenen özellik aşağıdakilerin hangisidir?**

A) Açıklık
B) Akıcılık
C) Doğallık
D) Özgünlük
E) Yerellik

19. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının önemli deneme yazarlarındandır. Yazılarını genellikle dil ve şiir üzerine kaleme almıştır. Günlük konuşma dilini yazılarında başarıyla kullanan yazar, bu nedenle söz dizimi ve kurallara bağlı kalmaz. Yazılarının en dikkat çekici yanı içtenlik ve yalın bir dil kullanımıdır. Özgün bir üsluba sahip olan yazar; yazılarında kelimelerini seçerek kullanır, âdeta kendine özgü bir kelime kadrosu oluşturur. *Günlerin Getirdiği,* yazarın tanınmış eserlerinden biridir.

Bu parçada sözü edilen yazar aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

A) Suut Kemal Yetkin
B) Nermi Uygur
C) Sabahattin Eyüboğlu
D) Nurullah Ataç
E) Salâh Birsel

20. Kişisel bakış, kişisellik denemede ağır basar (I) (daha etkilidir). Yazarın ele aldığı konuda çoğu zaman kendine özgü (II) (başkalarınınkinden farklı olan) bir bakışı ya da buluşu vardır. Deneme yazarı bilinen düşünceleri benimsemekten ya da yaymaktan çok yeni düşüncelerin ve yeni bir söyleyişin ardındadır (III) (arkasından gider). İnsan düşüncesini çok bilinenin, çok söylenenin dışına götürür; okurları o konu üzerinde yeniden düşünmeye iter (IV) (temel kaynağa yönlendirir). Deneme yazarı alışılmışa, çok bilinene, çok söylenene kolayca sarılıvermez (V) (benimsemez).

Bu parçadaki numaralanmış kelime ve kelime gruplarından hangisinin anlamı yay ayraç içindeki sözün anlamıyla örtüşmemektedir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

21. -----. Varlık, doğa, olaylar, kitaplar, sanat eserleri, insanlar gibi pek çok konu denemecinin asıl kendi fikirlerini söyleyebilmesi için birer vesile konumundadır. Denemeci, irdelemelerinde tamamen kendini, kendi bilgi ve kültür birikimini ve beğeni düzeyini temel alır. Denemede konuyu yüzeysel ve genel bir değerlendirme söz konusudur. Konunun ayrıntıları ve unsurları yani parçaları üzerinde değil bir bütün olarak geneli üzerindeki izlenimler, düşünce ve duygular önemlidir.

Bu parçanın başına düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Denemeci şematiğe önem verir
B) Denemeci bilgi ile tecrübeyi sentezler
C) Denemeci için konu amaç değil araçtır
D) Deneme, diğer edebî türler gibi bir türdür
E) Denemeci güncelin dışına çıkmayı başaran kişidir

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

Etkileşimli soruları çözmek için karekodu okutunuz.

Ünite Karekodu

Ünite Sunusu

7. ÜNİTE

SÖYLEV (NUTUK)

Benim manevi mirasım ilim ve akıldır.

Mustafa Kemal Atatürk

ANAHTAR KELİMELER

Söylev (nutuk), hatip, coşkulu anlatım, hitabet, sözlü anlatım

SÖYLEV (NUTUK) ÜNİTESİNDE NELER YAPACAKSINIZ?

Okuma Bölümünde

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatında ve İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatında söylev türünün özelliklerini, söylev türünün dünya edebiyatındaki ilk ve önemli örneklerini öğreneceksiniz.

- Dil bilgisi bölümünde metinler üzerinde paragrafta anlam, imla ve noktalama ile ilgili çalışmalar yapacaksınız.
  - Sayfa 249'da verilen eserlerden birini okumak için hazırlık yapınız.

Yazma Bölümünde

Ünitede incelenen söylevlerden birinin tarzını örnek alarak güncel bir konuda söylev yazmayı öğreneceksiniz.

Sözlü İletişim Bölümünde

Yazdığınız söylevleri sınıf ortamında sunmayı öğreneceksiniz.

* *Sanatçının edebî kişiliğini, varlığını ortaya koyan özgün ifadeleri veya döneme özgü imla ve noktalama kurallarını olduğu gibi yansıtmak amacıyla ünite boyunca işleyeceğiniz tüm metinlerin aslına sadık kalınmıştır.*

Söylev (nutuk) ünitesinin sonunda

Okuma Bölümünde

- Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında söylev türünün özellikleri nelerdir ve önemli temsilcileri kimlerdir?
- İslamiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatında söylev türünün özellikleri nelerdir?
- İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatında söylev türünün özellikleri nelerdir?

Yazma Bölümünde

- Güncel bir konuda söylev hazırlarken nelere dikkat edersiniz?

Sözlü İletişim Bölümünde

- Bir söylevi sınıf ortamında sunarken nelere dikkat etmek gerekir?

sorularını cevaplama yeterliliği kazanacaksınız.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE SÖYLEV

Hazırlık

1. Sizce sohbeti zevkle dinlenen insanların konuşmalarındaki hangi özellikler onları sözü, sohbeti dinlenir insan yapmaktadır?
2. Kimi insanların, hayatlarının bazı dönemlerinde kitaplara yönelmeleri sizce kitapların hangi yönünden kaynaklanmaktadır? Açıklayınız.

1 | NUTUK

Bilgi Kutusu

Atatürk, *Nutuk*'u 15-20 Ekim 1927'de her gün altışar saat konuşarak 36 saatte tamamlamıştır.

Saygıdeğer Efendiler, sizi günlerce işgal eden uzun ve teferruatlı nutkum, nihayet geçmişe karışmış bir devrin hikâyesidir. Bunda milletim için ve gelecekteki evlâtlarımız için dikkat ve uyanıklık sağlayabilecek bazı noktaları belirtebilmiş isem kendimi bahtiyar sayacağım.

Efendiler, bu nutkumla, millî varlığı sona ermiş sayılan büyük bir milletin, istiklâlini nasıl kazandığını, ilim ve tekniğin en son esaslarına dayanan millî ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım.

Bugün ulaştığımız sonuç, asırlardan beri çekilen millî felâketlerin yarattığı uyanıklığın eseri ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.

Bu sonucu, Türk gençliğine emanet ediyorum.

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyeti'ni, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve Cumhuriyet'i müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri, şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhid edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Kemal Atatürk, *Nutuk*
(haz.: Zeynep Korkmaz)
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ahval : Durumlar, hâller, vaziyetler.
bedhah : Başkasının kötülüğünü isteyen, kötü yürekli.
bilfiil : İş olarak, iş edinerek, gerçekten, eylemli olarak.
bîtap (bitap): Yorgun.
cebren : Zorla.
dalâlet : Sapınç, sapkınlık, doğru yoldan ayrılma.
elîm (elim) : Acıklı.
emsal : Benzer, eş, denk.
fakr : Yoksulluk, fukaralık.
mahiyet : Nitelik, vasıf, öz, özlük, asıl, esas.
müdafaa : Savunma, koruma.
müstevlî (müstevli): Bir yeri istila eden, yönetimi altına alan (kimse, devlet, ordu vb.).
namüsait: Uygun olmayan, elverişsiz.
şerâit : Şartlar, koşullar.
tersane : Gemi yapılan yer, gemilik, tezgâh.
tevhid (tevhit) etmek: Birleştirmek, bir araya getirmek.
tezahür etmek: Belirmek.
zaruret : Sıkıntı, yoksulluk, fakirlik.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Mustafa Kemal Atatürk'ün *Nutuk* adlı siyasi içerikli konuşmasından alınmıştır. Konuşmada temel olarak Türk milletinin bağımsızlığını elde etmek için yaptığı Kurtuluş Savaşı, bunu izleyen değişimler anlatılırken bağımsızlık, çağdaşlaşma gibi evrensel temalara da yer verilmiştir. Okuduğunuz metinde de görüldüğü gibi Atatürk, kazanımları korumak ve millet olarak çağdaşlaşma hedefine ulaşabilmenin yolunu göstermek için gençliğe seslenmiş ve onlara düşen sorumlulukları anlatmıştır. O, bunu yaparken bilgi ve kültür birikimini yansıtmış; konuya olan hâkimiyetini göstermiş, hitap ettiği topluluğun özelliklerini ve seviyesini göz önünde bulundurmuştur. Ayrıca metinde "bilfiil, hattâ, fakr u zarûret, müstevlî" gibi döneme özgü dil ve anlatım özelliklerini kullanmıştır.

Bir konuşmacı tarafından belli bir amaçla toplanan insanlar karşısında bir düşünceyi anlatmak, bir duyguyu aktarmak için yapılan etkili, anlamlı ve coşkulu konuşmaya söylev (nutuk, hitabet), bu konuşmayı yapan kişiye hatip denir. Söylevde ortak duyguları harekete geçirme amacı olduğundan konuşmanın içeriği kadar kullanılan kelimeler, tonlama ve vurgular da önemlidir. Söylevde konuşmacı, karşısındaki kitleye bir plan çerçevesinde hitap eder. Konuşmasını örneklerle destekleyip açık ve inandırıcı olmaya gayret eder. Söylevler siyasi, dinî, hukuki, akademik, kültürel ve sanatsal içerikli olabilir.

Dünya edebiyatında ilk hatipler arasında eski Yunan edebiyatından Demosthenes (Demostenes); Latin edebiyatından Cicero (Çiçero); Fransız edebiyatından Bossuet (Busse), Mirabeau (Mirabu), Robespierre (Robespier) gibi isimler bulunmaktadır. Dünya edebiyatının önde gelen siyasi hatiplerinden Cicero'nun söylevleri *Nutuklar*, *Hitabet*, *Cumhuriyet* gibi eserlerinde toplanmıştır. *Sokrates'in Savunması* adlı eser hukuki söylevin, Hz. Muhammed'in Veda Haccı sırasında okuduğu *Veda Hutbesi* dinî söylevin örneğidir.

Türk edebiyatında *Kök Türk Kitabeleri*'nden bugüne kadar her alanda pek çok söylev örneği ortaya konmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Halide Edip Adıvar, Süleyman Nazif, Behçet Kemal Çağlar, Selim Sırrı Tarcan gibi isimler farklı konularda söylevleri ile ön plana çıkmışlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinden alınan "Bunda milletim için ve gelecekteki evlâtlarımız için dikkat ve uyanıklık sağlayabilecek bazı noktaları belirtebilmiş isem kendimi bahtiyar sayacağım." cümlesinde altı çizili kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Atatürk, gençliği hangi konularda uyarmaktadır? Uyarılarını tek tek vurgulayarak yapmasının dinleyici ya da okuyucu üzerindeki etkisi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

3. Söylevin dinleyici üzerinde bırakacağı etkinin derecesini artırmak için özellikle söylev; sonuç bölümü kısa, etkili ve vurgulu bir cümle ile bitirilmelidir. Sizce okuduğunuz metnin son bölümü bu özelliği taşımakta mıdır? Niçin?
4. Metinde hatibin duygu ve coşku yüklü cümlelerinin altını çiziniz.
5. Atatürk'ün, nutkunu söyleme amacını belirttiği bölümü tespit edip bu bölümün altını çiziniz.
6. Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni neden Türk gençliğine emanet etmiştir?
7. Atatürk'ün farklı zamanlarda söylediği özdeyişlerinden birini aşağıda boş bırakılan yere yazınız. Yazdığınız sözün neden aklınızda kalmış olabileceğini açıklayınız.

.....

8. Metnin ana düşüncesi ile yardımcı düşüncelerini söyleyiniz.
9. Metindeki anlatım biçimi ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz.
10. Aşağıda Cevdet Kudret'in *Örneklerle Edebiyat Bilgileri* adlı kitabından alınan, Sokrates'in yaptığı savunmanın bir bölümüne yer verilmiştir. Bu savunmanın *Nutuk*'tan ayrılan ve *Nutuk*'a benzeyen yönlerini söyleyiniz.

> Benim kötülenmeme yol açan ve Meletos'u bu davayı aleyhime açmaya cesaretlendiren suçlamanın ne olduğunu araştıralım. Bana iftira edenler bakalım ne diyorlar. Suçlamalarını şöyle kısaca toplayacağım: "Sokrates kötü bir insandır: Yer altında, gökyüzünde olup bitenlere karışıyor, eğriyi doğru diye gösteriyor, bunları başkalarına da öğretiyor." Suçlamanın aşağı yukarı özü bu. Aristophanes'in komedyasında gördüğünüz gibi: Sahnede Sokrates adlı bir adam dolaştırılıyor, havada gezdiğinden, benim hiç, ama hiç anlamadığım şeylerden dem vurarak bir sürü saçma sapan sözler söylüyor. Meletos'un bana açtığı bu davadan kurtulamayayım ki, Atinalılar, gerçekte benim bunlar üzerine en küçük bir bilgim bile yoktur. Burada bulunanların çoğu bunun doğruluğuna tanıktır, onlara sesleniyorum: – Beni dinleyenler! İçinizde bu sorunlar üzerine şimdiye kadar tek söz söylediğimi bilen varsa buradakilere söylesin...

Yazarın Biyografisi

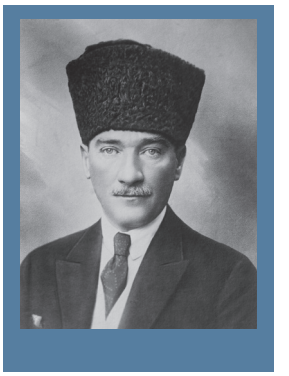

Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938): Selanik'te doğdu. Manastır Askerî İdadisini, Harp Akademisini bitirdi. Çanakkale Savaşı'nda komuta ettiği 19. Tümen düşmana karşı önemli başarılar kazandı, albaylığa yükseldi. Mondros Mütarekesi'nden sonra 9. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. Aynı yıl Erzurum ve Sivas kongrelerini toplayarak vatanın kurtuluşu için izlenecek yolun belirlenmesini sağladı. 23 Nisan 1920'de arkadaşlarıyla TBMM'yi açtı ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak amacıyla toplumsal, hukuki alanlar ile sağlık, eğitim, kültür, ekonomi alanlarında düzenlemeler yaptı. Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunu kurdu. Soyadı Kanunu gereğince 24 Kasım 1934'te TBMM kararıyla Mustafa Kemal'e Atatürk soyadı verildi. 1927, 1931 ve 1935 yıllarında TBMM tarafından cumhurbaşkanı seçildi.

Mustafa Kemal Atatürk'ün *Nutuk, Geometri, Zabit ve Kumandan ile Hasbihal, Yurttaşlık Bilgisi* eserlerinden bazılarıdır.

METİN BİTERKEN...

- Günümüz kitle iletişim araçlarının güzel ve etkili konuşma konusunda bireye sağlayabileceği katkılar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Hazırlık

1. Bir yeri gezerken o yerin hangi özellikleri dikkatinizi daha çok çeker? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. Günlük hayatta dilin doğru, etkili ve yerinde kullanılması oldukça önemlidir. Sizce insanlar bu yönlerini geliştirmek için neler yapabilir?

2 | SAN'AT VE İSTİKBALİMİZ

Aziz Efendiler:

Mektebinizin diploma verilme gününde Bursa'da bulunduğum için ne kadar memnun olduğumu tahmin edemezsiniz. Bu merasime katılmadan önce demirhanenizi, marangozhanenizi, bütün tezgâhlarınızı hususî bir merakla tetkik ettim. Eserlerinizden memnun olduğumu, başarı ile çalıştığınızı size söyleyebilirim.

Mektebiniz öyle bir şehirde yapılmıştır ki, asıl mektep burası değil, Bursa'nın kendisidir. Bursa, Doğunun en meşhur san'at merkezlerinden biridir. Yetiştirdiği şâirler, mimarlar, ilim ve san'at adamları, hattâ hezarfenler, Bursa'yı eski Osmanlı İmparatorluğu'nun en mâruf bir ilim ve hüner ocağı hâline koymuştu. Bursamızda arkeolog, târihçi ve san'at adamı haftalarca, aylarca tetkik edecek ne bol mevzular bulur. Bursa, Bizans târihinden beri yerlinin ve yabancının dâima ziyaret ettiği ve sevdiği asil hâtıralarla dolu olan bir yerdir. Ben burada tahsil müddetini bitiren arkadaşlarımıza el emekleriyle hayat ve geçimlerini temin etmeğe başlayacakları bir devrin kapıları açılırken babalarının san'atta nasıl bir mevkii olduğunu anlatmak ve onlara tuttukları yolun ululuğu hakkında düşündüklerimi söylemek isterim.

Bilgi Kutusu

Hamdullah Suphi Tanrıöver; söylevlerinde yer verdiği görüş, yorum ve öğütleriyle Türk gençliğine yol göstermiştir.

Aziz Efendiler,

Türk milletinin son nesilleri, millî ve mahallî san'atların umumî bir düşgünlüğüne şâhid olmaktan doğan bir hüzün içindedir. Hâlbuki milletler için iyi ve yüksek bir mâzi kadar kuvvet kaynağı olabilecek bir şey düşünülemez. İçinde oturduğunuz şehre bakınız, hangi tarihçinin, hangi münekkidin kitabı size bu Bursa sokakları kadar Türk san'atının mâzisi hakkında en güzel ve en doğru şâhidliği yapabilir? Tarih endişesinin hareket getirdiği faaliyet, nerede incelenmeğe değer bir mâzi varsa, orada usanmak bilmez bir yoklama, bir arama vücude getiriyor.

Uzak memleketlerde, Tep'te, Ninova'da Atina'da, Roma'da kazma iniyor, kalkıyor; maziyi ve maziyete ait olan gerçekleri arıyor. Anadolu'da Yunan ve Roma yıkıntıları çevresinde İngilizler, Almanlar, Fransızlar, Amerikalılar araştırmalar yapmakla meşguldürler. Selçuk Türkleri'ne âid olan eserler gitgide daha fazla merak ile değerlendirilmektedir. Ya bu güzel Bursa, Batı Türkleri'nin san'at ve siyâset târihinde o kadar önemli bir yeri olan sevgili Bursa, geçmiş günlerden kalan eserleriyle bize neler söylüyor? On dördüncü ve on beşinci asırdaki Bursa'yı çok geniş bir inceleme ile bize değerli eserinde anlatmış olan Parvillé'den beri bu şehrin, san'at bakımından değerine uygun bir derecede ele alındığını gösterir diğer bir eser tanımıyorum. Edhem Paşa'nın Osmanlı Mimarisi ismini taşıyan muazzam eserinde; Bursa'ya çok geniş ve önemli bir yer verilmiştir. Fakat hâtırası kalbimizde minnettarlık uyandıran bu seçkin vezirimiz, çok büyük bir ihtiyacı karşılayan bu eserini bırakmakla beraber,

Yeşil Türbe /Bursa

belki kendisinden sonra geleceklerin de eski Anadolu'nun san'at merkezlerini ayrı ayrı tanıtacak kitaplar yayınlayacaklarını umarak gözlerini kapatmıştır. Şehirler, ayrıca Bursa gibi eski eserlerle dolu olanlar, bir milletin kendine has dehâsını anlatan en güzel vesikalardır. Gelip geçenler nasıl bir zevk taşıdılar, âdetleri ne idi, zevklerinin ayrı yanı neden ileri geliyordu, eski bir şehri gezerken, bunun sayısız delillerine rastlarsınız. Bursa'da bulunduğum üç dört günden beri, fırsat buldukça gidip eski mezarlıkları ziyaret ediyorum. Osmanlı Hakanlığı daha bir çocuk halinde iken, o devirde yaşayan atalarımızın ruhunda ne kadar yalınlık, ne kadar üstünlük olduğunu bu mezar taşları kadar bize apaçık ve güzel söyleyecek bir lisana nerede tesadüf olunabilir. Bursa mezarlıkları eski Bursa'daki mermer işçilerinin eriştiği ustalık derecesini bize göstermektedir. Demir kalemini bu kadar yerinde kullanan mermer yontucular ancak, san'atın âilede soydan bir terbiye şeklini aldığı yerlerde yetişebilir.

(...)

Bilir misiniz? Mes'ut ve kuvvetli bir vatan, iş tutan her vatan evlâdının kendi işinde yüksek bir olgunluk derecesine varmasından doğar. Kunduracı çok muhterem bir iş yapmakta olan bir adamdır. Her Türk kunduracısı çalışırken, bu işte başka milletleri geçmeyi kendisine bir emel edinecektir. İpekçi tezgâhının başında, demirci örsünün başında, boyacı ipliklerini yıkarken, dokumacı bezini dokurken kendine tekrar edecek, atalarımızın her san'atta: erdiği misli olmıyan o ulaşılmaz dereceye ereceğim, hattâ onların hakkını ödemek için onları san'atımda geçeceğim.

(...)

Hamdullah Subhi Tanrıöver, *Dağ Yolu-2*
(haz.: Fethi Tevetoğlu)
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

emel : Gerçekleştirilmesi zamana bağlı istek.
hezarfen (hezâr-fenn): Çok bilen, elinden çok iş gelen.
mâruf : Herkesçe bilinen, tanınan, belli, sanlı.
mevzu : Konu.
misl (misil) : Eş, benzer, örnek.
muazzam : Çok büyük, çok iri, koskoca, koskocaman.
münekkit : Eleştirmen.
tahsil : Öğrenim.
tetkik etmek: İncelemek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının önemli yazarlarından Hamdullah Suphi Tanrıöver'in *Dağ Yolu-2* adlı eserinden alınmıştır. Yazar, metinde Bursa Sanat Okulunun diploma törenine katılmak amacıyla Bursa'ya gelişinden, buranın tarihî ve kültürel zenginliklerinden, şehrin beğendiği yönlerinden bahsetmiştir. Hamdullah Suphi; Bursa hakkında yaptığı konuşmadan hareketle tarihi tanımanın önemi, kültürel mirasa sahip çıkmanın gerekliliği, geçmişe vefa duyma konularını da dile getirmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli hatiplerinden olan Hamdullah Suphi Tanrıöver'in söylevleri, Fethi Tevetoğlu tarafından kitaplaştırılmıştır. Yazarın söylevlerinin içeriğini Kurtuluş Savaşı ve yeni Türk devletinin kuruluşu sırasında yaşanan olaylar oluşturur. Etkili ve güçlü bir anlatıma sahip olan Hamdullah Suphi, okuduğunuz metinde de olduğu gibi anlatımını seslenmelerle ve soru cümleleri ile zenginleştirmiştir. Ayrıca metinde geçen "san'at, şâhid, âid, siyâset, umumî vb." kelimeler dönemin imla özelliklerine uygun olarak eserde yer bulmuştur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Yazar metinde kime, niçin hitap etmektedir?
2. Yazar, metindeki "Mektebiniz öyle bir şehirde yapılmıştır ki, asıl mektep burası değil, Bursa'nın kendisidir." cümlesi ile Bursa'nın hangi yönüne dikkat çekmek istemiştir? Açıklayınız.
3. Yazarın "Şehirler, ayrıca Bursa gibi eski eserlerle dolu olanlar, bir milletin kendisine has dehâsını anlatan en güzel vesikalardır." sözüne katılıyor musunuz? Niçin?
4. Arkeologların, geçmişi öğrenmek adına sürekli araştırma ve incelemeler yapması, sizce bir topluma neler kazandırır?
5. Okuduğunuz metinden bilgi ve yorum içeren cümlelere örnekler bulup bunların altını çiziniz.
6. Metinde sözü edilen el sanatları nesilden nesile usta-çırak ilişkisi içinde günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bu düşünceden hareketle

   a) Okuduğunuz metinde el sanatlarının hangi özelliklerinin dile getirildiğini söyleyiniz.

   b) Günümüzde el sanatlarına gereken önemin verildiğini düşünüyor musunuz? Niçin?
7. Metinden yazar ve anlatıcının aynı kişi olduğunu destekleyen cümle örnekleri bularak aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

   .....

   .....
8. Okuduğunuz söylevin en çok hangi bölümü sizi etkiledi? Niçin?
9. Bir milleti millet yapan en önemli unsur olan kültür kavramı, TDK *Türkçe Sözlük*'te "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin." biçiminde tanımlanmıştır.

   Bu tanımdan hareketle okuduğunuz metinde kültürel mirasa ve geçmişe sahip çıkma, eskiye vefa borcunu ödeme ile ilgili cümlelerin altını çiziniz.

Yazarın Biyografisi

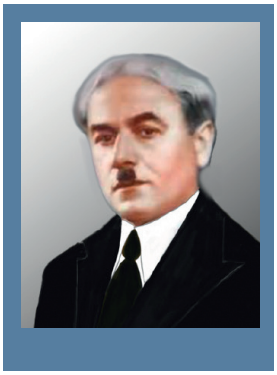

Hamdullah Suphi Tanrıöver (1885-1966): İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesini bitirdikten sonra çeşitli okullarda Türk edebiyatı ve sanat tarihi öğretmenliği yaptı. Siyasi yönü de olan Hamdullah Suphi; milletvekilliği, Millî Eğitim Bakanlığı ve büyükelçilik görevlerinde bulundu. Aynı zamanda bir tarihçi ve fikir adamı kimliğine sahip olan yazar, gazetelerle dergilerde şiirler ve mizahi yazılar yazdı. İlk olarak Fecriati Topluluğu'na, ardından Millî Edebiyat hareketine katıldı. Söylev türünde seçkin örnekler verdi. Şiirlerinde ve söylevlerinde Namık Kemal'in etkisi görüldü. Aşk ve tabiat konulu şiirlerinde sanatlı bir dil kullandı.

Yazarın konferans ve konuşmaları *Dağ Yolu-1, Dağ Yolu-2* adlı eserlerde toplandı. *Günebakan* ise düz yazılarının toplandığı eserdir.

METİN BİTERKEN...

- Okuduğunuz metin geçmişe sahip çıkma ve kültürel mirası koruma konusunda bilinçli olmanın gerekliliği ile ilgili size neler düşündürdü?

İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN ÖNCEKİ TÜRK EDEBİYATINDA SÖYLEV

Hazırlık

Kimler, niçin seslerinin gelecekte de duyulmasını ister? Bu isteği duyan kişilerin neler yapmaları gerektiğine ilişkin düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

KÜL TİGİN YAZITI

(G 1) Teŋri teğ Teŋride bolmış Türük Bilge Kağan, bu ödke olurtum. Sabımın tüketi eşidgil, ulayu iniygünüm, oğlanım, birki uğuşum bodunum, birye Şadapıt beğler, yırya Tarkat buyruk beğler, Otuz [Tatar.....] **(G 2)** Tokuz Oğuz beğleri bodunı, bu sabımın edgüti eşid katığdı tıŋla:

(...)

Teŋri yarlıkadukın üçün, [ö]züm kutum bar üçün, kağan olurtum. Kağan olurup **(G 10)** yok çığaŋy bodunuğ kop kubratdım: Çığany bodunuğ bay kıltım, az bodunuğ üküş kıltım. Azu bu sabımda iğid bar gu?

Türük beğler, bodun, bunı eşidiŋ! Türük [bodun ti]rip il tutsukıngın bunta urtum; yaŋgılıp ölsikingin yeme **(G 11)** bunta urtum. Neŋ neŋ sabım erser beŋggü taşka urtum. Angar körü biliŋ. Türük matı bodun, beğler, bödke körüğme beğler gü yangıltaçı siz?

Men b[eŋggü taş tikdim, Tabg]aç kağanta bedizçi kelürtüm, bedizettim. Meniŋ sabımın sımadı, **(G 12)** Tabgaç kağanıŋ içreki bedizçiğ ıttı. Aŋgar adınçığ bark yaraturtum; için taşın adınçığ bediz urturtum. Taş tokıtdım. Köngülteki sabımın u[rturtum... On-Ok oğlıŋ]a Tatıŋa teği bunı körü biling. Beŋggü taş **(G 13)** tokıtdım. Y[ağ]uk el erser, ança takı eriğ yerte irser, ança eriğ yerte beŋggü taş tokıtdım, bititdim. Anı körüp ança biliŋ. Ol taşığ[.....tokıt]dım.

Bu bitiğ bitiğme atısı Yolluğ T[iğin] b[itidim].

(D 1) Üze kök teŋri asra yağız yer kılıntukda, ekin ara kişi oğlı kılınmış. Kişi oğlınta üze eçüm apam Bumın Kağan, İştemi Kağan olurmış. Olurupan, Türük bodunıŋ ilin tör[üs]in tuta birmiş, iti birmiş. **(D 2)** Tört buluŋ kop yağı ermiş. Sü sülepen, tört buluŋ dakı bodunuğ kop almış, kop baz kılmış. Başlığığ yüküntürmiş, tizliğig sökürmiş. İlgerü Kadırkan yışka teği, kirü Temir Kapığka teği konturmış. Ekin ara **(D 3)** idi oksuz Kök Türük <iti> ança olurur ermiş. Bil<g>e kağan ermiş, alp kağan ermiş; buyrukı yeme bilge ermiş erinç, alp ermiş erinç. Beğleri yeme bodunı yeme tüz ermiş. Anı üçün iliğ ança tutmış erinç; iliğ tutup törüğ itmiş.

Günümüz Türkçesiyle

KÜL TİGİN YAZITI

(G 1) (Ben), Tanrı gibi (ve) Tanrı'dan olmuş Türk Bilge Hakan, bu devirde (tahta) oturdum. Sözlerimi baştan sona işitin, önce (siz) erkek kardeşlerim, (ve) oğullarım, birleşik boyum (ve) halkım, sağdaki Şadapıt beyler, soldaki Tarkan'lar (ve) kumandan beyler,

Bilgi Kutusu

Metinde geçen G harfi kitabelerin güney, D harfi de doğu bölümünü, yanındaki rakamlar da satır başlarını belirtmektedir. Metindeki sıralı noktalar ise okunamayan bölümleri göstermektedir.

Kök Türk Yazıtları'ndan

Otuz (Tatar.....) **(G 2)** Dokuz Oğuz beyleri (ve) halkı, bu sözlerimi iyice işitin (ve) sıkıca dinleyin:

(...)

Tanrı lûtufkâr olduğu için, benim (de) talihim olduğu için, hakan (olarak tahta) oturdum. Tahta oturup **(G 10)** yoksul (ve) fakir halkı hep derleyip topladım: Fakir halkı zengin yaptım, az halkı çok yaptım. Yoksa, bu sözümde yalan var mı?

(Ey) Türk beyleri (ve) halkı, bunu işitin! Türk (halkı), dirilip (nasıl) devlet sahibi olacağını buraya (taş üzerine) hâkkettim; yanılıp (nasıl) öleceğini de **(G 11)** buraya hâkkettim. (Söyliyecek) her ne sözüm var ise ebedî taşa hâkkettim. Ona bakarak (bu sözleri) öğrenin. (Ey) sadık Türk halkı (ve) beyleri, bu devirde (bana) itaat eden beyler, (sizler) mi yanılacaksınız?

Ben ebedi taş diktim, Çin hakanından ressam ve heykeltraşlar getirttim, (Kül Tigin'in türbesini) süslettim. (Çinliler) benim sözümü kırmadılar (ve) **(G 12)** Çin hakanının has sanatçılarını gönderdiler. Onlara olağanüstü bir türbe yaptırttım; içine (ve) dışına olağanüstü resim ve heykeller koydurttum.. On-Ok oğullarına (ve) yabancılarına kadar (hepimiz) bunları görüp öğrenin. Ebedi taş **(G 13)** hâkkettirdim. (Burası) yakın (bir) mevki olduğundan, ayrıca kolay erişilir (bir) yer olduğundan, böyle kolay erişilir (bir) yerde ebedi taş hâkkettirdim, yazdırttım. Onu görüp öylece bilin (ve öğrenin). O taşı (...hâkkettirdim).

Bu yazıyı yazan (Kül Tigin'in) yeğeni Yolluğ (Tigin'dir).

(D 1) Üstte mavi gök (yüzü) altta (da) yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında insan oğulları yaratılmış. İnsan oğullarının üzerine (de) atalarım dedelerim Bumın Hakan (ve) İştemi Hakan (hükümdar olarak) tahta oturmuş. Tahta otururak, Türk halkının devletini (ve) yasalarını yönetivermiş, düzenleyivermişler. **(D 2)** Dört bucak hep düşman imiş. Ordular sevk ederek, dört bucaktaki halkları hep almış, hep (kendilerine) bağımlı kılmışlar. Başlılara baş eğdirmiş, dizlilere diz çöktürmüşler. Doğuda Kingan dağlarına kadar, batıda Demir Kapı'ya kadar (halklarını) yerleştirmişler. (Bu) iki (sınır) arasında **(D 3)** pek örgütsüz (ve düzensiz yaşayan) Gök Türkleri düzene sokarak öylece hüküm sürerler imiş. (Onlar) akıllı hükümdarlar imiş, cesur hükümdarlar imiş; (emirleri altındaki) kumandanları da akıllı imişler şüphesiz, cesur imişler şüphesiz. Beyleri de halkları da barış ve uyum içinde imişler şüphesiz. Onun için devleti öylece yönetmişler; devleti yönetip yasaları düzenlemişler.

(...)

Talat Tekin, *Orhon Yazıtları*
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hâkketmek (hakketmek): Maden, ağaç, taş üzerine elle yazı veya şekil oymak.

yazıt: Bir kimse veya bir olayın anısını yaşatmak için bir şey üzerine kazılan yazı, kitabe.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin, Türk edebiyatında söylev türünün ilk örneği olarak kabul edilen *Kök Türk Kitabeleri*'nden alınmıştır. *Kök Türk Kitabeleri*; *Orhon Yazıtları*, *Orhon Abideleri* gibi isimlerle de bilinmektedir. *Kök Türk Kitabeleri* Vezir Tonyukuk (720-725?), Kül Tigin (732) ve Bilge Kağan (735) adlarına dikilmiş üç yazıttan oluşmaktadır. Okuduğunuz metin bu yazıtlardan biri olan *Kül Tigin Yazıtı*'ndan alınmıştır. *Kül Tigin Yazıtı*, dört yüzlü tek parça taştan oluşmuştur. Yazıtın batı yüzü Çince, diğer yüzleri Kök Türkçedir. Yazıtlarda Türk beylerine ve halkına seslenilmesinin yanı sıra Çin halkıyla ilişkiler, devletin nasıl yönetildiğine kadar birçok konuya değinilmiştir. Metindeki sesleniş son derece etkilidir. *Kül Tigin Yazıtı*,

Kül Tigin'in ağabeyi olan Bilge Kağan tarafından diktirilmiştir. Yazıt boyunca konuşan ve olayları anlatan Bilge Kağan, konuşmayı yazıya geçiren ise Yolluğ Tigin'dir.

Kök Türk Kitabeleri, Türk adının geçtiği ilk metinler olmaları yönüyle önemlidir. Metinde, Türk devlet adamlarının milletine hesap vermesi ve milletiyle hesaplaşması dikkat çekicidir. Türk dilinin ilk yazılı belgelerinden biri olan eser; Türk töresine, medeniyetine ve kültürüne ait pek çok bilgiyi barındırması açısından da önemli bir yere sahiptir. Kitabelerdeki etkili ve güçlü anlatım ikilemeler, deyimler, atasözleri, söz sanatları gibi unsurlarla sağlanmıştır. Kitabeler II. Kök Türk (Kutluğ) Devleti Dönemi'nde dikilmiştir. *Kök Türk Kitabeleri*'ndeki yazılar Danimarkalı dilci Vilhelm Thomsen (Vilhelm Tomsın) tarafından çözümlenmiştir. Kitabeler günümüzde Moğolistan sınırları içinde bulunmaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde devlet yönetimi ile ilgili nasıl bir fikir edindiğinizi metinden vereceğiniz örneklerle anlatınız.

2. Metindeki millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirleyiniz.

3. Metnin konusu ile hedef kitlesi arasında nasıl bir ilişki vardır?

4. Bu metnin söylev türüne ait olabileceğini belirten dayanak noktalarınızdan ikisini söyleyiniz.

5. Kül Tigin âbidesi, kaplumbağa şeklindeki oyuk bir kaide taşına oturtulmuştur. Keşfedildiği zaman, bu kaidenin yanında devrilmiş bulunuyordu. Bilhassa devrik vaziyette rüzgâra maruz kalan kısımlarında tahribat ve silintiler olmuştur. Sonradan yerine dikilmiştir. Yüksekliği 3,75 metredir. İtina ile yontulmuş, bir çeşit kireç taşı veya saf olmayan mermerdendir. Yukarıya doğru biraz daralmaktadır. Dört cephelidir. Doğu ve batı cephelerinin genişliği aşağıda 132, yukarıda 122 santimdir. Güney ve kuzey cepheleri ise aşağıda 46, yukarıda 44 santimdir. Âbidenin üstü kemer şeklinde bitmektedir ve yukarı kısımda beş kenarlı olmaktadır. Doğu cephesinin üstünde kağanın işareti vardır. Batı cephesi büyük bir Çince kitabe ile kaplıdır. Diğer üç cephesi Türkçe kitabelerle doludur.

Muharrem Ergin'in *Orhun Abideleri* adlı kitabından alınan bu bilgilerden hareketle

a) Aşağıdaki numaralandırılmış görsellerden hangisinin *Kül Tigin Abidesi*'ne ait olabileceğini belirleyiniz.

I

II

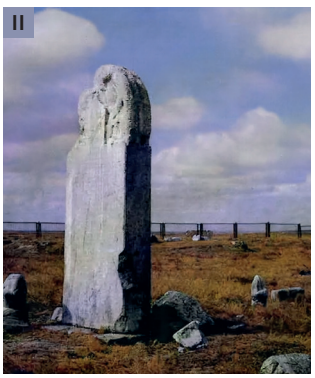

III

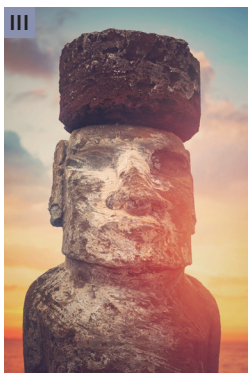

IV

b) Verilen görsellerde *Kül Tigin Abidesi*'ni belirlerken metinde size yardımcı olan bölümlerin altını çiziniz.

6. Metinde anlatılanlar için hangi anahtar kelimeleri kullanırdınız? Bu kelimeleri aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

7. Metnin üslup özelliklerini belirleyiniz. Metnin üslup özelliklerini belirlemek için hangi aşamaları takip ettiğinizi şemalaştırınız.

8. Aşağıda Atatürk'ün *Nutuk* adlı eserinden bir bölüm ile Talat Tekin'in *Orhon Yazıtları* adlı eserinden günümüz Türkçesine çevrilmiş bir bölüm verilmiştir. Bu kitaplardan birini okuyunuz. Okuduğunuz metinde ilginizi çeken bölümleri yazarak yazınızı sınıf panosunda paylaşınız.

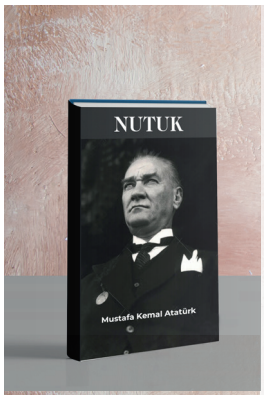

NUTUK

Efendiler, milletimizin sosyal, ekonomik, kısacası bütün medenî iş ve ilişkilerinde feyizli sonuçlar veren yeni kanunlarımız da, kadın hak ve hürriyetlerini sağlayan ve aile hayatını sağlamlaştıran Medenî Kanun da bu sözünü ettiğimiz devrede çıkarılmıştır.

Görülüyorki, biz her vasıtadan yalnız ve ancak bir tek temel görüşe dayanarak yararlanırız. O görüş şudur: Türk milletini medenî dünyada, lâyık olduğu mevkie yükseltmek, Türkiye Cumhuriyeti'ni sarsılmaz temelleri üzerinde her gün daha çok güçlendirmek...

ORHON YAZITLARI

(Ben) hiç de zengin ve müreffeh (bir) halk üzerine hükümdar olmadım. (Tam tersine) karnı aç, sırtı çıplak yoksul ve sefil (bir) halk üzerine hükümdar oldum. Kardeşim Kül Tigin ile konuşup anlaştık. Babamızın, amcamızın kazanmış oldukları halkın adı sanı yok olmasın (D 27) diye, Türk halkı için gece uyumadım, gündüz oturmadım. Kardeşim Kül Tigin ile, iki Şad ile (birlikte) ölesiye yitesiye çalıştım, çabaladım. Öylece çalışıp çabalayıp birleşik halkı ateş (ile) su (gibi birbirlerine düşman) etmedim.

Yazarın Biyografisi

Bilge Kağan (683-734): İlteriş (Kutluğ) Kağan'ın oğludur. Küçük yaşta babasını kaybeden Bilge Kağan, 697'de Tarduşların (Batı ilinin) yöneticisi oldu. O dönemde Kök Türk Devleti'ni yöneten amcası Kapgan Kağan'ın ölümü üzerine Bilge Kağan, yönetime geçti. Bilge Kağan tüm askerî yönetimi Kül Tigin'e bıraktı. Devlet yönetiminde veziri Tonyukuk'un büyük katkısı oldu. Yaptığı savaşlar neticesinde devletin sınırlarını genişletti. Ülke refahının artmasında ticaretin önemini görerek çoğu savaşını ticaret yapmasını engellemek isteyen boylara karşı yaptı. Bilge Kağan, Kök Türklerde oldukça kısa yazılan mezar yazıtlarını uzun tutarak tarih ve dil açısından çok önemli belgeler bıraktı.

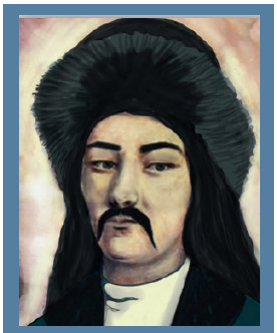
Temsilî

METİN BİTERKEN...

- Devlet yönetiminde iyi olabilmek için öncelikle kişinin kendisini doğru ve iyi yönetebilmesi gerekir. İçinde bulunduğunuz çağda kişinin kendini iyi yönetebilmesi için neler yapabileceğini gerekçelerinizle anlatınız.

İSLAMİYET ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATINDA SÖYLEV

Hazırlık

1. "Tatlı söz dinletir, tatsız söz esnetir." atasözü ile ilgili düşüncelerinizi sınıfta sözlü olarak paylaşınız.
2. Aşağıda Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u kuşattığı günün sabahı, Topkapı dışındaki karargâhında kumandanlarına söylediği hitabetin bir bölümü verilmiştir.

   Söylev türünün özelliklerini göz önünde bulundurduğunuzda metnin zihninizde uyandırdığı anahtar kavramları aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

KONSTANTİNİYYE (İSTANBUL) BİZİM OLACAKTIR

Ey, benim paşalarım, beğlerim, ağalarım, bu Konstantiniyye çenginde silâh arkadaşlarım!

Sizleri, kararlaştırdığım umumî taarruzda, şimdiye kadar gösterdiğinizden daha büyük fedakârlık istemek için buraya topladım. Cihana nam salmış bu şehri zaptedeceksiniz. Bu şehri zapteden kahramanlar olarak, şan ve şerefle yâd edileceksiniz.

Sahipleri bize daima pusu kurmuş olan bu şehri aldıktan sonra, kapılarımız açık yatabileceğiz.

(...)

.....

I. MURAD'IN KOSOVA MEYDAN MUHAREBESİ'NDEKİ KONUŞMASI

Gaziler!

Bugün gayret günüdür. Hamiyet gösterme sırası, erlik zamanı ve mertlik demidir. Bunca yıldan beri vatan sizinle övünmekte, gurur duymaktadır. Şimdi sizden bir kere daha bütün cihana yayılmış şöhretinizi doğrulayacak merdane hareketler diler.

Bugün heybetinizle titreyen şu Kosova Ovası muzaffer olacak şanlı sancağımızın Macaristan içlerine doğru gitmesini, bundan sonra hiçbir düşman ordusu durduramayacaktır!

Bugün elde edeceğimiz şanlı bir galebe, bütün Rumeli'nde Allah'ın birliğini yaymamıza vesile olacaktır. İnsan ömrü uzun olsa bile, bilmez misiniz ki, ebedi değildir. Bir gün biter, son bulur. Baki kalacak olan Yüce Allah'tır.

Allah'ın birliğini yayarak cennete varmak isteyenlere, işte şanlı savaş meydanı...

Allah Allah diyerek hücum ve savlet eyleyiniz.

I. Murad

Metin Özdemir, *Hitabet*

Bilgi Kutusu

Söylevler, toplulukların bir düşünce etrafında tek yumruk olmasını sağlar ve insanları harekete geçirir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

dem : Zaman, çağ.
galebe : Yengi.
hamiyet : Bir insanın kendi yurdunu, ulusunu ve ailesini koruma çabası.
heybet : 1. Korku ve saygı uyandıran görünüş, mehabet. 2. Büyüklük, ululuk, azamet.
muzaffer : Üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış, yenmiş, utkulu.
savlet : Şiddetli saldırı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz metin I. Murad'ın Kosova Meydan Muharebesi'ne başlamadan önce Kosova'da askerlerine hitaben yaptığı konuşmadır. I. Murad bu söylevinde askerlerine seslenerek onları mücadeleye çağırmıştır. I. Murad'ın millî ve dinî motiflere yer verdiği bu nutku, bu dönemin etkili ve unutulmaz konuşmalarından biri olmuştur.

I. Murad, vatanın kurtuluşu için ordusunu harekete geçiren ve askerlerine önderlik eden o devrin milliyetçi, mücadeleci, cesur bir komutanıdır. I. Murat, millî duyguları, bağımsızlık ümidini ve aşkını askerlerinin yüreğine yerleştiren heyecanlı konuşmalar yapmıştır. Böylece askerlerin vatanseverlik duygularını kabartmış, bağımsızlık ruhunu yeniden canlandırmak ve millî bir kimlik oluşturabilmek için çalışmıştır. Bu nutukta da insanlara mücadele fikrini aşılarken toplulukları aynı duygu ve düşünce etrafında bir araya getirmeyi amaç edinmiş, bağımsızlık ruhunu kendi gözlemlerine dayanarak aktarmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde geçen "Şimdi sizden bir kere daha bütün cihana yayılmış, şöhretinizi doğrulayacak merdane hareketler diler." ve "Bugün elde edeceğimiz şanlı bir galebe, bütün Rumeli'nde Allah'ın birliğini yaymamıza vesile olacaktır." cümlelerinde altı çizili kelime ve kelime grubunun anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin *Türkçe Sözlük*'ünden kontrol ediniz.
2. Metinde geçen "Hamiyet gösterme sırası, erlik zamanı ve mertlik demidir." ifadesi ile anlatılmak istenen nedir?
3. Metnin konusu ile türü arasındaki nasıl bir ilişki vardır?
4. Metin; yazıldığı dönemin siyasi, sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili hangi gerçekleri yansıtmaktadır?
5. Metindeki millî ve manevi değerleri belirleyerek bunların metinde niçin kullanıldığını açıklayınız.
6. Millî Mücadele, imkânsız koşullar altında bile boyun eğmeme, fedakârlık, bağımsızlık, özgürlük gibi değerleri ön plana çıkardığından büyük önem taşımaktadır. Bu dönemde Türk milleti her şeyi ile tek vücut olmuş, büyük fedakârlıklar ve büyük acılar yaşayarak bu zaferi kazanmıştır. Bu millî birlik ve beraberlik ruhunu yansıtan en güzel örneklerden biri aşağıda bir parçası verilen *Üç Şehitler Destanı*'dır. Bu parça ve okuduğunuz söylev örneğini temanın ele alınışı, dil ve anlatım bakımından karşılaştırarak düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

ŞAHA KALKAN TOPRAK

Sürdü atını, koca Kemalettin Sami Bey
Ardından bizler de kanatlandık.
Ne oldu, nasıl oldu, hâlâ anlaşılmaz,
O sıra cümlemiz atlandık.

Hücum ak tepeye kara bayırlardan,
Devletime göz dikmiş yedi devlet üzre.
Uykusunu yitirmiş analar, kızlar,
Sevgisiz evler mahzun, hücum muhabbet üzre.

Hücum, bu ovaların ardına değil,
Düşmandaki bütün memleket üzre.
Süngüsüz, mermisiz, dipçiksiz,
Hücum bir kuvvetle, bin kuvvet üzre!

Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Bütün Şiirleri 1*

7. Aşağıdaki metni I. Murad'ın söyleviyle tema ve üslup özellikleri bakımından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

SULTAN AHMET NUTKU

Kardeşlerim, evlâtlarım:

(...)

Yemin ediyorum ki, Osmanlı sancağına, tarihine hıyanet etmeyeceğim. Allah'a, hakka, milletlerin ilâhî hakkına dayanan Türk milleti, bütün Müslüman ve Türk dünyasına ilân ediyorum. Dâvamızı ilân ediyorum.

Türkler'e zalim diyenler öyle günah işliyorlar ki, tarihin karşısında onların günahlarını, bütün denizlerin bitmez tükenmez suları bile yıkayamayacaktır.

Bugün karşımızda yükselen ses, Müslüman kardeşlerin sesidir. Esaret boyunduruğu can damarlarına geçmiş olan milletler bizim felâketimiz karşısında gür sesleriyle bağırıyorlar. Ben, kardeş Müslüman dünyalarına sizin nâmınıza hitap ediyorum. Dâvamız şudur: (...) Bu dâvamız da, Türklerin hak ve istiklâlidir. Türkler, Türkiye'nin ebedî haklarına asla dokundurmayacaklar; yarın hakkın mahkemei kübrası (en büyük) önünde zalimlerin hepsi mahkemeye çekilecek, onlara, bizim kanlarımızı döktürdünüz, diyecekler. İşte kardeşlerim, işte evlâtlarım, dâvanızdan kaçmayınız. O gün size hak verecekler. Bugün iki dostunuz vardır: Birisi, kalbi, mâbedleri bizimle beraber olan Müslüman dünyası; diğeri, zalimleri yakasından sürükleyecek büyük milletlerdir.

Halide Edip Adıvar
(Kısaltılmıştır.)

.....

.....

.....

.....

.....

Yazarın Biyografisi

I. Murat (1326- 1389): Murat Hüdavendigâr olarak da bilinir. 1360-1389 arasında Osmanlı padişahlığı yaptı. Anadolu ve Balkanlarda giriştiği fetihlerle Osmanlı Devleti'nin sınırlarını genişletti, yeni kurumlar oluşturdu. Orhan Gazi ile Nilüfer Hatun'un oğludur. 1340'a doğru Bursa sancakbeyi olduğu sanılmaktadır. Ağabeyi Süleyman Paşa komutasında Rumeli fetihlerine katıldı. Onun ölümü ile bölgedeki birliklerin komutasını üstlendi. Babasının ölümünden sonra Bursa'ya geldi ve tahta çıktı. Onun döneminde devlet yönetimi kurumsal bir yapı kazandı, devşirme sistemi uygulanarak Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı kuruldu. Döneminde birçok başarı elde etti.

METİN BİTERKEN...

- Bir topluluğa bir düşünceyi aşılamak, o topluluğu bir amaç doğrultusunda yönlendirmek için söylev türünün dışında başka hangi edebî türler kullanılabilir?

Dil Bilgisi

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

1. *Nutuk* metninden alınan "Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi vazifen; Türk istiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!" ifadelerinde kullanılan ünlem işaretlerinin kullanım amacını ve içeriğe katkısını söyleyiniz.

2. *San'at ve İstikbalimiz* adlı metinde geçen aşağıdaki ifadelerde büyük harflerin kullanılma gerekçelerini bu ifadelerin karşılarında boş bırakılan yere yazınız.

- 19 Haziran 1926'da Bursa San'at Okulu'nda: .....
- Aziz Efendiler,: .....
- Uzak memleketlerde, Tep'te, Ninova'da, Atina'da, Roma'da kazma iniyor, kalkıyor; maziyi ve maziyete ait olan gerçekleri arıyor.: .....
- Anadolu'da Yunan ve Roma yıkıntıları çevresinde İngilizler, Almanlar, Fransızlar, Amerikalılar araştırmalar yapmakla meşguldürler.: .....
- Edhem Paşa'nın Osmanlı Mimarisi ismini taşıyan muazzam eserinde; Bursa'ya çok geniş ve önemli bir yer verilmiştir.: .....

3.

> Bilir misiniz? Mes'ut ve kuvvetli bir vatan, iş tutan her vatan evlâdının kendi işinde yüksek bir olgunluk derecesine varmasından doğar. Kunduracı çok muhterem bir iş yapmakta olan bir adamdır. Her Türk kunduracısı çalışırken, bu işte başka milletleri geçmeyi kendisine bir emel edinecektir. İpekçi tezgâhının başında, demirci örsünün başında, boyacı ipliklerini yıkarken, dokumacı bezini dokurken kendine tekrar edecek, atalarımızın her san'atta: erdiği o misli olmıyan o ulaşılmaz dereceye ereceğim, hattâ onların hakkını ödemek için onları san'atımda geçeceğim.

San'at ve İstikbalimiz adlı metindeki bu sözleri söyleyen bir konuşmacının düşünce yapısını yansıtabilecek iki cümleyi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

- .....
- .....

4. Aşağıdaki parça *Kül Tigin Yazıtı*'ndan alınmıştır. Buna göre Türk dilindeki ses değişimi ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

> **(D 1)** Üze kök tengri asra yağız yer kılıntukda, ekin ara kişi oğlı kılınmış. Kişi oğlınta üze eçüm apam Bumın Kağan, İştemi Kağan olurmış. Olurupan, Türük bodunıng ilin tör[üs]in tuta birmiş, iti birmiş.
>
> **Günümüz Türkçesiyle**
> **(D 1)** Üstte mavi gök (yüzü) altta (da) yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında insan oğulları yaratılmış. İnsan oğullarının üzerine (de) atalarım dedelerim Bumın Hakan (ve) İştemi Hakan (hükümdar olarak) tahta oturmuş. Tahta otururak, Türk halkının devletini (ve) yasalarını yönetivermiş, düzenleyivermişler.

5. *I. Murad'ın Kosova Meydan Muharebesi'ndeki Konuşması*'nda geçen aşağıdaki kelime gruplarını kullanarak boş bırakılan yere bir paragraf yazınız.

gayret günü | gurur duymak | muzaffer olmak | insan ömrü | baki kalmak

.....

.....

.....

.....

YAZMA

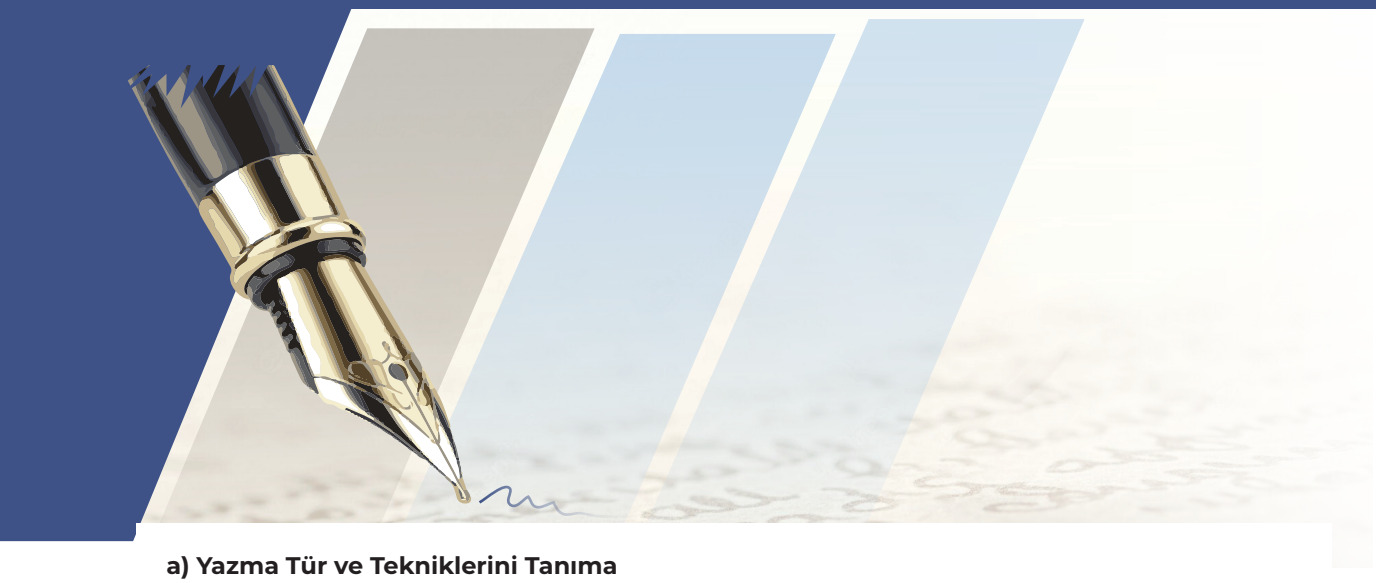

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Konuşma, insanların duygu ve düşüncelerini aktarmalarında en etkili iletişim biçimidir. Konuşma sayesinde kişinin bireysel ve zihinsel becerileri gelişir, öğrenme eylemi kolaylaşır. En etkili konuşma biçimlerinden olan söylev, toplumları yönlendirmede önemli yöntemlerden biridir.

Söylev, coşkulu ve heyecanlandırıcı olması bakımından diğer konuşma türlerinden ayrılır. Bu nedenle bir söylev metninde duygulu ve coşkulu ifadelere yer verilir. Amaç, içerik ve sınırların belirlenmesinin ardından konuşmaya ilgi çekici bir giriş yapılır. Konuşmalara farklı yöntemlerle giriş yapılabilir. Hikâye, fıkra gibi türlerden alıntı yapılması bunlardan biridir. Bir düşüncenin yanlışlığının dile getirilmesi, soru sorulması, merak uyandıracak ifadeler kullanılması söyleve giriş yapma konusunda uygulanabilecek diğer yöntemlerdir. Konuşma sürecinin en önemli aşaması, konuşmanın amacına ulaşmasını sağlayacak uygun ifadelerin seçimidir. Ayrıca konuşmacı, hitabında etkileyici ve inandırıcı olmak için tekdüzelikten uzak durmaya özen göstermeli ve dinleyenleri ikna etmeyi amaçlamalıdır.

b) Uygulama

- Güncel bir konudan yola çıkarak bir söylev metni yazınız. Söylevinizi yazarken aşağıda verilen bilgilerden yararlanınız.

  - Söylevinizin planını (giriş, gelişme ve sonuç) yapıp hedef kitlenizi belirleyiniz.
  - Konuşmanızın içeriğini ve amacını dile getiriniz.
  - Söylevin başında ve gerektiği yerlerde hedef kitleye uygun bir hitap kullanınız.
  - Dinleyenlerin duygularını harekete geçirecek samimi bir üslup kullanınız.
  - Söylevinizi kısa ve etkili bir cümle ile bitiriniz.
  - Hazırladığınız söylevi açıklık, akıcılık, duruluk, yalınlık ve kelime tercihleriniz bakımından gözden geçiriniz.

- Yazdığınız metnin hukuki ve ahlaki sorumluluğunu göz önünde bulundurarak söylevinizi çeşitli yollarla (sınıf ve okul panolarında, dergilerde, gazetelerde, elektronik ortamda vb.) paylaşınız.

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

İnsan, hayal ve düşünceleri sözlerle aktarma ihtiyacı duyar. Bu ihtiyacın bir gereği olarak hazırlanan söylevler, kişileri belirli bir amaca yönlendirmeyi hedefler. Söylevlerde konuşmanın amacı, dinleyicilerin duygularını harekete geçirmektir.

İyi bir dinleyici ve iyi bir okur olmak, yüksek sesle kitap okumak, çeşitli ortamlarda konuşma denemeleri yapmak hatibin konuşma ve dinleyiciyi etkileme gücünü artırır. Söylev sırasında dinleyicilere bir düşünceyi, bir duyguyu aşılamak isteyen konuşmacı, hedef kitlesini belirlemeli; dinleyicilerin ilgi ve dikkatini konu üzerinde toplamalıdır. Söylev, etkileyici bir biçimde sonlandırılmalıdır.

b) Uygulama

- Güncel bir konudan yola çıkarak hazırladığınız söylevinizi sınıfta sununuz. Sunum sırasında aşağıdaki uyarıları göz önünde bulundurunuz.

  - Konuşma öncesinde prova yapınız.
  - Konuşmanıza etkili bir başlangıç yapınız.
  - Konuşmanız sırasında sesleri ve heceleri birbirine karıştırmadan, tam ve doğru çıkarmaya, kelime ve cümle vurgusuna dikkat ediniz.
  - Ses tonunuzu amacınıza, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun şekilde ayarlayınız.
  - Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınınız (“hım, eee, ııı” gibi sesleri veya “işte, hani, yani, şey, mesela, atıyorum” vb.).
  - Konuşmanızda beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanmaya özen gösteriniz.
  - İçeriğe ve hitap ettiğiniz kitleye uygun jest ve mimikler kullanarak dinleyici ile göz teması kurunuz.
  - Konuşmanızın içeriğini deyim, atasözü, vecize, terim, alıntı, kısa hikâye, anı, şiir vb. unsurlarla zenginleştiriniz.
  - Konuşmanızda görsel ve işitsel araçlardan yararlanınız.

SÖYLEV (NUTUK) ÜNİTESİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki parçada boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelimelerden uygun olanlarını yazınız.

canlı ve hareketli | beden dili | deneme | ses | monoton | hatip | konferans | Demosthenes | makale | söylev (nutuk) | Cicero

1. Bir topluluğa bir düşünceyi aşılamak, o topluluğu duygulandırmak ve coşturmak amacıyla söylenen güzel ve etkili konuşmalara ....., bu amaç doğrultusunda konuşan kişiye de ..... denir. Konuşmacı, konuşması sırasında ..... tonunu etkili biçimde kullanmalıdır. Ayrıca konuşmacı dikkati çekmek amacıyla ve söylediklerinin kolay anlaşılması için ..... bir dil tercih etmelidir. Hitap eden kişi ayrıca ..... konusunda bilgi sahibi olmalıdır. Eski Yunan ve Latin edebiyatının önemli isimlerinden olan ..... ve ..... dünya edebiyatında bu becerileriyle tanınmışlardır.

Aşağıda rakamlarla verilen özdeyişleri harfler ile verilen ana düşünce cümleleriyle eşleştirerek harfleri rakamların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Özdeyişler

( ) **I.** Söylemek istediklerini bir sürü lafla anlatmak isteyen biri, hedefine bir taşla nişan almak yerine, bir avuç taş atarak bir tanesinin isabet edeceğini ümit eden kötü bir nişancı gibidir. [Samuel Johnson (Semyıl Cansın)]

( ) **II.** Çok konuşmak başka, iyi konuşmak ise bambaşka bir şey. [Sophokles (Sofokles)]

( ) **III.** Ne mutlu o kimseye ki söyleyecek bir şeyi olmadığı zaman bu gerçeği kelimelerle göstermeye çalışmaz. [George Eliot (Corç Elyıt)]

( ) **IV.** Herkes gerçeği söyleyebilir, ama metodik olarak, ifrata kaçmadan tam bir şekilde söyleyebilmeyi de pek az insan başarabilir. (Montaigne)

( ) **V.** Kafandakilerden dinleyicilerine vereceklerini, uzunluğuna değil, derinliğine ver. (Montesquieu)

Ana Düşünce Cümleleri

a) Konuşmacı dinleyiciye faydalı olacak bir söz söyleyecekse konuşmalıdır.

b) Çok konuşan her insanın iyi konuştuğu düşünülmemelidir.

c) Vereceği mesajı laf kalabalığı yaparak iletmeye çalışmak, boşuna bir çabadır.

ç) Konuşmanın uzun olması, verecek bir mesajı olduğu anlamına gelmez.

d) Doğal, açık, planlı ve yerli yerinde konuşmak herkesin harcı değildir.

e) Konuşma yapan kişi, karşısındaki kitlenin özelliklerini ve beklentilerini bilmelidir.

3. Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgiler doğru ise "D" yanlış ise "Y"yi işaretleyiniz.

Bilgiler	D	Y
"Bu metin Türk tarihinin bir dönemini, yeniden tarih sahnesine çıktığı dönemini anlatmaktadır ve tarihçiler tarafından kullanılmıştır. Bilge Kağan, güçlü bir hükümdar olarak, devletini teşkil eden beylere hitap etmektedir." cümlesinde sözü edilen eser, *Kök Türk Kitabeleri*'dir.		
Söylevde temel amaç, kitleleri etkilemek değil onlara bilgi vermektir.		
Söylevde nasıl bir başlangıç yapıldığı değil konuşmanın içeriği önemlidir.		
Bir hatibin ana dilinin inceliklerini bilmesi söylevin değerini artırır.		
"Söylevler içerik ve amaçları bakımından askerî, hukuki, dinî, akademik vb. söylevler şeklinde isimlendirilebilir." cümlesinde virgül eş görevli kelimeleri ayırmak için kullanılmıştır.		

4-6. soruların cevabını boş bırakılan yerlere yazınız.

4. Sözünü bilen kişinin
Yüzünü ak ede bir söz
Sözü pişirip diyenin
İşini sağ ede bir söz.

Yunus Emre'nin yukarıdaki dizeleri konuşmanın gücü ile ilgili size neler düşündürmektedir?

.....

.....

5. **Mezuniyet töreninizde söylev özellikleri taşıyan bir konuşma yaptığınızı hayal ediniz. Konuşmanızın giriş, gelişme veya sonuç bölümlerinden birini seçerek aşağıya yazınız.**

.....

.....

.....

.....

.....

6.

I

II

III

Suna Kan

IV 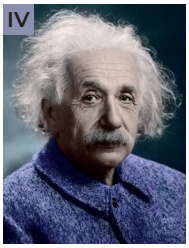

Albert Einstein

Yukarıdaki görsellerin ilk ikisinde bir duygu ya da düşünce vurgulanmak istenmiş, diğer ikisinde ise tanınmış kişiler verilmiştir.

a) Bu görsellerden biri hakkında bir konuşma yapacak olsanız hangi görseli tercih edersiniz? Niçin?

.....

.....

.....

b) Konuşmanızda fikrî veya felsefi akım, gelenek veya anlayışlardan hangilerini yansıtabileceğinizi belirtiniz.

.....

.....

.....

c) Konuşmanızı nasıl bir dinleyici kitlesine yapmak istediğinizi gerekçelerinizle birlikte açıklayınız.

.....

.....

.....

7-11. soruları Nejat Muallimoğlu'nun *Hitabet Sanatı* adlı eserinden alınan aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yerlere yazınız.

İngiltere Parlamentosu'ndaki eski bir söyleyişe göre, her şey hatibin sözlerini nasıl söylediğine bağlıdır söylenenlere değil. Bu sözü, Quintilian, çok eskiden, İngiltere'nin, Roma'nın bir sömürgesi olduğu zamanda söyledi.

Ben, kolejlerdeki hitabet müsabakalarında bilhassa şuna dikkat ettim: derece alan hatipler, konuşmalarını her zaman en iyi malzeme ile hazırlamış olanlar değil, konusu için topladığı malzemenin, mümkün olan en iyi malzeme olduğuna inandırırcasına iyi konuşanlardır.

Lord Morley, bir defasında, neşeli bir sinikallikle dedi ki:

"Bir konuşmada üç şey önemlidir: kimin söylediği, nasıl söylediği, ve ne söylediği. Ve bu üç faktör arasından en önemsizi de, sonuncusudur." Abartılmış bir söz mü? Evet, ama sathı kazırsanız, hakikatin pırıl pırıl parıldadığını göreceksiniz.

Edmund Burke akıl, mantık ve ifade ediliş tarzları itibariyle öylesine fevkâlede nutuklar yazdı ki, günümüzün Amerikan kolej ve üniversitelerinin yarısında klasik hitabet örnekleri olarak incelenir. Ama Burke, bir hatip olarak, berbatcasına başarısızdı. Hazırladığı cevherleri takdim etmesini, onları ilgi çekici ve güçlü bir hâle getirmesini bilmiyordu. Bundan böyle, kendisine, Avam Kamarasının "yemek zili" deniyordu. O, konuşmak üzere ayağa kalktığı zaman, kamaranın öteki üyeleri öksürmeye başlıyor ve önlerindeki kâğıtları toplayarak topluca Kamarayı terkediyorlardı.

Dale Carnegie (Deyl Karnigi)

7. "Hakikatin pırıl pırıl parıldaması" **sözünden ne anlıyorsunuz?**

.....

.....

.....

8. Metne göre söylevde bulunması gereken özellikler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

9. Okuduğunuz metinde söylevin hangi özelliğe sahip olması gerektiği önemle vurgulanmıştır?

.....

.....

.....

.....

10. Başkalarından alınmış sözlerin kullanılmasının metne bir katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?

.....

.....

.....

.....

11. Metinde kullanılan anlatım biçimini ve düşünceyi geliştirme yollarını belirtiniz.

.....

.....

12- 16. çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

12. Dinleyicilerin ilgisini çekecek bir konu yakalayan bir hatip, konusuna her zaman kendi kişiliğinin mührünü (I) basabilir. Düşünce ve fikirlerini değişik kaynaklardan toplamış olmasına rağmen onlara kendisine has bir (II) yolla başvurur. Bu fikirleri kendi üslubu ile birleştirir ve sonunda konuya kendisinin olan berraklık ve rengi (III) verir. Böylece meydana çıkacak bir konuşma artık, fikirlerin yeni bir bileşimi hâline gelmiştir. Hatibin kendi düşüncelerini, kendi hayal gücünü, kendi şahsiyetini taşıyan bir bileşim... Böylece konuşma, hatibin ancak kendisinin söyleyebileceği bir konuşma olmuştur. Bazı parçalarının eskiliğine ve hepimizin bildiği kısımları da (IV) içermesine karşın, yeni ve hatibin şahsiyetine özgü (V) bir hitabedir.

Bu parçada altı çizili kelime gruplarından hangisi diğerlerinden farklı bir anlam taşımaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

13. Siyasi konuşmalar içeren bu eserde Türk milletinin bağımsızlığını kazanmak için yaptığı Kurtuluş Savaşı ve bundan sonraki değişimler anlatılmıştır. Etkili bir hitabet üslubunun dikkati çektiği bu eserde bağımsızlık, çağdaşlaşma gibi evrensel temalara yer verilmiş ve Türk gençliğine seslenilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün bu parçada bahsedilen eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A) *Nutuk* B) *Dağ Yolu* C) *Orhon Yazıtları*
D) *Günebakan* E) *Günlerin Getirdiği*

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kısaltmanın okunuşuna uygun bir ek getirilmemesinden kaynaklanan yazım yanlışı vardır?

A) Çocukluğumdan bu yana en büyük hayalim ODTÜ'ye gitmek ve orada psikoloji okumaktı.
B) Başkan, TEMA'nın doğayı korumaya yönelik çalışma komisyonları hakkında bilgi verdi.
C) Ezgi üç yıldır Adana'nın Sarıçam ilçesindeki KYK'da dört kişilik odada kalıyordu.
D) Etimoloji araştırmalarımızda TDK'nin titizlikle yürüttüğü çalışmalardan da faydalanıyoruz.
E) Tenis turnuvası tek erkekler finali TRT'den naklen yayımlanacak.

15.

(I) ----

Konuşma eğitmeni:

– Konuşmacının amacı dinleyiciler üzerinde etki uyandırmaktır. Dinleyicilerimize neyi vermek istiyoruz? Onları neye, hangi gerçeğe yönelteceğiz? Konuşmamız süresince bu soruları göz önünde tutmak zorundayız. Bir amaca yönelmeden yapacağımız konuşma dağınık ve etkisiz kalacak, dinleyicilerimizde bir karşılık uyandırmayacaktır.

(II) ----

Konuşma eğitmeni:

– Etkili bir ses tonuna dayanmayan, el ve yüz hareketleriyle beslenip renklenmeyen bir konuşma ölü bir konuşmadır. Sözcüklerin anlam ve duygu yükü ses tonumuzla, el ve yüz hareketlerimizle zenginleşir. Göze ve kulağa hitap ederek düşüncelerimizi daha etkili bir şekilde iletebiliriz.

Bu diyalogda boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

A) I. İyi bir söylev nasıl bir üslup gerektirir?
II. Dinleyicinin dikkatini toplamak için neler yapılabilir?
B) I. Yapıcı bir tutum sergilemek söylevin etkisini artırır mı?
II. Konuşma yaparken dinleyicilerin bilgi ve kültür seviyesini dikkate almak gerekli midir?
C) I. Söylev sırasında konuşmacının amacı ne olmalıdır?
II. Söylevde özenli bir dil kullanılması gerektiğini düşünüyor musunuz?
D) I. İyi bir söylevde konuşmacının amacını belirlemesi niçin önemlidir?
II. Söylevde beden dili ve ses tonunun kullanımı üzerine neler söylersiniz?
E) I. İyi bir konuşmacının nitelikleri neler olmalıdır?
II. Hatibin düşünsel bir yetkinliğe sahip olması ne derece önemlidir?

16. "Bir kimsenin diğerlerine sunmak istediği bir mesajı varsa, önemli olan mesajın nasıl paketlendiği değil, mesajın kendisidir." **cümlesinde söylevde hangi unsurun önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır?**

A) Gözlem B) Ön hazırlık C) İçerik
D) Planlama E) Üslup

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

Etkileşimli soruları çözmek için karekodu okutunuz.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

açıklayıcı anlatım: Bilgi verme amacıyla yazılan öğretici metinlere özgü anlatım biçimi.
açıklık: Bir söz veya yazıda anlatılmak istenenin açık olması özelliği.
ahenk: Bir dize ya da cümlede kullanılan kelime ve kelime gruplarının kendi aralarındaki ses uyumundan doğan ve kulağa hoş gelen ses düzeni.
alegori: Bir sanat eserindeki ögelerin gerçek hayattan bir şeyleri temsil etmesi durumu.
aliterasyon: Dizelerde aynı ünsüzlerin ahenk sağlayacak şekilde sıkça tekrarlanması.
ana düşünce: Herhangi bir konuyu anlatmayı amaçlayan bir yazıdaki temel düşünce.
anlatıcı: Bir metinde anlatılanları, olayları, olguları, durumları, hikâye eden kişi.
antoloji: Gerçek sanat eseri değerindeki örneklerin bir araya getirildiği derleme yapıt, seçki.
aruz: Hecelerin uzunluk ve kısalık değerlerine göre çeşitli ses kalıplarından oluşan, daha çok divan edebiyatında kullanılan bir ölçü.
asonans: Dizelerde aynı ünlülerin ahenk sağlayacak şekilde sıkça tekrarlanması.

B

bağlam: Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için, kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya ögelerle oluşturduğu bütün.
bakış açısı: Roman veya hikâyelerde, anlatıcının aktardığı olayla ilgili ayrıntılara hâkimiyeti ve ayrıntıları aktarma biçimi.
bent: Şiirde üç veya daha fazla dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümler.
betimleme: Varlıkları, durumları zihinde canlandırmayı amaçlayan anlatım biçimi.
beyit: Şiirde iki dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümler. Divan edebiyatında yaygın olarak kullanılan nazım birimi.
bildiri: 1. Bir kurum, bir topluluk ya da önemli bir kişinin herhangi bir olguyu, herhangi bir savı kitleye duyurmak için yazdığı yazı. 2. Bir edebiyat yapıtından çıkan temel anlam, sanatçının asıl anlatmak istediği. 3. Bilimsel kurultaylarda okunan incelemelere verilen ad, tebliğ.
bilinç akışı: Kişinin aklından geçenlerin birinci kişi ağzından yansıtılması.

C

cinas: Çok anlamlı bir kelimeye, her defasında başka bir anlam yükleyerek birbirine yakın birkaç yerde kullanma.

Ç

çağrışım: Sözcüklerin, düşüncelerin, hayallerin aralarında bulunan benzerlik, birlik, yakınlık ya da karşıtlık gibi bağlantılarla birbirlerini anımsatması.
çözüm: Anlatma esasına dayalı edebî eserlerde anlatılan olaydaki düğümün çözülüp sona erdiği bölüm.

D

Dadaizm: 1916'da dil ve estetik kurallarını tanımayan, kelimelerin anlamlarına değer vermeyen, anlatımda başıboş ve alabildiğine çağrışımlara dayanan bir yol izleyen, bile bile kapalılığa sapan bir çığır.
dekor: Tiyatro, sinema ve televizyonda sahneye konulan eserin yazıldığı yerin ve geçtiği çağın özelliklerini belirleyen perde, aksesuar vb. ögelerin bütünü.
deneme: Herhangi bir konuda yeni ve kişisel görüşlerle bezenmiş bir anlatım içinde sunulan düzyazı türü.
didaktik: 1. Öğretim yöntemlerini ele alan bilgi, öğretim bilgisi. 2. Öğretici.
diyalog: Oyun, roman, hikâye vb. eserlerde iki veya daha çok kimsenin konuşması.
dize: Şiirin satırlarından her biri, mısra.
dörtlük: Dört dizelik bölümlerden oluşmuş şiir veya şiir parçası, kıta.
dram: 1. Sahnede oynanmak için yazılmış oyun, drama. 2. Acıklı, üzüntülü olayları, bazen güldürücü yönlerini de katarak konu alan sahne oyunu.
dramatik örgü: Tiyatro eserlerindeki olay örgüsü.
dramaturg: Tiyatro için oyun seçmek, oyunların sahnelenmesi işine yardım etmek, oyuncu seçmede, malzemelerin hazırlanmasında danışmanlık yapmak gibi görevleri bulunan kimse.
düğüm: Hikâye, roman, masal vb. yazı türlerinde olayların gelişiminde oluşturulan tıkanıklık.

E

edebî metin: Edebiyat türlerinden biriyle kaleme alınmış, sanat değeri taşıyan eserlerin her biri.
edebî tür: Hikâye, roman, masal, şiir vb. edebiyat değeri taşıyan yazı türlerinin genel ismi.
empresyonizm (izlenimcilik): 1. Sanat alanında genel olarak dış etkilerin içe vuruluşu, içte izler bırakması ve sanat eserlerini biçimlendirmesi. 2. Resim alanında başlayan, sonra edebiyata da geçen bir sanat akımı.
epik: Destansı.

F

fonetik: Ses bilgisi.
fütürizm (gelecekçilik): İtalyan şairi Marinetti'nin 1909 yılında yayımladığı bildiri ile ortaya çıkan, yeni hayatı övme, geleneksel edebî kuralları yıkma amacını güden ve Dadacılık, gerçeküstücülük vb. akımlara öncülük etmiş olan edebiyat çığırı.

G

geriye dönüş: Roman, hikâye, sinema gibi türlerde geçmişteki bir olayı, gösterileni o anda yeniden verme.

H

hece ölçüsü: Belirli sayıdaki hece kümelerine dayanan şiir ölçüsü.
hümanizm: İnsancıllık.
hüsnütalil: Herhangi bir olayı, asıl sebebinden daha başka bir sebebe bağlama sanatı.

İ

içerik: Eserin kapsadığı duygular, imgeler ve hayaller; muhteva.
iç konuşma: Anlatmaya bağlı edebî eserlerde kahramanların içinden geçen ya da kendi kendilerine yaptıkları konuşmalar.
ileti: Bir edebiyat yapıtında sanatçının asıl iletmek istediği temel düşünce, mesaj.
imge: Bir şeyi daha canlı ve daha duygulu bir hâlde anlatmak için onu başka şeylerin çizgileri ve şekilleri içinde tasarlayış.
ironi: 1. Gülmece. 2. Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.
istiare: Bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, eğretileme.

K

karakter: Bir eserde duygu, tutku, düşünce yönlerinden ele alınan ve kendine özgü ayırt edici özellikleriyle diğerlerinden ayrılan kimse.
kelime grubu: Tek bir nesneyi veya hareketi birlikte karşılayan kelime topluluğu.
kolaj: Bir konuda farklı yazar, şair ya da kaynaklardan alıntıların bir araya getirilerek metne yansıtılması.
komedi: İnsanların ve olayların gülünç taraflarını ortaya koyan sahne eseri.
konu: Hikâye veya romanda işlenen, üzerinde durulan düşünce, durum veya sorun.
koşma: Genellikle 3-5 dörtlükten oluşan, 11'li hece ölçüsüyle ve saz eşliğinde söylenen, konuları sevgi ve doğa olayları olan halk şiiri.
kurgu: İmgesel tasarım.
kurmaca: Belirtilen, dile getirilen anlam ya da anlam katmanlarıyla metin dışı gerçek yaşamın somut olguları, olay ve durumları arasında doğrudan doğruya bir özdeşlik ilişkisi kurulmasına elverişli olmayan söylem biçimi ve bu tür bir söylemin niteliği.

L

lirik: 1. Çok etkili, coşkun, genellikle kişisel duyguları dile getiren edebiyat. 2. Coşkun, ilhamla dolu. 3. Eski Yunan edebiyatında lir eşliğinde söylenen (şiir).
lirizm: Kişisel duyguların ilham yolu ile coşkulu ve etkili anlatımı.
lügat: 1. Kelime, söz, sözcük. 2. Sözlük.

M

mahlas: Takma ad.
manzum: Şiir biçiminde yazılmış.
manzume: Şiir biçiminde yazılan, imge ve sanat değeri taşımayan dil ürünleri.
mazmun: Divan şiirinde kimi varlık ve kavramları bir çeşit ima yoluyla anlatan kalıplaşmış söz.
mecaz: 1. Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. 2. Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor.
mecmua: Dergi.

metin: Bir yazıyı oluşturan ses, kelime, cümle, birbirini izleyen cümleler bütünü ve bunlarla ilgili dilsel düzenlemelerin tümü.
metinler arasılık: Bir metnin, daha önce başka yazarlar tarafından yazılan metinlerden izler taşıması tekniği.
mısra: Dize.
mimik: Duyguları, düşünceleri belirtecek biçimde yüzde beliren kımıldanışlar, hareketler.
mitoloji: Çok eski zamanlarda yaşamış milletlerin inandıkları tanrıların, kahramanların, perilerin, devlerin hayat ve maceralarından söz eden hikâyeler.
mizah: Gülmece.
mizahi: Güldürme amacı güden, gülmece niteliği taşıyan.
modernizm: 20. yy.ın başlarında dünya edebiyatlarına hâkim olan genel sanat eğilimi.
monolog: Oyun, roman, hikâye vb. eserlerde kişilerden birinin kendi kendine yaptığı konuşma.

N

nazım: Duygu, düşünce ve istekleri ölçülü, ahenkli bir biçimde iletmeyi amaçlayan anlatım biçimi.
nazım biçimi: Şiirin nazım birimi, ölçüsü ve uyak örgüsü bakımından taşıdığı biçimsel özelliklerin genel adı.
nazım birimi: Nazım biçimindeki eserlerde anlam ve biçim bakımından aynı özelliklere sahip en küçük birime verilen isim.
nesir: Ölçü, kafiye gibi ögelere yer verilmeyen düz anlatım biçimi.
nükte: 1. İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söz, espri. 2. Yazıda, resimde, sözde ve davranışta ince, derin anlam, espri.

O

olay: Hikâye, roman, masal gibi edebiyat ürünlerinde konuyu geliştiren, boyutlandırıp konunun akışını sağlayan olguların tümü.
olay örgüsü: Konuyu oluşturan olaylar dizisinin birbiri ile bağlantısına verilen isim.
oyun: Sahnede oynanmak üzere yazılmış yapıt.

Ö

öğretici metin: Öğretme, bilgilendirme amacıyla yazılan metin.
ölçü: Bir şiirdeki dizelerin hece ve durak bakımından denk oluşu, vezin.
öyküleyici anlatım: Roman ve hikâyede olayı mekân, zaman ve kişi kavramlarıyla ilişkilendirerek veren anlatım biçimi.

P

parodi: Kendinden önce ortaya konmuş bir metni hareket noktası alma.
pastiş: Roman içerisinde şiir, mektup, destan, masal gibi metin türlerinin söyleyiş ve biçim özelliklerini kullanarak benzerini yazma.
pastoral şiir: Tabiat güzelliklerini, kır ve çoban hayatını anlatan şiir.
perde: Sahne eserlerinde, sahnedeki perdenin açılmasıyla başlayıp kapanmasıyla biten bölüm.
postmodernizm: Modernist arayışın canlılığını kaybetmesinden sonra 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan çeşitli üslup ve yönelişlerin adı.

R

realizm: Gerçekçilik.
redif: Şiirde dize sonlarındaki kafiyelerden sonra tekrarlanan eş sesli ve görevli ekler ya da kelimeler.
retorik: Güzel söz söyleme, hitabet sanatı.
ritim: Şiirde hecelerin vurgu, uzunluk, yükseklik gibi ses özelliklerinden, durakların düzenli bir biçimde tekrarlanmasından doğan ses uyumu.
roman: Genellikle insanların serüvenlerini, karakterlerini, düşünce ve duygularını imgesel ya da gerçek olaylara dayanarak ayrıntılarıyla kendine özgü bir biçimde anlatan, açıklayan uzun düzyazı sanatı.

S

sahne: Bir tiyatro yapısında oyun için ayrılmış olan bölüm.
sembolizm: Simgecilik.
serim: Oyun, roman, hikâye, masal vb. anlatı türlerinde kişilerin ve çevrenin tanıtıldığı, konunun, olayın anlatılmaya başlandığı bölüm.
simge: Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, remiz, rumuz, timsal, sembol.
söylev: Bir topluluğa düşünceler, duygular aşılamak amacıyla söylenen uzunca, coşkulu ve güzel konuşma.
söyleyici: Şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişi.

sürrealizm: Aklın, geleneklerin, alışkanlıkların denetiminden uzak bilinçaltı gerçeklerini yansıtan yani bilinen gerçekle bağını kesip kendince bir gerçek yaratmak amacını güden edebiyat ve sanat akımı; gerçeküstücülük.

T

tariz: Kapalı bir biçimde, dolaylı olarak söz söyleme, taşlama.
tecahüliarif: Bir anlam inceliği yaratmak ya da nükte yapmak için, şairin çok iyi bildiği bir şeyi bilmiyor görünerek söz söylemesi.
telmih: Bir dizede veya beyitte bilinen bir olay, bir atasözü, fıkra vb.ni hatırlatma sanatı.
tema: Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu.
temel çatışma: Anlatıma dayalı edebî metinlerde gerilimi sağlayan, olayların dayandığı asıl unsur. Eserin bütününde işlenen temel sorun.
tenasüp: Birbirleriyle ilgili söz veya kavramların dizelerde toplanması sanatı.
teşbih: Benzetme.
tevriye: Birden çok anlamı olan bir sözün yakın anlamının değil de uzak anlamının kastedilmesi sanatı.
tip: Hikâye, roman, masal gibi anlatısal türlerde, oyunlarda benzer özelliklerle belirlenip sınıflandırılabilen kişilerin, bu ortak özelliklerini en belirgin ve somut bir biçimde, sivriltilmiş ve abartılmış olarak yansıtan ve bunları kendinde toplayan kişi.
trajedi: Yüceltilmiş sözlerle yazılan, bir kahramanın iyi bir durumdan kötü bir duruma düşmesiyle duygusal arınmayı sağlayacak acıma ve korku duygularına yönelen oyun türü.

U

uyak (kafiye): Şiirde iki veya daha çok dize arasındaki farklı anlam ve görevdeki seslerin, kelimelerin benzerliği.

Ü

üç birlik kuralı: Klasik oyunların özelliği olan yer, zaman ve olay birliğini getiren kuram.
üslup: Her yazarın, her hatibin fikrini, duygularını anlatmak için kullandığı özel anlatış tarzı.
üst kurmaca: Postmodern edebî eserlerde yer alan gerçekle kurmaca arasındaki ilişkileri ve gelgitleri sorgulayan, sürekli ve amaçlı bir biçimde okunanın bir kurmaca olduğunu anımsatan kurmaca türü.

V

vaka: Olay, hadise.
varoluşçuluk: Varoluşun özden önce geldiğini ve özü sürekli olarak yarattığını ileri süren öğreti, egzistansiyalizm.

Y

yalınlık: Açık, süsten ve zorlamadan uzak, kolayca anlaşılabilen anlatım, sadelik.

Z

zihniyet: 1. Anlayış. 2. Bir edebî eserde bulunan görüş ve düşünüş biçimini ifade eden kavram.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, A. (2021). *Fikrimin İnce Gülü.* İstanbul: Everest Yayınları.
Akalın, Ş. H. (2010). *Türk Dilinin İlk Sözlüğü Divanü Lugati't-Türk. Türk Dili Sayı 699.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları:276-279
Akalın, Ş. H. (2008). *Bin Yıl Önce Bin Yıl Sonra Kâşgarlı Mahmud ve Divanü Lugati't Türk.* Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
Akbal, O. (1988). *İnsan Bir Ormandır*. İstanbul: Can Yayınları.
Akbal, O. (1992). *Zaman Sensin*. İstanbul: Varlık Yayınları.
Akın, G. (2018). *Deli Kızın Türküsü.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Akın, G. (2018). *Kestim Kara Saçlarımı.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Aksal, S. K. (2018). *Ne Tuhaf Seçme Şiirler.* (Haz. Selahattin Özpalabıyıklar). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Aksan, D. (2016). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Aktaş, Ş. (2012). *Yenileşme dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
Aktaş, Ş., Gündüz, O. (2015). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Ali, S. (2016). *Kürk Mantolu Madonna*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ana Britannica. (1987). "Cihannüma" maddesi, 5. Cilt: 629
Ana Britannica. (1987). "Deneme" maddesi, 7. Cilt: 115
Ana Britannica. (1987). "Durbaş, Refik" maddesi, 7. Cilt: 542
Ana Britannica. (1989). "Piri Reis" maddesi, 17. Cilt: 627
Anar, İ. A. (2022). *Puslu Kıtalar Atlası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Andaç, F. (1983). *Refik Durbaş ile Konuşma, Yazko Edebiyat*. Sayı: 33. s 134. İstanbul: Kaynak Yayınları.
Anday, M. C. (2019). *Bütün Şiirleri Sözcükler.* İstanbul: Everest Yayınları.
Araz, N. (1994, 26 Mart). Kendi Dilinden 5 Haldun Taner*. Renk. (Milliyet'in İkinci Gazetesi)*. s.1.
Aruoba, O. (2106). *ol/an*. İstanbul: Metis Yayınları.
Asaf, Ö. (1996). *Yalnızlık Paylaşılmaz*. İstanbul: Adam Yayınları.
Asaf, Ö. (2018). *Lavinia.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Âşık Veysel. (2016). *Dostlar Beni Hatırlasın, Hayatı ve Bütün Şiirleri*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
Ataç, N. (2000). *Ararken.* İstanbul: Can Yayınları.
Ataç, N. (2018). *Karalama Defteri-Ararken.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Atalay, K. (2008). *Alo Türkçe Nerdesin?.* İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
Atatürk Şiirleri. (2013). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Atatürk, K. (1998). *Nutuk*. (Haz. Zeynep Korkmaz). ?: Atatürk Araştırma Merkezi.
Atay, O. (2005). *Bir Bilim Adamının Romanı.* İstanbul: İletişim Yayınları.
Atay, O. (2016). *Korkuyu Beklerken*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Ateş, K. (2009). *Türk Dili*. Ankara: İmge Kitabevi.
Ateş, K. (2010). *Öğretemediğimiz Türkçe*. Ankara: İmge Yayınevi.
Ateş, K. (2019). *Kendi Diliyle Kavrulmak*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Atılgan, Y. (2019). *Bütün Öyküleri*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
Atlansoy, H. (2016). *Yüzümdeki Eşik*. Ankara: Hece Yayınları.
Ayhan, E. (2019). *Kınar Hanımın Denizleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ayhan, E. (2019). *Şiirimiz Mor Külhanidir Abiler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Aytaş, G. (Ed). (2019). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*. Ankara: İldem Yayınları.
Aytmatov, C. (2018). *Toprak Ana* (Çev. R. Özdek). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Bacon, F. (2010). *Denemeler.* (Çev. A. Göktürk). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Banarlı, N. S. (1997). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1-2*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
Baş, S. (2012). *Türk Edebiyatında Deneme*. Ankara: Grafiker Yayınları.
Baudelaire, C. (2017). *Kötülük Çiçekleri*. (Çev. S. Maden). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
Bayazıt, E. (2017). *Şiirler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
Bener, O. V. (2020). *Havva*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları.
Berk, İ. (2008). *Toplu Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Berk, İ. (2019). *Şiirin Çizdiği Edebiyat ve Şiir Üzerine Yazılar* (Haz. Y. Armağan). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Yayınları.
Birsel, Ş. (2021). *Şiire Giriş Dersleri*. İstanbul: Yitik Ülke Yayınları.
Buğra, T. (2020). *Patron.* Ankara: Ötüken Neşriyat A. Ş.
Cansever, E. (2018). *Sonrası Kalır I.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Cevdet Kudret. (2018). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri.* İstanbul: Kapı Yayınları.
Cumalı, N. (2004). *Bütün Oyunları 2*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
Çağlar, B. K. (1994) *Benden İçeri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
Çamlıbel, F. N. (1990). *Han Duvarları*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
Çamlıbel, F. N. (2019). *Han Duvarları Toplu Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Çehov, A. (2015). *Martı.* Ankara: İmge Yayınevi.
Çetin, N. (2004). *Şiir Çözümleme Yöntemi.* Ankara: Öncü Basımevi.
Çetin, N., Gülendam, R., Narlı, M. (Haz.). (2009).*Tanzimat'tan Bugüne Yeni Türk Edebiyatı Şiir Çözümlemeleri.* İstanbul: Kriter Yayınevi.
Çetin, N., Sakallı, F., Karataş, C. (Ed). (2021). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı.* Ankara: İlbilge Yayıncılık Eğitim.
Çetişli, İ. (2011). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
Çetişli, İ. (2016). *Metin Tahlillerine Giriş/2* Ankara: Akçağ Yayınları.
Çetişli, İ. (2017). *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Çokum, S. (2019). *Al Çiçeğin Moru*. İstanbul: Kapı Yayınları.
Çokum, S. (2019). *Rozalya Ana*. İstanbul: Kapı Yayınları.
Çotuksöken, Y. (2006). *Türk Dili*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
Dağcı, C. (2018). *Üşüyen Sokak*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Dağlarca, F. H. (2010). *Bütün Şiirleri 2.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Dağlarca, F. H. (2014). *Bütün Şiirleri 1*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Defne, Z. Ö. (1971). *Denizden Çalınmış Ülke.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
Demir, N., Yılmaz, E. (Ed.) (2009). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
Dıranas, A. M. (2022). *Şiirler*. İstanbul: Everest Yayınları.
Dilmen, G. (2013). *Toplu Oyunları 1*. İstanbul: Tem Yapım Yayıncılık Ltd.
Dostoyevski, F. (2019). *Karamazov Kardeşler.*İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Durbaş, R. (2016). *Toplu Şiirler I - Çırak Aranıyor*. İstanbul: Islık Yayınları.
Durmuş, G. (2018). Orhan Duru'nun İlk İki Öykü Kitabında Birey ve Toplum. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi.* Sayı: 12. S.283-299.
Duru, O. (1973). "Science-fiction" Sözcüğüne Türkçe Bir Karşılık Arama Denemesi. *Türk Dili Özel Bölüm Bilim Kurgu.* Sayı 256. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi: 332-339
Duru, O. (2021). *Yoksullar Geliyor*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Edgü, F. (2021). *Leş*. İstanbul: Everest Yayınları.
Edgü, F. (2011). *Hakkâri'de Bir Mevsim*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
Elmas, N. (2000). *Cahit Zarifoğlu Eserlerinin Tematik İncelemesi*. Kahramanmaraş: Ukde Yayınları.
Enginün, İ. (2019).*Türk Tiyatrosu Şinasi'den Turan Oflazoğlu'na*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Enginün, İ. (2020).*Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Enginün, İ. (2021).*Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Erbil, L. (2019). *Hallaç*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Ercilasun, A. B. (1985). Bengütaş Edebiyatı. *Büyük Türk Klasikleri 1*: 56-78.
Ergin, M. (1991). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayıncılık.
Ergülen, H. (2015). *40 Şiir ve Bir… .* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
Ergülen, H. (2017). *Düzyazı: 100 Yazı.* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
Erhat, A. (2018). *Mavi Yolculuk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Eyuboğlu, B. R. (1985). *Dol Karabakır Dol*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
Eyubuğlu, S. (1980). *Yunus Emre.* İstanbul: Cem Yayınevi.
Eyüboğlu, S. (2018). *Mavi ve Kara.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Fuat, M. (1998). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi.* İstanbul: Adam Yayınları.
Füruzan. (1975). *Parasız Yatılı.* Ankara: Bilgi Yayınevi.
Füruzan. (2009). *Redife'ye Güzelleme.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Füruzan. (2018). Öykü Nedir?. *Türk Dili Türk Öykücülüğü Özel Sayısı.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 133-134
Giritli, İ. (1980). *Kemalist Devrim ve İdeolojisi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
Göçgün, Ö. (2014). *Nihad Sami Banarlı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Gülensoy, T. (2015). *Türkçe El Kitabı.* Ankara: Akçağ Yayınları.
Günay, M., Gündoğan, A. O. (2014). *Felsefe ve Edebiyat.* Konya: Çizgi Kitabevi.
Gündüz, O., Şimşek, T. (Ed.). (2018). *Türk Dili 2.* Ankara: Grafiker Yayınları.
Güzel Yazılar, Deneme. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Hikâyeler 1. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Hikâyeler 2. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Oğuz'dan Bugüne. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Romanlar. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Şiirler. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Halman, T. S. (Ed.). (2007). *Türk Edebiyatı Tarihi 1-2-3-4.* İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
Hepçilingirler, F. (2016). *Anlar 101 Kısa Öykü.* İstanbul: Everest Yayınları.
Hisar, A. Ş. (2011). *Çamlıca'daki Enişte*miz. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Işık, İ. (2006). *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi.* Ankara: Elvan Yayınları.
Işık, İ. (2007). *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi Cilt 1…11.* Ankara: Elvan Yayınları.
İlhan, A. (1997). *Bütün Şiirleri 2 Sisler Bulvarı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Kabaklı, A. (2008). *Türk Edebiyatı I-II-III-IV-V*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı.
Kalkan, E. (2015). *20. Yüzyıl Türk Halk Şairleri.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Kansu, S. (2020). *Descartes ile Yaşam ve Felsefe.* İstanbul: Nemesis Kitap.
Karaalioğlu, S. K. (1989) *Özetli/Örnekli Türk Romanları*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Karaalioğlu, S. K. (1992) *Sözlü Yazılı Kompozisyon Konuşmak ve Yazmak Sanatı.* İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Karabulut, R. (Haz.). *Öyküden Çıktım Yola.* (2014). İstanbul: Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık.
Karakoç, A. (2020). *Bütün Şiirleri 3 Suları Islatamadım.* Ankara: Kadim Yayınları.
Karakoç, S. (2018). *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
Karasu, B. (1998). *Gece.* İstanbul: Metis Yayınları.
Karasu, B. (2021). *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı.* İstanbul: Metis Yayınları.
Kavcar, C., Oğuzkan, F., Aksoy, Ö. (2015). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
Kaya, A. (Ed). (2017). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim.* Ankara: Pegem Akademi.
Kemal, O. (2007). *Gurbet Kuşları.* İstanbul: Everest Yayınları.
Kısakürek, N. F. (2021). *Çile.* İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
Konyalı, B. Ş. (2015). *Edebi Mekânın Poetikası.* Samsun: Etüt Yayınları.
Korkmaz, Z., Ercilasun, A. B., Gülensoy, T., Parlatır, İ., Zülfikar, H., Birinci, N. (2014). *Türk Dili ve Kompozisyon.* Bursa: Ekin Yayınevi.
Korkmaz, R. (Ed.). (2006). *Yeni Türk Edebiyatı.* Ankara: Grafiker Yayıncılık.
Korkmaz, R., Deveci, M. (2017). *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür Küçürek Öykü.* Ankara: Akçağ Yayınları.
Kurdakul, Ş. (2005). *Çağdaş Türk Edebiyatı II*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
Kutlu, M. (2018). *Arka Kapak Yazıları.* İstanbul: Dergâh Yayınları.
Kutlu, M. (2021). *Vatan Yahut İnternet.* İstanbul: Dergâh Yayınları.
Lekesiz, Ö. (1997). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 1.* İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Lekesiz, Ö. (1998). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 2.* İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Lekesiz, Ö. (1998). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 3.* İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Lekesiz, Ö. (2001). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 4.* İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Lekesiz, Ö. (2001). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 5.* İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Macit, M., Soldan, U. (2019). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
Mehmet Rauf. (2021). *Eylül*. İstanbul: Can Yayınları.
Meriç, C. (2021). *Bu Ülke.* İstanbul: İletişim Yayınları.
Meriç, N. (2019). *Toplu Öyküleri II.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı. (2018). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Montaigne. (2021). *Denemeler.* (Çev. S. Eyüboğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Muallimoğlu, N. (2021). *Bütün Yönleriyle Hitabet.* İstanbul: Lâkin Yayınları.
Nâzım Hikmet. (2021). *Bütün Şiirleri.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Nâzım Hikmet. (2021). *Henüz Vakit Varken Gülüm.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Necatigil, B. (1991). *Sevgilerde*. İstanbul: Can Yayınları.
Necatigil, B. (2007). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü.* İstanbul: Varlık Yayınları.
Oflazoğlu, A. T. (2010). *Fatih ve Kısa Oyunlar.* İstanbul: İz Yayıncılık.
Okay, O., Aktaş, Ş., Özbalcı, M., Çelik, Y. (2002). Zeki Ömer Defne. B*üyük Türk Klasikleri 14*: 156-166
Oral, Z. (1990). *Sözden Söze*. İstanbul: Cem Yayınevi.
Orhan Veli. (1991). *La Fontaine'in Masalları Nasrettin Hoca Hikâyeleri.* İstanbul: Adam Yayıncılık.

Orhan Veli. (2001). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Adam Yayınları.
Orhan Veli. (2021). *Garip Şiir Hakkında Düşünceler ve Melih Cevdet, Oktay Rifat, Orhan Veli'den Seçilmiş Şiirler.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Önder, M. (2008). *Aldı Sözü Anadolu.* Ankara: Elips Kitap.
Özakman, T. (2006). *Şu Çılgın Türkler Oyun.* Ankara: Bilgi Yayınevi.
Özdemir, E. (2014). *Edebiyat Sözlüğü.* Ankara: Bilgi Yayınevi.
Özdemir, E. (2017). *Dilin Öte Yakası.* Ankara: Akılçelen Kitaplar.
Özdemir, E., Binyazar, A. (2018). *Yazmak Sanatı*. İstanbul: Fom Kitap.
Özdemir, M. (2017). *Hitabet Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı.* Ankara: Altınordu Yayınları.
Özdenören, R. (2017). *Elli Yılın Öyküsü.* İstanbul: İz Yayıncılık.
Özpalabıyıklar, S. (2003). *A'dan Z'ye İlhan Berk.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Öztelli, C. (2017). *Yunus Emre.* İstanbul: Özgür Yayınları.
Par, A. H. (1953). *İstanbul'un Fetih Destanı.* İstanbul: Yenilik Basımevi.
Püsküllüoğlu, A. (2006). *Yaşar Kemal Sözlüğü.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Remarque, E. M. (1994). *Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok.* (Türkçesi N. Yeğinobalı). İstanbul: Engin Yayıncılık.
Saba, Z. O. (2021). *Cümlemiz Bütün Şiirleri.* İstanbul: Can Sanat Yayınları.
Peyami Safa. (1993). *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu.* İstanbul: Ötüken Yayınları.
Peyami Safa. (2018). *Fatih Harbiye.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Sakaoğlu, S. (2012). *Karaca Oğlan.* Ankara: Akçağ Yayınları.
Saraçbaşı, M. E. (Haz.) (1999). *Damıtılmış Sözler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Saramago, J. (2021) *Körlük*. (Çev. I. Ergüden) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
Sazyek, H. (2013). *Roman Terimleri Sözlüğü.* Ankara: Hece Yayınları.
Soysal, İ. (2018). *20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi.* Ankara: Bilgi Yayınevi.
Steinbeck, J. (2021). *Gazap Üzümleri.* (Çev. R. Güran) İstanbul: İletişim Yayınları.
Süreya, C. (2018). *Sevda Sözleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Şimşek, A. (2011). *Bebek Patikleri.* Ankara: Kanguru Yayınları.
Taner, H. (2019). *Ay Işığında Şamata.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Tanpınar, A. H. (2022). *Bütün Şiirleri.* İstanbul: Dergâh Yayınları.
Tanpınar, A.H. (2016). *Saatleri Ayarlama Enstitüsü.* İstanbul:Dergâh Yayınları.
Tanrıöver, H. S. (2000). *Dağ Yolu (2).* Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
Tarancı, C. S. (2001). *Yaş Otuz Beş.* İstanbul: Can Yayınları.
Taşlıova, M. (2010). *Âşık Şeref Taşlıova Hayatı ve Şiirleri.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Tecer, A. K. (2001). *Ahmet Kutsi Tecer'in Bütün Şiirleri.* (Haz. Leyla Tecer). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
Tekin, L. (2018). *Sevgili Arsız Ölüm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Tekin, T. (2019). *Orhon Yazıtları.* Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
Tonga, N. (2014). *Yaşayan Hikâyemiz.* İstanbul: Kesit Yayınları.
Tosun, N. (2019). *Edebiyat Atlası.* İstanbul: Dedalus Kitap.
Tosun, N. (2022). *Dünya Romanının Serüveni.* İstanbul: Ketebe Yayınları.
Tosun, N. (2021). *Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu.* İstanbul: Dergâh Yayınları.
Türkçe Sözlük. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. (1977). *Cilt 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Uyar, T. (2021). *Bütün Öyküleri.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Uyar, T. (2021). *Büyük Saat Bütün Şiirleri.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Uyar, T. (2021). *Korkulu Ustalık.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Uygur, N. (2016). *Başka-Sevgisi.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Uygur, N. (2019). Romansız Yaşıyamam. *Türk Dili Roman Özel Sayısı I-II. Sayı-154 Sayı 159* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 17-19
Ünalan, Ş. (2014). *Dil ve Kültür.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
Ünlü, M., Özcan, Ö. (1988). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı.* İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Ünlü, M. (2009*). Türkçede Öykü-Roman*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A. Ş.
Ünlü, M., Özcan,Ö. (1988). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı 2.* İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Ünlü, M., Özcan,Ö. (1988). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı 3.* İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Yakıcı, A. ve diğerleri. (2019). *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri.* Ankara: Yargı Yayınevi.
Yaşar Kemal. (2014). *Yer Demir Gök Bakır Dağın Öte Yüzü 2.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Yavuz, K., Yetiş, K., Birinci, N. (2006). *Türk Dili ve Kompozisyon.* İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
Yetkin, S. K. (1972). *Denemeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Yivli, O. (Ed.). (2019). *Modern Türk Edebiyatı*. İzmir: Günce Yayınları.
Zarifoğlu, C. (2017). *Şiirler*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

Kitabın cevap anahtarına erişmek için karekodu okutunuz.

Kitabın görsel ve genel ağ kaynakçasına erişmek için karekodu okutunuz.

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
HAZAR DENİZİ
MARMARA DENİZİ
ROMANYA
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
İRAN
SURİYE
IRAK
LİBYA
MISIR
İSRAİL
LÜBNAN
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
Erenköy
Lefkoşa
Bükreş
Sofya
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Kocaeli
Yalova
Sakarya
Düzce
Bolu
Bartın
Zonguldak
Karabük
Kastamonu
Sinop
Samsun
Amasya
Çankırı
Çorum
Tokat
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Erivan
Tiflis
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Gümüşhane
Bayburt
Erzincan
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Bitlis
Siirt
Batman
Hakkâri
Şırnak
Mardin
Diyarbakır
Elâzığ
Malatya
Adıyaman
Şanlıurfa
Gaziantep
Kilis
Osmaniye
Adana
Kahramanmaraş
Kayseri
Sivas
Yozgat
Ankara
Kırıkkale
Kırşehir
Nevşehir
Aksaray
Niğde
Konya
Karaman
Mersin
Antalya
Isparta
Burdur
Denizli
Aydın
Muğla
Uşak
Afyonkarahisar
Kütahya
Eskişehir
Bilecik
Bursa
Balıkesir
Çanakkale
Gökçeada
Bozcaada
Manisa
İzmir
Atina
Hatay
Beyrut
Şam
Tel Aviv
Bağdat
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
Tuna N.
Meriç N.
Balarçay N.
Gediz N.
Küçük Menderes N.
Büyük Menderes N.
Sakarya N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Çoruh N.
Kura N.
Aras N.
Fırat N.
Dicle N.
Ceyhan N.
Seyhan N.
Göksu N.
Asi N.
Süveyş K.
Nil N.
25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Kuzey Denizi
Baltık Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Kızıldeniz
Umman Denizi
Yemen Denizi
İRLANDA
İNGİLTERE
NORVEÇ
İSVEÇ
FİNLANDİYA
DANİMARKA
HOLLANDA
BELÇİKA
FRANSA
ALMANYA
POLONYA
BELARUS
UKRAYNA
MOLDOVA
ROMANYA
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
PORTEKİZ
İSPANYA
İTALYA
FAS
CEZAYİR
TUNUS
LİBYA
NİJER
ÇAD
MISIR
SUDAN
SURİYE
LÜBNAN
İSRAİL
FİLİSTİN
ÜRDÜN
IRAK
KUVEYT
SUUDİ ARABİSTAN
KATAR
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ
UMMAN
YEMEN
İRAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
BANGLADEŞ
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
MOĞOLİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
KAZAKİSTAN
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
TÜRKİYE
KKTC
GKRY
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
Moskova
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Duşanbe
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Tahran
Bağdat
Ankara
Lefkoşa
Şam
Amman
Kahire
Trablus
Tunus
Cezayir
Madrid
Lizbon
Paris
Berlin
Varşova
Minsk
Kiev
Oslo
Stockholm
Helsinki
Dublin
Amsterdam
Brüksel
Cebelitarık B.
Manş Denizi
Ural N.
Volga N.
Don N.
Dinyeper N.
Ob N.
İrtiş N.
Lena N.
Yenisey N.
Amur N.
Sarı N.
Mekong N.
Ganj N.
İndus N.
Nil N.
Fırat N.
Dicle N.
Sen N.
Rhein N.
Tuna N.
Baykal G.
Balkaş G.
Aral G.
Hotan N.
Pekin
Ulanbatur
Muskat
Doha
Abu Dabi
Riyad
Sana
Dakka
Karaçi
Kandahar
Herat
Taşkent
Semerkant
Fergana
Kuşadası
Ege Denizi
Kıbrıs
Girit
Sicilya
Sardunya
Korsika
Balear Adaları
Malta
Kanarya Adaları
Madeira
Azor Adaları
Grönland
İzlanda
Jan Mayen
Svalbard
Novaya Zemlya
Franz Josef Toprakları
Yeni Sibirya Adaları
Wrangel Adası
Kamçatka
Sahalin
Kuril Adaları
Japonya
Kore
Tayvan
Filipinler
Endonezya
Malezya
Singapur
Tayland
Vietnam
Kamboçya
Myanmar
Sri Lanka
Maldivler
Seyşeller
Komorlar
Mozambik
Madagaskar
Zambiya
Zimbabve
Namibya
Botsvana
Güney Afrika
Lesoto
Svaziland
Angola
Kongo
Gabon
Kamerun
Nijerya
Gana
Togo
Benin
Burkina Faso
Mali
Moritanya
Senegal
Gambiya
Gine
Sierra Leone
Liberya
Fildişi Sahili
Etiyopya
Somali
Eritre
Cibuti
Kenya
Uganda
Ruanda
Burundi
Tanzanya
Malavi
Zambiya
Zimbabve
Namibya
Botsvana
Güney Afrika
Lesoto
Svaziland
Angola
Kongo
Gabon
Kamerun
Nijerya
Gana
Togo
Benin
Burkina Faso
Mali
Moritanya
Senegal
Gambiya
Gine
Sierra Leone
Liberya
Fildişi Sahili
Etiyopya
Somali
Eritre
Cibuti
Kenya
Uganda
Ruanda
Burundi
Tanzanya
Malavi